

SAMUEL BEN MEIR

פירוש התורה

אשר כתב

רישב"ם

היא

רבנו שמואל בן ר' מאיר

צروف ומוקף

על פי כתבי יד וספרים נדפסים

עם

הערות

מראה מקומות המובאים, מאירות מחשי השניות.

מבראות כל דבר קשה ומוסיפה לכך מספרים אחרים.

אשר פעל ועשה

דוד רוזן

ברעמליה

קנין בעל בית הדפוס ר' שלמה שאטטלענדער

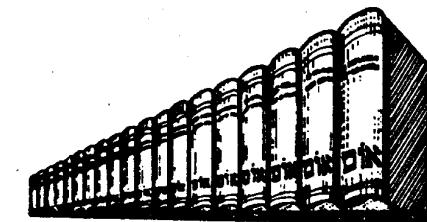
בשנת ד' הרמב"ן

ועתה נדפס מחדש ע"י:

הוצאת אול ניו יורק

שנה תש"ט ל"א

Samuel ben Meir

פתח דברי

ישר את רוח אנשי חכמה ומרע לפתוח דלתי הספר זהה ולקרא בו ולהת לב אל חכמת מחברו רבנו שמואל ואל יקר רוב דבריו בפרטן ספרי הקדרש, ומה הביאني לקרבה אל המלאה להחיה מחדש לאור את פירוש התורה הזה ומה ראיתי על כהה ומה הניע אליו.

מיום הדציא לאור את ספרי בלשון אשכנז הכתוב על רשכ"ס(¹) רבו האמורים בפיהם והכותבים באנגורותיהם אליו אמר, כל מה מעשיך לכבוד האיש הנadol ההזא והביא אתה עתה את פירוש התורה אשר לו על פי כתוב הויד אשר בכית מושך ואשר החלות לדבר עליו ולהראות לרוחקים ולקרובים את יקר ערכו לכל אשר יהפוץ להכיר ולהסביר שניתנות הדרושים הרבה אשר הלא יודחו רוב קוראי הפירוש ההזא עד היום. ואנכי לא מרויין, אחריו לא נסנותי. כי קרוב אליו הדבר מה, ולא שנה ולא שנים כי אם שנים רבות שמשתי עיני על פירוש התורה לרשב"ס בין פירושי הנולי המפרשים להרhot בחורי חמראת הדרך אשר דלכו בו הדאשונים בפרטן ספרי הקדרש וללמרם הבין ורעת ובינת האמת. ויוזי בעשותי את מלאכת מלאתך יי' באמונה ואמניה בספרים כתבי היד אשר נמצאו בערך ספרי בית מדרשינו, הריםותי כל מכשול עין אשר בא ברדפים הפירושים הינם ואחקרו ואדרשו לברר את כל דבר קשה קטן ונידול. וכן גם עשיתי בפירוש רשכ"ס אשר עלה כל קמשונים כמו פניו חרולים, ואסידר

¹ שם הספר ומקום ומו רם: Dr. David Rosin, Breslau, Verlag von Wilhelm Köbner, 1880.
והוא אשר חוברתו תמיד בהערותיו בראשי חינות RSBM.

BS
1225
S33
1949

OM PUBLISHING CO.
NEW YORK 2, N. Y.

1949

בקרוב שיט פני הלוֹט והמפנה ונסופה על מעשה אכזרותיו ואבאל כל דבר עמק, ויחד העקב למשור והרכסים לבקעה. עתה רנה הבהיר את פרי עבודתו להפיצו ברכבים לכבוד רשב"ם ולטב כל אהבי דתת. התבררו ויתלבנו דבורי רבנו שמואל, הוסרו עניות. אוו מוחשיים, נספרו מאמרם כשם מאורים ממקומות אחרים גם נדפסים ונכרים גם בכתובים שמורים. נראה העניות ושרש המקומות אשר ממקרא ומדורש ומתלמוד נדרש. ייאו רכבים ויקרא ייכחו דברי רשב"ם הדמתם אתם ותרבה הדעת.

והנה טרם הראותי את דרכי הלחתי ואת מלאconi אשר עשו תרמי כהציאי לאור פירוש רשב"ם אצינה נא בראשונה ברוך קצרא את אשר נודע ממלות האשיש וממעשייו ומהקורות אותו ובפניהם אשר כתוב וכיניהם פירושי הירוש אשר האיר עיניון בהם. והוא את אשר השארתי בספר ה阿森וי אוסף מה, ובאשר שגית אשנה דברי לטוב. אבל לא אכללה לרבר כאשר עשתי שם על דרך פחרוני דשב"ם ועל הכלמות ומדציו ותיקו הלשון אשר הורה בקרוב פירושיו אשר כתוב. הלא עני הקורא רואות בספר זהה את עצם דבריו צורפים ומתקום שכנותים כדי י"י המובה עלי, ומתווכו למדו וראו את אשר הגדייל לעשות בפתינוי דמקרא ובחקין לשון עבר. וזאת שיטת אצינה בדורבי. כי בספרי אשר הוכרתי דעתני בכל דף ודף מלמטה מקור דברי אשר דברתי ואעד עדים על כל אשר הבאה. לא כן אצינה מה, כי כל הדברים אשר רק נשע בזה הלא כבר נאמנו שם בגדות נאמנה ולמה אצינה הדברים חסן?

ואולם לכל חדש אשר לא בא וכברונו שם אצידה לי נס כה עדים נאמנים בהרהוריו מהחת למכחוב בכל דף. ומבלעדי ואת לא אביא בהרהוריו עוד הפעם את אשר כתבתי שם וולטי ביחסופי על אלה שעד עדות אשר שכחתי שם או הכרתי מחדש או למורי מדברי אהדים. והוא כל קורא אשר יחפץ לדעת מקור כל דברי, יפתח נא את ספרי וה阿森וי ומצוא את אשר יבקש על מקומו הנכו.

וכרכות לראש הריעים האחים אשר הודיעו ברכבים או העתיק ל- דברים מספרים כי' ונדפסים ויערו את רוחו וה בכיה וה בכיה להוטיפ ולתכן, נס ברכבי אשר כתבתי נס ברכבי פירוש רשב"ם בהציגו אותו לאור כאשר אזכיר בדמי אלה ובהרהוריו. מה הҳכם אנטש בידתי דר' אברהם בערלניש אשר בעיר בערלן ור' שוח'

האלבעדשטים אשר כעיר ביעלזון ודרי' ברוך צימליך רב ומורה בעיר דרבנערג, לעת שכטו בעיר מינכען, ואחרון חביב פראפענסאָר ר' דוד קויפמאָן, כעיר בודאפעסט, ישלם יי' שכטרם بعد עמלם להנגיד תורה ולהדריה:

הפרק הראשון במולדות רשב"ם ומושיו והקורות אותן

לרבנו שלמה בן יצחק הדעת לכל בשם רשי לא היו לו בנים כי אם בנות שתים. שם האחת מרימות ותו לר' יהודה בן נתן תלמיד רשי לאשתה. הוא ריב'ן אשר השליט פירוש מסכת מכות לרשי מוף יט עיב ותלהה, ורבינו נדפסו בספר ה לתלמוד אשר בידינו. ומילד זה כתוב חוספה בספר ה לתלמוד¹⁾. ותלד מרימות את יום טוב²⁾. נס הוא היה איש חכם נרול בתורה וילך בדורך קרובו רבנו יעקב שם וישראלו ברבר הלהבה³⁾. והבת השנית אשר לרשי לא נודע שמה לרבים. ויש אומר כי נקרה יוכבד. וקח אותה ר' מאיר בן שמואל מעיר רמו⁴⁾ לו לאשה. ותלד לו שלשה בנים והואו כלם אישי שם, ושמותם יצחק ושמואל ויעקב⁵⁾. ר' יצחק בן מאיר נודע בשם ריב'ם ויתברר חוספות לפירוש

¹⁾ ראה את אשר כתוב זה ר' קאהן רב ומורה בקהל בודאפעסט בספרו על ר' מדכי בן הילן בלשון דרכו, 131. — ²⁾ ר' כהן הוה ר' ר' נראם במקtab העטני מאצזין אשר להה דר בערלניש בחלוק הדביש בדף 186 וכרך 209 ובחלק החמישי ספרה, 180. — ³⁾ באור יומן מוב על יום טוב בא. ופרטן אחיו הוא, "בן דורי" כתוב רבנו חם: אחיו ר' יומן מוב על יום טוב בא. ופרטן אחיו הוא, "בן דורי" במקומות רבים כאשר כהה החכם הנרול צינע בכתבי גקובץ בחלוק י' בדף 157. ויעירני על ואת זדי הח' קויפמאן בדורבו אשר כתוב במקtab העטני האשכני נטענישע געלטנישע אמריגו משנת 1880 בדף 403. ואנו אסוציא כחות על רבינו כי הבאמה מלות נאם soror בלאוּן רומי נס כל תוטטה מלאת patruelis בדוראותן הדר או בתו. — ⁴⁾ נס כה עדים או רמו ג או רמו ג או רומו ג, והיא Rameru עיזיר הקרובה אל עיר מושב רשי טרייסי (Troyes). ושתייהן באיז צורת בונל קפניא (Champagne) ופרחן ומו של של פרסאות כבוחב בספר יהושע השלם בדף 218 ניב לשללה וברקומות ספר צדרה לזרך לוי' מנהם בן ורח' אשר השיר עלי ה' בערלניש. — ⁵⁾ ראה דף 218 בספר יהושע ודף ד עא בספר קרא דורות. ובזה כתוב כי רבנו שמואל הוא הנайл בשנים בקרב אהוי. וכן כתוב בספר שלשלת הקבלה.

פורר דברי תלמידו¹⁾ ופומק דבר הלכה למניין²⁾ למדנו כי היה רשב"ם בשנות מות רשי' אשר מת בשנת 1050 למספר אשר ימנו נמי הארץ הלאה בו, כבן עשרים וער חמש שנים רשותם שנה. ואם כן הדבר, נולד רשב"ם בין שנת 1080 ושות 1085 בהיות רשי' גובל בسنة 1040 כבן ארבעים או מאה עשרים ולמעלה ועד בן חמיש וארבעים שנה.

ויגדל הנער וילך בדרך וקע' ובדרך רשי' ובדרך אביו ר' מאיר בן שמואל לדרוש בנית ספרי הקדש וחקן לשון עבר ולודת בעמך מי התלמוד והרבנים והעתנאים, להיאר מהשלו ולגלוות משפניו. כל יקר ראתה עי' בהביטה אל חכמת אבי amo ומונשה אבעוטו אשר השאיר אחריו ברכה בפרטו במעט כל ספרי הקדש וכל ספרי התלמוד בדרך ישורה לפקל כל אבן ולהרים כל מכשול ולנהות ביר אהבתו כל הנוחלים אחרים, ומאר עני קוראי פירושיו ומרחיב לבותם. ונס ר' מאיר חתן רשי' הילך בדרך רשותנו וישת לבו נס אל יוכתוב רוספותו על פירוש התלמוד אשר לחותנו וישת לבו נס אל ספרי דקדש לבאר עמוקות לא ידע ראשונים³⁾. ושיהם היו מורי שמואל ומלמדיו⁴⁾ מלבד חכמי לותיר אשר קרא אותן בשם רבותי⁵⁾.

ואין מופת בדבריו ההיו לו עד מורים אחרים אם לא.

וילך הנער שמואל הילך ונגדל ויתהוק וידיו לאיש מורה הלכה ומפרש דברי מקרא ודברי תלמוד ויעני אבי amo רואות והוא הודה לדבריו בהוכחו עמן.

ויהי אחריו מות רשי' ר' מאיר חתן ותחוקנה ידי ר' שמואל ויהי בראש לבית אביו וליהדים אשר עבר מושבו. ויגדל שמואל

¹⁾ בספר ראביין רף כמה עיא כתוב: אליך פרישתי לפניך רביינו וקמי. וראה עוד אוצר טוב להר בערלינגר משות הילט ברף 46. — ²⁾ בתשובות מדרכם מרוטנבורק סמן קגב ברדפוס קריומינה ברף מט עיב' נמצאו: פסקתי לפני וקמי רשי'. וכן באוצר טוב שם. — ³⁾ שכבים לבבא בהראי רפה עג עא כתוב: כך שמעתי מאבא מרי; שם ברף קפס עיב בסוף דה אמר בהראי למספירה נסף ברדפוס פיזוי: מצאות מורי אבוי שיעלה מכתיבתו דיא וקמי רשי' מ'ב. ראה סוף חלק בפרק טהור להח' אביכאנויטש אשר כתוב לממ' בבא בהראי. — ⁴⁾ רשב'ם דקדוקי סופרים להח' אביכאנויטש אשר כתוב לממ' בבא בהראי. — ⁵⁾ רשב'ם לבראשית בה, ל' ולבראבר לא, מט ורב הודה שר לאוון בתוספת מס' ברכות על פי עורות היה נואם במאנצין להר בערלינגר בחילך ד' ברף 208. — ⁶⁾ על אורות אבוי ראה לעמלה וערעה 3. ועל אבוי אמר רשב'ם לבבא בהראי רפה עג עא: ומרבי וקמי זיכל שמעתי; ובדף צו עיב: כך שמעתי מרבי וקמי לבבא מציטא. ווסט אברהם הרא הח' בועלישר נרו' לשיר על מספר אויר ורעו חלק א' רפה 99 סימן שמם, ד'. כי שם קרא רשב'ם את רשי' וקמו בשם רב' בלי הויסוף שם אחר, ראה דבריו במאנצין אשר לו הילך ורפה 183. — ⁶⁾ כאשר הודה הח' בערלינגר שם בדף 184.

התלמיד אשר לרשי' וקמי. ומת ר' יצחק על פני ר' מאיר אביו ושאנו שבעה יותמים אחריו וכל בית אביו התאבלו עליו ועל אביו חכמת תורהנו מביניהם. — ור' שמואל אביו הוא הנקרא בשם רשב'ם נDEL מעד בחכמת התלמוד וייח שמו בכל ארץ צפתה. גם לרחב בינו ברוך האנדה נכבך מעד בעי' בני ארץ. ועל הכל עלתה חכמתו בראות משפטו הלשון העברית ובפרטון ספרי הקדש ברוך ישרה וכורווה. וזהאמת נכון. הדבר כי' בחכמת התלמיד נDEL ממנה בدوا עתו אביו הצעיר הוא רבנו יעקב בן מאיר הנקרא לפנים בשם רבנו יעקב כל הוסיף דבר או רבנו יעקב מרומרון והם נקרא בפי כל רבנו תם. ואולם בידיעת לשון עבר וכחמת פתרון הכתובים לא הגיע רבנו תם למלגת אביו רשב'ם. ואף כי לא נופל היה רבנו יעקב מאנשי ומנו בארץ צפת בקריק לשון עבר²⁾ ונעלם עלדרם בחכמת השיר בהבריו מלאת המשקל היודע למסורת ספרד לבדים בעת הוויא, בכל זאת כל נשש מכברוי תעצב על חלק מאמרי בעמק משפט הלשון ובפרטון ספרי הקדש. כי הדבר אחד העם בן ידבר בהם.ומי יכול כחו ונודלו, אשר הפליא לדודאות בדברי ההלכה, בדברי הכרעותיו ביריב אשר היה בין מנחם ובין רונש. ישבחו קוראו על החמד והאמת אשר חשב לעשות למנחים בן טrok להצליל העשוק מיד עשה דונש בן לבראט. אמונה האמת תורה דרכה. ואם במדר ואם בمعال עשה דונש עם מנחם, בדרבר פתרון המלצות וחקיתהן הראה על הרוב שנחת מנחם וייעג רבנו תם לחם להגן בעדו ולהוביח בין שניהם. — לא בן דרך רבנו שמואל אביו. הוא השכל מאר בכל אשר ידבר במשפטו הלשון ובפרטון המקרא וכל מנתה לבו להכיר האמת בעבר האמת, וכל תומכו מאשר.

ושתה בבקש מתי נDEL רב' שמואל לא נמצא דבר מברא בשער זה. אבל מהותכו עם וקנו רשי' על פתרון הכתובים ומהוותו

¹⁾ בכחוב בדף 32 בספר צור גושטכט אשור להר' צניע וברף 123 ל' הח' קאן על ר' מדרכי בן חיל. — ²⁾ מדרות על ואת נשאר א) ספר הרכבה על ספר השובות דושן בן לבראט ווורת העללים אשר תופע מחרך דבריו בספר הוה מרף 38 וללאה; ב) שיירתו על משפטו הטעמי אשר הוציא לאר החכם ר' ליב ווקעס עם טעמי המקרא ל' הודה אך בלעם יידי על פ' עדות היה צינע בספריו צור גושטכט ברף 567, וידדי החכם האלבערשטאם בישוין להה קאבק בחלק ה' בדף 25.

הוותה ששים פרקאות רוחקה מעור המלך פריש¹) ונקרואת הוותה כבשם Caen²). ובמקום הזה נר רבנו שמואל לעת כתוב אחיו ר' יעקב הם תשובה שאלת בשם אביו ר' מאיר אל רעהם ר' אליעזר בן נתן ביבר הולכה³). ובעיר המלוכה פריש הוא לרשנים רעים ניקרים. והם וקנו פריש ר' מחתיה ור' יודחה בן אברהם ור' יהונה בן יוס טוב וקרובו ר' יהיאל ובפניהם נשא ונtan בדבר הולכה ויעמדו לא ענו עוד⁴). וידרוש שם ברכמים⁵). וגם בכרך לושון (Loudun) במדינת איזוב (Isoue) היה מתגורר ישעלודו שם על דברי המקרא בהחלה פרשת סדר מנות כאשר תמצא בפירוש התורה אשר לו במקומם. והוא בשית ארבעת אלף ושמיניהם מאות ותשעים לבריאות שנים וארץ יוכתוב רבנו שמואל אמר בחשיבות העבור דרך נצורה בהמש המדינה⁶). ומדרבי פירושו נראה כי רבו חכמי נוצרים עמו על דבר תורה משה ופטרכין אמריה באמורם כי יש עדות בדברי תורהנו על משיחם וכי אין טעם בחקי דתנו ובחרשיהם מעשה יעקב עם עשו ומעשה אבותינו בצעאתם מצרים וכallele רبات. ויתחוק רבנו שמואל להחכבוד ליש' אלה ישראל ויקנא לעמו ולתורת אלהו אשר כלבו וידבר בעדותיו נגר חכמיהם ולא בוש. ואחרי כן בכחטו את פירוש התורה לא חרד מלහניד לעמו את אשר היכר בהגביתו בזוכחו עם חכמי הנאים⁷).

וגם שנות מותו לא הודיעו החכמים הקרים אשר נאמנו בראבָר
זהות. ושנת תתקלה לבריאת העולם המכובה בספר יוחסין ברכ' 18²
הדי שגיה מאכארת. ואם כן איפוא לא נשאר כי אם לברר קץ
חחי רשב'ם על פי המספר מהקרוות אותו בימי ח'ין. ותמה בשנת

¹) כן הראה החכם בערלנישער בהמוכרו אשר לה' שט'ינשטיינר בחלק יב
ברדה 39. — ²) כדברי החכם צוין בהמוכרח חלק ו ברף 117 בלחמה 5. —
³) בספר השיר לרי שם סימן הרטו ובאבן העור לוואבן רף קמה עב. — ⁴⁾ ראה
דברי החכם גראם במאנצין בתהליך ד' ברף 174, ושם ברף 188 בהשורה 5 העיר
על דבריו חזובת רשב'ם בספר אור זרוע החלק א' סימן העו ברף 188 עב.
ובבמאנצין חלק ה' ברף 182 והוטס לכתוב בדבר ברדר הדוא. — ⁵⁾ כן המתואם בפרק
לבבמלוטך א' אלה על פ' לשון כחוב הדוד הגכוחה אשר הדפסתי. וראה שם רף 178
המרינה לא' פרש. — ⁶⁾ כן תעתיק מכ'יה' בערלנישער במאנצין חלק ו' ברף 185. ושם
לפניך ולשותנו נ, ככ; ב, ג; ולוקרא א, ג, לר; ט, יט; ולדברים כב, ב' בלשון כ' אשר הצוינו
כבפרום הוות. ווער וראה הערות לבראשית כה, לא; כו, לו. ולדברים כ, טו.
ראה בספרו RSBM וף 85 העדרה 3. ווער במקומות אחרים.

וְיִדְעָה עַמּוֹ. וּגְדוֹלֵי אֶרְצׁוֹ וְאֶרְצׁ שָׁכְנָו כַּתְבּוּ אֱלֹיו וְאֶל רַכְנָו תִּפְאַרְתּוּ שְׁאֲלוֹתָם לְכָל דָּבָר מִשְׁפָט וְחִקּוֹת הַתּוֹרָה. וַיְהִי מִורְתָּה רַכְבִּים וַיַּקְרָאוּ לוֹ וְלֹא חִוּ בָשָׂם רַבְנָו כַּאֲשֶׁר קָרָאוּ בְּתַחְלָה לְאַבִּי אָמוֹ רַשְׁיָּו. — וּכְכָל כְּבֻדוֹ אֲשֶׁר כְּכֻדוֹתָה רַהֲיָה רַכְנָו שְׁמֹאֵל אִישׁ נָעַז מָאוֹ וַיְלַךְ בְּהַרְךְ אַבִּי אָמוֹ. וּבְדָבָר אַמְתָה אֲשֶׁר הַבָּיר לֹא רַפְתָּה יְדוֹ בְּוֹאת, וְתוֹחַקְתּוּ רַצְנוֹ וַיְצַעַ אָמְרוֹתוֹ וַיְפִימָה לֹא הַכְּדָר. וְאַוְלָם וְהַחֲקוּ אֲשֶׁר שָׁה עַם דָּרְשֵׁי הַחֲכָמָה וּמוֹרֵי הַתּוֹרָה. בְּכָל אֲשֶׁר הַתְּאַמְּצָה לְעַמְּדָה נִגְנָרָם בְּבָבְרִי נִגְנָה עַל הַבָּבְרִים אֲשֶׁר בְּתַבְבּוֹ לֹא בָּבְרִי שְׁמָם לְרַעַשָּׁה.

ובכל אשר יגע רשב"ם לקרא ולהזכיר בספריו הクリש ובמספריו החולמוד והמדרשים ומספריו החכמים אשר לפניו, לא עצם עניין לראות ולבו לא הסיר משמעו ומלהבון את מעשי בני האדם ותחבולותם ואת הקורות אותם כל ימי חייהם על הארץ. ואת הדותה לו כי ראה בנויריו בבית אביamo רכבים באים וווצאים עוכרים ושכימים לבקש משפטם, והוא נם הוא שפט את ישראל אחרי מות אבי amo. ואמתה הדרבר כי היטיב רבנו הם לדעת עניין בני האדם ותחולותם מהיו רבנו שמואל וילען לו בדבריו שחוק על הדרבר הזה כאשר ספר ר' שמואל שלעטטעטהדרט בדורות מרדכי אשר כתוב למסכת עירובין בחילק א' בסימן רעד דף קנט ע"א ברפס ריווא. ואולם בכל דבר חכמה ורעות פכח רשב"ם את עניין לראות מה יודה בארץ למן הות לו הרעת היהיא לעור ולהושיל בפרטן הבתוונים והחולמו. ובכל אשר לא הוציא במדהו להכיר דבר עד עמקו, לא חREL לשאול את פי אישי מלאכת הדבר והוא עד אשר אוינו עניין לדעת את אשר בקש.

והנה לא הוא ולא אחרים חבירו יהדו את כל הקורות אותו מעדו עד יום מותו. ואנחנו בכל עמלנו לא נוכל לספר בלתי דברים אשר נמצאו מפוזרים בספריו או בספריו אחרים ועיר שם. בני רשב"ם ובנותיו לא נודעו. אחת ידינו כי הייתה לו בת ושמה מרונה והצא יום יום לראות בצעאן אכיה לעת עשות החלב, לבתיהםחת השומרים אשר לא מבני ישראל היו חלב בהמה טמאה בחולב נרחלם⁽²⁾. וכן בנו היה ר' יוסף מלאמ אשר בצפת⁽²⁾ והעיר הואת

¹⁾ כ"כ כתב ה' שערלינר במאגצין אשר לו בחלק ו' בדף 183. —
²⁾ ראה דבריו הד' נראם במאגצין בחלק ר' בדף 206.

זה א' מחברו כי לדף קו ע"ב בר"ה ואע"פ שאין ראה לדבר כתבו: ורבינו שלמה וקuni פירשה כן. ובמkommenות רבים נתה רבנו שמואל מדריך רשי או הוסיף באשר המשיט רשי דבריו כדברו. ועוד את הוסיף רשב'ם על פירוש רשי לכתוב את אשר הורה רשי את תלמידיו בפיו ולא כתבו על ספרה, כאשר תראה מדבריו לדף קטו ע"א בר"ה וכן הבן שואל וברך קו ע"ב בר"ה דافتורתא.

ט) הלק פירוש מסכת בבא בתרא האחرون ממקום אשר חדרה ירדש' לכתבו במותו עד תמו והוא מרף כת ע"א והלא²). ונם על זה יעדו דברי רבנו שמואל. כי לבבא בתרא דף פה ע"ב בר"ה מזכיר קלחות כתוב: כך פירושה רבינו מ"כ במסכת נישין; דף פו ע"ב: מעatty הנחת רבינו וקני אביAMI מ"כ; דף קי ע"ב: וסיג מעatty לדרכו מתשובה רבינו שלמה וקuni מ"כ. ועוד העיד עלי רבי אברחום בר יצחק מערובנא הנקרא הרבה אב בית דין מחבר ספר האשלול, כי הביא דברי פירוש רבנו שמואל בעודנו חי בשמו בחידושי בבא בתרא אשר כתוב ואשר נשאר בכתובים²).

ס) פירוש מסכת עבורה וריה אשר נשאר בכתובים²). ספ"ר תמים דעים סיון קפ. קה (כופ' יט ע"ב ברפ"ם ויינצ'ארא). קה (דף ב ע"ב). כמו (דף כח ע"ט).

ד) הלק פירוש מסכת מכות לרשי וקנו מרפית ע"ב והלא כאשר עשה בעלי אחותatto ר' יהודה בן נתן וכאשר הוכרתי למעלת בדף VII. והוא כהספה מעשה ידי ריבין לפירוש רשי בספר התלמוד אשר בידינו, כן התגנ פירוש רשב'ם להשלים פירוש רשי אל ספרי הלכות ربנן יצחק אלפסי הדרפ"ם. ראה וחמצא כי הפירוש המשלים פירוש רשי במלמוד שונה מאשר ישלים אותו בספר ההלכות ריא"ף ואינם מעשה ידי איש אחר. ובראש פרטן המשנה אשר

¹⁾ בתלמידו רפוס פיזרו כתוב לבבא בתרא דף בט ע"א בראשי אחר דבר המתחל אלא מעתה; כאן מות רשי ול. — כן העיד הח' ראבייאויטש נרי' בסוף חלק דקרוקי סופרים אשר כתוב למ"ט ב'ב. — ²⁾ ראה דבריו הכם ראבייאויטש בהקדמת ספרו דקרוקי סופרים למ"ט בבא בתרא דף 10 בעשרה וחמצא כי רך רבי אברחם אכיד לכתוב: הרב ר' שמואל נט' רהי' (טראה רחמנא), או כתוב ר' ר' שמואל טין (שמרו צורו). והחכם ראבייאויטש ווטוף לאמר שם דף 11 השירה * כי לדעתו באර רבשים את שאarity מט' בבא בתרא, אשר חיל רשי לבארה, נס בדרכ קצירה נס בדרכ ארכוה; והפירוש הקוצר הוא הנזכר ברפ"ם פירשו מפרק כת ע"א עד דף נד ע"ב, והפירוש הארוך הוא השועבר בכל הדרפ"ם. ויתן מופתו מרביבי הספר.

התקין היה עוד במספר החים לדברי רבנו גם אחו בתשובתו אל ר' מנחם בו נתן¹), ולא די בזאת כי נראה בעיני כי גם בשנות התקינה ח' רשב'ם עוז בכתוב ר' אברחם אכן עורא בפתחה אגרת דשבת אשר לו „ולא תשא פני איש“ על אודותיו, ובזה לא אמר וולתי על חכם נכבד בעודנו ח' ומישל בקרוב בני דור²). ואם צדקן דברי אלה, מות רבנו שמאל אחריו שנת התקינה לכבריה שהוא שנת 1158 למקפר לשנים אשר נמה דוחם בארץות האלה.

הפרק השני.

בספרים אשר כתוב רשב'ם ואשר יצאו על שם.

לא כל המפרים אשר נכתבו ואשר נרפכו על שם רבנו שמואל יצאו באמת מתחת יד חכמתנו. ואולם הנוטן לבו לדריש ולחקר בדבריו הזה יכול כי על ריבם דבריו מעודים כי הוא כתובם או יהוו דבריהם שווים לדברי המפרים אשר יעד עליהם ורוח אחד לכלם. אבל יש מפרים אשר יצאו על שם והוא לא כתובם או חלק לבנו בהעדר כל עדות נאמנה או בהגלוות מופתים מורים כי אינם מעשי רשי'ם.

ועתה נלכה נא ונתרור בראשונה את המפרים אשר חבר בדבריו ההלכה והגירה ואחריו בן נתה לבבנו אל פירושי ספרי הקרש אשר כתוב. ואלה הספרים בדבריו ההלכה ואגדה אשר נקראו על שם רשב'ם:

א. ספרים אשר נקראו באמת על שם:

א) פירוש פרק שעירוי למסכת פסחים, והוא פרק ערבי פסחים. והפירוש נרפם בצד פירוש רשי'. ורשב'ם לעד על היה

¹⁾ כן היטיב להראות בימים האלה הcharts ר' צדוק בן (Kahn) מורה ורב שorth פריש במכבת העת *Revue des études Juives* בחלק א' דף 230. ויוקף להראות כי מדברי ר' המת אלה בספר הריש בדף עג ע"א בשורה האשומה לסתת ה' חיין את דבריו בספר צור גושיכטש דף 70 כי רשב'ם עוז בשנת 1153 למן הנוצרים. — ²⁾ בכרם חמץ חלק ד' בדף 160. וראה בספר דברי חיים לבני ישראל להה פראפעסכאָר גראנטש חלק ו' דף 210 ודף 447.

יא) מאמר קצר בחשבון העבר כתב רשב"ם כאשר הוכרתי מעלה ברף ו.ז.
 יב) פירוש מסכת אבות כתב רשב"ם, אבל נאבר מאתנו ולא נשאר מינו בלתי המוכא בשם ספרי מבאים אחרים¹⁾. והם עדים על הות ספר פירוש אבות לרשב"ם נמצא בימיהם. ומקרה הפתורנים אשר הובאו שם על שם רשב"ם הם באמת ברוך החכם זהה אשר דענו מדברי פירושו והם מוכים ונוחים ככל פתרונו²⁾.
 ואל תשת לבך אל דברי ואמורים לומר הלא בדברים אשר הביאו על שם רשב"ם נאמר דבר על שם דודו הר"ן בן הר"ש³⁾. והלא רבינו יהודה בן רבנו אשר מחבר ההלכות נולד יותר ממאה שנה אחריו מות רשב"ם ולא היה קרובו, ואם כן לשוא חשבו כי פירוש ההוא מעשה ידי רשב"ם היה. ואולם כבר קומם חכם גודול⁴⁾ להראות בדרכ קבירה דעתו כי הר"ן בן הנזכרפה איןנו החכם הדorous לכל בשם וזה כי אם ר' יצחק בן ר' אשר הלוי הנקרא גם כן בראשית אותיותו בשם ריב"א. ומודש לא יהוה והמשחת רשב"ם? — לבן אל תמן לחשוב כי מתחזקידי רשב"ם יצא ספר פירוש אבות הנזכר אשר לקחו מבאים אחרונים את הפתורנים המובאים על שם רשב"ם מתוכו. אבל לא האבה ולא תשמע אל דברי החושבים כי נשאר לנו ספר פירוש אבות לרשב"ם בכ"י מחוור ויטרי, אף כי

נפטרותו נמצא בספר ראבין מרדף קמג ע"ב שער דף קמו ע"ג בחתימת ר' רשב"ם, ובקדmons קשות וארכניא דף י"ב בצד הראשוני, ובספר מרדכי לบทות פרק ג ח טימן ש בדף קמ"ב בקדmons ריווא, ובנהרות מימוניות להלכנו אישות פרק ג.

¹⁾ שמותה תמצוא בספר צור נישכטן להח' צוין בדף 124 ובדף 125.

²⁾ כבר השרו אחרים על פתרונות מסווגים בין שמה דורי מרכה לחקר את העדיסים וכו' (אבות א, ט) ומשנת הילוי מהרלמיידיו אודין וגוי (שם א, יב) אשר הבא ר' שמואל דרי אודיא בספריו מהרלמיידיו ברף צו' וברכו צ'ב. ואין מוסיף פתרון אבות ג', אשר העתק החקם ההוא ברף צו' ע"ב לאמר: ורשב"ם כתוב ומידך נתנו לך כמו לנוינו, והוא דברי רשב"ם לבראשית לך טו; — ופתרון אבות ד, זו המובה במדרש שמואל דף קמו ע"ב: ורשב"ם ול כתב קורת רוח כמו נתיריה דעתו ולכלפי שהחדרו אוף נקרא חימה לשון המימות כמו והתו בשער בו נקרא רצון רוח שמקורת ומתיבת עתו עלי' מובן הנאה; ועוד שם לאבות ה, זה: ורשב"ם כתוב כי הנם הוה שאף על פי שארץ ישראל חמה ביזור לא הסratio ולא התלישו. — ומזה יקרו דברי הפשט ואלה בהשווותם אל פירוש רבי אפרים דמובא שם. — ³⁾ שים דם המבאים המאמר והודא בשם רשב"ם ועדותם אמנה: ר' שמואל דרי אודיא במדרש שמואל ברף ר' ע"ב ור' לויוא בן בצלאל בספרו דרך חיים אשר הוא פירוש פרקי אבות דף צט ע"ב בקדmons קראקה. — ⁴⁾ צוין בספרו צור נישכטן בדף 31 בהערה ד.

תחל הקורה קרחה בתלמוד מכות דף ב ע"א לא נמצא בדברי ריבין וולתי פתרון אחד, אבל בפירוש המשנה ההורא בספר וראי' ה' נכתב אחרי דברי פתרון אחר: "וה פירוש רבנו חננא, ורבינו וקוני פורש וגוי". ואם כן רבנו שמואל ב"ר מאיר הוא אשר כליה פירוש רשי" שס⁵⁾.

ה) פירוש מסכת נדה אשר העיד עלו ר' יצחק מינא בספריו אוור ורועע⁶⁾.

ו) פתרוני רבנו שמואל אשר הביאו אחרים לדברי ספרי התלמוד האחרים אולי ותנו מקום לחשוב כי כתב רשב"ם פתרוני המסכתות דהן על ספר אשר היה בידי חזאים. ואלה הספרים אשר נכרו בעניין זהה: עירובין, ביצה, חנינה, מנחות⁷⁾.

ו) תוספות לתלמוד כתב רשב"ם בפני וקעו רשי". ואחרות כתבו תלמידיו בפני כמו "תוספות ר' יוסוף שפירש לפוי רבנו שמואל"⁸⁾.

ח) תוספות להלכות הריא"ף נישאו גם בכתביו הדר נם בספרים נרפאים, וחילק מהם נרפם מחדשו⁹⁾.

ט) פסקי הלכות הנកראות פסקי רבנו שמואל¹⁰⁾.

ט' תשיבות אשר השיב לשואלים בדברי דילכה ופתרון הותלמוד¹¹⁾.

¹⁾ יזרי ה' האלבערשטאטם נר' אשר בביילטע הוא אשר העירני על זאת המכובדי, וויפף לריאות כי לא כל מסכת מכות באර רשב'ם כי רק מקום אשר חדל רשי' לבאר הاء החל. ועדותו כי נס בתוספות שאילע נס בתוספות הנדרפסות בספרי הותלמוד אשר בידינו בדף ב ע"ב בריה במלקט ובברטבאי לדף כא הבא פתרון בשם רשב'ם, וכל הפתורנים המובאים דם למסכת מכות מדר' יט ע"ב והלאה ולא לפוי זה. — ²⁾ ראה דברי ה' הח' בערלניש'ר במאיצן אשר לו ח'ב בדף ק ע"א. עוד ראה דברי ר' צוקערמאנדל שם בדף ס' ע"א. — ³⁾ נס על אלה דוער דה' בערלניש'ר ה'ח' בחלק ו' בדף 186. — ⁴⁾ על דברי התוספות הלאה הנאמרות באחרונה ראה דברי הדר נראם במאיצן חד בדף 187 ובדף 206 על ע"ב ודר' ט ע"ב ודר' י' ע"ב ווער. — ⁵⁾ בדרכו סופרים להח' דף ב ע"ב ודר' ט ע"ב ודר' י' ע"ב ווער. — ⁶⁾ ראה תקרמו למס' ביצה דף 13. ועוד ראה בדף ה' האביביאווטץ חלק ב. ראה תקרמו דה' שיר לאין בספר ברכה משולשת דף ב ע"ב ודר' ט ע"ב ודר' י' ע"ב ווער. — ⁷⁾ בדרכו סופרים להח' האביביאווטץ חלק ב. ראה תקרמו דה' שיר לאין בספר ברכה משולשת שטינשנידער בלשון אשכנז בדף 3 וספר ה' קahan על ר' מרדיי בן ה' הילל בדף י, והנהות מימוניות לספר הפתלה בטעמה ר' מרדיי בן ה' מרדיי בראה לדרםם. — ⁸⁾ ראה ליח' גאניס והרבעים להח' מגנות ר' שמואל דר' לוזאטו באוצר טוב להחכם בערלניש'ר משנת 1879 בדף 46 ורבץ ה' הח' בערלניש'ר במאיצן חלק ו' בדף 186 אשר השיר על פסק דין בעניין אבלות המובא באור ורועל חלק שני סימן נא בדף 22 בשם רבינו שמואל בן הדר מאיר ואיל. — ⁹⁾ ראה דברי רשליל שם. ותשיבות

בניעים אשר לא חוטיב לדעת אוטם³;

ב). ספרים אשר ייצאו על שמו והוא לא תברם.

עד יש פירושים אשר יצאו על שם רשכ'ם ואין מעיד עודות
אמנה על הדותם פרי מחשבת חכמו. ועקב חותה רוח אחרת עם,
אל תבא נפש הוכם הזכיר בסודם ושמו לא יקרא עליהם בין מכיר
ירוכו. ובאלה דבריו גמתריא אשר הובאו על שמנו⁴⁾, ופירוש
הגנדה של פסק הנדרס עם פירושים אחרים⁵⁾ ולשון הפרשן הראה

שבחו כבר שמוון הוּא וכותב דאי נרסאות דלא גרסו לה רק מסיסים בולוחובי
שם, ועה שמע רבי מהoor וטורי לאחד שוייש וועוק בתורה שהקכ'יה מעלה עליו
שמיגנו בעשיות ומניין לאחד שוייש וועוק בתורה שהקכ'יה מעלה עליו [מה]
קליים כל תורה כילה [גוי] אז אנו גורסן דבר זה במשנה ר' אפרים ובאשר
משינויים מודיקוט אללא מסיים הביבא באלא רשות להוציא שם.— מי לא יראה
כי הדברם האלה לא כתוב רישים. כי הלא הוא אשר נסה על פי שdot בעל
מרשת שמואל לבאר את בלשו אשר הסדר ר' אפרם.

¹⁾ מ' פיטי יסור הנה לחושב כי כתוב רשותם דבריהם כאלה: ועם ענין ירך שם אוחדר מטלטוריון [ריל של אנטיגונוס איש סוכו] ובזהם להם ספר נזירות חקקי אין וכחבי עמל חוקים לא טובים ומשפטים כל יחו כהם וגוי. — החליך המחבר הצלוקים תבריריתוס עם הקראים ולא דע כי וה חפץ, ויקלט את ענן ראש הקראים בדבר אוחדר הדוזרים מלודרי מפלד במשם ההם. ודברים נמצאו גם בשני כי לוגאטוא ויל באשר הראה בכוכבי יצחק מhabhorath כה דף 18. וכן אמרת נכן הדבר כי מhabor פירוט מוחור ויטריה וזה צרפתה, כאשר יזרו הלועות אשר הביא, אבל שמי חיו יורי אחריו עת חyi רשבים בהווות הקראים נודעים שנעוואים גם מלי צרפתה הצפונית גוד כי יקללו חכמיהם את שם דואשים הייליכים בראשם קללה מרצה באשר בפירוש החוא. — ²⁾ ראה נא פרתון דברי המשנה משה קבל תורה מסמיינן כברם חמד החלק ד' ל-202, ובכוכבי יצחק חלק כה דף 15 ודף 16 איך ירחיב לאברマルת תורה, וכפר ומנוה השופטים והגבאים הכל בשמותם, ומביא דברי תבריריתא אשר לרבי תנ", ומרבה על הנכסת לרודול. וכolumbia רות. —

בנור הוא בפתחו מלחת פסם ממשה ג' פרק א' במכבי ערך חלך כח רף 18. וברורא לא ודע במה בהר, כי כל שלשה הפטנות הכלל. גם אמר כי שלשה מי יזכיר החם, ניקוד שבראיינו ונקוד שלמוני וניקוד ארץ ישראל. ודוא שמען קול לרביבים ולא הבין. כי כלם מן אחד הם והארח הוא ניקוד האשורי אז הכלל. — ⁴⁾ בספרו המנוגן ליר' אבריטם בר נון לירח ברה; ⁵⁾ ע"א בראשם בערלון. — ⁵⁾ בספר פה ישרים כובל וגודה של פסח עם פירושם הקראים על שם רש"י ורש"ם ורטבא' ואחרים לילוינו תקצחו ובירושלים תרבג' ובוילנא מלך.

אמת נכוון הדבר כי יש פתרונים אשר הוכיחו בשם רשב"ם ואשר נמצאו גם בפירוש חזא". כי רוב הפתרונים החדשניים מהשווים כשלוחם², וכל מבחן יכיר וידע כי כל אשר הבא ר' שמואל אוזיד באספרן מדרש שמואל על שם רשב"ם הם הדברים כתובם וככלשונם כאשר מצאים, בספר פירוש האבות אשר העתיק מענו ולא שעה זו א' בהם דבר. ואם כן לא פירוש מהווים ויטרי היה לנדר עניינו כי אם פירוש אחר הנابر מהן הודיעו וגאמן ימיו על שם רשב"ם. ואילו נסota ראיות כי יש אשר מחבר פירוש מהווים ויטרי ייריב עם הפטרון הנכתב על שם רשב"ם³. ואם כן, אך יהוה הפירוש הזה מעשה

ודרכו אינם לשון רש"ם ודרכו) וכי בו דברים אשר כל קוראים יתמה ויאמר אלה נברות רבנו שמואל ושם רוחו? — ובלעדי ואת יבוא בו דברים אשר לא נמצא מקומם בימי רש"ם באرض מושבו⁽³⁾:

ואלה פירושי ספרי הקדש אשר כתוב רש"ם:

א) חמשת ספרי תורה משה בארץ בוקטו אחריו מות אביהם רשי' ואביו רבי מאיר בן שמואל. וידיו כתבה את דברי פירושו על ספר:

ב) פירוש שופטים ומלאכים לרשותם היו ביד ר' אברהם בן שורייל מהחרט ספר ערנות הכם אשר הוא ספר מאמת פתרוני פיותם וסלחנות, והוא בכתביהם ולא נדפס עד הנה⁽⁴⁾. ווער העדר על פירוש ספרי שמואל לרשותם ר' יוסף קרא רעהו בהבאיו פתרונים אשר לקח מתוכו⁽⁵⁾. על כן קרוב הדבר לחשוב כי בא רשותם כל ספרי הנביאים הראשונים:

ג) פירוש ישעיה וירמיה ויחזקאל ופירוש הווען ויואל ועמוס ומיכה וכיריה נדעו ונכרו גם-dom בדברי ר' אברהם בן שורייל ובבבאי ר' יוסף קרא⁽⁶⁾. ואם כן, יש לחשוב כי גם יתר ספרי נביאים אחרים בארץ רש"ם:

1)��תו תורה בדבריו ברף ט אשר לדפוס ווילנא: שאלת זו ניכרת שהיה מהכם ישראל, וברף י' בדריה רשותה על תמורה על זה. —

2) ראה איך ייכא למה לך בטל הדינה התשובה על שאלת הרשות ממקום אחר במקוא (משמעות נ.ח.) ברף כ. — 3) כמו בדבריו על הטוטו הארכבת בערך בא, ועל החמש המבנה המשפטן להושא מיומי משיבי לדברי רבי יעקב רבנן מבני המכובות. — 4) הח' פתרוני רש"ם המפורטים בכלי ההורא במאנתששרפט אשר לדבריה היה גערליגער משנת 1877 בדף 363 וברף 367 ורבאים. ווער ראה דברי הח' גערליגער במאצין אשר לו בחולק א' מרכז 2 וולא פירוש רש"ם בספר RSBM בדף 18 בדורה 4.—

5) שני פתרונים מצאתי בכלי ואספיסם בספר RSBM בדף 18 בדורה 4.—

6) גם אלה במקומות אשר הוכרחו בהדורות הקדומות, ור' שלמה אחוי רבנו שם אמר היבאו שם ר' אבדום בן שורייל מי דעת? וראיתי אני כי שניה דיא בהבנה ראשית

התבוח ר' ש' ונכתב י' שלמה במקומות ר' שמואל. ואף כי חזרה בברבים לאמור כי שניתנו בכתביהם בספרי רשותם אשכנו כי לא נקרא שם הבן הנעלם בשם וקנו בעדרינו כי ואשרה משפט אנשי דורנו למשפט עתים וחוקם, כאשר החקים להוראות את שגתי דידי' הח' קויפלא במחטב העדי נטעטינישע געלעהרטע אציניען משנת 1880 בדף 404, בכל זאת רבנו שמואל ולא אחר רוא הנאמר במקום ההורא כי פירוש את מוצאיו ואת מובאי ביזוקאל מג'יא המובא שם על שם ר' שלמה ההורא הפתרון אשר חמוץ או בתדרבי רש"ם לשמות טו,ה.

ד) על פירוש תהלים לרשותם העידו ר' אברהם בן שורייל בספרו הנזכר ובנו יהודה שר לייאן בתוספותו למכת ברכות⁽¹⁾. ופירוש תהלים הנזכר בבערלין בשנת תקנד על שם רש"ם מעשה ידי המזיא לאור ר' יצחק הלווי הנגיד יצחק סאטמאנו הוא. הביא קרא שמו יצחק ויד כצחוק בעינוי לחתחס במעטה רבנו שמואל ולעשות מעשוו ולעבד עבותו. ור' מעשוו ונכירה עבותתו, כל השומע צחוק לו:

ה) מפירוש ספר איוב אשר לרשותם הובאו פתרונים לששה פטיעים בספר ר' אברהם בן שורייל הנזכר, לפסק אהר בפרש ר' יוסוף קרא למלה תעופה (יא,ו), לפסק אהר בצחח לר' ליפמאן מליחווען סימן ש'ב, וכן לשלה פטוקים בכ"י סימן 37 (ולפניהם סימן 32) אשר בספר עיר האמברוג והם לדברי הכתוב יגיד עליון רעו (לו,לו), למלה בלהמות (מ,טו) ולדברי הכתוב התמלא בשבות ערוו וגנו (מ,לא⁽²⁾). ועוד לפסק אהר בוכרי מעתיק פירוש רש"י הנמצאים בכ"י 5 אשר בספר מלכות בעיר מינכן לאיוב יט.ב. ג. ככל יעדון כי היה פירוש איוב לרשותם בידיהם, ועל פי כל העדים האלה ייקום הדברי

ורבים אומרים כי בשליטים רש"ם פירוש איוב אשר כתוב רש"י עד מ,כה ולא כללו טרם מותו. ולא כן הדבר, כי המדונה הפירוש הנוסף מקום הדוא ותלאה עד סוף אל פירוש ר' יוסף קרא ראה יראה כי כמעט במלות שות בא בו יתר מעשיהם וחותמו פתרוני ההורם הדוא. ולפסק אהר תש המחבר את פתרון רש"ם הנודע לנו במקורה ויבחר בדברי ר' יוסף קרא ההולך ברוך רש"ם שם ומוציאו למרחב. אבל חלק הפתרונים אשר לא לךו מפירוש ר' יוסף קרא קרובים בעניהם ולשונם לפתרון רש"ם ההורעים לנו ובאחד מדה ייעדו דבריו על היותו מעשוו⁽³⁾. ולא כל אשר איןנו לר' יוסף קרא יפעה בעבר וה במקטר פתרוני

1) ראה דבריו דחו נראם במאצין אשר לח' בערליגער בחלק דף 199 בהרעה 117 וברף 208. — 2) שני הפתרונים ואחריהם הוריעין הח' דרי ולצבא אשר בער פראנקפורט באנרגו אל. — 3) למלה יתחטא באויב מא,ז' נכתבי הדברים הדרלה לפתרון: לשון חסרון כמו [מלכים א, כא] והיינו אינץינען משנת 1880 בדף 404, בכל זאת רבנו שמואל ולא אחר רוא הנאמר במקום ההורא כי פירוש את מוצאיו ואת מובאי ביזוקאל מג'יא המובא שם על שם ר' שלמה ההורא הפתרון אשר חמוץ או בתדרבי רש"ם לשמות טו,ה.

רשב"ם¹) וגם לא השיב כתוב הבא אחריהם את ידו מלשנות דברים בפתרונות הנמצאים שם. על כן אמרתו, לא רבנו שמואל ולא ר' יוסף קרא כתוב כל הפתרונות אשר נקבעו על פירוש אובי אשר לרשי' למשן השלמי, כי אם אכן פתרוני אחרים חביב ויחד ושאוב גם מי באර מספרי פירוש אובי לרשב"ם ולרב יוסף קרא ואולי הוסיף מאשר לו על אשר לך ממספר אחרים. וגם זאת יכול להיות כי לך והסוף, אשר העתיק פירוש רשי', את סוף הפתורין אשר הוסיף מפירוש מאפיי כוה אשר חבר פתרונים יתדרו לכל ספר אובי, כאשר שמענו וכן ראיינו פירושים כאלה מעשי ידי מאמנים אחרים לרוב ספרי קודש:

ונהנה דברי ספר אחד אשר העתיק פירוש אובי לרשי' הם חשבו את כל המשגה הוה לחשוב כי רשב"ם השלמי. וזהbris הרים נשארכו בכ"י פירוש רשי' בספרי המלכיות אשר בעיר מינכן בסימן 5 וכספרים אשר השאיר החכם דע' ראסבי סימן 181²). בהם ידעוו איה מקום הפירוש אשר חදלה בו יר' רבנו הנadol רשי' לכבוד והחל ייד הבא אהורי להשלים מלאכת הקידש. ואשר חוליד שגנת הספר לחשוב כי רבנו שמואל הוא אשר כללה לבאר אובי עד תמו בהשלימו פירוש רשי', הוא הדריך אשר הבאתי למינלה³ בפתרון פסקוק אחד הלקחו באמצעות מפירוש אובי להבאתו לידי. והספר הנמהר חשב לרשב"ם ואשר דבריו יעדון כי הוא המדבר. והספר הנמהר בכ"י אשר לפניו יצאו נס כי כל הפתרונות אשר מצא ברקל הוה בכ"י אובי שספריהם מתחתי יד רשב"ם. והאמת הוא אשר כתבתי. ודע כי יש פירוש אובי לרשי' כתבי ייד אשר סופם אינם כפירוש הנרפס כי אם

לפקח מפירושי מפרשים אחרים כר' יוסף קרא ור' יעקב ניר ואחרים:
 ו פירוש שיר השירים אשר הוציא היח' יעלילעך לאור על שם רשב"ם⁴) איננו בתמנתו הוה מעשה ידו רבנו שמואל ורשו. הן אמרת כי באו בו פתרונים אשר יעדו עליהם חברים בפירושי רשב"ם דגאנמים ובוי נכיר לשון רבנו באחד הפתרונות וכי יש פתרונים על פי חקי לשון עברי בתומו אשר אין להסביר על צאתם מידי רשכ"ם אף כי נס אין להעיר עליהם. ואולי כתוב רבנו שמואל פירוש שיר השירים הנאבר מתנו ולא נמצאו עד הוות וממנו לך מהבר הפירוש הנופט את הדריכים הדם אשר הומרתי. אבל שכן הדריך כי הפירוש הנרפס אינו מעשה רשב"ם. כי מבלדי אשר אין דרך רבנו שמואל לבאר מהם כל הספר חלק חלק לבדו ראשונה יהיו ואחריו כן כל פסקוק אשר בחלק הזהא לבור, בא בו לשונות ודעות ורות ורחות מדורך רשב"ם. ומה אוסף עוד לדבר להסביר על מחשבת המוציא לאור ההכם היקר יעלילעך רבי' אשר אין לה משען ומשמעות בעדות אחד הראשונים, כי לא בכ"י 37 אשר בהאמכון אשר מתוכו לך את העתקת דפוסו ולא בכ"י הפירוש ההוא הנגמaza ביד החכם מ' סאעוו⁵) נקרא הפירוש הוזא על שם רשב"ם. ומtronך דברי הפירוש אין להבהיר ולתוי אשר מבאר צՐפתי חברו⁶) החולק בדורך רשי' ור' יוסף קרא ורשב"ם. ואולי לך פתרונים מתי מספר מתוך דברי רשב"ם. ורבים ממה פתרוני רשי' אשר באו בתוכו דבריו, כאשר יראה כל מדמה דברי הפירוש הוזא עם פירוש רשי':

¹) שם הספר: פירוש על קהלה ושיר השירים לרביינו שמואל בן מאיר דלן, ונודפס ב Leipzig (Soave, להחי' הרטו). — והנחות והיקונים דוספה تحت התי דרי' ואלטעלד מכבי אשר להחי' הרטו, במאגאנץין אשר להחי' בשעליגער בחלק השיש מרכ' 196 והלאה. וגם אני הכותב תקתי מונעתי ביל' עור כי בספריו על רשכ"ם ברף 23 בהערה 3 את אשר הקרה יי' לפני. — ²) הוא נתב' הד' אשר היה בד היח ואלפענעל בעטע. כתבו את מאמריו היקר על פירושי שיר ושירים במאגאנץין אשר להחי' בשעליגער בחלק ה' ברף 110 ורבאים ובחלק ומרכז 20 והלאה. ומתחכו הוציאו והיקונים אשר הוכרכו לשינויים כי האמברון אשר נוטקי אל דפס היח יעלילעך. — ³) כי הלויים כלם מלשון צרפת וירושנה לקוחם הם. והלוע אשפאתבלא ברף 55 למלה איזומה כנרגלות בשיר השירים ווי הייטב היח ואלטעלד לבארו spoentable בפתרון נוראה והוות יאמרו epouvantable. ושאר הלויים יבארו כאשר בארתי בספריו על רשכ"ם. — ⁴) ברף 97

¹) כי הפטון הגדפס בהגטבון לפירוש רשי' לפסקוק והמלא בשבות ערו באיז, מ' לא אינו לא לר' יוסף קרא ולא לרשב"ם, שערם פירוש ר' יוסף קרא הנרפס וכי רשי' לאיז מ', מכ' מצעאו בכ' 5 אשר במינכן בדברים האלה: „חטשוך פירוש רשי' לאיז מ', מכ' מצעאו בכ' 5 אשר במינכן בדברים האלה: „חטשוך לוייתן בחבה ונוי. כאשר המשכני [בחבה] וחשים אגמון באפו הדריך אליך [וינו] כלוי לא תוכל להזכיר אליו בכל' מצדה: עכ' יסוד רבינו שלמה זצ"ל. מכאן ואלך יסוד אין בתו רבינו שמואל, אותו של רבינו יעקב מרמורן בן דרב ר' מאיר וגצל. חטשוך לוייתן בחבה. אם תמשכו ממוקמו בבחבה באותו עניין שצ'ידי דען צידן את הדנים ושולין אותן בחבה מן המים: ובଘל תשקע לשונו. להוציאי מפקמי:“ — וכבר קרמי היח גייגר בקרים חמד תלך שמי בדף 46 והח' טפישנידער בהמוציא הלק ד' ודף 129 להוציא לאoir דברי הספר הוה ואמני בדבריו. — ³) ברף XIX בהערה 3.

ו) על פירוש קהלה לרשב"ם הנדר ר' אברם בן שעראל בספריו הנזכר בהביאו פרטן מלה אחת על שמו. אבל הפרש הנדרס על ידי זה יעלנעק והגרא כבר בכ"ז אשר במאמרו על שם רשב"ם או חלו בו ידים או מעשה ידי מכאר הולך ברכיו הוא. כי אמרת הובר, באו בו פרטנים שווים לפרטני לרשב"ם הנאים, ואולם בצדם נמצאו גם זרים ורחקים מפרטני ולשון אחרת:

ח) פירוש רות ופירוש איכה ופירוש אסתר לרשב"ם היו לעשי מהברי פירושים על אסתר רות ואיכה כאלה אשר צאו לאור בימנו¹⁾. כי בהם נאפסו פרטוני מבאים שונים. וביניהם גם הופיע אור פרטוני רשב"ם ור' יוסף קרא. גם אלה גם הפרטונים והלקחות מפירוש רשב"ם והלושים הנמצאים בתוכם יעדו כי הם מהבריםם חבירי מבאי ערפת. ופרטוני רשב"ם ימעטו בפירוש איכה ורבי בפירוש אסתר. והנה בזה נפתח עוד מקור אחר לשאוב ממענו פרטוני אסתר לרשב"ם. כי פרטוני אסתר אשר יצאו לאור בספר נתני נעמים בשגגה על שם ר' יוסף קרא לא כתם המבואר היה כי אם רשב"ם חבירו בדמץם גם בפירוש אסתר ההוא על שם רשב"ם ולא על שם ר' יוסף קרא²⁾:

ט) פירוש עוזרא ונחמה לרשב"ם יציע מבין פרטוני פירוש עוזרא ונחמה הנדרס על שם רשב"ם. כי בא שם דברים קרובים לדברי רשב"ם בפירושיו. ומהו נשפטות כי היה לנדר עיני המחבר פירוש ספרי הקדש האלה לרשב"ם והוא נאבד מתנה. ואל החשוב כי רשב"ם הוא המחבר. כי יש מקומות אשר רוחו ולשונו ווית לרשב"ם. וגם יש אשר היה בלתי נודע הבודק רשב"ם הוא הולך ואם בדרך ר' יוסף קרא. ולמן יכול להיות כי היה בידו גם פירוש ר' יוסף קרא וכי לך מותכו מכך פרטוני. אבל גם זה יתכן לחשוב כי ר' יוסף קרא הוא המחבר בעבור פרטוני רשב"ם אשר בא גם הם בתוכו:

¹⁾ גם אלה יצאו לאור ראשונה על ידי זה יעלנעק בלטסיא בשנת הי תרטז מכ"ז אשר בפפני עיר האمبرג. — ומפריש המש מגילת אשר דפים הד היבש בעיר פרן בשנות הרכז הראה כי הפתורים אשר נקראו בפי האمبرג על שם ר' יוסף קרא מעשה ידיו הלה^ה באמת. ומהו נשפט כי גם שם רשב"ם נקרא על פירושים אחרים בזאת. — ²⁾ החכם ערלנער הוא אשר ראה ואשר הראה כי אין הדבר.

הפרק השלישי בمعنى המדרע אשר לרשבם ובחרבו בפרטון ספרי הקדש.

המעשה אשר עשה רשב"ם בפרטון את ספרי הקדש בדרך אשר בחר בו לא יכירתו ולא יעריך אותו בذرיך ובמשפט וולתי הודיע את המעינים אשר מצא בימי בחרותו לשאוב מהם מימי מדעו ואת החכמים אשר כתבו פירושים לספריו הקדש טרם הולדו וטרם התהתקן לאיש או אשר כתבו בימי. ודבריו הם יזרו לנו מי מהה ומה ומה לה:

א) הطور הראשון ספרי הקדש. אותן אצינה בראש הפקודים יין דווותם באර מים דיים אשר ממנה ישאבו ואילו ישובי כל מבקשי אמת ודוריishi בינה בפרטון רבריהם. ורבינו שמואל כאחד הגורמים אשר מעולם לא שט לבו אל חכמת ותלמוד והמדרשים לכדה, כי במשמעותה המעין הראשון אשר הם ספרי הקדש ירד בכל שימוש כחו הנගול, ומהתהיינו שאב מים קרים נולדים להזרות נפש שוקה וללמוד דעת את העם שומעי דברי וקוראי ספריו. וזה רבר י"י בפיו נצח בכל עת ומוכן לכל צורך אמר לאברהם פרטון המלחות ואם להזרות חקי לשון עבר, תמדו מצא רבינו שמואל מלאה או מהחברת מלים בחפץ לבו בספרי הקדש. ומספר המלים אשר לך מספרים אחרים או אשר ברא מלכו להזרות משפט הלשון קטן מאד בפרטונו. ובחייביו דברי הכתוב יאמר פרשה או על כל עניין נבדל, או להזרות על הסדר אשר נקרא ברבים בבית המכמת מדי שבת בשבתו. והשימות אשר קרא לכל אחת ואחת נברלו או ארכו מאשר אנחנו קוראים אותם היום. ושמות חמישי התרורה קרא בשמות חומש הפקודים ומשנה תורה אשר ידועם מדברי התלמוד:

רוב השניות אשר נפלו בדרכי הכותבים המוכאים בפירושו נט בכתב הדר אשר לפני, מעשה ידי הטעוף הכותב המה ועל כל דברתי במקומיהם בהערותי לדברי רשב"ם. ויש שניאות אשר נלודו בתהут וכرون רבינו שמואל מכתוב אל כתוב בספריה הקדש בהביאו מקרה לעזרת על דבריו ולא פתח בספר לראות בעינוי הדנים כתובם. וגם אלה הוכרתי בהערותי לשונות

רבינו שמאלי הביא דבריה על שמות רבותינו, חכמים, תלמוד, תלכה ושמות דומים לאלה. – שנית הוא המכלה לספר שמות. רבינו שמאלי הבאה בשם, או היה רעתו עלייה ועל ספרים אחרים חזיו. – והשלישית תורה כהנים, היכראת נם בשם ספרא, הבאה לרשב"ם בשם או חשבה במקפר ספרים אחרים אשר במחשבתנו. – הרביעי ספרי לכטדריך זביבים, לרשב"ם קרא את הספר הזה בשמעו, או שם דעתו עליו ועל אחרים יהדו. – וחמשית ברייתא לרבי ישמעאל בשלש עשרה מהות, הנופמת בתחילת ספרא בבספרי התלמוד אחרי מסכת ברכות ובכיצר במקום ברכות השור הכרוך בתפללה. – והששי התלמוד הבעל. ורשב"ם הביאו במקומות רבים כאשר תראה תראה בהعروתי. ויש אשר יזהה לשון ספרו שונה מאשר

א) בדפוס ספרינו. גם את חזאייתו ברוב המקומות בהערות;
 2. מן ספרי האנרגה הבא רשב"ם את ברייתא דרבבי אליעזר
 בנו של רבבי יוסי הגלילי בשלשים ושתים מדרות, הנדרשת במרחבי
 מתרנים בספריו התלמוד אחורי מסכת ברכות ואת סדר עולם
 אשר לרבי יוסי בן חלפתא:
 ד) והסorption הרבכני בספריו האנרגה אשר אחורי וכן ה תלמוד. וביהם
 אפליקות שיתים

1. ספרי המדרש. הראשין מהם אשר הביא רשב"ם הוא מדרש בראשית רבא. וביאורו כשמו או בשם תנורות וספר המdot וחכמים מדרש אדרה. — והשני הוא ספר דאנדה הנודע אשר קרא רשב"ם אותו בשם פרקים של רבי אליעזר. — והשלישי הוא מדרש תנומה אשר יקראהו רשב"ם בשם, או בשם הנורה וספר הגורה עם מדרש אחר חדורי. — והרביעי הוא מדרש שוחר טוב אשר הוא מדרש ספר תהילים בעבור פטוק שוחר טוב יבקש רצון אשר יהל בו, ורשב"ם הביא פעמי אחת². — והחמישי הוא מדרש ספר שמואל אשר הביא רשב"ם נם אותו פעמי אחת:

2. ספרי אגדה מספרים מעשי ביז אדם ואת המצואות אותם. אחד מthem הוא ספר דברי הימים לרמsha רביינו. ורשב"ם קראו בשם וילך בדורנו לבודהרב יב, א. במצוא דבריו הספר חוץ בעניין.

²⁾ לבראיות לה, יב הbia דבי שוחר צו. ובහערתי שם ברה 46 סימן 10
תמצוא מודע לא ישורה בעני בדבר הוה דעת החכם היקר ר' שלמה בובער
שהקרכמו לפער לך שוב בדף כד עא.

בבמkommenותן. ואולם לא דבר רק זה לשון הכתוב בעני רשב"ם. כי ענייו על דבר קטן ונודל בכל דבר המקראי ושם ספרי ארץ מולדתו צרפת נכח ספרי אשכנו וספרא וירא ויבר כל אשר נבדלו בו. ומקרה הכתובים דיו בספריו שונים מאשור הם אנתנו היום. ויש אשר לא ייעשו הבא משגנת יד הכותבת ואם לא. ואולי כך רשב"ם אמר מצא נוע אל מוסרות והמקראי בספר אשר נאבר מתנו כאשר כתבתי בהערות לפירושו):

ב) הטרו השני העתקות ספרי הקודש אל שפת קוראים
היבטים ונברט בארכוט למוגדים. ואלה מחלקות:

1. תרגומים לצורך היהודים. ראשון לכלם תרגום אנקלוס החולך ברוב המקומות בדרך הפשט, על כן כל רופי הפשט ישרחוו והוא תמיד על לשונם. ורבנו שמואל או ייבאדו עד לפירשו או ילך בחרכוו ונומ ייבאדו או יתיצב לקדאו להסיד דעתו. – והשני הוא תרגום נביאים הנקרא על שם יונתן בן עוזיאל. אין מקומו שכן בפירוש חזורה ועל כן לא הוכא בלתי פעמים בעין אחד. – והשלישי תרגום התורה אשר קראו הראשונים בשם תרגום ירושלמי או תרגום ארץ ישראל ואשר נדפס על שם יונתן בן עוזיאל. אותן ראיינו בדברי רשכ"ם גם בנטותו מדרנו גם בלבתו אחריו². ובכפי התרגום הזה אשר לרשב"ם נמצא לשון אחרת ולא הלשון הנדפס בספרינו. – והרביעי תרגום כתובים אשר קרא הוא על שם ר' יוסוף ויבאדו פעמים בלשון אחרת אשר אותו ברכפום: 2. העתקת ספרי החקש בלשון רומיות אשר הייתה ביד הנצרים הביאה רשב"ם לבראשית מתי ולשנות כ, גן למון התקומם על פתרונית ושם עניין עלייה מעת התוכחו עם חכמי הנוצרים בעניין האמונה:
 - ג) והטור השלישי ספרי ההלכה והאנדר אשר נשאו מימי התלמיד. ונורבה בתחילת על ספרי ההלכה ואחרי כן על ספרי האנדה.
 1. ראשונה בספרי ההלכה והוא המשנה אשר יסדה ר' יהודה הנשיא ערוכה בכלל דבר ההלכה ובאו בה חלקן אגדה מעטימ וטוביים.

¹ בדקה 32 בהערה 9 ובדף 35 בהערה 7. — ² כו' הראת הח' ר' יעקב ריפמאן נב' בבית תלמוד בחילון א' בדף 214^a, 218^b, 314^c.

לשונו וויפיה מצאו חן בעיניו, יש סדרים בדברי רבני שמואל וצחות אשר כל מבין יכול כי רוח מנוח דבר בו ומלווה על לשונו. ואולם לא בראשות מנחם נלכדר רבינו וחפסים דבריו ורוחו בכל דבר חכמה ודעת. לכן תיצב לפצעמים גנדו להלחם על דבריו או לכור לו דרך אחרת, וכשה או יזכיר שם מנחם או יבהיר להbias דבריו בלבד שם:

2. דונש (או ר' אדרוני הלי) בן לברआט אשר חי בימי מנחם ותקומם עליין ושל מחברתו יירח בפי ולשונו עליון בהראותו שגנות מנחם וכבחינו דעתו גנד דעת מנחם בפרטן המלים והכתובים. וכינויים דבריו ברוב הגנינים, ולא בכלם. וכן באשר האמת אותו עבר חוק הפרס בברית שלום הכרויה פמי עילם בין אורבי התורה ומשחרה. כי דרך קשוו כאיבר וריבו את בן האדים ואוטו ישם למטרת חיזוי, ולא אש אדבת האמת בלבדה בערה בקרבו. על כן יצא משפט משקל. כי חנש במצו שניות בספר מנחם ווילחחו בדרכיהם קשיים, מה עשה דומה למלאכת מנחם וויקירה והנכבהה אשר בעמל רב אספה כל המלים אשר בספריו הקדש ויערכן במחברות שונות חולדותן למשפחותן לבית אבותן? — גם בזאת גנולה חטא דונש כי צעק מרה על מנחם וזהא הלך בדרכיו ולא נתה ממנה בלתי בדברים אחרים. ומה צעק והוא נס הוא לא היטיב להפירות אותיות השרש מאותיות השימוש, ושדרשים בני שתי אותיות וגם בני אחת נמצאו ברכביו כברבי מנחם אשר לא כדרכו וולטי מספרים ימעט מאשר השב מנחם. ובכל זאת הוועלה מלאכת דונש לבבר ולהורבות דעת לשון הקדש ותחלוכותיה ולהזרוב בנית ספרי הקדש בפרטוניהם נכוחים. — ושתי ספרי תשובה כתוב דונש, האחד על רבינו סעדיה וואחר על מנחם בן סרוק, ושניות נכתבו בלשון הקדש, אבל לרשבים לא נודיע ספר תשובה על רבינו סעדיה כי אם ספר תשבות על מנחם בן סרוק לבוזו. יש אשר היו דברי דונש לנגד עניינו ולא הוכיח שמו עליהם ויש אשר הוכיחו. ופעמ אחד לשמות זו, טו. הביאו בשם ויעמוד לנגרו:

3) והטור השביעי אנשי דורו הנודולים ממנו בשני חייהם. ומאהה טברו;

1. רבינו קלוניומים ב"ר שבתי איש רומי אשר נסע משם לנמייאא אחד מנדולי חכמת ההלכה ומחבר פיטוטים. ותשובותיו הוכיחו לרשבים בפירוש התורה לכרובריא, אלה:

ולשלמות ד, י. מעהו, בעלי הוכירשמו, ממיין המפרים אשר דברי הבעל בתוכים בתוכם. — והשני הוא ספר יוסיפון, הנקרא גם בשם ספר יוסף בן גוריון. אותו הביא רשב"ם לבראשית לו, לא כמקור

לא אכוב להכיר מעשה בני אדם ואת הקורות אוטם: ד) הטור החמישי מصحاب פיטוטים. הראשון ר' אלעוז הקליר אשר יקרהו לרשב"ם בשמו לבראשית לו, וכו. והשני ר' שמעון בן יצחק ממנגנא אשר נשפט שמו בכיש פרוש, לרשב"ם עם שורה שלמה או יותר ממוקמו בפירוש דבריהם לב, י: ג) והטור השישי זקנו לשון הקדרש הנודעים והנקראים בשםם גם בפירוש רש". ואלה הם:

1. מנחם בן יעקבaben סרוק מעיר טורטוסא אשר בספרד זמשבו בעיר קרטובא. הוא כתב ספר שרשי לשון עברית הנודע בשם מהברת מנחם. והוא הפליא לעשיות בקבוץ כל שיש דמלים מספרי הקדש וערוך אותם מערכת מלערה אל מול פני קוראי ספרו. אך זאת חקת מעשה בני אדם ועליהם לנטות באש קנתה מחשבה בראשית חולתה כה וכמה מן הדרך הישרה. וכן קרה למוחם במחברתו. גנולה חכמת לבו, רבו החדשות אשר מעא ואשר למדיו מספרו בני דורו ונם הבאים אחריהם, אבל גנולות נס בין שננותיו אשר שנג, רבו חטאתי בלי דעת במלאכתו אשר חשב להפירות את אותיות השרש מן האותיות אשר יקרה אותן, "מידות למלאה", בכל אשר נעלמה אותן) או חמרה²⁾ או נצמדה לאחרת להוות כמהה³⁾ או תהינה תואמת ושות בתחלה ויחידי תהינה תמות אל ארה אחת גנשנה⁴⁾. ועם בנוי הפעלים אשר נבלו אחרים לירע ולא הביר ויחלף האותיות אשר נסמן בהן והבין באיות השרש. על כן קדרו לעורך שרשים לא השרישו ולזרקthin תמןתם ומספר אותן עד אותיות שתים ועד אות אחת, לקיבח וחוקם ולהריחיק קרוביים, לחבר נפרדים ולהפירות חכרים בספר מחברתו. לרשב"ם ידע את האיש ואת שיזו. על כן הילך בדרכו בכל אשר הביר כי טוב הוא וכפעם בפעם כתוב הדברים אשר לך מספרו בשם אמרם. נס דרך מנחם לעורך ערך הרבים אשר יורה מלא ושהה נס טהר

¹⁾ כבפעלים הנודעים בשם נחי פ"א פ"י טין ל"א ול"ה. — ²⁾ כאשר יקרה בפעלים פ"ג ובמקצת פ"ג בצווי ובמקרה, ובפעלים לה' בצווי ובהפק העתדי לעבר. — ³⁾ בפעלים פ"ג ובמקצת פ"ג. — ⁴⁾ זה יבא בכפולים.

ריש" המצאים ברוב המקומות נשים בפירוש רש"ם מלא במליה, ואם ירכו דבריו המציטים רש"ם. יש אשר מעתנו דברי רש"ם להזותם מבנים בעור דברי רשי הנמצאים לדעת רש"ם ביד כל קוראי פירושו. ואך גם זאת יבא אשר רש"ם יוסוף בדברים להשלים דברי פירושו. וקנו או יתקם על פי דברו בדעת חקי הלשון ובפרטין המקרא או אשר הביא רשי או יעתיק דברי רשי ממקום אחר לבאר בם פסק אשר לא יבראו רשי כו במקומו או גם ימשוך דברי אנדה פסק אשר לא יבראו רשי לצד הפסט אשר יטב בעיניו. אמן לא ירא אשר הביא רשי להציג ולעמוד גם ננד דעת וקנו. וייש רש"ם באהבתו את הפסט להציג ולעמוד גם ננד דעת וקנו. וכן בנימין וחוקם אלה מלאה. פעם נשמע קל דמה דקה ברכיו בדשו דברי אנדה אשר פירש רשי המקרא על פיה בפרטונו אשר יפתר הוא על פי הפסט או בהשיבו תשובה אחרת על שאלה אשר שאל רשי. ופעם ירים קלו מעט בחזרתו כי נכווים דברי אחרים אשר הביאם ואשר לא נלהו אליהם רשי, או בהסרו מהריש פתרון רשי בפרטון המכטב אשר יפתר הוא. והקל הילך וחוק פעמים אחרים בכתביו פתרונו מול פרהון רשי ליה הביר שמן. אבל חיללה לו להזכיר שמו בענינים כאלה. והכל תמעא האמת. אבל טוביה בן אליעזר מעיר כסטוריה (Castoria) במלכות בפירושו, וכל הרוב השוורי ברבבי על עניינים כאלה בתחיתות דרכו:

4. רבי טוביה בן אליעזר מעיר כסטוריה (Castoria) במלכות בולגריה¹⁾ אשר כתב ספר לקח טוב. והוא פירוש התורה וחמש המלות וכברתו בשיטת ר' חנן. ולבראשית מא, הביא רש"ם דבריו בפירושו²⁾:
5. ר' מאיר בן שמואל אביו ומורדו. אותו הביא רש"ם כאשר הוברתי למליה בפרטוני התלמוד ופעמים בפירוש תורה אשר לו:
6. מורי אשר יכאים בשם רבותי בפרטוני התלמוד ובפירוש התורה. וכי מהם יודעים לנו חמוץ ברכיו למליה:

2. רבי מנחם בן חלבון, ראשון לדורשי הפשט בארץ צרפת.
לא נקרא בשם אבל היה בלב רש"ם בהשיכו על פסוק אוב אשר ביא על שם³⁾:
3. רבנו שלמה בן יצחק הנזכר רשי אביו אמו ומורדו איש מלבד עמלו אשר عمل על משמרתו בעדרתו וכראש ישיבת תלמידיו הרבה וบทשובות שאלה רבות אשר שאל ממענו הנגיל לעשות דברים ובתשובות הרבה עד תלמידו עץ התם וכל ספרי הקדש ולתת בארכו כמעט כל ספרי התלמוד אשר בארכו אחרים, וופירושים ספר עורה ונחמה וספר דברי חיים אשר בארכו אחרים, וערוך אליהם נקרו על שמו ברפומות. והנה פירושו לתלמוד לרשי אין עורך אליהם כלל אשר נעשו לפניו ולאחריו. ורעו ותלמידיו קרוביו ותניינו כי בנותיו ויצאי חלציהם בדורות הבאים אחריהם דברו בתוספותיהם לפירוש רשי על כל הדבר הקשה הנמצאה בפרטוניו ויסورو מדרשו בכל אשר לא מצאו נסחה בדבריו, אבל אין אחד מהם מלא לנו לעמוד תחתיו ולשונות כמו פירוש קוצר וישר על כל ספרי ההלמוד ולתת על ספריהם או פרקים אחדים לבדם ונם על כל אשר לא הגיעה יד רשי לכאן טרם מותה. לא בן פירוש ספרי הקרש אשר כתב. כי כמו אחרים אם התלמוד. בפרטון דמקרה ומי טוב היה לו לחייב ממנה דעת הכתובים היישר. ובדבר זה מבאים אשר הייחסו להכיר מעו לפניו והזקן הנכבד והותוב באהבתו עליה עליון בן בנו רש"ם ויתוכח עמו ולפניו, והזקן הנכבד והותוב באהבתו את האמת אהבה עזה וטהורה, הודה ולא בוש כי רבוי החדשות הנכחות בפרטון דברי דמקרה וכי טוב היה לו לחפש פירושים חדשים לולי כבירה עבורה בוקטו בוקטו אשר העמים עליון מן הבקר עד הערב²⁾. ורש"ם בכתביו פירוש התורה בדרך הירושה אשר מצאה חן בשינוי לא עלתה על לבו להשליף כבוד פירוש רשי ולחיטרו מלכ קוראו. ונחפץ הוא אשר לחפש نفس רש"ם כל קורא פירושו יקרה נם פירוש רשי בכל המקומות הנוציאים אל ההלכה. ויש אשר הוא הער את רוחם לבקש שם את אשר חוטיב וכען לבארו. וזה משפט שני הפירושים. רבוי מעד המקומות אשר תהיינה דעתות שניהם חבורות אחת אל אחת. ואם ימעשו דברי

¹⁾ את ואת היטיב מאר להראות החתום ר' שלמה בובער נ"ז בזקירות ספר לך טוב אשר הוציאו הוא ראשונה לאור בדף 20 והבאים. — ²⁾ ודרברים נמצאו ברכום דרכ' בוגר ברכ' קג ע"א. ועוד ראה למליה דף XXX העלה 1.

³⁾ בפירוש אוב לר' יוסף קרא למלה תעופה יא, יי יוסבו דברי רש"ם אשר הביא שם „ולשון אשר דחק למדר וכו“ אל ר' מהם בן חלבו אשר דע רבן שמואל פתרוני מפי רעהו ר' יוסף קרא. — ²⁾ מה יקרו דברי רש"ם לבראשית לו, ב להזכיר אהבת רבינו שלמה את האמת ולראות ענות רודו הטעורה.

מאדם, והוא הדריך הישרה בפרטון ספרי הקודש. ודי בדמינו חפצם להשווות את אשר מצאו בעלי קחת איש מעת רעהו מואמה. גם אם יכיאו איש פרטן אשר נמצא בספר רעהו בעלי הוכר שם הפוררי¹⁾ לא בכלל לנמר אمر כי לcko הדברים איש מעת אחוי, עין רבו ספרי הפרושים אשר היו למלול עיניהם ומאותנו נאברו ואין יודע מדברי מי לcko הפרטונים ההם. ונחפץ הוא אשר יש מקומות בספרי פירושיהם ומדוברים כי לא ידוע וה את פרטן וה כי לא היו בספרי פירוש אש או ביד רעהו. ואולם קרוב הדבר לומר כי לעמצע און נשמעו להם פרטוניהם מפי הולבי דרך אשר עברו דרך מושבם. וכשה יקל להבין מקצת דבריהם ואיך באו פרטוני הרבה אשר הוא רישיבם אל ספר חזיר ראב"ע. וודאות נאמנה נשאהה לנו בדברי ראב"ע כי לא בא פירוש התורה לרשב"ם כתוב על ספר אל ידיו עד הוווט בשנת תק"ח בערי א"י ענגלאנד ותאחווח בלהלה בראשות פרטן תיבות וייחיער עבר כי הי בקר בראש פירוש התורה לרשב"ם²⁾ אחרי שםשו בדברים האלה על שם אחרים והלחמו עליהם בכל כחו בפירושו לשמות האלה אמר. וכנים דבריו אשר כתוב על האנשים האלה אשר יקרים טו, כה. וזהו נאמן בטה רשב"ם ויקר בעניין, וכן ל' את אשר שם שמע ואמר בטה רשב"ם ויקר בעניין ריש"י, ייכתוב את אשר מעז בטה רשב"ם ויקר בעניין ריש"י, ויקר בעניין ריש"י, ואולי בטה רשב"ם ישרו בעניין בפירושו בשם ר' יוסף. ואולי בטה רשב"ם נקשרו נפשו בנטש רשב"ם ויהיו חבריהם רופאי הפרטן המדרא, וזה את זה וערו או הניאו גם באשר לא נקבע בשמות. אבל יש מקומות מהי מספר אשר נקבע דשב"ם את שם ר' יוסף ור' יוסף את שם רשב"ם. וממציאו פרטני ספרי הקודש אשר לא ידענו מי משניהם פתרם ראשון. — ומעת מוער נדף מפרטני ר' יוסף ורוכם נשאו עוד בכתובים:

7. פוטרי ספרי הקודש אשר הוא לפני אשר מאם בפרטונם ולא כתוב שם הדעתו למלחה ובחרותו בתחום כל עמד ועמד הנודעים ל' איש איש על מקום. ושמות אחרים נשאו לחקר עליהם. והם אשר לא חוכרתי שם בהרשותי: ח) והטר השמייני אנשי דורו הקרובים אליו בשני חייהם. ואלה הם:
 1. מבארים על דרך הפשט אשר לא ישא שמות על שפטו בגלתו שגנותם. ובדרך הפשט שוטטו רבים בימי ויבקשו וימצאו חידושים יום יום. ובמקום הכרך רב התבן:
 2. ממבاري ספרי הקודש אשר בגרבונו בימי היבא העתקת מלאה עברית בלשון פרוביצי לעודות על פירושו לשמות כה, להן: ר' יוסף קרא בן שמעון בן אחוי ר' מנחם בן חלבו ותלמידו.
 3. הוא היה מעתיק ספרי אחרים מבין וחכם וחוקר בבנית ספרי הקודש. ויודו נאמן בטה רשב"ם ויקר בעניין, וכן ל' את אשר שמע ואת אשר מעז בטה רשב"ם ויקר בעניין ריש"י, ייכתוב את אשר נפשו בנטש רשב"ם ויהיו חבריהם רופאי הפרטן המדרא, וזה את זה וערו או הניאו גם באשר לא נקבע בשמות. אבל יש מקומות מהי מספר אשר נקבע דשב"ם את שם ר' יוסף ור' יוסף את שם רשב"ם. וממציאו פרטני ספרי הקודש אשר לא ידענו מי משניהם פתרם ראשון. — ומעת מוער נדף מפרטני ר' יוסף ורוכם נשאו עוד בכתובים:
 4. ר' אברהםaben עוזרא אשר מת בשנת תתקכו בן שבעים וחמש שנים ויהי צער ממעו לימים מנצח. שמו לא נזכר בספר רשב"ם ואין עדות על ראותם או היכרים איש את רעהו כל ימי חייהם, אף כי כתוב ראב"ע חרוזים להשיב על אשר כתוב לו רבענו יעקב תם אחוי רשב"ם הקטן ממעו בשום בתשובה חרוזים אשר לעג כהן ראב"ע לדברי שירוי השקדים בדרכך חכמי ספרד. ומה מאר נבדלו שניהם. רשב"ם וראב"ע. וזה צרפתי וזה ספרדי, וה גולדו אבותינו על ברבי תורה והתלמוד וזה התגן מטעורי בפוך בין התורה ובין חכמת בני ערבי אשר בספרד, וזה מורה קדלות ישראל בארץ מולדתו וזה הוילך מני אל נס ומלךה אל עם אחר נס ומלךה אל נס ומלךה אל עם. ובכל זאת דרשו שניהם בכל לחם ומקש רצון נידי עמי. ובכל זאת דרשו שניהם בכל

¹⁾ על דבריו העזרות אשר הבאתים בספר RSBM ברף 75 בהערה 1 שור יש ל' להעיר את רוח הকוראים גל אשר כתוב מורי ורב ר' שלמה יהודה רפאפרט וצ'יל בבלורי העתמים חלק י' ברף 27 כי תלמיד תהה אשר כתוב לפני דעתו את פירוש ספר שמות זארכך לאב"ע שמע פרטן מלוח. מן הוו בא שםות טו, טו, לרשב"ם על פה, ויחלף לשון מגרי בלשון ישמעל ורשב"ם ברבינו שלמה וקן. ולא אכחיד בחת לשוני כי רבו ל' בוהו הדברים הקשיים, ואולם, אין פה מקום לדמיון. ובטעם דרבנן אחשוב כי אילי נכהגה הוספה כאחת על ספר פירוש ריש"י אשר בגד ראי"ע ויחסוב הווא כי רשי' דיא הוכחות. ואם כן אין לרשב"ם חלק בברכיות הדלאה. — ²⁾ ראה פירושו לבראשית א,ד. ה, י, ח, אבל ראה נס דף 7 העשרה 13. ורבני וראב"ע תמצוא בהתודות אנgra השבת אשר לו הנדפסת בכרם חמד חלק ר' על ידי ר' שמואל דוד ליגאטו וילובספר מבהר המאריות להרב נתן בר שמואל הרופא בליוורוני בשנה תר. — ³⁾ במטשות ר' בימין בר' קה לדפוס אשר יספר כי בא כיפורום (μερόπος, Cyperus, Cyperus) יש יהודים מינים מHALIL ליל שבת ושותרים ליל ראשון.

אשר ישבתו בו בני ישראל. על כן לא כתוב דבר למכור פ' הופכי דבריו ואינם מבינים אותם. כי על פי פתרונו יהיה يوم השבת בברא שמי וארץ מברך יום השבעה עד כלות היללה הבא אדרוי, ונם ששת הימים הנאמרים בעשרות הדרשות כן נאמרי, כי כן היה לדעת רשב"ם בעת הבריאה, ואולם התורה צויה את בני ישראל להחלה שבתם מערב לפניהם השבת ועשה כן בשני מקומות הירושים לכל ירושה דבריה במציאות הן הטעאות בשמות יב, יג ובעזות ים הכהנים בזקירותם גג, לב ובמצואה הוואת השכילה לאחיזה בדבריה כל מקרה קדש ייחד באמירה מערב עד ערב תשבתו שבתכם. וראב"ע ברוב קנותו לא השוויה אל הרבר הוה ויאשם את רעה הנכבד בפירוש התורה על הדרכן השרה ויען בו סרה תחת אשר היה לו לשמו על איש ברית כוה נאם רוח ונכבד בארצו בעני הכל. ואולם אחריו בא ספר פירוש רשב"ם אל ידו לא חדל לklärר בו, ועד נשאר עדות אשר יצאה מתחת ידו על היות פירוש רשב"ם יקר ונכבד בעייו¹⁾:

ויתר דברי רבני שמואל ביר מאיר ומשפט פירושי ספרי הקדש אשר כתוב והכמתו ורחב מדשו וחקי לשין עבר ופתרוני מלותיהם הצפונים בדברי ספריו הללו הם כתובים בספר האשכנזי אשר בתבטי על רשב"ם ושם הספר חומרתי בתחלת דברי אלה כעמדו הראשן:

הפרק הרביעי

במשפט הדרפוס הוה ומעשה יידי בו.

מכל פירושי ספרי הקדש אשר כתוב רשב"ם לא נשאר לע אחד שלם וולתי פירוש התורה לבחודו ונם בו יש מהصور על שני

¹⁾ בפירוש ספר בראשית אשר שב, ראנ"ט ללחוב פעם אחרית ברוך ארוכה ואשר הוציאו לאור עד סוף פרשת לך לך יידי הח' פריעולמנדרע נר' בלודון בספרו Essays etc. בשנת 1877, כתוב יראב"ע לבראשית יב, ג: חכם נדול אמר בספריו כי וברכו בר' מנורת הברכת דאלן. — והוא פתרון רשב"ם והזכיר את דבר ראנ"ט האלה יידי הח' דאלגענערשטאטס נר' אשר בביבליות בארכו אליו.

קצתו וכברכו. ובמספריו האשכנזי הגוכר הראותי מה והעל מה זה, ודי לו פה להעיר לב קוראי הספר זה על הרכבים אשר כתבויהם שם: פירוש תורה לרשב"ם הודיעו מכרם בעיר צרפת ואשכנז, כי אכן רבני שמואל לפותר בין יהו רבך שמואל לכל ישראל²⁾, נאבד ברכבות דוממים מידי בני עמו. ובימינו לא נשמע שמען המשאו בכתב יד וולתי בספר אחד מספריו בית מדרש הרבניים מה פה בעיר ברעליא. וכותב היד הוה חסר פירוש פרשת בראשית ופרשת נח ולך לך גם פירוש פרשת פינחס ופירוש פרשת וואת הברכה מדברי רשב"ם לפסוק נ טרם כלותם ולאלה. כמו להשלים מהচור הוה נכפל פירוש ואתהן יעקב וראה בלשון אחרת מעט במקצת הרכבירם, ויש אשר חעוור הלשון אותה לתיקן שניאות השנית. ובכ"ז אשר בספר המלכות בעיר מינכן לא נשאר בלתי פירוש בראשית א, אעד פסק לא:

ויהי בצאת ספרים רבים לאור במלאת הדרפים וישאר פירוש התורה לרשב"ם צפן בכתובים ולא נופס עד שעת חמשת אלפיים תפס"ה לבראה בברלין. ועתם כתוב היד אשר מתוינו העתיק המדרפיסים הראשונים האלה את פירוש התורה לרשב"ם הוא האחד הנשאר והנמצא עוד הוועם בברעליא בין ספרי בית מדרש הרכבים כאשר כתבתי למאלה. ובפירוש ואתחנן יעקב וראה הלאו המדרפיסים הרים אחריו לשון המעתקה הראשון אשר בכ"ז ואל האחרת תנמצאת בסוף הספר לא השוויה ולא שמו לבם. ויהי הדרפוס הראשון לחק לבאים אחריו ודם לאחרים לאחרונים; אין עוד מרפים אשר ראו עניין את כתוב היד כי אם כל העתיק דפוס מרפים. וכל משנה ובן גען כל מהصور וכל יתרון הנמצא בדפוס הראשון עבר אל הבאים אחריו בלתי אם לבב המדרפיסים לשנות הרכבים במחשבתם. ויהי בלחניהם אחרי דברי הדרפים הראשון עקשו ולכחו ברוב שניאותיו, וחדשות הוטיפו בדעתם ובכלי דעתם לטובה ולרעה. והמדרפיסים האחרונים היכבו, כי בין מהשיבות ומעשיהם על יסוד הדרפוסים אשר נדפסו לפניהם וכשל עוזר ונפל עוזר. והם הוסיפו חטאת על חטא בשותם נס מהה על פי העולה על רוחם

²⁾ ולכן ניכר שם רשב"ם לבראה בין שמות נרויי ישראל בקונטרט בתי הבנשת אשר עברי נתר רינט ונאמר עליו שם כי היה מפרש נרול.

את אשר מצאו ומעט אשר, ששו לטובה, עד והרחיקם דברי רבו שמואל הראשוניים מעל נבולם וישנו את טumo וישראלו את הדודו ואין מבין במקומות רבים. כל זאת היה להם כי לא רואו ענייהם את פירוש התורה לרשב"ם בכתב היד אשר בכל חסרונו וזה מהירם לבתוי כתה אחריו מראה ענייהם ומונע אותם מהופך לדברים ומלשעתם עד אז קע. וכבר נלבד בראשתו הוו ר' ולמן פונן אשר חבר ספר קרן שמאל לבאר פירוש רשב"ם ולהקון شيئاו הדרטם הראשון. כי עם היטיבו להכבר היישר והנכון ובחשיכלו לבאר דברים קשים, תעה לבבו במקומות אחרים ישחת דרכי רשב"ם בהפכו ובשנותו גם הוא דבריו על פי רעיון לבו אשר אין להם שרש בכתב היד ולפניהם אין צרך להם. וזהו אמת הרכבר לא אמינו כי גם כתוב היד אשר נשאר לנו לא נמלט משניות רבות, אבל כל מבין יודע כי רבה מכל שניות הכותבים משנה הדרטם אב אין עין פקחה ונפש נודרת ומפתה להשמר בכל ש תמיד מכם של עון אשר קירה כפעם בפעם בידי מחברי האותיות בית הדרטם. על כן שמחתי בראותי כתוב פירוש רשב"ם בין ספרי בית מדרשי הרבנים הזה אשר אני יושב בו, אהוטו ולא ארפטו עד אשר הביבאות אל הדרי ואדרוש ואתר מצטניא, ואדר עד עמק חיל אצרו, ועל אבני חוף מיאות המשמש, יוסרו מהשבי השניות ימן ושמאל:

ועתה, קורא נכבד, אצינה נא עמק את פרי עמל' אשר עמלתי זה שנים רבות באשר העירות גלויז בספר ה应收账ני אשר כתבתי על רשב"ם בהזחבה. וזה דרכי אשר הלבתי בהרפה את הספר הזה: א) את לשון כתוב היד ועתקי מלה מלאה להיות לעין עשה המלאכה בבית הדרטם ולחרב אותיות הדרטם כמה. ועל פי כתוב היד הנהתי בעמל רב סיינ שנות העוכר מתוך ספר דברי רבענו שמואל. וגם בדרך המכתב החקוקו ולא שניתיה אל אשר הסכנ הסכני לכתב הום. על כן כתבתי שי יודין (יי') למיטן שם הויה כאשר בכתב היד, ובה"א בלבד (ה) לא כתבתי, כי לא נמצא כתבתי היק שם הויה כתוב בן מראשת כתב היד עד תמן. ובמהו כתבתי היק ברוכם המקומות, ובמעטם הקב"ה או הק'ב'. וכן במלאות חסרות שמרתיו דרך כתב היד בכל דברי רשב"ם ודברי ספרי הדרטם אשר דביא. על כן תמצאו מלה תחילתה כתובה לויב מלאה, ומהעט תחלת הפהה הפהה כדרך מכתב ספרי הדרטם; ותית ונומר

ומלין בספר איזוב. ויש אשר הברה שנת הכותב, אשר העתיק את פירוש רשכ"ם, שני הדורכים במאמר אחד בכתביו אוכלים ומשקין ליקרא יא, לד:

ובכל דוחה מכתב כתוב היד ליה לך ולתי במקומות מעטים אשר נחתטו בהיותו זר מאד ומהעה את הקרים לחשוב כי מלאה אחרית כתובה לפניהם. והדפוס הראשון היה לי כוה לאות ולמופת במקצת
שניאותו:

ודע, הкорא, כי לא כל חלקו כתוב פירוש רשכ"ם אשר לפני שווים בברבר הוה. כי מראש פירוש פרשת קרח עד קרוב לקץ פירוש ראה נכתבו דברי רשכ"ם ביר אהרת, וועוד אהרת דשלימה המהסור עד סוף פרשת ראה. ואחרי כן נמצא פירוש רשכ"ם עד הפעם בסוף מהברת הספר מפרש ואתחנן עד זו את הברכה ל Koh מל"י אחר ונספח אל החלקים הראשונים. אין מלהב המתיק האחד כਮכתב לאחר וורכם איננו שווה בחסרות יתרות ובגעניות אחרים. ואני לא עובי דרכם, למען ייכרו קוראי הספר את מכתב כתוב היד כמווני מראש ועד סוף:

(ב) השגיאות הרבות אשר נמצאו בכתב היד לא נתנו להעתיק אל הדפוס זהה כל דבריו בכתבם וככלשונם. על כן שניתנו מעט ואסיף ואגרע מעט מדבריו בכל אשר ורעד הכותב לכתוב בשנה או בחפוף. וזה משפט מלאכותי שונה על פי הדברים אשר קרו.

1. בפירוש ואתחנן עקב וראה בחזרתי משני כתבי הפירוש הנשאים באשר ישרה בעין מהו ומזה, ואוכיר כל יקר מדברי ההורתי דברי שניתם:

2. כל משגה אשר יצא מידי המתיק ואין חלק לרשב"ם בו לא אהרתי להסרו ולתקן המעוות. זה קרה בשני דברים. האחד בשחת הכותב ראש דברי הפסוקים המכארים במאמרי רשכ"ם, והשני ברפכו סדר המאמרים. כי רשכ"ם כתוב פירושו בפתח ספרי ה Krish אשר לו, והטופר הראשון אשר יקרא בדרכיו את שמו „דצער“ והוא תלמיד ר' אליעזר מבלינץ (ראה בדף 199 דערה 20) בהתקין דברי רשכ"ם אל דברי ספר נבדל, הוטיפ ראש דברי הפסוקים המכארים למן ובענו פתרוני רשכ"ם, ושינה דברי המקרא לפעמים בשגנו אשר שני. והוא גם הסב להפוך סדר פתרוני הכותבים

בஹיסטו את אשר שכח בראשונה אחריו בן מקום אדרך באשר קrho או כתבו بعد הנקתב כבר ויספהחו האחוריים במקומות זר. ובאשר קרה לכחותביב הראשוניים, בן משפט הכותבים הבאים אחריהם; שניהם הדריכים או הפליאו אותם מקום למקום. ומשחת כוה בדברי המקרא הומרתי לרוב בהعروתי, וכן הعروתי בכל אשר נהפר סדר והמאמרים אחורי הצעי אותם על מקומות²⁾. ובודוטים אשר קרמוני מנצח בבר מילקה דמאמרם מושבים אל מקומות הנכו, אבל עבורי המדרושים מרמת המשפט בהפכים גם הם המאמרים על פי דעתם וישחו בו את טוב טעם דברי רשכ"ם. ולהם יתאה הפלחה, כי לא ראו ענייהם את כתוב היד המופיע אור על עניינו הענות ורבים אשר באו ואשר נספרו בדפוסים:

3. ויש שניתנות אשר אולי יצאו מידי רשכ"ם בחרונו לכתוב את פתרוני בצד ספרו. כי החלף לשון וכבר בלשון נקבה בכתביו שני פעמים בדף 6 בשורה ט'; שני גורות בדף 19, וראה שם הערתי באות ג'; ונגמרה הלילה בדף 6; שני אמרות בדף 37 וכלה רבתות. ומערכות באו לשון וכבר ולשון נקבה בדף 151 ליקרא ט. כן. כד בכתביו על האש, „אחר כך יצא ובא לו“, וככל הגשאර לשון נקבה. וידוע כי קרה-Coota לבני הלשון ולנורדי המותקיים כאשר הודה ר' שמואל אכן תבון בדבריו אשר הקרים להעתיק ספר מורה נבכים מלשון ערבית לא לשון עברית. וגם נמצא כאלה במקרא באש ובשאר שמות בדבריו רשכ"ם לבראשית לבט ולשםית יא, ג. אבל בחבריו פועל יוצא עם למ"ד במקומות פועל וכחוב צויתו לו לתולדות כו, ג; כשיירבו הנים לישראל לברברה ובג' ורומות לאלה דליך בדרך לשון המשנה ואין זו שנייה. ובכל אלה לא שניתני דבר כי אין זאת משמרת עבודתי במלאכה הזאת להתפאר על דברי רבנו שמואל ולשנותם בהם כרצינו:

4. בשנותיו שניתנות גלוויות לא שלחתי יד לדברי כתוב היד במஹמה וחפון, כי עמלתי כדי י"י השובה עלי למצוא הלשון כאשר היה בצתה מתחת יד רבנו המחבר. ובמספר האשכני על רשכ"ם מדף 31 ועד דף 37 העמוקתי להכיר מקורי השגיאות, ועל פי המדרע ההוא עשיתי במלאת הזאת. ובכל כח חשבתי מחשבות לבליה שנות

²⁾ ראה גם בדף 155 העירה 1.

דברי פירוש רשב"ם אשר נדרעו עד בימים האלה. ואלה הדברים אשר הוספתי:

1. שער הכהן בעמוד הראשון לפני פירוש רשב"ם (מלבד השער אשר כתבתי אני בראש הכהן לפני דברי אלה) ומירוש תחלת פרשת בראשית ערך א, לא מרך 8 עד דף 9 הוספתי מכ" 5 אשר בספרי המלכות בעיר מינכן. ובחדפים החלק הזה כבר קרניי זהה נייגר בכרם חמד חלק שני מרך 42 ולהלאה. ואני הספורי על פי כתוב היה הדוא את אשר שנן ואת אשר שנה ללא משפט כאשר תראה בחערותיו:

2. לכל חלק פירוש רשב"ם מבראשית א, לא ולהלאה ועד סוף בראשית זו הנارد מאתנו לקטוטי מרך 9 עד דף 13 מtopic ספרים כתובים ונודפסים אשר הגשו לידי את פתרוני רשב"ם הנשארים שם. ואשר ראיו כי איןנו בדרך רשב"ם לא ספחתו אל תוך דברי פירושוوابיאנו בדערותיו במקומו. ולהשלים חסרון המבו הנارد כפי יכלתי העתקתי אל מקום המחוסר הדוא עד כל פתרון רשב"ם אשר פתר במקום אחר. ולא כן עשייתי מפירוש פרשת וירא ולהלאה אשר יכול שבס פירוש רשב"ם הנשאר כמעט שלם בכ"י ברענלויא, כי מקום הדוא ולהלאה יבקש כל קורא פררון הרברים באשר הם שם וימצאים. וכן בסוף ואות הברכה אשר יחסר בו דף שלם בכ"י מפירוש הוספתי שוי פתרוני רשב"ם קטעים ממוקם אחר. ולעתה היה לי בודרים האלה יידי ה' דר' ציעמאליך רב מורה עדת נורנברג לעת שבתו בעיר מינכן כי העתק ליחסדו דברים מכתביו היה אשר שם. והוא שעוד העתקו אותו 4 בדף 9 ואות 4 בדף 166. וכל אשר הוספתי בכל המקום הזה המנרטיו בשני הצעאי מרובע [] למן ידע כל קורא כי נספ הוא:

3. מפירוש פרשות וירא עד סוף פירוש התורה הנמצא בכ"י הוספתי מספרי הדרפוס או מכתבי היד מעט מפרטוני רשב"ם אשר הביאו על שמו ואשר נרא כדרכו. והפרטונים אשר לא היו כדרכו, או נראו כל Kohanim מספר אחר אשר כתוב רשב"ם, או דו בלשין אחרת או בעין אחר משנה על אשר כתוב בפירושו לא דבראים וולתי בחערותיו):

¹⁾ אלה הפרטונים אשר נפחו מנורים בשני הצעאי מרובע נאה [] על דברי פירוש רשב"ם: לבראשית כד, סה בדף 25; לשמות טו, ב בדף 101; ליקרא

ולתי במקום הצריך הונלה וכגדתו, כמו בראותי כי המירו הכותבים אותן דומות או כתבה ידם במצומה אחרות או מילות ווות כל הbrain. ויען כי רבוי המקומות אשר נכפלו בהם דברים שווים או נהפק הוא אשר נשפטו מלות שותים או שלש אולם שורות שלמות מהדר הדוד הכותבת לנשות מלאתה, בחורתי להכיר ולהרחיק גיבפתות או להזכיר אחורי הנשבות והחותפות. משלהו ור' אל הרכרים המכובדים לשנותו אותן כרטוני וכמחשבתי, כאשר עשו המודלים אשר היו לפניו וכאשר הויאל העשות בעל קרן שמואל במקומות לא מעטים²⁾.

ו) נקודות וקווים הצניטי בכל מקום הצריך להפריד בין חלקי הדברים ולהבדיל בין הפסוקים. ובזה שמרתי דרכו כתוב בכ"י אשר לפניו בכל אשר הילך בדרך ישירה וכוכחה ואט מעליו בכל אשר שנג. וכן נקודי התנועות וקויהם הוספתי לפחותם על אותן האותיות למען באדר את דברי רבענו או לשמור את דקוריים משגנה קרוביה. וכן באות דוה מעשה הכותבת לנדר עני בכל אשר לא תעזה לבבו, ואולם בולטים לא הוספתי החנויות וולתי במקומות המציגים אשר הדיבר הכותבת להצינם, ואחדיל בכל אשר הרע לעשות בעלי דעת או אשר חדל נס דוא לבתכם, וזה דרכו ברוב המקומות.

ד) ובכל מקום הוספתי על אשר נכתב בכתב היד אותות הפרשיות ומספריו הפרקיים והפסוקים להילך על דקוריים לראות על מה יוסכו דברי הפליש בכל מקום. ובזה שמרתי דרכי מלכת אחרי شيئاות כתוב היד ומספריו הדרושים אשר קרמוני, כי רבוי חטאיהם בדבר הווה והאחרנים הביבדו על דראשוני²⁾.

ה) ועוד הוספתי על אשר נכתב בכ"י הונבר אשר בספריה בית מדרש דרבנן מה בעיר ברענלויא ועל אשר נדפס מתוכו עד תהה כל

¹⁾ ככל הטעאה בדף 180 בהערה 12, ובדף 185 בהערה 9 גבעת ה-10, ובדף 187 בהערה 9, ובדף 220 בהערה 3 ובמקומות רבים מادر. — ²⁾ אם יש את פשך לדעת מה הנע אליהם ראה בספריו על רשב"ם דף 34 הערה 1, ודף 38 הערה 8, ודף 39 הערה 6 והערה 7, ודף 51 הערה 8, ואו תכיר דרכ כתוב הד בפירוש רשבם לביאשית כד, כד; לב, כו; ל, ז; מה, ז; מה, ז; לשמות ב, כנ; והבניות דרך ספרי הדרושים במקומות הנוכרים וולת אלה לבראשית יה, כו; כד, פ; סב; וליקרא ד, ג; ושם ד, ז אשר משוב לפסוק כה; ולדברים יא, כ, הנסמן במספר פסוק כט; ושם יט, ג. ואני העירותי על רכם במקומם. ובזה תראה את אשר השחיתו בדברי רבנן שמואל והמאו בשינוי למשול מעל בדבריו הישרים להסביר דרך ולשומים בדברי חידות אשר לא יובנו.

ח) ככל אשר נתתי מדברי בתבי היד אשר הוא לי לעורה העורתי על כל דבר חדש וככבר בהערות הנמצאות לפירוש רשכ"ם בתחום העמודים למן יראה הקורא את כל הגותב גלו לנדר עניין וישפטו הוא האמת אתי באשר שניתי ואם לא. ואולם בחווית נלחץ להוטף על דברי כתוב היד או לנגרוע ממנה הסוגרת העופף בשני חצאי מרובע כאלה¹⁾ ואשאיר כמעט כל מותר סגור בשני חצאי עגלה כאלה²⁾ למנר יראה כל איש והכיד את לשון כתוב היד, יותר דברים ימצא בהחותו:

ט) כל הנופפות מיד המעטיקים על דברי רשכ"ם הסירות מקרכם ואפליסם מלמזה בכל דף ודף:

ו) ודע הקורא, כי לא בכל מקום פניו אני לבדי את הדרך לפניו. כי בינותי ברפוי פירוש רשכ"ם ובספר קרון שמואל ובכבוד התורה אשר נכתב תחת יד התbum הנגיד ר' משה בן מנחם מענדעלסזאהן צ"ל ואמצאו שם דברים. טוביים ונכוחים והם הוו כה וכיה בעורי. ולומרת תורה הוכרתי שם האמורים בהערותי בכל מקום כפי יכלתו. ר' משה בן מנחם הוא אחד ואין בלו אשור היה בידי כתוב יד רשכ"ם הנמצא היום בה העיר ברומליה. ועל כן צדק ברוך דבריו על לשון פירוש רשכ"ם. וכן ר' שלמה דובניא אשר בא רוכס ספר בראשית במצוותו תקן שניות רבות וירב לדבר נוכחות. ובמעתם תעזה לבנו על אשר לא שם עניין על כתוב היד הנזכר אשר נתן רמכמ"ן אל ידו:

יא) עוד נשאר לי לדבר על ראש המלות הנקראים ראשית הכות שאר בא בפירוש רשכ"ם ובדברי אלה לקוצר המכתב. ואני לא אזכיר הדברים ולתי במקומות מעתים על פי משפט הכותבים היודיע לכל קורא הספר זה. ובדברי פירוש רשכ"ם תמצא הכל כאשר הוא בכ"י ולא כדי דפוס הפירוש זהה אשר הרבו מאר לקוצר המLOTות למן הדקל מעלייהם עבורות מלאכתם. ונחפק הוא אשר עשיתו אני ונם ואיתך רק במקומות מעתים מאר כי השלמתי המכתב הקצר אשר מצאתי בכ"י ביהות הצורך לשמר קורא הספר

¹⁾ ב' עשיי בפירוש רשכ"ם בדפוס הנומים במספרים 78, 66, 65, 64, 64, 142, 158, 169, 197, 199, 200—203, 207, 212. — ובמספרים על רשכ"ם מרפ' 55 ועד דף 57 דברות על הנופפות האלה.

ו) ואלה הספרים כתבי היד אשר היו בעורי להtam או לכ"א דברי פירוש רשכ"ם. בראש כלם בכ"י אות 103 אשר בבית מדרש הרבניים מה בעיר ברומליה; ואחריו בכ"י אות 5 אשר במספר דמלכות בעיר מינכן. ואחריו יבאנו נכביד בכ"י אות 28 ואות 50 ואות 62 ואות 27 אשר שם. ואחריו נס הוא נכביד בכ"י אות 40 אשר במספר עיר האמברון:

ו) ואלה מקומות הדפוס ושנותו למפרים הנדרפסים אשר הרbatchti להבאים בדברי אלה ובהערותיו: ספר דעת זקנים בדפוס ליוורנו משנת ויתן עז (תקמן); הדר זקנים בדפוס ליוורנו משנת צדקהו (תר); ספר היישר לרבענו תם בדפוס ווין משנת תקעא; ספר ההכרעה (הכרעה) לרבענו תם: ראה תשבות דונש; ספר יוחסין בדפוס פיליפאוסקי בלונדון תריז; מדרש שמואל לפראן אבות בדפוס וייציא ה' שמה; מחברת מנחם בדפוס פיליפאוסקי בלונדון תריד; פענה רוז בדפוס אמשלרים משנת נהת; צפנת פענה זנקראaben העור ונס ספר ראנ"ן בדפוס פראג משנת שע; קורא הדורות דפוס וייציאת תק"ז; וגם דפוס קאמסל בברלין תרי. תשיבות דונש עם הכרעות רבינו תם בדפוס פיליפאוסקי בלונדון תרטמו:

כג, מג ברכ' 168; לבדבר כה, יג ברכ' 183; לדברים א, מד ברכ' 200; ג, כד, כה ברכ' 203; לד, ד ברכ' 232.

ואלה ומתרונים אשר הבאות בהערותיו בחשביו או בנטחו לבי לחשוב כי לא צאו מידי רשכ"ם: לרבעה א, לא ברכ' 9 העירה; 3, ב, יז שם בעירה; 7, יב, א, ברכ' 12 העירה; 5, כד, כג ברכ' 24 העירה; 1, כה, ה ברכ' 26 העירה; 6, מט, י ברכ' 72 העירה; 8, ליקרא כו, ה ברכ' 166 העירה. 4.

ואלה שניהם המאמרים נראו מעשה ידי רשכ"ם אבל ללחחים מספר אחר אשר כהב, ועל כן הביבאותים בהערותיו: לרבעה כו, כא ברכ' 32 העירה; 9, כת, יח ברכ' 35 העירה. 7.

ואלה פתוני רשכ"ם אשר שנ הצביעו אחריו בלשון הורת או שעו אותם מבלי דעת, ואילו הבאותם או העזרות עילדם: לרבעה 3, ז, כד ברכ' 37 העירה 8; לא, כה ברכ' 53 העירה 3 (שם מקומם מספק ל); מ, ד ברכ' רשכ"ם הא אחריו פתרון פסק כה ולא אחורי פתרון פסק ל; מ, ד ברכ' 56 העירה; 9; מה, יט ברכ' 64 העירה; 4; מינ, ד ברכ' 65 העירה 10; לט' השמות ג, טו ברכ' 84 העירה; 4; לרומה נג, כת (אשר בא ר"ז) מהספות רשכ"ם למרא: ברכ' 88 העירה; 1; לשמות ו, טו. יט ברכ' 88 השמה 5 והעירה 8; ח, ג, ו ברכ' 90 העירה 11; א, ה, ו ברכ' 94 העירה 13 השמה 16; ז, כד, כה ברכ' 100 העירה 110; ב, ג ברכ' 111 העירה 16; כ, ט ברכ' 120 העירה; כה, ל, מ ברכ' 125 העירה 9; ל, גג ברכ' 136 העירה; 1; לב, לב ברכ' 138 העירה 18; מג, טו ברכ' 139 העירה 10; — לבדבר ח, ב, ברכ' 175 העירה 3; ל, ב, ג ברכ' 194 העירה 5; לדברים ד, יט ברכ' 204 העירה 17; יט ברכ' 207 העירה 4; כ, ט ברכ' 219 העירה 2; לב, ח ברכ' 226 העירה 12; ל, י ברכ' 231 העירה 11.

משנה בכתיב דברי רבני. ותה ראה והבן כל ראשי התינות במספר זהה. ואשר נמצאו בפירוש רשכ"ם הצבתי בראש ציון דמות כוכב כוה*.

- *א"ח"ב=אחרי בן, אחרך.
- א"ם=אם בן.
- *א"ע"פ=אעפ"י=אף על פי.
- *אעפ"כ=אעפ"י"כ=אף על פי בן.
- *בכ"מ=בכל מקום.
- *בכ"ל=בלשון לעז.
- *בלע'=בלעה.
- *בס'=בספר.
- *בפס'=בפסק.
- בק"ש=בקין שמואל.
- גנו'=ונמר.
- ד"ה=דברו המתייחל.
- דרכת'=רכבת, דרכוב.
- ה'ק'=ה'ק'ב'=ז'ק'ב'ה'=ה'ק'רוש ברוך הוא.
- ז'ואה"ב. ראה א"ח"ב.
- וא"כ=ואם בן.
- *ז'ג'=זומר.
- ז'וגו'=זונמר.
- ז'וכ'=וכתב, וכותבו.
- ז'ובה"א=זוכן הוא אומר.
- ז'וכו'=וכלו.
- ז'וכ"כ=זוכן כתוב.
- ז'ע'=זעין.
- ע"א=עמוד ראשון.
- ע"ב=עמוד שני.
- ע"י'=על ידי.
- צ"ל=צרך להיות.
- ק"ש=קרין שמואל.
- ראב"ע=רבי אברהם בן עരה.
- ר"ל=רצחה לומר, רצונו לומר.
- רשכ"ם=רבנו שמואל ביר מאיר.
- רש"י=רבנו שלמה ב"ר יצחק.
- שנא'=שנאמר.
- תוס'=תוספות, חוספות:

יב) ואלה דבריו דוד ואחרונים להסור שנית הופום ולהוסיף על דבריו הראשונים.
 בדף 28 בהערה 5 בארכוי התווים ברברי רשכ"ם. ואולי יטב לבאר תווים שם כי הם הווילאים לבשי אדרת שער אל בית אלהם אשר נדל שם ביןיהם או אל רומי עיר מושב ראש אמונתם או אל קבר משיחם אשר בירושלים והם הנקראים בלשון ערפת pelerin ובלשון אשכנז Pilger בפרטן המלא, אשר בא בהם מסעות ר' נימין בדף לא שורה ז ובדף נה שורה יא ברופס אשר עוד שם כמה פגמים.
 בדף 53 בשורה העשית הספר בשם מספר 3 ורצינוו בסוף פרהון פסקו כה בשורה הקורמת כי שם מקומו.
 בדף 55 בשורה השביעית יהוה מספר הפסק 10 לא 11.
 לדף 88 הערה 8 אומיפה כי נב' בתוספות על התורה הנדרשות בספר דעת וקנין דף לא ע"ד בשורה השנית נמצאו מלות בני עמרם ובמוכחות כי נכוונה הגהתו בדברי רשכ"ם.
 בדף 111 בשורה התשיעית נדפס 10 במקום 11.
 בדף 203 בשורה החמישית מספר הפסק באמת 24 ולא 23:

וחכל כל עבורת מלאכת הקרע פה בעיר ברעמליא בחדרש הרביעי בתשעה ועשרים יומם בו בשנת ה' תרמא לבריאת.

דוד ראוין.

בראשית.

א. בראשית בראשית ברא אלהים. יבינו המשכילים כי כל דברי רבותינו ודרשותיהם בונים ואמהים. וזה האמור במת' שבת¹ הויא בר תמי סרי שעין ולא ידעתן דין מקרה יוצא מידי פשוטו. ועקר ההלכות והדרשות יתגאנן מתחור המקראות או משינוי הלשון שנכתב פשוטו של מקא בלשון שיכולין ללמדו וימנו עיקר ודרשו כמו² אלה תולדות העםום והארץ בהבראם ודרשו חכמים³ באברהם מארכות הלשון שלא היה צריך לפתח בחבראמ⁴. עתה אפרשי פירושו הראונם בפס' זה להודיע לנו מה לא ראוי לפירושם כמורות. יש מפרשין בראשונה בראש אליהם את השםיהם ואת הארץ. אי אפשר לומר כן שהרי הימים קדמו לרכ⁵ ורוח אלהם מרחפת על בני הימים. ועוד שאין כתוב כאן בראשונה. אלא בראשית דבוקה הוא⁶) כתוי ראשית מלכטו בבל.⁸ והמפרש⁹ במו¹⁰ תחלה דבר יי' בחושט כלו בתרחלת בראש אליהם את השםם כלו. בטרם בראש שמיים הארץ הותה תהו. ובחו וחשך על פניע¹¹ תחום רוח אלהם מרחפת על פני הימים. נמצאו שםם נבראו תחלה נם וה הכל. שכן לא היה לכתוב והארץ הותה תהו וכח, שמאחר שענדיין לא נבראת לא היה לו לקורתה ארץ קודם יצירת הימים מאחר שהם קדמוני. אך וה הוא עיקר פשוטו לפי דרך המקראות

¹) רף פס' טיא. — ²) בראשית ב,ה. — ³) ר' יהישע בן קרחה בב' פרשה יב. — ⁴) ריכון ריח נינער במקוב כרביריהם שככיא. — ⁵) בפסוק ב. — ⁶) לתיבת שלארין. בן לשוי לפסוק ד. עין בספר RSBM דה, 141. — ⁷) בראשית יי'. — ⁸) כל אלה כרבי רשי. — ⁹) הוא רשי. ומכאן ואילך נתה רשבים מרדך וקנו. — ¹⁰) רישט א,ב. — ¹¹) בכ"ז; ואנטפכ. ועלד בטנותמן והנפ"ג, בראשית חיבתו. וט החכם ניגער טהה לרופטים כבב', אבל הוא בשצמו תיקן שנייתו בספרו פרשנורא דה 22 בתרה חלק האשבעי.

אליה פרושי

המשה חומשי תורה

יסוד

רבינו שמואל בן הרב רבינו מאיר

אהיו של רבינו יעקב מרמרו

כוי בטו של דמאור הנודול רבינו שלמה בר יצחק

ידי זכרם לנצח

ונצמותיהם כדשא תפוחנה:

וילך יי' את רום ברוח קדום עזה כל הלילה ושם את רום להרבה ויבקעו הימים: 3. ויאמר אלהים יהי אור. לתקן האמור) וחשך על פni תחום: 4. וירא אלהים את האור. נמתכל במרתואו²⁾ כייפה הוא. וכן³⁾ ותרא אותו כי טוב הוא. נסבכלה, במשה שנולד לששה חדשים כמו שמאלא לתקופת הימים וראתחו כי טוב ייפה הוא שנגמרו טימני צפנינו ושערו, וצפנדו שלשה ירחים כלוי' עד סוף ט' חדשים שורי ראתחו וידעה שהוא טוב ויפה בטמיינם. שאנו נפל: ויברל אלהים בין האור ובין החשך. שי' שבשות הוות הום ואח'ב הלילה י'ב, האור תחלה ואח'ב החשך. שהרי תחלת בריאת העולם היה במאמר יהי אור. וכל השן שמקודם לכך בימי רכת' וחשך על עצמן לפי דפסת למה הוצרך הקב"ה לקרו לאור יום. תמה על עצמן לפי דפסת למה הוצרך הקב"ה לקרו לאור בשעת צירותו יום? אלא כך כתוב משה רבינו, כ"מ שאנו רואים בדברי המקום יום ולילה גנו⁴⁾ יום ולילה לא ישבותו, הוא האור והחשך שנברא ביום ראשון, קורא אותו הקב"ה בכ"ט יום ולילה, וכן כל ויקרא אלהים הבתובים בפרשה זו. וכן⁵⁾ ויקרא משה להושע בן נון ירושע, האמור למלעל⁶⁾. למטה אפרים הושע בן נון, דחא אותו שקרא משה ירושע⁷⁾ בן נון שמיינו קודם לכן משורתו בכתוב שכך דרכ' המלכים⁸⁾ המnames אנשים על ביהם לחדר ששם כמו שאמר ר' פרעה שם יוסף צפת פענת⁹⁾ ויקרא לדניאל בלטשצ'ר וגנו: ולהשך קרא לילה. לעולם אור תחלה ואח'ב חשך: ויהי ערב ויהי בקר. אין כתיב כאן ויהי לילה ויהי יום אלא ויהי ערב, שעלה עמוד השחר. הרי חושם יום א' מן הימים של לילה, שעלה עמוד השחר. ואח'ב התחיל יום שניינו¹⁰⁾ ויאמר אלהים ידו רקיין. ולא בא הבתוב לומר שענרב והבקר יום אחד הם, כי

¹⁾ התחם נג' שינה להדרפים: לתקן המאמר. ורש"ם ריצה לומר שמאמו יהי אור בפסק ב-א' להקן ולהטיר את החשך שהיה קדם לכך והשכירות כתוב בפסק ב-ב' בזיכות וחשך על פni תחום. — ²⁾ בכ"י: במראה. ואינו נבן, כי רש"ם ריצה לומר נטהכל במראה האור. — ³⁾ בכ"י: שמות ב, ב'. — ⁴⁾ בראשית ח, כב. — ⁵⁾ במדבר ג, ט. — ⁶⁾ במדבר יג, ה. — ⁷⁾ בכ"י: להושע. והיטיב לתקן דח' נין. — ⁸⁾ בכ"י: המלכים. והטיב נין להתקן התיbeta. — ⁹⁾ בראשית מא, מה. — ¹⁰⁾ דניאל א, ג. ושם כתיב רשם לדניאל בלטשצ'ר. — ¹¹⁾ מכאן ועד סוף פירוש הפסוק הוה השםית דח' ניגער.

שrangleל להקרים ולפרש דבר שאין צריך בשכ'ל דבר הנזכר לפניו¹⁾ במקומות אחר. נדכת²⁾ שם חם ופת וכח' ושם הוא אבי כנען אלא מפני שכ'ת לפניו³⁾ אරור כנען ואלו לא פרש תחילת מי כנען לא היינו יודען למה קללו נח.⁴⁾ וישכב את בלחה פלנש אביו וישמע ישראל, ומה נכתב כאן וישמע ישראלי? והלא לא נכתב כאן שירבר יעקב מאומה על ראותו? אלא לפי שבשת פטירתו אמר⁵⁾ פחו בימים אל תוחר כי עליות משכבי אביך או חללה יצוע עלה, לפיכך הקדמים וישמע ישראלי, שלא תחתה בראותך שהוכיחו על כך בסוף ימי. וכן בכמה מקומות. גם כל הפרשה הזאת של מלאכת ששה ימים הקדימה⁶⁾ משה רבינו לפרש לך מה שאמר ה' בשת מתן תורה⁷⁾ ובר את יום השבת לקדשו [וננו] כי ששת ימים עשה יי' את השמים ואת הארץ את הום ואת כל אשר בם וויה ביום השבעה, וזה שכ'ת⁸⁾ וויה ערב וויה בקר יום הששי, אותו שיש שהוא נמר ששיה ימים שאמר הקב"ה במתן תורה. לך אמר להם משה לישראל, להודיעם כי דבר הקב"ה אמת, וכי אתם סבורים שדושלים הזה כל הימים בניי כמו שאתם רואים אותו עבשין מלא כל טוב? לא הוה כן, אלא בראשית ברא אלהים וויה כלוי' בתחילת בריאת שמים ואארן כלוי' בעת שנבראו כבר [ה] שמים העליונים והארץ הן זמן מרובה ההן זמן מעט, או והארץ היתה⁹⁾. ובנויות כבר היתה תוחו ובבהו, שלא היה שם דבר, נדכת' בירמיה¹⁰⁾ ראיתי את הארץ והנה תדו ובבו ואל השמים ואין אורים ראיית ואין אדם מעוף השמים ועד בעת הימה ננדדו הלבנו. וזה תדו ובבו, חורבו מאין ישב. וחשך על פni תחום והוא אל השמים ואין אורים. ורוח מנשכת על פני הימים. והוצרך רוח למה שכ'ת לפניו¹¹⁾ ויאמר אלהים יקו הימים מתחת השמים אל מקום אחד נו כי על ידי הרוח נכו הימים, כמו בקיעת ים סוף שנתראות היבשה ע"י¹²⁾

¹⁾ ר' ר' אחריו ב. ש RSBM דף 157. — ²⁾ בראשית ט, ת. — ³⁾ ר' ר' אחורי כן בפסק כה. — ⁴⁾ בראשית לה, כב. — ⁵⁾ בראשית מט, מ. — ⁶⁾ בכ"י ובהעתקת ניגער בטעות: הקדום. — ⁷⁾ שמוט כ, ה. — ⁸⁾ בראשית אל, אל. — ⁹⁾ השע תיבות זו הן זמן מרובה ההן זמן השםיט הוה ניגער. וכ' מבואר מדברי פירוש חזקוני לפסקוק הוה שהשתמש בדרבי רשבים בחלות דברוי וכתוב: 'והאין דוחה תדו'. דארץ הבניה עבשו בבר הודה תדו'. — ¹⁰⁾ ר' כה; פט. ישני הכתובים חיבור רשב'ם וערבבים בשינוי לשון קצת. ש ספרי RSBM דף 58 הערכה 6. — ¹¹⁾ בפסק ט. — ¹²⁾ שם ד, ב.

לא הצורך לפרש אלא היאך הוא ששה ימים, שהבקיר יום ונגמלה¹⁾ הלילה, הרי נגמר יום אחד והתחליל יום שני; 6. ויאמר אלהים יהוי רקייע. לאחר שנגמר²⁾ יום ראשון לבוכו ויאמר אלהים: רקייע, לשון³⁾ פועל הוא כמו עשיר שפטרונו מעשר, חסיד מחותם, לפיוermen⁴⁾ הארץ עד השמיים⁵⁾ והלזונים הוו מיטים כדרכת⁶⁾ מרחפת על פניו המים, עתה חלקין הקב"ה באמצע ועשה רקייע פרוש ממורח למשרב ומיצפין לדורות לרבריל בין המים ועליזונים. ולפי שלא עשה מלאתת המים עד [יום] שליש שנראית היבשה לא נאמר כי טוב בשני, אבל בשלישי נאמר שני פעומים כי טוב, אחד למלאתת המים ואחד ליציאת האילנות והדשאים: בין מים למים. להיות תצין למלעה וחצין למטה; 8. ויקרא אלהים לרקייע שמיים. כמו שפירשתי למלעה⁷⁾ כלומר הוא נCKER שמיים בכל⁸⁾ שמי השמיים והוא בתרור. ובין תצין בתרור, ושמיים העליונים הוו בכלל⁹⁾ של צבאות בתורה, והן ליש אלוזק השמיים ושמי הרים וכן: ויהי ערב ויהי בקר יום שני, שנטה הום לעירוב ואח"כ ויהי בקר של יום שני. הרי נגמר¹⁰⁾ יום שני מששת הימים שאמר הקב"ה בעשרה הדרירות והתחליל עתה יום שלישי בברך: 9. ויאמר אלהים יקו, כמו שפי למלעה ע"י הרוח, כי לך נא¹¹⁾ ורוח אלהים, מרחפת (כמ"ז¹²⁾ בבקשות ים סוף. שכשمت שחילק מים העליונים והבדיל מן התחתונים ע"י מעשה של רקייע, כן מים של הארץ זכה ע"י מעשה של רוח: ותראה היבשה. כלומר הארץ שנבראה¹³⁾ עם שמיים העליונים מקודם שנבראה הארץ כמו שפירשתי למלעה או זמן מנוחה או זמן מעתם: 10. ליבשה ארץ, כמו שפירשתי למלעה היבשה דיה שקרויה ארץ בכ"מ בתורה: 11. דשא. כל מני דשאים ביחס קרוים דשא וכל מין בפני מצמו קרי עשב: עשה פרוי למים, לפי הפשט נאמר למשנו בדרשאים¹⁴⁾, שלמינו הבהיר בעז עשה פרוי מומב גם על עשב מורייע ורע:

עשוה פרי למים. עז התפה עשויה תפוח ולא תמים: אשר ורעו בו. בתוך התפה יש בו גרעינים שיכל ליטע מטנו אילן בכל מי פירות: 14. יהיו מארת. דרך המקראות למודר ל'יחיד¹⁾ אצל לרבים כמו²⁾ וידי אنسחים³⁾ אשר הוא טמאם. וכן פירוש תחת מעשה, ומה הוא? מארות: ברקיע השמיים. הנركע ופירוש תחת השמיים העליונים: ברכיע. לפי שהוא דבוק לתבה של אחריו כל רקייע של שמיים לכל הוא נCKER חטא. וכן קוצר כשהוא וכוק אמר⁴⁾ עד כלות קוצר השיעורים וקשיר החטמים: להבדיל בין הימם ובין הלילה. כבר אמרנו למלעה⁵⁾ ויבדל אליהם בין האור ובין החשך⁶⁾. אבל עדין נמר⁷⁾) הילילה ותחלת הלילה⁸⁾ ממש לא-node כ"א בהגע החמה גם נמר הום ותחלת הלילה⁹⁾ ממש בין תחלה הום כי אם בקשעת החמה וצאת הבוכבים. להבדיל בין תחלה הום ובין תחלה הילילה: והיו לאותות ולמועדים. כדכת' בחוקיו¹⁰⁾ וה לך היתה מאת זי¹¹⁾ וגוי הילך הצל עשר מעלות וגוי הילך החמה היתה לו אותות וכות¹²⁾ ונתני מופוים בשמיים ובארץ דם ואש וגוי וכות¹³⁾ מאותות השמיים אל תחתו: ולמועדים. מהוליך הלבנה שמתחרדש לכ"ט ימים וחציו נעדים מיעדי השנה ומי השטרות כדכת'¹⁴⁾ עשה יודה למועדים: ולימים. שהרי מצאת הבוכבים עד צאת הבוכבים יומם א'¹⁵⁾; ושנים. ארבע תקופות השנה שעשין שנה תמיימה: 15. והיו למאורות וגוי, להאריך לשלום יהו: 16. הקטן משני המאוורות הנדרלים: 18. ולהבדיל בין האור ובין החשך: בין תחלה האור ובין תחלה החשך, הגע החמה הוא תחלה האור, צאת הבוכבים הוא תחלה החשך: 20. יעופף על הארץ. אג"פ שיצירתו מן המים¹⁶⁾ נידולו יהוה באڑין: 21. התניניות הנדרלים. אג"פ שאמר רקי¹⁷⁾ ישרצ'ו שם דגימות¹⁸⁾ שאינם גROLIM ב'כ, אג'פ

¹⁾ ייח' היטיב ה' ניגנער להדרפים במקומות תיבת אמר שבכ' – ²⁾ במדבר ט. ג. – ³⁾ תיקן ניג במקום הגשם שבכ' – ⁴⁾ רות ב, כ. ג. – ⁵⁾ בפסוק ד. – ⁶⁾ רל ואם בן אין צורך למאורה בהבדלה זו. – ⁷⁾ תיקן ניג במקום: נמר. – ⁸⁾ תיקן ניג מהרש במקומות: ותחלה הום שבכ' – ⁹⁾ מלכיט ב, כ. ט. – ¹⁰⁾ יאל ג. ג. – ¹¹⁾ ירמיה י. ב. – ¹²⁾ ההלט קד. ט. – ¹³⁾ ריל כן עשיט אונטו בחשכון הומינס על פ' קבלת חכמים ורין תורה שבעל פה. ולפי רשות רשב'ם בטעתו של מקרה שכתב ווא לאפסוק ד. ה. ח. היה לו לומר מלהן החמה שד רתין החמה, אבל לא ח' לפרק בו. – ¹⁴⁾ כי' ובהשתתקת ניג בטעתו: השם. – ¹⁵⁾ בפסוק כ. – ¹⁶⁾ היטיב ניג למחוק היבת: גROLIM, יותרה לפני: שאינם.

¹⁾ בכ"י: שננמרה. – ²⁾ ניג בטעתו: שנמר. – ³⁾ לשון השמיים ניג. – ⁴⁾ בכ"י: הימים. ניג תיקן. – ⁵⁾ בפסוק ב. – ⁶⁾ שלש תיבות האלה השמיים ניג. – ⁷⁾ בכ"י: ובכל. ניג תיקן. – ⁸⁾ מימה ט. ג. – ⁹⁾ בכ"י: וכן. ותיקנתי ניג פ' המקרא דברים י. ד. – ¹⁰⁾ ניג בטעתו: נמר. – ¹¹⁾ בפסוק ב. – ¹²⁾ הדוטב לזרמת ה' ניג ותבת כמו החרטה בכ"י. – ¹³⁾ תיקן ניג במקומות: שנבראות. – ¹⁴⁾ להוציא מרברי האגדה שהביא רש"י לפוסק יב.

9

יש להזכיר שום דבר בבחינתם של מלחמות ומלחמותן;

מכאן ואילך אין כוונת אומדן מילוי ביטחון מושג. נב. 8. ויברך אלהים את יום השבעה.⁶⁾ כשהגענו עת יום הרשבות כנבר בראשו כל צורכי בריאות ומונותם. וונצוא השבת מבורך מכל טוב:⁷⁾ 28. ואת הפעם עצם מעצמי⁸⁾ דודואה. אבל מכאן ואילך אין כוונת אומדן (אדרוביה אומדן) האיש יוציא מן הדשה:[
ג. 8. וישמעו את קול יי' אלהים מתחלך בןן לרוח היום. מהותך. פירושו לשמות יד, ל⁹⁾ נראה שהזה מאפרש מתחלך ריבב חלפאי בכיד' פ' יט שמוסב על קול): 11. **המן העז.**¹⁰⁾ **ה'א** תמהה גמוקיתמת: 21. כתנית עיר וילביישם.¹¹⁾ כתנות להלביש כל תנות:]

¹⁾ בראשית כב, ג. — ²⁾ ט. ג. — ³⁾ בכ"י העברי סימן 252 בミニון
רכ' 15 עא מוצא לפוסק לא בשם ר' שמואל ול': והנה טוב מאד. כל אשר
נשכח, ואפי' נרجم להפטין מן הרשעים. — ואולם כל מבין יהודים כי אין זה דרך
רבנן שמואל בן מאיר (ז"נ דבריו פסוקכו) ...ansen כר' שמואל אחר הוא המפשט. —
⁴⁾ אכן צד החלט רשות ורא אבד פרדש רשב"ם מהותנו ולא נמציא עד הנה.
אך מעת מושר נשאר מפוזר ומפוזר בתוך רשב"ם שלא במקומו או בספריהם
אולדרים. על כן אמוריה אלכה נא ואלקתה את שארית הפלטה בעי אשר חיש
רבדי ואחרבה דברי רשב"ם אחד אל אחד והוא למשיבת נפש לירודין דרכו ולאורבני
רבבי. ואני רודתי כי עד ונשאו מקצת פירושו בתוך דברי מחברים אחרים
בספריהם כלפי הד'. ואולם אכן אנסה בכך ייכלה, ואשי מעד והכמה אשר
נמצא אליהם למאצן ולהבהיר עוד פעמיים קידום והוראות מן האבראה אשר אבדה
בכעריך מינען תקרא בשם פעמה רוי רף ה עא ממצאו הדרבים האלה לבראשית
ס. ז. י: "יב' ביום א' אלקל' פמ' מות גמות. תימא ומצעינו לאו אחד שיש בו עונשין
וחורה השעבור שאמיר לו [ג. יט] במתת אפק האבל להם? ותרח הר'
שמואל שלא העוניו אלא בעמוש אחד ואמר לו בבר הצלחה לטובך ולא
שטעמו, לא רק העשן בישת אפק". — ונראה כי שי' רשות שמואל הוה אינו רשב"ם
אללא ר' שמואל אחר שפירוש הורתה ביצפת, כי אין זה דרך רשב"ם ולשונו. —
⁵⁾ הדר וננים דף ב נא. — ⁶⁾ עיין את אשר כתבתי בספר RSBM בדף 37
במהרה 3 וכבר 114 סימן ๖. — ¹⁰⁾ מספר עותה הבהיר הבשם כי, עיין RSBM דף 13
ונערה 2 והעה 3. — ¹¹⁾ כן כתוב בפירוש איוב כי סימן 87 אשר בערך ספרי שיר
אלאמאנובי לתהונת עוזר אויב, ול' בא שם רשב"ם. והודעתי לעלו ההכם דר'
ולצבאי. בשער פראגקופרט דמיין באנטרט. ושור היכר שם שהפירוש שדבאתרי
בספר RSBM דף 96 סימן 40 אינו לא לשב"ם ולא לרבי יוסוף קרא, כי מצא
בכ"י ההוא פירוש אשר בשם רשב"ם לפוסק הנוכר באובי.

ונם התנאים¹) הנזכרים במקום אחר ברא עמהם, ליתן נחש כריה ולייתן נחש עקלתון האמורין בנכיאים² והאמור באוב³ התרשוך ללויתן בכחה: 22. ויברך אותם אלהים, בכל מיני חיים תמצא שברכו, בדנים ובכופות בדים וכברמת והה: ומלאו את המים, ל', ציווי והוא משקל רפי כמו⁴ אמרו לאלהם,⁵ רדרפו מהר. אבל מלאו ל' ציווי משקל דגש כמו⁶ דברו אל כל עדות בני ישראל, וחוקו⁷ ירים רפות: יר. ב. כמו ירבה וכמו⁸ פנה. וכן כל תחבת פעיל שסופם ה' כמו פנה הנה בנה מהה אמר ניפן ייקן ייבנו זיימה: 24. וחירחו ארץ. כמו⁹ למשינו מים,¹⁰ בנו בעור, יתר ויז' זיוי היינו כז'¹¹). בלוידר בן הוה לעלטם: 26. ויאמר למלאכוי נעשה אדם. כמו שעמינו¹² במייכרו בן ימלא במלכים¹³, ובישעיה¹⁴ את מי אשלח וכי לך לנו, וنم באוב¹⁵): בצלמנו. בצלם המלאכים: בגדמותנו. בעין חכמתנו שזרוי כשמתקלבל האדים כת'¹⁶) נמשל כבהתנות נדמה: וירדו מן רדה (כמו ויעשו מן¹⁷) עשה, בכיה ויבכו, שכבה ישבו: 27. בצלמו של אדם הוא בצלם אלהים, מלאכים. ואל הרמה אם לא נתרеш צורת דמלאים, כי לא בתב משה כאן לא מלאכים ולא ניתנים ולא מעשה מרכבה, אלא דבריהם שאנו רואים בעולם הנזכרים בעשרות הדרבות, כי לך נאמר כל מעשה ששת הימים כמו שפרישתי למלעה¹⁸): ובר ונכח בראשם. כמו שמפרש לפניו¹⁹ ויקח אחת מצלעותיו, כלל ואח' ב' פירש. וכן מצאתי בלב' מדות של ר' א' בנו של ר' גמליאל שלמד מפה זהה כלל ואח' ב' פרט²⁰): 28. רפי כמו²¹ (וכבשזה הארץ לפניכם. ולפי שהוא משקל רפי ול' ציווי לך הוא נרפה, אבל יוכבשזה דגש פרישתו לשערם כמו²² קבוץ פארוד): 29. הנה נתתי לכם. נתן אני לכם עתה דיוישׁ²³ (וכז²⁴ דרוםורי ידי), מריט

נראה שרצה לפרש ה'א הזרעה בחיבת התהנים. — ⁽²⁾ יעשה לו, א. — מכה ושם כחוב: חמשך. — ⁽⁴⁾ תחלים טו, ג. — ⁽⁵⁾ יהושע ב, ה. — שמות יב, ג. ושם לא נכתב חיבת: בני. — ⁽⁷⁾ ישעה לה, ג. — ⁽⁸⁾ בכיה: תלילים קד, ח. — ⁽¹⁰⁾ במדבר כד, ג. — ⁽¹¹⁾ ויהי בן הופך נגה. — כמות. — ⁽⁹⁾ שדריך ויחיען ⁽¹²⁾ עם מלאכו עשו צצונו. — ⁽¹³⁾ א, בבל, יט—כב. — ⁽¹⁴⁾ א, ח. — ⁽¹⁵⁾ אה. — ⁽¹⁶⁾ תחלים מט, י. ב. וא. ושם כחוב: רdem. — ⁽¹⁷⁾ בין לדבשין, ועין במדבר תב, ב. — ⁽¹⁸⁾ לפסק א. — ⁽¹⁹⁾ ב, ב. ועין בל'ם מרוד טמן ג. והרבבריתא הדריא נרפה נמרא בכלית אחריו מס ברכות. — ⁽²¹⁾ במדבר לב, כט. — ⁽²²⁾ יאל, ב. ו. — ⁽²³⁾ אשר אמר היום *dois donne*, ובלשון אשכנו: gebe. — ⁽²⁴⁾ בראשית יד, כב.

ור. 3. מנוחה.¹⁾ לשון דורון מנורת²⁾ נזהה את העם: 2. הלא אם תיטיב,³⁾ כללום אם תיטיב שלא העשה עונת כי אם מעט, שאות, תוכל למסבל עונותיך ולא בכיבו עונותיך עילך. ואם לא תיטיב, לפתח חתאתך ותהיינו רובע, כלומר ואם העשה עונת הרבה, תהיה רובע תחת החטא והען שלא תוכל לשאת ולמסבל. אחותם: 20. ישב אהל ומקנה.⁴⁾ רועה צאן: 26. או הוחל לקרא בשם יי'.⁵⁾ לשון דתולה שהתחלו להתפלל מתקן צרות שנותרשו:

זה. 29. זה ינחמיינו.⁶⁾ (אם תאמר כיון שאמרנו) נביא נדול היה עבר שקרא לבנו פלג, מה אין אומר נביא נדול היה למך שקרא לבנו נח. ותירע רשב"⁷⁾ שוה היה ראשון לנדרים אחד מיתת אדם ולכך קראו מה שאמר ידו רצין שיתכן וזה עיתו⁸⁾ של זה⁹⁾ ולשון תפלה הוא ינחמן ייח ממענו כלומר שעישה לו הנחה וקורת רות, אבל לשם לא שייך למימר לשון¹⁰⁾ תפלה אלא לשון נביות. אי נמי יש לומר קודם שעניד נח¹¹⁾: 31. ויהי כל ימי למך.¹²⁾ (הקשה: הדר' שמואל בה"ר מאיר זצ"ל) למה לנו למנות שני רשיעים הדתובים בפרשה? (ותירע) דרך דרכן¹³⁾ של נבאים זה אחר זה כדי ליריע מניין השנים מבראת עולם עד ימיהם¹⁴⁾. כי מתוך השנים ומיניהם הכתובים כאן ומניין שנות הדרורות הכתובים עד משה רבינו ומניין שעבור מצרים לכתיב ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים ונוי ומניין מ' למניין שנים אשר מבראת עולם עד שנכNESSו ישראל לאין. וכבר מפורש בנבאים מניין השנים אשר מיציאת מצרים עד בנין בית ראשון ובנינו עד הרבן. ומתוך

דברי דניאל למדנו מניין השנים אשר מחרבן בית ראשון עד חרבן בית שני וכותב על הד'¹⁾ שביעים שביעים נחתך על עמק, פ"י שביעים מלות בבל ודי²⁾ מאות ועשרים שעמד בית שני, דרי. כאן שכעה³⁾ פעמים שבשם שנה והוא שבזים שבעה³⁾:
נו. 3. לא ירדון ונוי⁴⁾ לשאת ולחת ברינים אם אמחה או לא אמחה בשם חתומים ונוראים ובשר ואעפ"כ הם גולמים וחוממים, לכן בודאי אמחה⁵⁾:

אללה תולדות נח.

נ. אללה תולדות נח.⁶⁾ בני בניו:
ח. 15. לאמר.⁶⁾ כל לאמר שבתוורה כפל לשון של ויצו או של ויקרא או של וידבר או של ויאמר:⁷⁾
ט. 18. וחם הוא אבי בנען. (פרוש רש"ט ניכר מדבריו לבראיות א, א; כד, א; כו, טו ולשנות ב, בנ⁷⁾).
ז. 9. לפני יי'.⁸⁾ בכל העולם. בין⁹⁾ וינהה הוויה עיר נדולה לאלהם, בכל עולם של הקב"ה לא הויה עיר נדולה כינויו:
ט. 15. וככען ילד.¹⁰⁾ (ופוט לא כתוב כאן. ואמרו רבותינו¹¹⁾ [היעין] סבורים שמתבלעה משפחתו של פוט עד שבא יהוקאל ופי' בפרשא צור וופט ולוד. ושאל הרב¹²⁾ ר' יוסוף קרא את ר' שמואל מאחר שלא נתבלעה משפחתו ומה לא כתוב [ופוט ילד? אמר] בפרשא

1) דניאל ט, כד. — 2) חיקתי במקום הטעות הגדפס: והי. — 3) כי 70 טם $7 \times 70 = 490$ = 420. ואית עצם פירוש היה הוכיר רשבים בדבריו לשמות ו, טו. — 4) מפונם רוא הגדפס דף י. טב. — 5) מפרשו לבראשית ל, ט; לו, ב. — 6) דבריו לשמות א, כד. וכותב שם: כמו שפירשתי באלה תולדות נח, ועיין עוד דבריו לוקרא א, ואית אשר כתבתי בספר RSBM דף 146 לעלה ובהערה 1 טם. — 7) ועיין עוד RSBM דף 88 הערכה 1. — 8) מפירושו לבראשית כו. — 9) וינה נ, נ. — 10) וכי 252 אשר במילון דף כנ עיא. — 11) בבראשית רבא בפרשא לו אמר ר' רש בן לקש היינו מבקרים שמתבלעה משפחתו של פוט. בא יהוקאל ופרש (ל, ה): כosh וופט ולוד וכל העם וכוב בני הארץ אינם בחרב פול. — 12) בכ"י שם בטעות: ושאל את הרב.

1) מפירושו ליקרא ב, א. ובספר דף 150 שורה ג' בארותי פירושו. — 2) שמות לב, לב. — 3) מכ"י העברי סטמן 252 אשר במילון דף 11 ע"ב בשם ר' שמואל. — 4) מדבריו לבבאותה כה, כ. — 5) בכ"י 50 אשר במילון דף י"א וכמעט בתביעות שות בפירוש התורה לרבי יעקב בן מיכען ר' ר' טען בדרופס הנזכר. — 6) מכ"י סטמן 40 אשר בעל התוויות דף 4 ע"ב ומחרומה לו כי טמן 62 אשר במילון דף 5 ע"ב. — 7) בספר עלם פ"ק א. — 8) בכ"י מילון היה טויהו, — 9) ר' ל"ל של אדם. — 10) בכ"י מילון: בלשון. — 11) ר' נביא נדול היה עבר לבבו קדם לדת מה ובאמת גם למלך יקרא נבאי. — 12) מכ"י סטמן 40 אשר בהאמبورג דף 4 ע"ב ומכ"י סטמן 62 אשר במילון דף 5 ע"ב. ובמקרה שיבושים נמצאו בלשון היה הם במנחת יודוה לר' יודוה בן אלעדור הנדרפס בספר דזות וקנס, דף ב ע"ב. ובלשון אחרית בפעמה רוא הנדרפס לר' יצחק הלוי בן יהודה ברה' ג' ע"ב ובפירוש ר' יעקב מינא בכ"י 28 אשר במילון ברה' 113 ע"ב. — 13) בכ"י האמبورג בטעות: דרכו. — 14) מה והלא נמצאו במנחת יהודה הנדרפס.

וְאֶת כְּתוּבִים שְׁבעִים בְּנֵיטָמָה נִיחַד. מִכֹּאן אָנוּ לִמְדִים שְׁבעִים אֲמוֹת שְׁהָרִי כְּתוּב בְּפְרָשָׁה¹⁾ מְאֵלָה נִפְרָדוּ. וּפּוֹטֵט וְכָל בְּנֵיטָמָה לֹא הָיוּ אֶלָּא אָמוֹת אַחַת. וְאָלוּ אָמַר וּפּוֹטֵט יְלִד פְּלֻוִי וּפְלוֹנוֹ הַיָּאֵךְ יְכוֹל לְוֹמֵר מְאֵלָה נִפְרָדוּ דְּמִשְׁתְּמָעֵבְיִי הַנִּיְמָם הוּא נִפְרָדוּמִים מִבְּנֵיטָמָה נִיחַד וְאֶחָד, שָׁאֵם כֵּן, יְהָוָה יְוָתֵר מִשְׁבָּעִים לְשָׁוֹן. לְכֹךְ לֹא כתָּב וּפּוֹטֵט יְלִד, לִידָּעָתְיִי פּוֹטֵט וְכָל וּרְוִיְעָתְיִא הָיוּ אֶלָּא לְשָׁוֹן אַחַד:

זָא 4. הַבָּה נִבְנָה לְנוּ עִיר וּנוּ.²⁾ לְפִי הַפְּשָׁט מִתְּחָא דָּוָר הַפְּלָגָה? אָם מִפְּנֵי שָׁאֵמָרוּ וּרְאָשָׁו בְּשָׁמִים, הָא כְּתָ'³⁾ עִירִים גּוֹלְלוֹת וּבְצָרוֹת בְּשָׁמִים? אֶלָּא לְפִי שְׁעָות הַק'⁴⁾ פָּרוּ וּרְכָבוּ וּמְלָאוּ אֶת הָאָרֶץ, וְהָם בְּחָדוּ לָהֶם מִקְּטָן לְשָׁבֵת שְׁמָם וּאֶמְרָה פְּנֵי, לְפִי הַפְּצִים מִשְׁמָם בְּנוֹרְתָוָן:

לְךָ לְךָ.

זָבָ 3. וּנְבָרְכָו.⁵⁾ לְשָׁוֹן מְבָרֵךְ וּמְרָכֵיב, כְּלָוָר יְתַעֲרָבָו בְּמִשְׁפְּתָחָךְ מִשְׁפְּחוֹת הָאַרְמָה, שְׁהָרִי מְשִׁקָּל רְפִי הוּא: 11. הַנָּהָא יְדָעָתִי וּנוּ אֶמְרִי נָא אַחֲוָתִי אֶת. (פְּרוֹשָׁה רְשָׁבָ'ס נִיכְרָמֶד בְּדָרְבָּיו לְבָרָאשִׁית כּו., 5:)

לְבָרָאשִׁית כּו., 5: 31. מְרָכְבָּיו לְבָרָאשִׁית כּו., א. —²⁾ מִכְּיָ 252 הַעֲבָרִי אָשָׁר בְּמִינְכָּן דָּף עֵיא, וְתִיקְרֵי הַשְׁנִיאוֹת אָשָׁר נִמְצָאוּ בְּעַל פִּי נִסְחָת מִנְחָת יְהָוָה דָּף 1, עַבְוֹ וְוּסְחָת הַדָּרָה וְקִינִים וְהַזָּה וְעַאֲ צִעְפָּע שְׁלָשָׁונִים מִשְׁהָה קָצָת מְלָשָׁנוֹ וְנִפְלָו בְּהַמִּשְׁוֹתָה רְבָוֹת, מְכָל מִקְּסָם הַסְּפָקָיו לְתִיקְרָע מַעַט הַגְּנָזָר לְנִסְחָת בְּיַהְוָה. —³⁾ תְּלִקְנִיתִי נִמְכָן עַל פִּי נִסְחָת מִנְחָת יְהָוָה, וְדָוָר וְקִינִים. —⁴⁾ בְּכִי: שָׁדָר אֲחָר דָּוָר רְבָיְשׁוֹל אלְיוֹ⁶⁾ מִן הַאֲמָרוֹת הַחֲוֹתָאִים עַד הַנָּה וְעַד אֶחָר דָּוָר רְבָיְשׁוֹל הַבְּנִים בְּתָשׁוֹבָה כִּי לֹא שְׁלָם וּמִן⁸⁾ פְּרָעָוָן שְׁאֵי עַתְּדִיל לְפִרְעָא אלְיוֹ⁹⁾ מִן הַאֲמָרוֹת הַחֲוֹתָאִים עַד הַנָּה וְעַד אֶחָר דָּוָר רְבָיְשׁוֹל אֲמָרוֹת כְּדָרָה עַל שְׁלָשִׁים וּנוּ¹⁰⁾, וְהָוּ פְּשָׁטוֹו: 18. 17. אֲשֶׁר עָבָר בְּין הַגּוֹרִים הָאֱלָה, בְּיָום הַהְוָא וּנוּ. (מִבְּאוֹר בְּפִרְדּוֹשׁ רְשָׁבָ'ס לְשָׁמוֹת כּו., 18:)

¹⁾ מְרָכְבָּיו לְבָרָאשִׁית כּו., א. —²⁾ מִכְּיָ 252 הַעֲבָרִי אָשָׁר בְּמִינְכָּן דָּף עֵיא, וְתִיקְרֵי הַשְׁנִיאוֹת אָשָׁר נִמְצָאוּ בְּעַל פִּי נִסְחָת מִנְחָת יְהָוָה דָּף 1, עַבְוֹ וְוּסְחָת הַדָּרָה וְקִינִים וְהַזָּה וְעַאֲ צִעְפָּע שְׁלָשָׁונִים מִשְׁהָה קָצָת מְלָשָׁנוֹ וְנִפְלָו בְּהַמִּשְׁוֹתָה רְבָוֹת, מְכָל מִקְּסָם הַסְּפָקָיו לְתִיקְרָע מַעַט הַגְּנָזָר לְנִסְחָת בְּיַהְוָה. —⁴⁾ בְּכִי: שָׁדָר אֲחָר דָּוָר וְקִינִים וְהַגְּנִיתִי וְהַסְּפָחִי עַל נִסְחָת מִנְחָת יְהָוָה, וְבָהָדָר וְקִינִים, חָסָרָה וְתִיקְרֵי תְּבִיבָה לְפִי חָסָרָה, וְתִיקְרֵי תְּבִיבָה, וְתִיקְרֵי תְּבִיבָה, וְתִיקְרֵי תְּבִיבָה, —⁶⁾ וְסִפְתָּחִי עַל רְבָיְשׁוֹל בְּמִקְּרָא הַזָּה וְדָוָר רְבָיְשׁוֹל כְּמִשְׁנָה ט. רְמָבָט בְּפִרְדּוֹשׁ שָׁבָּת פְּרִישָׁת שְׁוֹרָה וְקִינִים, אֲכָלָן הַגּוֹרִים וְלֹא אָמַר אֲכָלָן מִשְׁלָמְלִיכִי צְרָקָן:

¹⁾ יְלִבָּה, וּבְכִי בְּטָעוֹת: מְאֵלָה נִפְרָדוּ, וּכְן לְמַתָּה. —²⁾ בְּכִי הַעֲבָרִי סִמְן 252 אֲשֶׁר בְּמִינְכָּן דָּף 25 טָא בְּשָׁמֶר רִי שְׁמָאָל. —³⁾ דְּבָרִים אֲ, כְּה. —⁴⁾ אֲ, כְּה. —⁵⁾ מְפִרְשָׁו לְבָרָאשִׁית כּו., דָּוָר וְקִינִים שְׁמָאָל בְּשָׁמֶר רִי שְׁמָאָל: לְשָׁוֹן בְּפִרְשָׁת לְךָ, וְהָוָא בְּכִי 252 הַעֲבָרִי אֲשֶׁר בְּמִינְכָּן בְּשָׁמֶר רִי שְׁמָאָל: הַבְּרָכָה. — וְלִפְסָוק הַרְאָשָׁון, שְׁבָרָאשִׁית הָאֵלָה; „אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָרָאךְ“. מִסְורָה הַרְאָשָׁון. לְפִי חָסָרָה בְּמִינְכָּן הַרְבָּרִים הָאֱלָה: „אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָרָאךְ“. מִסְורָה הַרְאָשָׁון. מְוֹשָׁע שְׁמָאָל הַבָּהָדָר לְשָׁם לְהַתִּזְלָךְ בָּהָה, וְלֹא יְדָעָת אֶמְרָה שְׁמָאָל הַהְוָא רְשָׁבָ'ס. —⁶⁾ מְסִפְרָה הַדָּרָה וְקִינִים דָּף ט שָׁא הַבָּא פְּרִישָׁת שְׁבָּתִים דָּבָרִים בְּשָׁנִינוּ לְשָׁוֹן וְלֹא בְּשָׁם אֶמְרָה.

וירא אליו.

יח. וירא אליו יי'. היד? שבא אליו שלשה אנשים שעשו מלאכים. שבחרכה מקומות לשער האל קרוו בלשון שכינה כדכת' כי שמי בקרבו, שלוחו² במותו. וכן וירא אליו מלך יי' בלבת אש מזך הסנה, וכתיי שם³ וירא יי' כים לראות: בחום היום. מה צריך לכתוב בחום היום? אלא להזכיר כי בלשון כת'⁵ ייבאו [שני] המלאכים סדרה בערב, ורק אמר להם לוט⁶ סורו נא אל בית עבדכם וליטע, אבל אמר לפניו, שבא אליו בחום היום בCKER שאין דרך אורותם ללון אלא לאכול ולעbor, לפיך לא אמר להם אברהם ללון אלא⁸ ומעו לכם ואחר תעבורו: 5. כי על כן אשר עברתם על צדכם. וכן כי על כן בא בצל קורתני, כי על אשר באו. דרך המקרא לחסר אשר ברוב מקומות¹⁰: 6. כמה סלה. כמה של חיטים, של כל מקום שכחת מלחים הוא, כדרושים מילאים כדכת' מלת חיטים תעשה אותן: ? ואל הבקר רע אברהם. לפי שאמר להם¹² פת לחם, דבר מעט, לפי שורכם וחוץ ללבת, הוצרך לרע ולמהר, לפי שאמד להם מעט ועשה הרבה¹³. ולהניד חשבתו על אברהם נכתב כל זה: 8. ויהי חמאה וחלב. לפי פשטונו של מקרא לא הוצרך לפרש שהביא את פת לחם על השלחן¹⁴ אלא התוספת שלא אמר להם הוצרך לומר שהביא. הבאת פת על השלחן אינו חידוש, אבל החמאה והחלב והבשר שאינו מומן לכל האורדים הוצרך לפרש¹⁵: עומד עליהם. כאשר ישוב ואדר¹⁶ עומד, קרוו עמד עלי. וכן ראיי יי' יושב על כסא [וינו] שרפים [יעודם] ממעל לו, וכן במיכוריו¹⁸) וככל צבא העמים עומדים עליו מימי ומשמאלו: תחת

¹⁾ ג.ט. — ²⁾ במדבר כב, מ. — ³⁾ מלכים ב' כ, ד; ישעה לט, ג. — ⁴⁾ באמת היו שלוחיו מזרק בלאדן. — ⁵⁾ מיכה ה, ב. ושם כתוב: עת. — ⁶⁾ במשנה יומה ח, א. — ⁷⁾ שמות א, יט. — ⁸⁾ כפירוש רש"י שם. אבל לרשותם ענוço דרכ' אחרית שם. ואולי ציל כאן: בעניין המילדות, ואו יתכן דעתו כא כפירושו שם. ובכפי בא המאמר היה לאחר פירוט בצת היה שלא כסדר הכתוב. — ⁹⁾ בפסוק יב. — ¹⁰⁾ יט, כד. — ¹¹⁾ במדבר יט, כר מבואר שהוא בבראשית רכא (פרשה נא) ובתנומא שם. ועי' בדבריו דרכ' פס' עיב. — ¹²⁾ מאמר ריש לקיש ב'יה דף ג ע"א ושם טמ"י. — ¹³⁾ שמית כ, כד. — ¹⁴⁾ רביבים טו, ז, ח. — ¹⁵⁾ בכוי: וילבו. — ¹⁶⁾ יט, א. — ¹⁷⁾ בפסוק יז. — ¹⁸⁾ בפסוק כב. — ¹⁹⁾ בכוי מרביתם שלishi. ועיין בספרי RSBM דף 44 העירה 1. — ²⁰⁾ י, יט.

¹⁾ שמות ג, ג.א. — ²⁾ בכוי: שלוחה. — ³⁾ שמות ג, ב. — ⁴⁾ שם ג, ד. — ⁵⁾ יט, א. — ⁶⁾ יט, ב. — ⁷⁾ בכוי בטעות: אלא. — ⁸⁾ בפסוק ה, ה. ושם כתוב: אחר תעבור בלא יי' בדברי הנגרא בינויים דף ל' עב. — ⁹⁾ יט, ח. — ¹⁰⁾ בכוי כא פרוש הכתוב היה שלא במקומו אחרי פירוט כמה סלה. — ¹¹⁾ שמות כט, ב. — ¹²⁾ בפסוק ח. — ¹³⁾ במאמר שמי' באבות א, טו ורבי אלעර בבב' דף פ' ט"א. — ¹⁴⁾ להוציא מדברי האנרגיה בבים טם שהביא רשי. — ¹⁵⁾ בכוי כא דמאמר הויה שלא במקומו אחרי המאמר דמפרש תיבות עומד עליהם. — ¹⁶⁾ בכוי: ואחד. — ¹⁷⁾ שעיה, ג, א. ב. ושם כתוב: ואראה את אוני. — ¹⁸⁾ בכוי: במקרא.

הע. אילנות שבפרדים: 9. איה שרה אשתך. אע"פ שהוו יודעים, הם שואלים. כדרך שמצו בשכינה שאמי לאדם³ איכה. וכן בכלעם² מי האנשים האלה עמרק. וכן וזה דרך התחלת הדיבור: 10. בעת חיה. בעת يولדות כרכבת⁵ בעתiolדה ילודה, וכן בתולכה⁶ קרייה היולדות (חיה). וקרוב לדבר⁷ כי חיות תננה, כגון מלילדות⁸; והוא אחריו. הפתח של אהל שרה היה אזרי המלך, לפיכך שמעה שרה את דבריהם: 12. עדנה. יתעדר הבשר ויתפשטו הקמטין; 13. ויאמר יי'. המלך. גדול שביהם: ואני זקנתי. שאמרה⁹ אחריו בלותי וווע: 14. הייפלא מײ' ששלחן אליך דבר? ובכון¹⁰ יי' המתיר על סדרם גפרויות ואש Mata יי' מן השמים. הראשון שבפסקוק הוא נבריאל והשני שבפסקוק הוא דק. וכן הוא מפורש בספר הנדרון): 15. כי צחקת. אלא צחקת. רוב כי שאר לא מתפרשים אלא. שהרי¹² כי משמש בארכען¹³ לשונות אי' דלמא אלא דהא. וכן¹³ לא תשתחוה לאלוהיהם כי דרכם תחרם¹⁴; לא תקPhi את ייך כי פחה תפחה וווע: 16. ויקמו¹⁵ ממש האנשים. שניים מלהם הלוו לסדרם כרכבת¹⁶) ויבאו שני המלאכים סדרומה, וכן לשובם היה מדבר שם אברהם. והוא שכת' בו¹⁷ יי' אמר דמכסה אוי וגוי. [וכן]¹⁸) ואברהם עודן לעמוד לפמי' יי'. שני פסוקיות אלו מדברים [בכעליש]¹⁹): 17. המכסה אני מאברהם מה שאוי רצוח להפיך את סדרום? ואוי יודע שבינוי ישמרו דרכ' יי' ווועו להביא עלייהם את בנו דם כדכת' בנוביל כגען בפ' נת²⁰ יי' ואילו העירות מניהת בנו דם כדכת' בנוביל כגען בפ' נת²⁰ יי' וכן נוביל הכנעני מעדון באכה גראה ער עזה באכה סדרומה [עמרה].

אדמה וצבים עד לשען. ואיך אחריב קרקע שלו או קרקע שכינוי)
שלא מדרתו: 20. ויאמר יי'. המלאך לאברהם, שלוחים הללו אני
שלוח בשבייל עתקת סדום, כמו שאמר למלחה⁽²⁾ ואנשי סדום
רעים וחטאים: 21. עשו כלה. פסק יש בינוים להפריד את הדבר,
כלומר אם כן עשו, נעשה אותו כלה: 22. תספה. הכללה.
ברכת⁽³⁾ אספה עלמו רעות חצי אכלתם בם. אכלת נפל לשון של
אספה: 24. בתוך העיר. סדום. ומלך סדום היה ראש לכל המלכות
שבמקומם ההוא: 25. השופט בכל הארץ ששלחך בא⁽⁴⁾ לא יעשה
משפט: 26. ויאמר יי'. המלאך. וכזק⁽⁵⁾ עומד לפני יי', לפני
המלאך לבקש פניו:

יט. 2. כי ברחויב נליין. אלא ברחויב נליין: 4. כל העם מקצתה.
להודיעו שאיפלו אחד מן העשורה שאמר אברהם⁽⁶⁾ לא נמצא בהם:
5. ונדרעה אותם. משכוב וכור. וכן בפיגוש בנבנה: 8. כי על בן
אשר באו: 9. נש הלהה. בדוכת⁽⁷⁾ קרב אליך אל תנע כי כי
קדשתיך, התקרכ לזר הלהה, כלומר ברוח לך מאצלנו: בא לנור.
לוט היה נר בסדום: נרע לך מהם. יתר מהם מעשה לך רעה:
11. בסנורים. מכת עורון ושממן: וילאו. פירשו לא יכול עוד
למצוא דפתח, לא בקשו הפתח. וכן⁽⁸⁾ גלאו מצרים לשחות מים
מן האור, לא יכולו לשחות מאחר שהוא דם. וכן מוכיח לבסתוק⁽⁹⁾
ולא יכולו לשחות ממי האור. ובכמה מקומות לשון נלאו מכופל
לא יכולו, כמו⁽¹⁰⁾ כלל לא אובל. וכן⁽¹¹⁾ והיה כי נראה כי נלאה
モיאב על⁽¹²⁾ הבמה ובא אל מקרשו להתפלל ולא יכול. וכן⁽¹³⁾ הנפה
דבר אליך תלהה ונתור במילין מי יכול⁽¹⁴⁾. כלומר בשבייל שנימה
אותך הקב"ה ביסורין אתה נלאה? כלומר אין אתה יכול להות
שותך וחשבת בכלך ואמרת ונתור במילין⁽¹⁵⁾ מי יכול? 12. עוד מי
לך פה. ועוד לך קרובים כער מלבד אלו שבביתך: 13. רעלחני.
משקל דגש ואע"פ שכל שלוחים החווים כת' בהם

וישלח משקל רפואי, באלו כת' משקל דגש לפי שהוא שלוח של
השחתה כוכת⁽¹⁾ ושן בהמות אשלה בם⁽²⁾, ישלח בהם ערוב: 15. וכמו השחר עליה. נקבע פסק זה בשבייל שבת' לפינוי⁽³⁾
המשמש יצא על הארץ ולוט בא צועדה. להודיעו שככל כך המתינו
לו המלאכים בשבייל חיכתו של אברהם: 17. אל תבית אחיך.
בשביל צער חתנך שבעור. ועוד כי דמכתית אחיך מתגעב בדרך.
נום שלא להמתכל במלאים ובמעשייהם שלא לצורך, בדוכת⁽⁴⁾ מות
נמות. כי יי' ראיינו, וכן ביעקב⁽⁵⁾ כי ראיינו אלהים פנים אל פנים
ותנצל נפשי: 20. הלא מצער היא. ענה מעתין ויכול אתה להניחה
עכשו שאין בה רוב חותמים: 24. ווי' המטיר. המלאך גבריאל:
מאת יי'. שכינה ממש. וכן היא בבר' רבא ובחנazon: 28. ויישkept.
לדרעתם נמצאו שם עשרה תניצלו אם לאו: 30. כי ירא לשבת
בצוער. שלא הגויה המלאך אלא [ובשביל] שלא היה לו פנאי
להמלט הלהה, וככשו שהיה לו פנאי קיים דברי המלאך לשבת
ברור אויל יהפוך העיר⁽⁶⁾: 31. ואיש אין בארץ. סכורות היו
שרשלים נתפרק שהביא מבול של אש⁽⁷⁾: 37. עד היום. בימי משה.
וכן כל עד היום עד ימי הסופר שכח את הדבר:

כ. 4. ואבימלך לא קרב אליה. להעיר מה שחק⁽⁸⁾ אומר⁽⁹⁾ על
מן לא נהיר לנינו אליה: 2. כי נביא הוא. לשון⁽¹⁰⁾ ניב שפטים.
rangleל אצל ומדבר את דבריו ועי אהוב את דבריו ושמען חפלתו⁽¹¹⁾:
ויתפלל בעדר. שהרי היה ציריך רוחמים בדוכת' לפינוי⁽¹²⁾ כי
עוצר עצר וכו': 12. אחותי בת אבוי. כי בני בנים הם נבאים
והוא דותה בת הרן בן תרח⁽¹³⁾: אך לא בת אמי. לא אחותי ממש
שיצאת מבطن אמי, והוא מותרת לי ותהי לי לאשה: 13. כאשר
התעו אותו. הגלי ממקומי שנא⁽¹⁴⁾ לך לך מארצך, והוא שכתה⁽¹⁵⁾
ארמי אובר אבי, משום שהוולה משם⁽¹⁶⁾ כי "התעו אותו" האבר
אבי" כפל לשון הוא בדוכת⁽¹⁷⁾ תעויתי כשהוא אובר, ⁽¹⁷⁾ צאן אוכdotot

⁽¹⁾ דברים לכ. כד. — ⁽²⁾ תהילים עה, מב. — ⁽³⁾ בפסוק כה. — ⁽⁴⁾ בשופטים
כה, יב. כתוב כי אלהים ראיינו. — ⁽⁵⁾ לב, לא. — ⁽⁶⁾ בבי בטוחות: ביר. — ⁽⁷⁾ שמה
רבי רשי הלקחים מבוי במקצת. — ⁽⁸⁾ בפסוק י. — ⁽⁹⁾ שעה נ, יט. — ⁽¹⁰⁾ עי
רשי RSBM דף 116 טמן III. — ⁽¹¹⁾ בפסוק י. — ⁽¹²⁾ דברי רשי. — ⁽¹³⁾ יב, א. —
⁽¹⁴⁾ דברים טה, ה. — ⁽¹⁵⁾ בכ"י: שם שהונגה שם. והתיקון בקרן שמאלא. —
⁽¹⁶⁾ תהילים קיט, קע. — ⁽¹⁷⁾ יורמיה נ, ג.

⁽¹⁾ בכ"י: ולא קרבו שכנו. עין בספרי RSBM דף 50 העדה 7. —
⁽²⁾ ג, ג. — ⁽³⁾ דברים לב, כה. — ⁽⁴⁾ הילך בשתטו לפרטן יי' בכחוב הזה לשונ
המלאך. — ⁽⁵⁾ בפסוק לבב. וווספה: בן. ואוין צורך. ושם RSBM דף 39
השנה 7. — ⁽⁶⁾ ח, לב. — ⁽⁷⁾ שעה סה, ה. — ⁽⁸⁾ שמות ז, ח. — ⁽⁹⁾ שמות
ז, כא או כר ושניהם בשני לשון מעת. — ⁽¹⁰⁾ בירמיה כ, ט כתוב: וילאות כלכל
ולא אובל. — ⁽¹¹⁾ שעה טו, יב. — ⁽¹²⁾ בכ"י: אל. — ⁽¹³⁾ אובי ד, ב. — ⁽¹⁴⁾ בכ"י:
ונצור במלים לא יכול. — ⁽¹⁵⁾ בכ"י: במילים.

הו עמי רושם הותעום: אמריו לעלי: דברי פסום וונחומי. הנה בקתי אותך בתחילת לא באים ולא בכח אלא כמנג נישואין¹⁾ שהרי נתתי לך מחר וממן אלף ספר לאהיך בשוביל שהיית סבור שהיה אחיך כמו שאמרת לי. ולא והומtan של צאן ובקר שנית אבימלך לאברהם לבטוף אלא קודם שהbiciah אל ביתו. שאפלו פרעה שנגע יתיר בתוכ בוי²⁾ ולאברהם היוטיב בעבורה. קודם נישואין. וכל שcn אבימלך: נתתי אלף ספר מתחילה. כרכבת בפריה וכרכבת³⁾ הרבו עלי (מאדר) מחר וממן, וכרכבת⁴⁾ ומיננות נתן לאחיה ולאימה: הנה הוא לך בסות עיניים לככל⁵⁾ אשר אתה ואת כל אלף כת שעריו לאחיך מתחילה כבוד גдол הוא לך וכשות ענייהם של כל בני ביתך אשר אריך וגמ לכל העולם. שלא ישתכלו בר לנאי לומר אשא זו מנהג דפרק נגן בץ אבימלך, כי הכל ידעו כי דרך כבוד לחקה ובבעל ברחו החוויה: בסות עיניים. שלא יראו בר לנאי כרכבת⁶⁾ וכסה את עין הארץ ולא יכול לראות את הארץ. וכמשפטכלין באדם לבוותו בר⁷⁾ לאאה בר⁸⁾ עני תראה בה,⁹⁾ ותחז בזון עניינו; ונוכחת. מפרנסם ומתיכח יפה כי דרך כבוד נהגתי בר ואל תשימי לבך רק טוב. וזה עיקר לפ' פשטו. כי לכבודה של שרה אמר אבימלך כל זה ולא לקנתרה ולוחכיה¹⁰⁾:

כא. **צחוק.** שמהה של תמהונת¹¹⁾: ז. ותאמר מי מלל לאברהם. כלומר ידעו ויבינו כל השומעים מי הוא האלים שמלל לאברהם להיות לו בן משרה. כי היניקה בנים שירה אחריו וקתה ולוקנו של אברהם. כי אין גודל כאלהים: 8. וויגמל. נברל מן הדדים כרכבת¹²⁾ בשMAIL¹³⁾ עד גמלאותו: ביום הנמל (נון). שעשה או משתה כמו שמצו בשמי אל כאשר גמלתו הביאתו שללה וקרבות עמי¹⁴⁾: 9. **מצחיק.** שכבר גמל הרבה, ולא רצתה אבימלך כל זה ולא לקנתרה ולוחכיה¹⁵⁾:

כב. 1. ויהי אחר הדברים האלה. כל מקום שני אחר הדברים האלה מחובר על הפרשה של מעלה.¹²⁾ אחר הדברים האלה, שהרג אברהם את המלכים אמר לו דק, אל תירא אברם¹³⁾, מן האומות.¹⁴⁾ ויהי אחר הדברים האלה, שנולד יצחק, ויונד לאברהם לומר עד ובתואיל ילד את רבקה. וכון כל בעת ההיא צrik לפרש לפני המארען: 23. **וליבדי.** כן בני: 24. **ויתע אשל.** פרעם היה להתפלל שב:

כב. 1. ויהי אחר הדברים האלה. כל מקום שני אחר הדברים האלה מחובר על הפרשה של מעלה.¹²⁾ אחר הדברים האלה, שהרג אברהם את המלכים אמר לו דק, אל תירא אברם¹³⁾, מן האומות.¹⁴⁾ ויהי אחר הדברים האלה, שנולד יצחק, ויונד לאברהם לומר עד ובתואיל ילד את רבקה. וכון כל בעת ההיא צrik לפרש לפני המארען: 23. **וליבדי.** כן בני: 24. **ויתע אשל.** פרעם היה להתפלל שב:

¹⁾ כלמר לא רצתה שישחה שוד בבית אברהם. — ²⁾ טו, יג. — ³⁾ בכ"י: נחרח במקומות מרחוק. — ⁴⁾ היה ציל ושייח' גורוות ה. ב' החיד לשון נקבה גורה נמצוא במקרא איכה ד. ו. ומתחם בן סרוק הוא החל לכתוב גורה בהוראת שרש התיבת. ע' ספרי RSBM דף 138. — ⁵⁾ מט, נג. — ⁶⁾ איבר ט, יג. — ⁷⁾ ההלם מה, יג ובמקומות אחרים. ותבת סרב היהת כבר בעת רשבי דוגמא לכל הכהולים. — ⁸⁾ רימה ב, יב. — ⁹⁾ ישעה ב, נ. ב. — ¹⁰⁾ מלכים א, יט, יב. — ¹¹⁾ טו, יב. — ¹²⁾ בראשית טו, א. — ¹³⁾ בכ"י בטעות: אברהם. — ¹⁴⁾ נפסוק ב. — ¹⁵⁾ אסתר ג, א.

¹⁾ בכ"י: ולא באים ולא בכח ולא כמנה: נישואין. והתיקו בקש. — ²⁾ יב, טו. ובכ"י: ולאברהם במקומות לאברהם. — ³⁾ לד, יב. — ⁴⁾ נד, נג. ובכ"י לאביבה במקומות לאחיה. — ⁵⁾ בכ"י: בסות ציל ולבל, — ⁶⁾ שמות י, ה. — ⁷⁾ יוחאל סח, ה. — ⁸⁾ מיכה ז, י. — ⁹⁾ מיכה ד, יא. — ¹⁰⁾ להצעיא מדבר האגדה בראשית רבא לפסק זה. — ¹¹⁾ לא גצחיק של שרה אליו לא האמין אברהם במתה, שוריי כבר נולד הבן, אלא שחוק של שמחה על דבר פלא. — ¹²⁾ שמואל א, א, נ. — ¹³⁾ שם פסיק בר.

של ה' על ואת שחרי ארץ פלשתים) כבכל גבול ישראל והק' ציהו עליהם²⁾ לא תחיה כל נשמה וגם ביהושע³⁾ מטילין על ערי המשת מרני פלשתים נורל, لكن והאללים נסה את אברם קינתרו וצערו ברכבת⁴⁾ הנמה דבר אליך תלאה,⁵⁾ על נסותם את לבירות ברית ביןיכם ובין בוניהם, ועה לך והעלתו לעולה ויראה מה היעילה כריזות בריתך שלך. וכן מצאתי אחריו כן במרוש של שמו⁶⁾ וירדי ארון יי' בארץ פלשתים שבנה חדים. כת' את שב羞 בכשות הצען תחק מידי. אמר לו ה' אתה נתה לך שב羞 בבשות, חיך שבנו עושים שבע מלחות עם בניך ונצחים אותן. ד' א' חיך שבני הורגים שבע צדיקים מבניך ואילו הן שמישן הפני פנסח שאל ושלשה בניו. ד' א' חיך שבנו מחריכים שבע משכנות, ואילו הן אهل מעדר ונגלל נב ושללה (ונבען) ובית עולמים (תניין)¹⁰⁾. ד' א' שארון מהoir¹¹⁾ בשדרה פלשתים שבעה חדים¹²⁾: נסה קנטרארי"ה¹³⁾: 2. המורה. האמן. הרבה האמור. הרבה אלפ"ז חסידין.¹⁴⁾ ומש חשך כמו יואmesh¹⁵⁾. לא דל כמו לא יאל שם ערבי: 6. המאללה. סכין. על שם¹⁶⁾ וחורי האכל בשר: 12. כי עתה ידעתי. כלומר עתה אני רואה ונזהר לכל העלים כי רוא אלהים אתה: 13. וירא והנה איל עובר לפניו אחר נחחו בסבך בקרני. כלומר אחריו כן ראה את האילMRI עברנו נחחו בסבכי העיר, חשב בלבו ודרא זה המלאך בא בשילוחו של ה' זימן לי איל וזה תחת בני ולכן נחחו בסבך שאוכל לקחתו

ולחקיריבו. וכן קרמו שרים אחר גנונם.²⁾ ושבו העבים אחר הנשים. ואחריו בן בא³⁾ הגשם. וכן⁴⁾ ואחר בא משא ואחרן. כולם פירושם אחרי בן: 14. אשר יאמר היום ולמחר⁵⁾ בהר יי' ייראה.

¹⁾ תחלים סח, כו. — ²⁾ קהלה יב, ב. — ³⁾ בכין: ולא, ש ספרי RSBM דף 34 תשרה. 4. — ⁴⁾ שמות ה, א. — ⁵⁾ ר' שתיבת ה'יום במקום מה הוא רומו אל ומן הכותב ותבא אחריו. ובעל קרן שמאל נתק שלא לעודך.

ויהיו חי' שרה.

כב. 1. ויהיו חי' שרה. אעפ' שבשאר נשים לא נתרשו ימי חיין, בשירה הוצרך לפреш. בשביל שהוצרך להוציא מיתה כשביל קניין המערה, פירש מתי מטה לאחר תשעים של הורתה: 2. בקירה ארבע. שם האיש ארבע ברכבת⁷⁾ ביהושע⁶⁾ קריית ארבע אבוי הענק, כמי⁸⁾ קריית סיכון⁹⁾: ויבא אברם. אפלו לא בא ממוקם אחר אעפ' כן ראיו למל' בא למופדה¹⁰⁾: 4. נר ותושב אגבי. [עטבם]. מארע נכרייה באתי לודר באן ותישבתי עמכם, לבן אין לי מקום קברי אבות דתנה: תננו לי אחוזות קבר. הניחו לי לקנות קרקע כאן ותרצטו אתם יושבי העיר להגיה לי לקבור בה מתי משפחתי, כי אחוזות קבר אין יכול להווות אלא ברטון כל בני העיר. וכן מולח לפניו בשעתן אברם הכסוף לעפרה¹¹⁾ ויקם לנו¹²⁾ לאברם למקנה ואחריו בן קבר אברם (ונו) ועם לו לאחוזות קבר מאת כל בני חת: מלפני. אציאנו לפני לקברו: 6. נשייא אלהים. ולא נר ותושב, ואין אתה ציריך לנקות: במבחן קברינו. במקום שקוברין שרי הארץ והרי לך קבר מומן: 9. מערת המכפלה. כל הבקעה קרויה מכפלה במני¹¹⁾ כבר הורין. וכן מוכח לפניו¹²⁾ שרה עפרון אשר במכפלה: בכסוף מלא. בכל

⁶⁾ ביהושע טו, ג. — ⁷⁾ במדבר כא, כט. — ⁸⁾ וכי בא הפרק זהה לתיבות קריית ארבע אחריו פירוש פסוק ד. — ⁹⁾ שלא לדברי רש"י. — ¹⁰⁾ בפסוק יז—ב. — ¹¹⁾ ג, ג. — ¹²⁾ בפסק ז.

¹⁾ מכאן עד חיבות כל נשמה נכתב בכ' בטעות אחריו תיבת נורל. וכן נרפם בכרעלין ובדרהעperfט. וברופם אמשטרדם משות תפ"ח חפש חשבו לתקן בהטעפת תיבות ניתן לאברם אחריו תיבת פלשתים. וכשדרבים כסורים הריין אין מהסוך כל דבר. ועי ספרי RSBM דף 35 תשרה. — ²⁾ דברים כ, ט. — ³⁾ יג, ג; טו, מה—מו. — ⁴⁾ אוב ר, ב. — ⁵⁾ שמות ז, ז. — ⁶⁾ שם. — ⁷⁾ תחלים כו, ב. — ⁸⁾ בכין: שנתחרך, בכבי' אשר לפני מלחף אותן ר' כמה פעמים מפני שודדים זה לה, כי בהגידך ארך היין ורחבו יהה ה. — ⁹⁾ פרשה יב לשמעאל א, ו, א. עם איה שניים. — ¹⁰⁾ תיבת ונבען ותיבת תרין הוספהוי ממדרש שמואל הנזכר וمبرאותו בכ"א. — ¹¹⁾ במדרש שמואל גנדפס: שרарוני מהו. — ¹²⁾ פירוש רש"ט לפסוק הזה הובא גם בפוניה רוא רופם אמשטרדם דף יא עיב בלשון אחרת. — ¹³⁾ contraria, war entgegen. — ¹⁴⁾ שמות י, כא. — ¹⁵⁾ ישעה ג, ב. — ¹⁶⁾ דברים לב, מ.

שווין: בתוכם. לעיניהם ותחו עדים: לאחواتם. כבר. שורתצן כלכם לקבור בה מתי: 11. השדה נתתי לך. נתן אי אותו עכשו לך. דוויין⁽¹⁾ ביל: והמערת אשר בו. אין שואל כי אם המערה אשר בקצתה השדה ובמירה, אי נתן לך במתנה כל השדה והמערת: 12. ווישתחו אברם לעפרון לפניו עם הארץ: 15. אלע' שאנה שוה אלא ארבע מאות שקל בסוף⁽²⁾ ביןינו ובינך מה היא, והיה לך לחקתת מני בחנן, ואת מתק קבור בחנן אם רצחה: 16. ווישמע אברם. להכימא ברמיוא⁽³⁾: עיבר לסוחר. כסף צורף ומתקבל בכל מיי סחרה. וכן בידיעת מצינו⁽⁴⁾ כקף עverb, טוב בכל מקום. וכן⁽⁵⁾ ואגבנותי מוש עיבר טוב בכל מקום: 18. לאברם למקנה כמ' לאחר נתינת הבסק' לרבית⁽⁶⁾ ונתן הבסק' וכמ' לך, אבל לאחות קבר מאת בני חת לא קם והוחזק לאברם עד שקר שרה אשטו או ויקם [גנין] לאחות קבר מאת בני חת:

כד. 1. בא בימים. והרי גויט עת להשיא את בנו בחוין: ברך את אברם [בבל]. להוריש האמור לפניו שלא שלח עבדיו לחתת אשה ממשחתו מהמת חומר נשים בארע' כגען שלא ידו רצין להזרוג לה, שדרי נתברך בכל וכל העולם מתאות להזרוג לך אבל הוא לא רצה כי אם ממשחתו. וזה שאמר העבר⁽⁷⁾ וו' ברך את אדוני מאיד ויגל, ולכך הוצרך לפרש תחילת ברך את אברם בכל. כמו⁽⁸⁾ וחם [היא] אבי כגען: 2. שם נא ירך תחת ירכיך. וכן ביווקט בששבע ליעקב. ברירות ברית ושבועה של בן [לאבינו] ונבר לאחינו בן הותה, שודומה עניין להצעבור⁽⁹⁾ וכן כת⁽¹⁰⁾ בן

יבגד אב ועב אדוני. אבל תקיעת כף אל כף או בירחות⁽¹⁾ דבר לשנים ולעbor בין בתרוי מצויה בשאר בני אדם: 4. כי אם אל ארצי, ולא לאתם שאים קרוביכי אלא למולדתי שבארציכי תלך: 5. ההשכ אшиб את בנך אל ארץ אבותיך. ואעפ' שורעו של אברם לא הויה שם, קורא אותו השבה, הואל והיה אברם שם⁽²⁾: 6. יי' אלהי השמים שהביאני כאן ונתן לך רועי ואת הארץ, ידעתי שאנו רצנה שידחק ורעד מבאנו, שם כן, מה לו לך להביאני כאן? לפיך יודע אני שישלח מלאכו להצלחה דרךך לקיים לך הבטחתו⁽³⁾: 9. על הדבר הזה. על התנא שפרש לא אברם: 10. ובכל טוב אדוני. האנשים החשובים של בית אברם. הוא שנאמר לפניו⁽⁴⁾ והאנשים אשר עמו: 11. וויברך הנמלים⁽⁵⁾. שני ברכיהם יש למלאך והעל והציך להבריכם פעמים קודם לשיטה מפני נובחו. והוא שאמרו חכמים בשיחית חולין⁽⁶⁾ ובנדנו במלל יכר: 14. אותה הוכחת. ככלمر אותה שוחחת ליצחק היא תאמר לי כן ולא אשה אחרת שלא הוכחת: 16. ואיש לא ירצה. אף' מעשה חידודין⁽⁷⁾. כי גנעה היהת: 20. ותער. כמו ותערה, כמו⁽⁸⁾ ותכל ותבללה. מגורת⁽⁹⁾ וקור עריה מנן: השיקת. מלשון⁽¹⁰⁾ ושק את צאן לבן, שם דבר במושת מלשון⁽¹¹⁾ גם בעיש לא יבשו: 21. והאיש משתחאה. מלשון⁽¹²⁾ תשאה שמהה והודיע כמו תיז' בישתחם מן שבה⁽¹³⁾, וישתתרח חוקות עמי מלשון שמר. ככלמר משותם ומחשב על שאמרה לו ואות הנעה⁽¹⁴⁾ גם לנמליך אשאב. הבין שזמין לו הק' מה שבקש. והפרש לשון שותיה אי אפשר, מפני שחדלאך שבו לא תורה בלשון שותיה. ועוד שלא אמרה לו רבקה להשאות את גמליו עד לאחר שתיתנו ואו התחליל להות מחשב ותורא: 22. ויקח האיש נום והב. יש לומר שאחר ששאל לה⁽¹⁵⁾ בת מי את, נתן לה, כמו שבה לבעל בסיפור דבוריו⁽¹⁶⁾. אלא שלא להפסיק סדר דבריו ותשוכת דבריה,

⁽¹⁾ בכ'': בירחות בריה דבר. ו怛שות נולדה משגרא דלשנא. ט RSBM דף 34 העלה 6.6. — ⁽²⁾ בראשונה קודם לכחו אל ארץ כגען וכבירוש ואבש. — ⁽³⁾ בכ'': אבטחתו. — ⁽⁴⁾ בפסק נ. — ⁽⁵⁾ בכ' במשות: וברך את הנמלים. — ⁽⁶⁾ חלין רף נ' עא. — ⁽⁷⁾ בפסק יט. — ⁽⁸⁾ ישעה בכ' ג. — ⁽⁹⁾ כת'. — ⁽¹⁰⁾ רמה ו. ט. — ⁽¹¹⁾ ישעה ו. יא. — ⁽¹²⁾ ע' מדורין דף ט' ס' עב ובתוספות ובגנות ר' שעיה בערלן ויל שם. — ⁽¹³⁾ מכיה ו. ט. — ⁽¹⁴⁾ בפסק יט. ו' RSBM דף 34 העלה 1. — ⁽¹⁵⁾ בפסק נ. — ⁽¹⁶⁾ בפסק נ.

skell. — ⁽³⁾ באלא ביהא דבן סירא הרואה ריבס בערלן שהציא לאור הארץ שטמיישנידער דף י' עיא: להכימא ברמיוא לשלטיי בכרמייא. — ⁽⁴⁾ מלכים ב' י.ה. — ⁽⁵⁾ שיר השורים ה.ה. ובכ' בטשות אגבנותוי במרקם ואגבנותוי בהשתנות מקום הוין. ט RSBM דף 31 העלה 3.8. — ⁽⁶⁾ בוקרא כי ייט כתוב: יוסף חמישת כסף ערכך עלייך לך, אבל ונתן הבסק' וקם לו לא נמצא במרקרא. וודרבים ל��חים מערקן דף נ' עא. ובכ' כתבו החוספות במנילה דף נ' עא ברה ויל' שרך השם הוא לcker הפסוקים ולערבם ייך. ט RSBM דף 59 העלה 1. — ⁽⁷⁾ בפסק לה. — ⁽⁸⁾ ט. יט. — ⁽⁹⁾ ריל השיטר בז' עבד לאדוני ווישבעו בין לאבוי דומיט וה לה אפ' על פי שאים שים. — ⁽¹⁰⁾ מלאכי א.ג.

לכן הקרים מעשה נתנוו שנותן לה¹⁾: בקע. חצי שקל. כמי²⁾ נטה (את) ירך על הימן וכקעהו: 23. מקום לנו לילין. מקום לנו בביתך, ולמה אנו צריכין³⁾ לך, לבית לינה. שם דברך הוא⁴⁾ בין זין לדין (מן⁵⁾) חן כי יהוה ריב בין אנשים מן⁵⁾ וירוב בלבן⁶⁾. יילן שם כלילה [ההא]. אבל אכבי. כמו כן אין שם דברך מן⁵⁾ יילן פירושו ללון נופכם כמי¹⁰⁾ لكم, הדיא שאמרה⁹⁾ גם מקום ללון פירושו ללון נופכם כמי שאמרך גם לשוב מצירמה ואלו היא¹²⁾ אמרה גם מקום לכם כמו שאמרך גם מקום לנו, היה לה לתר לlein כמו שאמרו הם, שהה משמע נס מקום לכם, ולמה? לבית לינה. אבל ללון אין צريق פירוש, שהרי משמעינו ללון בו בני אדם. והוא עיקר פשטומו למדרך לשון הקדש: 25. גם תבן (וין) שלא שאלת גם מקום ללון שאלתך דרכך המקרה לכפול נס, כמי¹³⁾ גם לי נס לרי: 32. וויפתח. כמי¹⁴⁾ אל יהלול חנן נמפהה. התיר הבישותם: 33. עד אם דברתך רבך לא ברכייה, אחריו שראה שהסכים הך על ידו לא היה לו¹⁵⁾ להתעתק באכילה ושתייה תחילתך: 35. ברך את אדוני. לנו הקרים למשלה¹⁶⁾ ברך (את) אברחות בכל: וינדרל. וכל איש המלכות הוא חפציכם להודוונו עמו, אך איתך חפץ: 36. ויתן לו את כל אשר לו, לא יחלקו אחיז עמי: 40. ישלה מלאכו. יודע אני שיתנו לך: 42. ואומר י... אלהי אדוני אברחות וכו. כל אריכות דברים להודיעם שמאית הך יצא הדבר: 48. בדרך אמרת. שנאמנו דבריו הך לנשות חדר לאברחות ולבנו: 49. על ימין או על שמאל. אל שאר קרובים¹⁷⁾ שיש לאדוני: 50. לא נוכל דבר אליך רע או טוב. לא הסתורה ולא הבניין תלוי ברכזינו, כי בעל ברוחינו רוצחים ולא רוצחים, כי הך עשה שהוכחות בידך: 53. כל כסף וכלי ובה. תכשיטי נשים של כסף וזהב כרכבת¹⁸⁾ איש אשר מצא

כלי והב אצעה וגוי וכתי¹⁾ ושאלת אשה משכנתה ומונת ביתה בבל' כסף וכלי והב ושמלות ושמותם על בנים ועל בנותיכם: 56. וו... הצלחה דרכי. אין לך רצחה שירה איחור ברבר שאין זה עיקר הצלחה אם תטעכט: 57. נקרא לנערה (וין). אם רצחה להטעכט ימים או עשור כדברינו או מיד לילד²⁾ בדבריך: 58. ויקראו לרבקה וגנו³⁾ דרכך ארץ הוא כן, כלומר אע"פ⁴⁾ שהחק חפץ ביוון והאע"פ כן אמרו לנו התלכבי מיר עם האיש הזה או עם אדם אחר לאחר ימים או עשור. ואע"פ⁵⁾ שמנגן הוא כמו שניינו⁶⁾ נותנין לבתולה שנים עשר חדש לפרטט את עצמה, ותאמר אלך, איני חוששת להטעכט בשביל קישוטי עצמי: 60. את היי לאלפי רביבה ויריש ורעך. מפרק יצאו אוחם הבנים שנאמר בהם בשעת עקידתך⁷⁾ וירש ורעך את שער אובי. וה פירוש ר' יוקת בר שמעון קרא: 62. ויצחק בא מכוא. כמי⁸⁾ באכה סודמה, וצחק באותו היום שבא העבר בא מבאה של באר לחוי ראי, שהרי יצחק יושב בארץ הנגב שם באר לחוי ראי כרכבת⁹⁾ על העין בדרכ שור, וכתי¹⁰⁾ ויסע שם אברהם ארצת הנגב וישב בין קדרש ובין שור. ולפי שבא שם ביום ההוא ולא היה יודע מה הוא עושים פועלם שלו [שה] היו נטעים ננות כולם לפעת אילו וילך יצחק לשוח בראשה, כרכבת¹¹⁾ וככל שיח השדה. ראה גמלים באים וילך לקראתם לראות אם הם נמל' אבוי שהוליך העבר: 64. ותפול מעל הגמל. לצניעות, לפי שהיתה רוכבת כמו איש ממשם בישתא דגמלא כדרטוףש בפסחים¹²⁾: 65. נמי האיש הולך בשדה לקראותנו¹³⁾ (גנום) יש על פסק זה. וכי היה שואלה בכל¹⁴⁾ דאנשים שהיתה פוגעת? ועוד אבל בהדר וקלים בטעות: מכל.

¹⁾ שמות ג, כב. – ²⁾ בכוי: מד לד. ש RSBM דף 37 הערכה. 3. – ³⁾ חסר בכוי. עי RSBM דף 45 הערכה. 1. – ⁴⁾ בכוי: אעפיכן; – ⁵⁾ גם כאן בכוי: אעפיכן. וברוחך אפשר לך ימי, ומימ' יותר נראה שיבא אף על פי כדלען ליפוי הערכה. 4. – ⁶⁾ משה בתוכות ה, ב. – ⁷⁾ כב, ג. – ⁸⁾ יט. – ⁹⁾ טו, ג. – ¹⁰⁾ כ, א. – ¹¹⁾ ב, ה. – ¹²⁾ ר' ג עא. ובתלמוד שלנו הנדרפס: בישותה רומליות. – ¹³⁾ בספר הדר וקיטם דף ט עיב כתוב כן, ולבסותה: "בר פ" רשבם". ובשו' לשון מעת שמואל. ובמנחת יהודה שבדעת וקיטם דף יג עיב בדרפוס אמשטרדים בשם רבינו שמואל. – ¹⁴⁾ כן כתוב בס' מוחת יהודת הדר. בדרפוס ליווינו הובא ביל' להזכיר שם האומר. – אבל בהדר וקלים בטעות: מכל.

¹⁾ בספר מוחת יהודת הנדרפס בס' דעת וקיטם דף יג א עיג בדרפוס להוועני הובא בשם רשבם פרוש אחר: "לקחים מקומות שהוועני טמוני להווען מומינים בדין ושאל בת מי את ואחיך נתן לה ווועמי". וזה הוא פרוש רמבן. עיין בספר הדר וקיטם דף ט עיא. – ²⁾ שמיות ד, ט. – ³⁾ בדבר רשי' לפרט איה הדר וקיטם דף ט עיא. – ⁴⁾ דברת כה, 8. – ⁵⁾ לא, לו. – ⁶⁾ דברת ז, ח. – ⁷⁾ ט, ד. ועי RSBM דף 43 הערכה. 2. – ⁸⁾ לא, ד. – ⁹⁾ בפסקוק כה. – ¹⁰⁾ לא, לה. – ¹¹⁾ שמיות ד, כ, א. – ¹²⁾ בכוי: א. – ¹³⁾ מלכיט ג, כ. – ¹⁴⁾ מלכיט א, ב, יא. – ¹⁵⁾ בכוי: לא היה לא. – ¹⁶⁾ בפסקוק א. – ¹⁷⁾ בכוי: על שאר קרובים. – ¹⁸⁾ במדבר לא, ג. ובכוי: כל הדר ושמלות אצעה וגוי. ועי RSBM דף 34 הערכה. 6.

ואלה תולדות יצחק.

19. אברהם הוליד [את] יצחק. לפי פשטו של מקרא לפי שאמר למליה בישמעאל¹⁾. בן אברהם אשר ילדה הנר המצרים. אבל כאן יצחק עירך בן היה לאברהם שהוא הוליד את יצחק מאשתו ומורה בדכתה²⁾ כי בני אברהם היו יצחק וישראל בדברי הימים לאחר שכותב³⁾ כי בני אברהם היו יצחק וישראל והוא קטורה, חור וכותב סתם⁴⁾ וולד אברהם את יצחק: 20. בן ארבעים שנה. וכת'⁵⁾ בן ששים שנה בלבד אותם. משני הפסוקים הללו למדנו שהותה עקרה עשרים שנה: 21. ווועתר. רבוי דברם בדכתה⁶⁾ העתרתם על דבריכם: לנכח. בשביבל: 22. וויתרוצצן. לשון⁷⁾ רין לקראת רין, שהוו רצים ומתגעגעים בתוך גופה בדרך עבריים⁸⁾. וכן מן קם מתקומים, מן אין מתלוננים. אבל מלשון⁹⁾ רצץ עיב דלים הזה לו לומר יתרכצצן כמי¹⁰⁾ בטרם יתגנפו רגlicas: לדרכו את זיין. אל הנכאים שבאותם הימים בדכתה¹¹⁾ לדרכו את ישי מאתו, וכת'¹²⁾ כי יבא אליו העם לדרכו את זיין: 23. וויאמר ישי אלה. עז' נביא: שני נוים. אל תורא כי צער העיבור של שניים מעיבור שני תואמים יש בכטנק שמרובה צער העיבור של שניים מעיבור אחד: ושני לאומים. מלכיות¹³⁾ בדכתה¹⁴⁾ מלבי ארץ וכל לאוימים. כפלו לשין הוא, אבל לאוימים הוא עמים¹⁵⁾. ומהות שהגביא התחילה

¹⁾ בפסוק יב. — ²⁾ כא, יב. — ³⁾ רהי א, כה. — ⁴⁾ שם א, לב. — ⁵⁾ בפסוק כ. — ⁶⁾ יוזקאל לה, ג' ושם כתוב: והעתרתם, באשר הביא רשי. — ⁷⁾ רימה נא, לא. — ⁸⁾ ריל כדריך כל עופר בעבור עצמו אמי. — ⁹⁾ אויב ב, יט. — ¹⁰⁾ רימה יג, טה. — ¹¹⁾ מלכים א' כב, ח. — ¹²⁾ שמות ז, טו. ושם כתוב: לדרכו אליהם. — ¹³⁾ בדברי רשי רשי דעתך בעב. — ¹⁴⁾ תלמידים קלה, לא. ומוכח בשש שתיבת לאוים פתרונה מפלקה, כי מלכי הארץ הם המשללים וכל לאוים הם הטירים למשמעותם. — ¹⁵⁾ שב אל המקרא כאן שכוחבו בו שני נוים ושני לאוימים בשני חלקי הפסוק ופרטיו שודם שוה אלא שיש הברל מעת ביניהם בדברי רבינו יגוי ב' רף ב' עיא ועיב שפתון נוים יכול להיות המון בין אדם בערבוביא, אבל לאוים יהו כל נום ועם שוכנים בארץותיהם ומוסדרים בנימוסיהם ובראשם מושל ומלך. — ואם כן צריך להשערת ר' שלמה דובנא בבארו כאן לשונות תיבת לאוים ברבבי רשב'ים פה ולהדרפים אומים כאשר עשה על פיו ר' ואלה יהודנדים ברשביים הדופטים בתרות האלוים אשר הוציא לאו. ע' חיבור RSBM דף 54, ושם בהערה 4 יש להזכיר נס הפסוק הוה לר' שריו היהודניים הלא לפעמים ברוך ר' שלמה דובנא.

למה כתוב בשדה לקראננו? ונראה שהמקרא קצר והסורי מהסורי והכי ר'ל) מי האיש הלווי החולך בשורה ופנה מדרכו לבא לקראננו¹⁾: הנה. ציל²⁾ ב'ל. מרחוק רגיל לומר כן. וכמו³⁾ בעל החלומות הלה בא. אבל בשארם בקרוב אמר⁴⁾ המן הרץ שנעשו לה, לדעת כי בית מולו הוא:

כה 1. קטורה. לפי הפשט אין זו הנר⁵⁾: 6. הפילגשימים. הנר וקטורה⁶⁾: מתנות. ממן הרבה: קדמה אל ארץ קדם. שיירשו בניו נחלתו שיש לו שם: 8. בשיבה מובה. כמו שאמר לו היק⁷⁾ ואתה תבוא אל אכוטיך בשלום תCKER בשיבה טובה. שלא ארע העניibi בימי: 12. אשר ילדה הנר המצרים. כלומר אין זה בניו הנקרא על שם וריעו אלא בן שפהה. אבל ביצחק כת' לפנינו⁸⁾ אלה תולדות יצחק בן אברהם. כיצד היה בני? אברהם הוליד את יצחק, כלומר וה הוא עיקר הולחות⁹⁾ של אברהם כמו¹⁰⁾ פרץ הוליד את חצירין ונוי: 16. ואלה שני חייו ישמعال. חכמים פרשו ובכמויות¹¹⁾ ובמנילה¹²⁾ למה נמו שנתו של שמעאל. ולפי דפסט לבכובו של אברהם היאל ונתפרש שית' לדרכו¹³⁾) ואברהם בן שמיים שנה ושש שנים¹⁴⁾ בלבד הנר את שמעאל, ונם שית' מילתו בדכתה¹⁵⁾ ויישמעאל בנו בן שלש עשרה שנה וגנו, חור עתה ופירש כל ימי חייו: 18. על פניו כל אחיו נפל. שבן, ברכות¹⁶⁾ על פיו כל אחיו ישכן:

¹⁾ רומה להו כתוב רשב'ם לבראטה מה, ז' לדברי הכתוב: להסיר אותה, וט רף 151 המשנה 12. — ²⁾ cast, jener. — ³⁾ לו, יט. — ⁴⁾ אחר ז, ג. — ⁵⁾ להרציא מדברי באשיות רכא וחנומו שרביא רשי והסבים להם. ע' ראב'ין. — מזריך שמואל שעובא בדעת וקינט רף יא, ט' לדפסט ה' איננו ר' שמואל ב' מאיר והרבאים אמר' בחרכו. — ⁶⁾ מדברי יט' לפטוק א. — ⁷⁾ טו, טו. — ⁸⁾ בפסוק יט. — ⁹⁾ בן הוא בכ'ו, ונכון הוא, כי מוסכ על תיבות הוליך שבסמ��א. וב喟וט הרשא: עילך הולדהו, יתעו כל הופסום אהורי והטוע נם אותו בספר RSBM רף 158 בשורה השמונית. והי יאר עיניינו וייטרנו מכל שנה. — ¹⁰⁾ רות ד, יה. — ¹¹⁾ רף סדר ע'א. — ¹²⁾ רף ז' ע'א. — ¹³⁾ טו, טו. — ¹⁴⁾ בכ' בטוחה: בן שמיים ושת' שנה. — ¹⁵⁾ ז, כה. — ¹⁶⁾ טו, יב.

לומר לה, נמר ופרש לה כל הטעיות: ורב יעבור צער. ולבד
אדבה את יעקב שאהבו יעקב"ה וכרכתי³) ואהבת את יעקב: 24. והנה
תומים. בכל דבר חדש רגיל לומר כן. וכן בברך והנה
(ח'א) אלה, כי עד עתה היה סבר שהוא דחל. וכן ייקץ פרעה
הנה חולם. כי לא היה סבר שהיה חלם עד שיעור משעתו:
25. אדמוני. רוש⁴ ב'יל: באדרת שעיר. שלובשים התועם⁵:
ייקראו כל השלים - שמו עשו, אדם עשו⁶) ונמר שורה בעל
שער: 27. יודע ציד. לצד ציד להביא: יושב האלים. רועה צאן
אבי. כמו שפירשתי אצל⁷) יושב האל⁸ ומנקה: 28. כי ציד בפיו.
פשטו כתרנו: אוחבת את יעקב. והצורך להקרים כאן אהבת
מה שאמיר הק⁹ ורב ייבוד צער. והצורך להקרים כאן אהבת
צחק לישו ורבקה¹⁰ את יעקב לזרע מה שכת לפינו¹¹ צחק
רצח לברך עשו ורבקה הערימה לבך את יעקב: 30. מן האדים
האדום הזה. דרך ארם המהדר לשאול דבר¹² מוחכמו כופל את
דבריו. וזה שהוא עית ורעב הרי הוא כאמור תן לי מהרה לאבלו:
על בן קרא שמו אדום. הוא אדמוני ומתאה לאכול ארם.
ובשביל רעבנתו מכר בכורתו. ולשם בזון קרא לו בן שבסביל
מאכל אדום מכר בכורתו: 31. מכרה כיום. כלומר לאלהר. מיד
מכור לי חלק בכורתך הרואין לך (בממן אבי בממן שאthon לך¹³)
ואחר כך אתה לך המאלל לעדרות (ולקלום. בדרך שמצינו¹⁴) ויאכלו
שם על הגיל לקום ברית בין בן לעקב: 32. הנה אני היולך
למות. בכל יום אני היולך לצור חותם בישרין המתווים שם¹⁵ דובים
ואריות וחיות רעות וכי מסכן למות מה וה (לי) להמתין חלק

¹) מלאכי א, ב. — ²) כת, כה. — ³) מא, ג. — ⁴) roux ובל'א: goeth.
וש RSBM דף 73 העירה. 1. — ⁵) הם הגלחים לובשי אדרת שעיר ומחרום על
הכתים לשאיל אבל ומוגנת, וקראם רשב'ט תויים שם בעבור זה. — ⁶) בכ"י:
עש. — ⁷) ר, ב. — ⁸) לפסק כן. — ⁹) בכ"י נפקח כאן על הגולין: אהבתו.
ולא יישל גם אין צור. כי תיכת אהבה גם שם דרב הוא והו מבעם למץ נם
עם הפעיל הוא ויחבר עם תיכת אהבה גם בשבל שאחוב פעול יואא הוא. בכ"ז באו
שני מני החיבור ייחדו. ונמצאו כאות נם בתקומות אדרים. — ¹⁰) בפרק כ'.

¹¹) בכ"ז: לישראל ארכ' מחרומו. ועיין-33 ל'א-אצורה. 8. — ¹²) דעתו שבבלדי
הנור לך עשו דמי בכורתו. וכן אמר בפירוש לפסקו לנו. וגם טוב ביבי רשב'ט
להשתתק תלויות המיינס מעל יעקב על דבר המכירה הזאת. ועיין RSBM דף 86
הערה 1. — ¹³) לא, ג'. — ¹⁴) ובחוקינו שותהיק הופיע וזה במנט מלא, במללה
הגושא ששם מצוין.

בכורה לאחר מיתת אביו. כך פירש אבי הרב רבינו מאיר מ"ב.
[וותה]¹ ויבנו עשו את הבכורה: 33. וימכור את בכורתו בדמים.
ואחר כן² ויעקב נתן לטשו ונו מגנט בני ארם לקיום דבר:
34. ויבנו עשו. לפ' שלטוף נחרת על כך כרכתי³ את בכורת⁴ את בכורת⁵
לקה. לכן הקרים كانوا להודיע שטויות. עתה בשעת אכילה ביה את
הbacורה, אבל לבטוף היה מתחרטו; ויבנו. כמו ויבנה מ"⁶ דבר
שי' בזה, כמו ויקון מן קנה:

כו 1. מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם.
כרכתי⁷ וויה רעב בארץ וירד אברהם מצרים. לא הוצרך פ██וק וה
אללא להודיע שכם שאברהם אבינו היה הויה הוילך בשוביל הרעב
למצרים. כך צחק והיה יורד למצרים דרך ארץ פלשתים. דרך
קערה, כרכתי⁸ ולא נחם אליהם ררך ארץ פלשתים כי קרוב הווא,
ולבן אמר לו הנק אל תרד מצרים⁹) לפי שיודע הבב"ה שהיה
ירד למצרים: 3. כי לך ולזרעך וו. ובשביל שנתריו לך ולזרע
את הארץ והאת ציוויתו לך ליצאת מארצנו וממולתו כרכתי¹⁰ שם⁸)
אל הארץ אשר ארراك: 5. עקב אשר שמע אברהם בקהל.
על העקירה כרכתי⁹ עקב אשר שמעת בקהל: וישמרו כרכתי¹¹ שם
כనון מילה דרכ' בה¹⁰ אתה את בריתך תשמור: מצותי. כגון
מצוות שמונה ימים כרכתי¹¹ כאשר צויה אותו אליהם: חיקות
ותוראות. לפ' עיקר פשוטו כל המצוות הניכרות¹² כגון גול ושריות
וחימוד ודין והכנת אורחותם, כלם הוו נהגין קודם מתן תורה אלא
שנתהדרשו ונתרפשו¹³ לישראל וכרכתו ברית לקיימן: 8. ויהי כי
ארכו לו שם [הימים]. לא נורח מעטה כל כך שלא להתנהג
עם אשתו מנהג אישות מادر שלא נתנו לך לנוולה ממנו: מצחן.
תשמשי, כרכתי¹⁴ בא אליו העבר [הعبرן] אשר הבאת לנו לצחק
בci, ובמקום אחר דוא אומר¹⁵ בא אליו לשכב עמי: 12. בארץ

¹) בפסוק לד. ואם אמת הדשורי לחוטוף חיבת ווהו, יהו רבבי רשב'ט
להוציא ממודרש אורה בסוף פרשה סוף של באישית רבא שלך – יש' לפסק לך
בררכו. — ²) בפסוק לד. — ³) ט, ל. — ⁴) במדבר טו, לא. ובכ"ז: דבר אשר
בזה. — ⁵) יב, י. — ⁶) שמota ג, יו. — ⁷) אף על פי שהמקרא לא סייר
בפסוק א' אלא שהלך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים, הארץ מצרים לא נזכר.
ורשב'ט למד מדברי רשי לפסקו בו. — ⁸) יב, א. — ⁹) כב, ח. — ¹⁰) ז, ט. —
¹¹) כא, ד. — ¹²) רל כל המצווה שטעמן ניכר. — ¹³) בכ"ז: שנתרדי ונתרפש. —
¹⁴) לט, י. — ¹⁵) לט, ד.

בדכת¹⁾ ויבא באר שבע אשר להזהה: 34. ויהי עשו בן ארבעים שנה, ואו הוה יצחק בן מאה, כי בן ששים הוה כלotta רבקה אותם, להדרינו בא מה שבת²⁾ אחוריו³⁾ ויהי כי יוכן יצחק, ויקח אשה את יהודית: 35. ותהיינה מרת רוח. לפי שעתיד לומר⁴⁾ אם לוקת יעקב אשה מבנית כנען כאלה, לך הצעך לפרש תחולת: מורת רוח. כמו מין עושה לזכר יאמר⁴⁾ עושה דברו לנכה וכשהוא דבוק יאמיר עושה, בן יאמר מן מורה לשין ממרה⁵⁾ ימרה את פך יאמר מורה לנכה וכשהוא דבוק יאמר מרת רוח קנטדריאגע⁶⁾ אבל⁷⁾ לב ירע מרת נפשו חטף קמץ⁸⁾ לפי שהוא שם דברו לשון⁹⁾ מרות, אבל זה מלא פום הוא¹⁰⁾ לשון פועל ומורת¹¹⁾ כי מרה מרויות מהותי למ"ר פעול¹²⁾:

כו 1. ותכהינה עינויו. מן הוקה כמו שמעינו בספר שמואל¹³⁾ ושינוי חלוי כחות: 2. הנה נא. אני מבקש מך¹⁴⁾ בשבי של שוקנהי ואני רצחה לחת לך ברכות אשר בידי לחלק לך בחיי כמו ברכת¹⁵⁾ אברהם וירשת הארץ: 3. שא נא כליך. בופל נא שני בכאן כמו שפירושתו אצל¹⁶⁾ הנה נא רדעתי כי אשה יפת מראה את: תלייך. אשפטו שתலויים בה החזים. פליק מורות¹⁷⁾ ושר האופים תהלה, ובכן¹⁸⁾ שבקך בן אכינעם מנורת שבה¹⁹⁾ כי שמע²⁰⁾ אל ענייך מורות²¹⁾ ענה: 7. לפני יי', שם יי'. אבל²⁰⁾ נמרוד נבור ציד לפני יי', פירושו בכל העולם. ובכן²¹⁾ יונה הותה עיר נורלה:

¹⁾ מלכים א' יט, ג. — ²⁾ כו, א. — ³⁾ כו, מו. — ⁴⁾ בכ"י בהפוך הסדר: יאמר לך. והמקרא בתהלים קמה, ח. — ⁵⁾ ירושע, א, יח. — ⁶⁾ widerstrebend, contrariantes שרווא כטם, contrariantes, ובילג א' ירושע. — ⁷⁾ משליל ד, י. — ⁸⁾ הוא שאנו קוראים קמץ חטוף. — ⁹⁾ דברים לב, לב ואובי, ג, כו. — ¹⁰⁾ הוא חלום. — ¹¹⁾ איכה א, כב, — ¹²⁾ והות מרת רוח לשון יחד דוקשה לעבל קוון שמאל, ורחחה קשטו באמור שהיוד במקומות ברים כהרג, ואוינו (כו), כי אין חזרה במקומות רבים מבל' כביה. אבל נהאה שלא ברטה רשיט, ותיבה מרת הדיא כמו בקצתו מרות ושותדים אחת אלא שאן כא ריש בראש מפעיה באה גנותה הוהלים במקומות הקמץ חוטוף במשפט. ורבאט לא הכריע בין שני הפרושים שהביא נס הוא בקיצור. — ¹³⁾ טמויאל א' ג, ב. — ¹⁴⁾ ציוו לפреш חיבת נס לשון בקשה. — ¹⁵⁾ בכ"י בטעות: כדכתה. וכונת אבדהם בברכה שנייה (כח, ד) וירשות הארץ יצחק לבנו עם שאר הרכבות, ברכות אבדהם בברכה שנייה (כח, ד) וירשות הארץ בברכה ראשונה (כח, ח). — ¹⁶⁾ יב, יא. — ¹⁷⁾ מ,ocab, ושם כתוב: ואת שר האופים וגוי. — ¹⁸⁾ שופטים ה, יב. — ¹⁹⁾ ט, א. ותבן להות פוק אחר. ואיתך הושפתי הוא רק במקומות רומיים. ובכ"י מכל מקום חסר מקרא שיבא בו תיבת רומי. — ²⁰⁾ יט: נמרוד. — ²¹⁾ יונה ג, ג; וניה.

ההוו. אע"פ שעדרין קשה הדיא: בשנה ההיא. אע"פ שהיא שנת בוצרת ורבעון²⁾ מאה שערים. שדה ששיירוזו שיזטיא כור אחד הצעיא מאה כורין: 14. ועכורה רבבה. עבדות שרות וכרכימים, כי סתם עכורה עבדות קרע היא: 15. סתרמו פלשתים. שלא יחויקו בינו בהם אחריו מותו. וווצרך למכתוב בשבי של שונערתחק שם שב וחפרים דוגמת²⁾ ותם הוא אבי כנען: 18. אשר קרא להן אביו. כדי שלא יוכל אדם לערער עליהן³⁾: 22. ולא רבו עליה. לפי שונערתחק מרמעיתם. דכתה ווועתק משם: 23. ווועל משם באר שבע. כי היה מתידא מהם. שבן מוכיח שאמר לו היך⁴⁾ אל תירא כי אתק אנכבי, נמצאו שהויה מתידרא: 25. זיכרו שם עברדי יצחק באר. ולא קרא לו יצחק שם עד לבסוף שאכימליך הילך אליו מגרר ונשכנו איש לאחיו ואו עברדי וונגידו לו על איזות הבהיר אשר חפרו ואו קרא לו שבעה על שם השבעה שעשבה הווא ואכימליך⁵⁾: 26. ואחות [מרעהו]. כתרון, חברות אהובוי, כמו⁶⁾ וויטהה למרעהו. והמ"ם כמו מ"ס של⁷⁾ מריש ותיקע, וכמ"ס של⁸⁾ אונבי מכבeli מלחהה. וכן⁹⁾ יתר מרעהו צרייך ודרך רשותם תחתם. הדציך יתר ויכון דרך ישר את מרעהו כמי¹⁰⁾ וויתרו את ארין כנען, אבל דרך רשותם לגטם ולשכיניהם תחתם. פיט אשניר בלווע¹¹⁾. יתור¹²⁾ הוא את עצמו, יתר הוא את אחרים, כמו ישוב ישב, יקום יקים, זה פועל זהה מפעיל: 28. תהיה נא אלה אשר בינוינו, בינו ובין אביך, שתתקיים גם עתה [כינוינו וביניך]¹³⁾, שכן הוה תנאי¹⁴⁾ אם תשקר לי ולוני ולנכדים: 29. אתה עתה כמו כן כרות ברית עמו ושלחתנו בשלום כמו שעשינו לך, אתה שאתה ברוך יי"¹⁵⁾, דוגמת¹⁶⁾ בא ברוך יי' שבט' לבך. וכן עשה יצחק¹⁷⁾ וילכו מאתו בשלום: 33. על כן שם העיר באר שבע. ואין זו אותו באר שבע של אברותם, כי שני באר שבע הוא

¹⁾ קרוב לדבורי רשי מבר. — ²⁾ ט, יח. — ³⁾ בכ"י: להט... עליהם. — ⁴⁾ בפסוק כד. — ⁵⁾ שהבאר בפסוק לב הוא הבהיר הנאמר כאן, וכיבכ' רambil' לפסוק לב. — ⁶⁾ שופטים מו, י. — ⁷⁾ משנה ראש השנה ד, ט. — ⁸⁾ יומיה כא, ה, ושם כתוב: רני מסב את כל' המלחמה. — ⁹⁾ משליל יב, כב. — ¹⁰⁾ במדבר יי, ב. — ¹¹⁾ RSBM 92 דף טים, 6. — ¹²⁾ בכ"י גם באנ' בטוטות: יתר. — ¹³⁾ כפירוש רשי ווועטת דהמורי לעפי דרבינו. — ¹⁴⁾ כא, כב. — ¹⁵⁾ נס זהא בפירוש רשי. — ¹⁶⁾ קר, לא. — ¹⁷⁾ בפסוק לא.

שמצוא שער בחלוקת צוארו של יעקב: מי איפוא. תיקון לשון הויי¹⁾ כמו אוי שבתלמוד²⁾ אמא ל' אוי. אתאראש³⁾ ב'יל': גם ברוך יהיה. שמיחר לשבדני. וגם ידע שבונצת רבקה עשה הכל והוא הותה מברחת בו שראי לברכות: 36. הabi קרא שמו יעקב. בתמיה. הلمען אשר קרא שמו יעקב בשעת לידה בשליל שידיו אוחות בעקביו ומנצאותו אני בכור והוא פשוט והויה לו ליטול פחות ממי. יטול פי שנים (יותר) מעין⁴⁾ וכן⁵⁾ הabi אתי אתה" ורין ליטול שכר הרבה "ועברתו חנס" בתמיה. וכן בכבא בתרא שינו בפרק מי שמת⁶⁾ בומן שהנכים מרבים הבנים יירשו והבנות יזנו. נבטים מעטים. הבות וווע והבנות ישאל על הפחתום. אדמן אמר וכי בשליל שאנו ונור ויפה מה נוכנים מרובים הוציא כי נוכנים מיעטין. בתמיה: 37. נתתי לו לעבדים⁷⁾ מה שקנה עבר קנה מיעטין. רבבו: 40. ווועיל חרבך תחיה. אומנויך שעיהיה⁸⁾ צר חותת בכל⁹⁾ וויק. ובאשר תריד. כמי¹⁰⁾ אידיד בשיזו. בשיעבורו¹¹⁾ בך בפרק לא תוכל לשבול. ופרקת גולו: 45. נם שנייכם. אם ידרון אורך נם הוא יהרג על ידי גואלי הדם¹²⁾: 46. אם לוקח יעקב. דרכ' הבה אמרה רבקה ליצחק להרחיק יעקב מעשו ולא גلتה לו שבשביל שטימת אהו עשתה כן:

כח. 4. לרשותך את ארץ מנוריך. לאחר שלא תקח אשה מבנות בנין שהוא עבדים כמו שציה אברדים ליצחק¹³⁾: 6. וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב. בברכות אחרונות הלו נון לו את ארין בנין שניתנה לאברדים וגם אמר לו לךת אשה ממשבחו וgam ציוזו שלא לךת מבעות בנין. חשב עישו כלבו¹⁴⁾ מה שנשאתי

¹⁾ ליפיות הדיבור ולא לפתרון דברה. — ²⁾ בבא מציאא דף ט ע"א. — ³⁾ אויב מ. כב. — ⁴⁾ מוסך על תיבת לאחס. — ⁵⁾ דברים כה. כט. — ⁶⁾ בפסוק כה. — ⁷⁾ תלמים קלב. א. — ⁸⁾ דברי הימים ב'. ו. מב. — ⁹⁾ ביןין הקורא. ל' יואלה היינריהן נמצאו הרכבים (היב') הנדרסט בחומר עיתים מלא נרד וכרכום קנה וקמנן. וכן פיט רבי אלשור הקלריך¹⁵⁾ שרה מבורך בתריש ברכו במתן טל: 28. וויתן לך. מוסך על ברכו יש והוא הקי יתן לך מטל השמים כינן ברכת השדה¹⁶⁾: 29. בני אמר. אבל ביעקב שהזו¹⁷⁾ לו נשים הרכבה כת' בז' וייתחוו לך בני אביך¹⁸⁾: 30. ויהי אך יצא לבא רגע אחד קודם. לא נתברך יעקב: 33. ויחרד יצחק. על

לאליהם. בכל עלמו של הקב"ה לא היה ער גדולה כינויו: 9. לך נא אל הצאן¹⁹⁾. מקום אומנותו שהו יושב אוהלים²⁰⁾: גדי עזים. בשביל העורות ששערין קשה כשייר אדם לזכה עזים ולא כבשים: 12. ימושני אבי. מ²¹⁾ ממש בצדדים. כמו²²⁾ יטבוח ערבי נחל מן סבב. דושת תחת זאת החטירה: 13. עלי קללתך. עלי וועל צוארי. כלומר (אל תירא) כי הותה בוטחת מה שאמיר לה דק²³⁾ ורב ינבר צירע: 15. החמודות. שהה שעבד בהן אביו בשעת אכילה: 20. ואכלה מצידי. חטף קמע לפ' שהוא לשון ציווי, כמו²⁴⁾ אבל בשמה להמק, אבל²⁵⁾ ואכלה מציד מארך בניו פום שהוא לשון אביגל. כמו²⁶⁾ וכור ישי לזרה. יאמר²⁷⁾ ובראה לחסרי דירות לשון ציווי²⁸⁾: 22. הקול קול יעקב. לפי שתאים היו היה קלין דומה קצת זה לה ולכך מעזה יצחק בקהל מאחר שמצו איש שער על צוארו: 24. אתה זהה וזה בני עשו: 27. רוח בנדיו. החמודות. ובנורדים הם מכושמים במוגמר: אשר ברכו יי". את השדה שהוא מלא נרד וכרכום קנה וקמנן. וכן פיט רבי אלשור הקלריך²⁹⁾ שרה מבורך בתריש ברכו במתן טל: 28. וויתן לך. מוסך על ברכו יש והוא הקי יתן לך מטל השמים כינן ברכת השדה³⁰⁾: 29. בני אמר. אבל ביעקב שהזו³¹⁾ לו נשים הרכבה כת' בז' וייתחוו לך בני אביך³²⁾: 30. ויהי אך יצא יצע. להגדר ניסים שנששו לע יעקב בא הכהוב. שאליו הקרים עשו לבא רגע אחד קודם. לא נתברך יעקב: 33. ויחרד יצחק. על

¹⁾ מוסך על תיבת לאחס. — ²⁾ דברים כה. כט. — ³⁾ אויב מ. כב. — ⁴⁾ כה. כט. — ⁵⁾ קלהת ט. ג. — ⁶⁾ בפסוק כה. — ⁷⁾ תלמים קלב. א. — ⁸⁾ דברי הימים ב'. ו. מב. — ⁹⁾ ביןין הקורא. ל' יואלה היינריהן נמצאו הרכבים (היב') הנדרסט בחומר עיתים מלא נרד וכרכום קנה וקמנן. וויתן לך. מושך כא"ה. ואמשך. אום רבנן שמיאל ויל. והשין דינהה בעבורו הסרין תכפפל". ולא דעתך דמן פירוש התורה לרשבים לקיים הדברים אם מהיבור רשבים בגין המסורה. כי בפירושו לתיבה ההרטם בשיטתו כג', כד' המזיאו מורה נהור מבעל המסורה. והיה התי ר' לב' דוקעם במכחוב העטי צוין ב' דף 104. והסיף לאמר כי ר' שמיאל הדירין (בלומר המפרק ובעל המסורה) המובה בכינן האכברון סימן 32 (וברטשמה שיש הרא רשבים. ולא כו' דעת הח' צינע בספריו צור נישכט דף 79 ודרף 109. ונראן דרבו, לפי שביבי ההוא זיכרנו רשבים בשמו. נס ר' שמיאל הדירין כטני חכמים. וקשה לו מיר שמחבר פרוש אום שם מיטה להחיש שם שים בהווותם איש אחד. — ולחותה ויצק בפרטת יצא כה, יז אליא אמר ר' יקוטאל בשם רשבים בדורותה. — ¹⁰⁾ ריל שאן זי טאללה. — ¹¹⁾ בפיט אורה לחפה טל. — ¹²⁾ כפ' רשי. — ¹³⁾ בבי' שודא עשי' שעוא. — ¹⁴⁾ מט. ח. — ¹⁵⁾ כפ' רשי' מבר.

מכנות נין גול מני ברכת אברהם ולכך את בת ישמעאל משפחתו
אברהם, חשב בלבו שמא מעתה אוכה למלחלה אברהם: 9. אחות
נכיות. לפי שהויה ראשון שבבני ישמעאל קרא אותה אחות נכיות.
(בן) ותקח מרים הנכיה אחות אהרן, לפי שהויה אהרן קורם משה
קורא לה אחות אהרן. אבל במקום שהכיר משה ואהרן בפסוק
אחד קרא אותה אחותם כרכבת² ותלך לעמרים את אהרן ואת
משה את מרים אחותם. וכן אחות לוטן המנע, לפי שהויה ראשון
crcbat⁴) לוטן וטובל וצבעון ונינה:

ויצא יעקב.

10. וילך חרנה. הילך לצד דרזן: 11. ויפגש במקומם. ארץ לו
דרכו במקום אחד חוץ מעיר לו: כי בא המשמש. ולא הו לא פנא
לייכנס בעיר ביום כדאמר רב יהודה⁵ לשעלם יכטם אדם בכיו טוב
ויצא בכיו טוב; ויקח אותה מאבוני המקומם. כרכבת⁶ ויקח את האבן
אשר שם מראותיו: 12. מוצב על ידי אחרים, ⁷ נצב מצמונו.
וכן⁸ נש אל הערפל, מנצמו, ⁹ מוקטר ימוש, על ידי אחרים.
וכן¹⁰ אשר ואלהן מראה בהר, אחרים צדא לו, אבל ¹¹ נראתה
מצמוי¹²): עולים ווורדים. לפי רפשט¹³ אין לדרך כמה שזוקרים
עלים לזרדים, שכן דרך ארץ להזכיר עלייה קורם ירידת¹⁴):
13. הארץ אשר אתה שוכב צליה לך אתנה ולוועך. ואם
תאמר דבר מעשך הוא, ופרצת ימה וקרמה זוגו, לארכבי רוחות
הועלם: 14. וונברכו. לשון מבריך ומרכיב, כלומר יתשרבו

במשפחך [כל] משפחות האדמה. שהרי משקל רפי דוא וכבר
פירושתו בפרשת לך לך¹): 15. כי לא אעובי ברובים עד אשר
עשיתי את אשר דברתי עליך, להшибך אל האדמה הזאת. כי
בדרכים אתה צירך שמירת מלאכים יותר. כרכבת² כי מלאכי
ציה לך לשמרך בכל ררכיך³: 16. אכן יש יי' במקומות [הזה]. לא
כמה שהוית סבור בששכתי כאן שהוא מקום חול. אך בן כמו שהוית
שהוא מקום קדש. וכן כל אכן שבמקרא, "אך בן ולא כמו שהוית
סבירו". ובן³ אכן נודע הדבר: 18. ויצק שמן על ראשה. משה
אותה לדרשה לדקrieb עליה קרבות בשובו כרכבת⁴ במשכן וככליו⁴
ומשחם ויקrushם אותם. וכן מוכחה לפנינו⁵) איני האל ביתאל אשר
משחת שם מצבה וגנו⁶). יהיה בית אליהם, לקרבותם: 19. ואולם.
ואלא: לו שם העיר. ועל שם המקום שחוין לעיר ששבכ שם
יעקב נקרא שם העיר נצמה ביתהל: 21. ושבתי בשלותם. כמו
שאמר ליל⁸ והשבותך אל האדמה הזאת: והיה יי' לאליהם.
שים עני בכל מעשי: 22. עשר עשרנו לך. להקrieb לפניך:
עליה⁹:

כת 1. וישא יעקב רגליו. מתוך שהבטיחו לך הילך בשמה
ובמרוצחה: בני קرم. ארם כרכבת¹⁰ ארם מקדם: 2. רבעצים עליה,
מתרניים עד אשר יאמטו כל הנדרים ונללו את האבן; והאבן
נדולה על פי הבאר. שלא יפול אדם או שלא ישאבו ממנה שא-
בוי אדם: 10. וינל את האבן למבדו. להוריע נברתו בא הכתוב:
13. את כל הדברים האלה. שאבוי ואמן שלחוו אל אנשי
משמעותו: 14. אך עצמי וברשי וגנו ויפה בזונה לבא אליו:
16. וללבן שותי בנות. והפטיק¹¹ תשוכת דבריו של יעקב כי לפ-
שהוו לו שתי בנות והקטנה מצאה חן בעינו לפיקח [בקיש] את
הקטנה: 17. רכות. נאות. ווירוש¹² ביל¹³) וכלה שעניהם נאות אין כל

¹) בחלק הנזכר מאתנו לפסקוב יב, ג – ² ה תליטים ציא, יא. – ³ שמota
ב, יד. ובכ"י: אכן נודע את הדבר. – ⁴ במדבר ו, א. – ⁵ לא, י. – ⁶ בפסוק
כב, ום והפטוק הוה היביא רשותם לראייה שהאבן נמשח להקrieb עליה. – ⁷ בתב
ר יקהתיאל בר הדרה הכתן בען הקורא לפסקוב זה: "כל ויצק רפה מלרע
דבריך רבנו שמואל זל", והוא רשבים. עין את אשר כתבתי לעיל בדף 32 בהערתי
סימן, 9. – ⁸ בפסוק טו. – ⁹ מסכים למה שכתב לפסקוב זה בסוף דבריו. –
¹⁰ שעה ט, יא. – ¹¹ בכ"י: והפטיק. – ¹²verts yeux และ בילא מושג. וקרוב להו מצא
בחדר זקניהם דף יי' טא: ושבים פריש וויזיש בלשנו וגנו. והוא *vertus yeux* ובילא
בראשית רבא ורשי. – ¹³ תunnyת דף כב ע"א.

¹) שמota טו, ב. – ² במדבר כו, ט. – ³ לו, כב. – ⁴ לו, כב.
⁵) פסחים דף ב ע"א. ופרש רשי שם: שנאמר באור כי טוב (א, ד) ומה
היא טובתו? מבני החיות ומפני הלטמים. – ⁶ בפסוק זה. – ⁷ בפסוק י. –
⁸ שמota ב, כב. – ⁹ מלאכי א, יא. – ¹⁰ שמota כה, מ. – ¹¹ יב, ה. –
¹² וכוה כתוב לשמות כה, מ. וען RSBM דף 94 סימן 27. – ¹³ להוציא מרבי
בראשית רבא ורשי. – ¹⁴ ע' התוספות פ"ח פ"ח דף ב ע"א דיד יכט.

ונפה צריך בדיקה. וענין שחרורת אין רכשות כלבנות³⁾: יפת תואר, כמו²⁾ במחונה ותארחו. דופט החוטם והמצח והפה והלחיים: יפת מראה. וכן ואדרם: 21. כי מלאו ים. שבע שנים עבורהיך: 25. והנה הוא לאה. בדבר שלא נודע תחילת אמר והנה. וכן³⁾ זהנה חלום: 27. מלא שבוע ואתה. שביתת ימי המשתה של לאה: ונינה ותנתנו לך נם את זאת מיד בעבודה אשר תעבור עמדי אורי ישוא רחל עוד שבע שנים אחרות. כרכתי⁴⁾ וזה כאשר לדקה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל למן שלחני ווי כי עכשו הושלמו ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך⁵⁾: 30. ויהה גם את רחל. וכן אֶרְקָה יותר מלאה. כלומר בא אליה ועם אהבה. רוב גם היפכים כן בתרה. וכן⁶⁾ וברכתם גם אותן, נס תברכו אותן. וכן⁷⁾ כי שתה גם אתך הרוגת, הנה להצטי רגליך ונעשה שפיופפה גם יעדין דיויתו הרגע אויה: 31. ורחל עקרה. בשלל שבתו לפניו שאמרה לע יעקב⁸⁾ הבה לי בנים. כתוב כן: 32.iahbeni כמו יהבניע⁹⁾. וכן¹⁰⁾ הבדל יבדילני כמו יבדילני: 34. על כן קרא שמו לו. יש לממר שיעקב קרא לו שם:

ל. 1. מטה אנבי. טעמו למטה שהוא פועל. אבל¹¹⁾ מטה עלי רחל, טעמו למצלחה, שהוא לשבער: 8. נפהוoli אלהים נפתהתי. חיבור הדק, נתחברתי. נ"ז ראשונה בשביל נוען¹²⁾ שניה¹³⁾. וכן¹⁴⁾ נכספה, נשאל נשאל דוד: 11. בא נד. בא אלינו מול טוב כמו¹⁵⁾ העורכים לניר שולחן. וכן במפט' שבת¹⁶⁾ ניר גדי וסינוק לא. וכן בכ' רב¹⁷⁾ אתה מוליה דביתא. והמפרש לשין גדור¹⁸⁾ טויה הוא, שא"עפי שהשומות מיעין האמרה¹⁹⁾ כמו רואי²⁰⁾ כי ראה י"י בגעני, ושמעון²¹⁾ כי שמען י"י. אמרות הראה אין לנו לכותבה אלא בזין עיקר הדיבור²²⁾.

1) בכ' בטוחה: כלבניהם. — 2) ישעת מה, ים. — 3) מא, ג. ובפירושו כאן בתב' רשבטם גם לשלהנה בה, ניר ולפעיט מא. — 4) לב, כה. — 5) בכ' נוקף פלא בטוחות: ותש שנים בזאך. טין RSBM דף 34. 6. 6. — 6) שמות רב, לב. — 7) במדרב' כב, לב. — 8) ל, א. — 9) בכ' בטוחות: ואהבו. — 10) טיטה נ, נ. — 11) מה, נ. — 12) ריל טהבתה בפהויש לה נון בראשה בשביל התוין בראש תב' נפתלה. — 13) לא, — 14) טמואל א' כ, כה. — 15) טיטה טבתה רף ס' טיב. — 16) בבראשית רבא ולפעיט: אתה נדא דביהא, פדריש העורך שהוא נכו מול הבית. — 17) בתרגם האסמנרגים וכביבוט ראביין. — 18) כלומר רומי ולא שווים ממש לאמרה האב או האם בקאמ שמת לילדיהם. — 19) בט. לב. — 20) ריל איל' אמרה, לאה, "בא גדור" היה יכול להיות שם הבן נדר מיען האמרה אעפי' שאנו שיה לעיקר דיבורה, אבל באמרת בגד נראה שאף זה לשון נדרה.

ונר אינו יכול להיות לשון נדור בלבד כפילות של שני דלותו. ²⁾ ג'ג'נו על נפש צדיק, ונש תרה דלית' שנייה החסרה, כמו²⁾ ג'ג'נו בעונם, ³⁾ ויסולו על אורהות אדם. ⁴⁾ יסומו על רביו, בכם ונש תרה אות החסרה: 13. באשרי וגונו. אוי עומדת באישור ובשבח שמאשרות אותו בנות: 14. דודאים. ⁵⁾ דודאי תאים. כרכתי⁶⁾ הדודאים נתנו ריח: 18. ישכר. שני שכרים, אחר שכיר הדודאים⁷⁾ ואחד שכיר שנותיו שפחתי לאישו⁸⁾: 20. ובד. לשון הלק ומנה יפה לפי הנניין: יובלני. כמו⁹⁾ בנה בניתו בית ובול לך, לשון דורה: 21. ותקריא את שמה דינה. ולא נכתבה הוודה על לרת הבת לדיצה למה נקדאת כן, שאין מודים על הבת גמו על הבן. ולהודיעך בא, שבל בני יעקב הוו וברים חזון. וכן¹⁰⁾ בת אשר ברה. בכל שכנים נפש לא הו רקס שתו בנות, יוכבר וסורה: 23. אסף אלילים. כמו¹¹⁾ ואספסטו אל תוך ביתך, וכמו¹²⁾ כי אספני שלמוני. הבסת והטנת את חרפתי שווייתי נקדאת עקרה: 24. ותקריא את שמו יוסף. על שאמרה אסף אלהים את חרפתי. ואם כן תקראו אסף¹³⁾. יורד של יוסף למה? על שם שנטפללה יוסף וויסוף¹⁴⁾: 25. שלחני. כי עתה כשנולד יוסף נשלו שבע שנים אחרות של

1) הילמים צד, כא. — 2) הילמים קו, מג. — 3) איזוב ל, יט. — 4) איזוב מו, ג. — 5) ירמיה כד, א. — 6) שר השירות ז, יד. ועין בפרק רשי' שם והמגנא בדברי רשבטם בא. — 7) בכ' נשוי תיבות אחר שכיר הדודאים שת' פטנס. — 8) כתוב בן בעבור פטוק טן. אבל בספר הדר וקדים דף ג' ע"א כתוב: „על שם שני שברים כתוב שני שמי„ אחת שכיר דודאים ואחת שת' שפחתי לאיש. רשבטם“. וכן במנחת יהודה לתקרא הוה נמצאו: „וכתוב בשני שמי וברש רשבט שאורה שהיא באשר קראת לאב' שהיא גאנ' גאנ' שלמר שבחורה אותה כדי ששבב יעקב עמה“. ואחריו הדרה רשות רשבטם ומפרשיו הדרה אשר באו אחורי הבוי דבריו בברך המוביל להם. — 9) מלכים א' ח, ג. — 10) מו, ז. ויל' שם שרת נברת נודה בין אהיה. — 11) דברים כב, ב. וככ': ואספס. — 12) ירמיה טו, ה: כי אספס את שלומי. — 13) בכ' נוקף RSBM דף 34 העשרה 3. — 14) מזאת עדר אמן לדרכו אשר כתוב שיש של אסף, בהדר וקדים דף ג' ע"א: „ת'יא אסם בן רוי לה מקרי אסף, יוד של יוסף למה? ייל לפל שנטפללה רחל יוסף“. ייל בן אחר דידי וזה משמש שני אמירות יוסף ואסף. רשבטם. האמת שלא תמה רשבטם ולא שאל, אלא בראש דבריו הכתוב לדערו שתחלה פטוק בר: ותקריא את שמו יוסף, יודבר אל פטוק גג, כלומר שקראה שם בזקן כב פריש שרצגה רשבטן לבאר מרע נקרא יוסף ולא נקרא אסף. וכן בזקן כב פריש שרצגה רשבטן לבאר מרע נקרא יוסף ולא נקרא אסף. והריך הוה חדש היא וראי' לעטר עליו. — 14) אסף וגוי שבספק נב: יוזף וגוי שבספק בה.

להנזכר ביחיד: 42. ובהצטוף. כשבבר ומן המבקרים להתעבר לא זה החוש על המאהרות:

לא 1. הכבוד. עצם ממן. כמו⁽¹⁾ ואברים כבר (מאדו) במקנה בכיסף ובהובב: 5. ואלהו אבוי דינה עמדוי. א"ע שפוי רעים. אי לא גטלוי ממענו כלום אלא דק הדיה עמדוי נתן לי: 7. מונים. מנינום. עשרה⁽²⁾ אינו דוקא. כמו⁽³⁾ עשר נשים לחםם.⁽⁴⁾ עשר פגמים תבלמיין. בלומר ודבה מניעים: 8. ולדו כל הצאן נקודרים. בוה לא הוועל מחשוף הלבנן⁽⁵⁾: 9. ויצל. הפריש. וכן כל לשון ישונה והמלטה וחילצה לשון הפרשה הם: 13. אשר משחת. להקדישה וידין לא הקרבת עליה טריך⁽⁶⁾: 15. כספינו. שעשתacr בנו בעישואינו. שהויה לך להשתacr בינויג בפק ולפרנסינו: 19. ותגנוב רחל את התרפם. שלא יידו יודיעו לבן כי רוזה יעקב לבורה. בגעין שנאמר⁽⁷⁾ אין אפור ותרפים.⁽⁸⁾ כי התרפם דברו און. רגילים היו לקסום בהם: 23. דרך שבעת ימים. כי יעקב היה חולך לאט בשבייל צאו ולמן שהויה רחוק ממען הלק לנו את צאו כרכבת⁽⁹⁾ וישם דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב. והוא מירר לרדרות והשינו לסופה שבית ימים: 29. ואלהי אביכם וגנו. ואי חולק לו כבוד⁽¹⁰⁾: 31. כי יראתי וגנו. עם אשר תמצא. השיב על ראשין ראשון ועל אחרון אחרון: 32. לא ייחיה. בלומר איני אנסה נקמה מנופיו⁽¹¹⁾: 33. ויבא לבן באهل יעקב ואחר כך באهل לאה ואחר כך באهل שתי השפחות. ולמה לא מצאים באهل רחל? שהרוי בשיצא מהأهل לאה ויבא באهل רחל ישבה רחל על כר הנמל שהתרפה בחוכו: ויצא מאهل לאה ויבא באهل רחל. בלומר א"ע שאמרנו למגלה באهل לאה: באهل שתי השפחות. לא כך היה. אלא בתחילתה כשביצא מהأهل לאה ונכנס באهل רחל. אבל מפי אורך דברים שאמר לבן ליחל וורחל לבן לא היה רוזה להפיטק את הפסוק הראשון: 34. בכור. בר או כתמת שנותני על הנמל לשבת עליון: 38. לא שכלו. מתוך חומר מרעה ומתק שמרה פחותה:

⁽¹⁾ ג, ב. — ⁽²⁾ בכ"ז; עשה. — ⁽³⁾ ריקרא כו, כ. — ⁽⁴⁾ אובי יט, ג. ובכ"ז נשנה היהת „פוגם“athy. שתי פעמים. — ⁽⁵⁾ שותלה נבל פעם אותו מן של מטולאה שאמר לבן. וכמו כתוב רמב"ן. בבעל קרן שמואל האריך לרבר ולא פרש כהונן במקומות הזה. — ⁽⁶⁾ רדברוי כת. י.ה. — ⁽⁷⁾ הוועג. ג.ה. — ⁽⁸⁾ זכרה י.ב. — ⁽⁹⁾ ל. ל. — ⁽¹⁰⁾ אף על פי שאינו אלהי אבי. ובבעל קרן שמואל דחק לפреш. — ⁽¹¹⁾ בפירוש רשבי וראב"ד דראשין.

רחל: 30. לרגלי. בשבייל. דוגמת⁽¹⁾ לרגל המלאכה אשר לפני:
לא תחן לי מאומה מכל תצא שיש לך עכשו שהרוי עברתיך בשוביל בנויזך. אבל ממה שארעה צאנך מכאן ולהבא תן לי הגקרדים והגקדרים. ואთן עקרוים וגקדרים שיש עכשו בצעאנך הסר שם ותן ביד ביך שלך להפרידים מעל התיידדים להווולד מעכשו שיידו שכרי: 32. נקוד. נראה לי טלאי הקריך והצוואר. שדרוי⁽²⁾ ויקד אריצה כביבת דצואר והקריך הוא. וניקוד וכני⁽³⁾ ויקוד הוא על שם הקרכור כמו עקר ברגל מנורת נפל. וניקוד וכני⁽⁴⁾ ויקוד הוא על שם הקרכור כמו עקר ברגל על שם⁽⁵⁾ ויקוד את יצחק. קשרה בריל: 32. הסר שם. לצורך: וזהו שכרי. מכאן ולהבא אונן שיוולוד: 33. ועננה כי צדקה⁽⁶⁾ היום ולהבא לפניך בשtabא לזראות שכרי ולא תמציא בהם אלא נקדרים וגקדרים: חום בכסבים. אבל לא בשום כי רובם חום הם. רוש⁽⁷⁾ ב"ל: 35. ויתן ביד בוני. של לבן:
36. ובין יעקב. צאן לבן שהויה רועה נתרחק דרך שלשה ימים מצאו של לבן העקרדים וגקדרים שעסיר מאנו⁽⁸⁾: 37. מקל לבנה. לפיקד שהוא דבוק מקל של לבנה. לפיקד הוא פתת. ובכ"ז מישער בקר⁽⁹⁾ מסטר תמרורים. ובכל דבקות⁽¹⁰⁾ ויר את האtan במקל⁽¹¹⁾ בכל רחובות מסטר⁽¹²⁾ מישער מן המציגר: לת. שאינו יבש: מחשוף. נילוי. כמו⁽¹³⁾ וווענד חשבפה⁽¹⁴⁾ החשפי⁽¹⁵⁾ את ורעד קדשו: 38. וזהנה. כמו⁽¹⁶⁾ ושוניה הפרות⁽¹⁷⁾ ד' מלכיות מנוי עמדנה. חצים לשון וכבר והציצים לשון נקבה⁽¹⁸⁾ ותקרכו (ה)נעמות עצם אל עצמו. חציו וכבר ותציו לש נקבה שהויה לך לומר כמו⁽¹⁹⁾ ותקרבה בנות צלפחד: 39. ויחמו הצאן. כולו לשון וכבר: 40. והכסבים הפריד יעקב. ההקדדים והגקדדים הפריד מצאן לבן שנה ראשונה וווענד את פני צאן לבן אליהם כדי שיראו אותם ותתערבנה בנות צלפחד: 41. והמקלות היה נתן בשקטות הימים. שני מעשים הללו היה עשה כדי שתלדרנה עקרדים וגקדרים: 41. המקשרות. בומן שורבן גיגלות

⁽¹⁾ ל. י. — ⁽²⁾ שםות לד. ח. — ⁽³⁾ רצוץ לימד ויקד. — ⁽⁴⁾ בכ"ז. פון: ינין דף 32 RSBM רצוץ השעה 1. — ⁽⁵⁾ כב. ט. — ⁽⁶⁾(Clmulah כה, כה). — ⁽⁷⁾ בכ"ז נטבַּן. כאן בשתי היבוט של לבן ויקדו בראשם להוועט נמתקסם. — ⁽⁸⁾ ריקרא כב, ט. — ⁽⁹⁾ רימה, ז. ב.ו. — ⁽¹⁰⁾ במרבר כב, כ. — ⁽¹¹⁾ עמוס ה, ט. — ⁽¹²⁾ במרבר ח, כ. — ⁽¹³⁾ חזקאל ד, ז. — ⁽¹⁴⁾ ישיה כב, ז. — ⁽¹⁵⁾ שמואל א' כ.ב. — ⁽¹⁶⁾ ריאאל ח, ב.ב. ובכ"ז: מלכיות מנוי עמדנה. וווענד דף 32 השעה 1. — ⁽¹⁷⁾ חזקאל לד, ג. ובכ"ז התיבות הבאות נשמרו בדפוסים. — ⁽¹⁸⁾ במדבר ט, א.

ואילו צאן. דרך רועי צאן במדבר לא יכול מן הכבשים הוכרים: 39. אהתנה. כמו אהתנה, אני הפסדי משל, כמו³ אני ובני שלמת חטאים. ורבה אלף חלין; נובת יום. י'ד יתרה נובת ים ונובת לילה שלמי, כמו² רבתני עם שרתי מדעת. אבל נובתי קמץ פתרנו נובת שלוי: 42. שלחתני. ולא בשמה ובשירים³: 43. מה עשה. הדא אוכל לעשות להם רעה: 44. והמצפה. דכת⁴ את מצפה גלעד: יצת. מז⁵ צופה נתנן. כמו⁶ ירב בארץ מז⁷ פרה ורבה: 45. יזריתין. זקפתין. יעקב ירה אותה בעצת לבן, כמו⁸ יירה בם: לב 2. ויפגעו בו. לשומרו. כבודת⁹ והנה אבי עמר:

וישלח יעקב.

5. ויצנו אותם לאמר. צוה אותם ואמר להם כה תאמרון. והשלוחים לא ידעו¹⁰ דאותו של יעקב: עם לבן גרתי כאשר יידעת במצות אבי ואני. שלא יהושב בשכilli ברחה: ואחר. כמו ואחר כמוני¹¹ ואלב את יעקב כמו ואלהב. וכן נאלב¹² יאמר. חסרון אלף של יסוד: 7. באננו אל אחיך אל עשו ומאתן חן בשינוי כאשר אמרת וגם הנה הוא מתוך ששם ביאתך ובאהבתו אתה הולך לקראתך ורביע מאות איש עמו לבוכך. והוא עיקר פשוטו¹⁴. וכמו¹⁵ גם דנה הוא יצא לקראתך וראך ושמה לבבו: 8. וירא יעקב בלבו, שאעפוי שהראה לשלוחים כי לבבונו מתכין, הוא לא האמין

שמחשת עשו לטובה אלא לרעה: ויצר. מערת¹ צרור את המריינים. והוא (כמו²) ותקל נברורה מן קלל: ויחע. מז³ אשר חזה משה: 9. לפeltaה. שוו רוחקים מהנותה וה מוה. ואם יראו פרענות יברחו: המכנה האחת לשון נקבה הוא ברכתי⁴ אם תחנה עלי מהנה. הנשאך לשון וכור. הרבה⁵ מצינו תיבות פעמים זכר פעמים נקבה. כמו⁶. המשש יצא על הארץ⁷, ותק המשש. רוח סערה עשו דברו⁸. רוח באה מעבר המדבר ויגע בארכע פינות הבית: 10. אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק. שהבטחתי בלשון וה בצעתי¹⁰ מכאר שבע¹¹ ואמיר אין יי' אלהי אברהם אביך¹²) ואלהי יצחק: 11. קטנתי מכל, מלחות לי (כלו החסדים וכו'). וכן¹³ קטן מהכל את השוללה ואת השלמי. ולפי שעשית לי חסדים ואמת יותר מן הראי לי ואני עדין לא קימתי נdry ולא עברתיך בראשי, לך אני ירא אעפוי שהבטחתי. שאינך ודן¹⁴ את האדם אלא לפי מעשי, כמו שמצוין בחוקה שאמר לך הנביא¹⁵ מות אהה ולא תהיה ואחר כך בתפלת חזקיהו חוסטיך¹⁶ הך על ימו חמץ עשרה שנה: 11. פן יבא והבנין. לפי שקטנתי מכל החסדים. כאשר פרשתי: 13. ואתה אמרת הייטיב איטיב עמק. אעפוי שאין אתה מחוייב לקיים לי הבטחך שדרי קטנתי ווי. אעפוי כן עשה לנו כבוד שמק שותתקים הבטחך כמו שאמר משה לך: כשרצת לבלוט את ישראל¹⁷). ולמה יאמרו מצרים (לאמר) ברעה (גנו)¹⁸ וינחם יי' על הרעה. ובמקום אחר¹⁹ מבליך יכולות יי' ווי ישחתם במדבר וכו'. ואמר לו הך²⁰ מלחתך לבריך: 16. ובניהם. לפי פשטו²¹ בוניהם ממש והיו²² בהם וכרים: 17. וריווח תשימו. דרך כבוד הוא, מהנות²³ הרבה וה אחר זה: 18. למי אתה. עבד. והם השיבי²⁴ לשבך לעקב: 19. מנוחה. כמו שפירשתי בבראשית²⁵): 21. כי אמר אכפרה

¹ במדבר כה, ה. — ² טו, ה. — ³ טו, ה. במדבר לא, מב. — ⁴ ההלים כו, ג. — ⁵ בכיו: הרבה הרבה. — ⁶ יט, כג. — ⁷ יונה ד, ח. — ⁸ תהלים קמה, ח. — ⁹ אובי א, יט. — ¹⁰ בכיו במשות: מצאתה. — ¹¹ כח, גי. — ¹² בכיו נמצא כאן תיבת נור מיזורת, עיין RSBM דף 37. תיבת דן השכilli המדרשים הראשון להוספה. — ¹³ מלכים א, ח, סד. — ¹⁴ תיבת דן השכilli המדרשים הראשון להוספה. — ¹⁵ מלכים ב, כ, א; ישעה לת, א. — ¹⁶ בכיו: והפטה. — ¹⁷ שמוט לב, יב. — ¹⁸ שמוט לב, יד, וזה. ובכיו בא המקרה הזה שלא במקומו בסוף המאמר אחרי תיבת כדבריך. — ¹⁹ במדבר יד, טו. — ²⁰ במדבר ד, כ. ב. — ²¹ כרנת רשי' ולא כגדה, שהבאה רשי'. — ²² בכיו: והה. — ²³ כרנת רשי' ולא כגדה, שהבאה רשי'. — ²⁴ בפסוק י. — ²⁵ עוד חמוץ פירוש לוקרא ב, א. עיין RSBM דף 150 בשורה השלישית.

¹ מלכים א, א, כא. — ² איכה א, א. ובן בראשין. — ³ כאשר אמר לבן בפסקtoc כ. — ⁴ שפטים יא, כט. — ⁵ חזקאל ג, י. — ⁶ א, כב. — ⁷ בכיו: מה, והמקרא לה, יא. — ⁸ שמוט טו, ד. — ⁹ כה, ט. — ¹⁰ בכיו: ירע וודען, ונקר הראשין בטשות. עיין RSBM דף 35 הרדה 4. — ¹¹ מלacky א, ב. — ¹² ג, יב; כו, לג. — ¹³ כר, לט. מב, מה. ווער. — ¹⁴ פדרש בן בשכilli שנאמר זום הילך לקראתך לא אמר אבל הילך לקראתך. — ¹⁵ שמוט ר, יד.

פנוי. כן חשב יעקב כלבו ואין זה מדברי השלוחים⁽³⁾: ו גם הנה הוא אחדרינו⁽²⁾. לפי שרצה יעקב לבrhoה בלילה דרך אחרת אם לא מפני שעיכבו המלאך, אך היה מתכוון להטעתו לעשו שלא יפונחו: 23. ויקם בלילה ההוא⁽³⁾. נתקין לבrhoה דרך אחרת ולפיק עבר הachel בלילה, כמו שמציעו ברור בברrhoה מפני אבשלום בדורים הלא של ירדן ומתחים שעיבר יעקב בלילה כמו כן⁽⁴⁾ ויאמרו אל דוד קומו עבריך⁽⁵⁾ [מהרה] את המים ווים רוד ובל הגם אשר אותו ויעברו את הירדן עד אור הבקיר עד אחד לא נודר אשר לא עבר את הירדן וו' ודוד בא מתחים⁽⁶⁾ ואבשלום עבר את הירדן וו': מעבר יבק, מערות המים, כדי לבrhoה: 24. יותר יעקב לבדו, כלומר שעhabir בלילה אשר לו, שלא היה עוד לעבר אלא הוא לבדו, ורצה לעבור אחריהם, כי לבrhoה דרך אחרת שלא יפונחו עשו נרכזון. ויאבק מלך עמו שלא יכול לבrhoות ויראה קום [הבטחתו] של דק' שלא יזקחו עשו: 26. כי לא יכול⁽⁷⁾ לו. המלאך. ורזה⁽⁸⁾ לעbor ולברוח בעל מרזו: ותקע. נבדלה מן הירך, כמו⁽⁹⁾ פן תקע נשוי מפרק: [ירך יעקב]⁽¹⁰⁾ הירך טעמו למטה בריש⁽¹¹⁾ כי כן שמה⁽¹²⁾ וכן מהובכן⁽¹³⁾ נעל. וכשירך דבוק נהפכין להיות פתח קטן וטעמו בתאות ראשונה⁽¹⁴⁾ יירך יעקב, יירך המשכנן: 27. כי עלה השחר. ובזיון שהAIR היום מערתה יש לילך לרוכך⁽¹⁵⁾: כי אם ברכתני. שההשלחני מארך בשלום שלא אהיה נוק כמה שנטאבקתי עמך, כי עתה עלה השחר. או יידע יעקב שהוא מלך⁽¹⁶⁾: 29. כי שרתת. מנורת⁽¹⁸⁾ באנו שרה את אלדים כמו קנה, קנית. עשה, עשות אבל⁽¹⁹⁾ וישראל אל מלך ווכל מנורות שב קם רץ שיאמר ויקם וישב וירץ. ומה שלקה יעקב ונצלע לפני שהקיבה הבטיחו והוא היה בorth. וכן

מצו בכל הולכים בדרך שלא ברצון דק, או ממאים ללבת שנגנו. במשה כת⁽¹⁾ שלח נא ביר תשלה וחזר אף יי⁽²⁾ במשה. ולפי הפטש א' עפי שאמרו חכמים⁽³⁾ בכל מקום חרוץ אף שעשה רושם וכאן מה רושם יש הלא אחרן אחיך הלו עתיד היה⁽⁴⁾ להו לוי ואתה כהן ועבדיו הוא יהוה כהן ואתה לו, אך לפי הפטש לפיה שדהה מתנצל ללבת כת⁽⁵⁾ ויהי בדרך במלון יונשדו [יין] ויבקש המתו. וכן בינוי שבילע במשה הדינה. וכן בלבלים⁽⁶⁾ וזה אף אליהם כי הולך הוא ונעשה חינר כרכתי⁽⁷⁾ ותלחש [אתה] רגל בלעט⁽⁸⁾ וילך שפי, חינר⁽⁹⁾, כמו⁽¹⁰⁾ ושופו עצמותיו: 32. והוא צולע על ירכיו. עתה בשדהה השמש [וורהח] ראה צולע על ירכיו. כמו⁽¹¹⁾ יהי בברך והנה הוא לאאה, כי עד עבשו לא נודע שהרא לאאה: 33. על כן לא יאללו. לומין גבורתו של יעקב ונום שעשה לו דק' שלא מת:

לג. 2. נחש יוסף ורחל. לפי הפטש דרך להזכיר את האיש תחיליה⁽¹²⁾, אבל למגילה⁽¹³⁾ מtopic שאמר לאה ולדריה אמר כמו כן רחל וווקה: 8. מי לך כל המהנה של עדרים שישילת⁽¹⁴⁾: 11. הנני. חנני⁽¹⁵⁾: 14. עך [אשר] אבא אל אדוני שעירה. 16. הרחוב לו את הורך⁽¹⁶⁾: 18. ויבא יעקב שלם. אל עיר שמה שלם. כמו⁽¹⁷⁾ ותבנה בית לחם: עיר שכם. עירו של שכם, כמו⁽¹⁸⁾ כי חשבון עיר סיכון מלך. ואמוריה הוא, כרכתי⁽¹⁹⁾ וירא אותה שכם בן חמוץ החוי נשיא הארץ, והמנפרש שכם שם העיר טועה הוא. שלא מעוני בכל מקום עיר ציון עיר ירושלים אלא השור נברת אחרי השם⁽²⁰⁾. ואבילו אם ואת הוא שבעם⁽²¹⁾, שמא לזכרן גבורת בני

⁽¹⁾ טמונה ר, יג, יד, — ⁽²⁾ בכ"י בטעות: יי אלהים. — ⁽³⁾ ובתים דף קב ע"א בשינוי לשון מעט. — ⁽⁴⁾ בכ"י בטעות: הוא. — ⁽⁵⁾ שמית ד, כה. וככ"ז; ודריה. בדרך במלון. — ⁽⁶⁾ במדבר כב, כב. — ⁽⁷⁾ שם כב, כה. — ⁽⁸⁾ שם כב, כה. — ⁽⁹⁾ כרב יותן בסנהדרין דף קה ז"א. — ⁽¹⁰⁾ איזוב ל, כא. — ⁽¹¹⁾ כת, כה. — ⁽¹²⁾ ולא בכ"ר שהבא רשי. — ⁽¹³⁾ בפסוק ב. — ⁽¹⁴⁾ בכ"י בטעות: שלילה. — ⁽¹⁵⁾ בכ"י: הנני. וכבר הניה בעל קרן שטואל ור' וואלה היידעויות. וגם רשי' לעדר. — ⁽¹⁶⁾ השתמש בקצוץ בדורקי רשי' פטבל עז דך כה עב. — ⁽¹⁷⁾ בorth איט כתוב: עד בואלה בית לחם. — ⁽¹⁸⁾ במדבר כא, כא. — ⁽¹⁹⁾ לד, ב. וטעות המדרשים הראתי בכפטי RSBM בדף 41 דעה. — ⁽²⁰⁾ כגון נינה העדר הנורלה (וינה א, ב; י, ב; ר' אי). ואילם מגزا נס כה עדר שוזן (אברה ג, טו; ח, טו). וזה ר' שטואל דוד לויצאטמו דל בפירשו לטורה הביא לעדרים נר רשבים שני מקרים: עד מבצר צר ביהושע יט, כת' וער ספריוט בישעה לו, ג. — ⁽²¹⁾ ריל שלם היה נקרא גם כן בשם ושותה עיר אתה הֵן.

⁽¹⁾ נראה שרשכין פרישת הבותה ואחריו כן שבספק היה אחדרי ומן רב ולא מדו אחדרי בא המהנה אל עשו. — ⁽²⁾ בפסוק ט הלשון: ומן דוא אדרינו, ובפסוק הווה: גם הווה עבדך יעקב המהנה נאתר וראויה היה לכתבו לפני פרוש כי אמר אכפורה פני. — ⁽³⁾ במקרא כתוב: בלילה הוא. — ⁽⁴⁾ שואל ב' י, כא, כה. — ⁽⁵⁾ במקרא: עיברו. — ⁽⁶⁾ במקרא: מתחמי. — ⁽⁷⁾ בכ"י: יוכל. — ⁽⁸⁾ יעקב. — ⁽⁹⁾ ירמץ, ו. ח. — ⁽¹⁰⁾ ריל הירך בפסוק ל. — ⁽¹¹⁾ כן שם הדבר של לא בביבות. — ⁽¹²⁾ במדבר כב, כד. — ⁽¹³⁾ ויקרא ה, כא. ושוזן. — ⁽¹⁴⁾ שמות א, ה. — ⁽¹⁵⁾ שמות מ, כב. כד. — ⁽¹⁶⁾ בכ"י נקדם המאמר היה לפני פרישיך יעקב. — ⁽¹⁷⁾ אחדרי שאמר לו האיש כי אחדרו בכוונה כל הלילה עד תלות השחר שאין ומן עד לבrhoה, היבך יעקב שמלאך יי הוא. — ⁽¹⁸⁾ הושט יב, ד. — ⁽¹⁹⁾ הושט יב, ה.

ישקב שמי את שמה שכמ⁽³⁾ כרכבת, בלוז שנקרא ביהיל⁽²⁾ וכיכת⁽³⁾ ויקראו לשלש דן על שם דן אביהם, לוכרין גברותם שהרגו אنسה העור... וכרכבת⁽⁴⁾ ויהי בונה שיר ויקרא שם העיר בשם בנו תנך. ועם מי שטפריש שלם שלם בתורתו שלם בממוני⁽⁵⁾ טויה הוא לפי הפשט⁽⁶⁾, שאין דרך המקרה לדבר כך, ועם מה צורך? וכי בשביב מיעוט דורון שמנן לשוע הוצרך לכתוב כן: 19. קשיטה. מין מטבח ששם כנ⁽⁶⁾: 20. אל אלה יישראל. שהצילני מלבן וממשו. כלומר הרוחים דחא אלה יעקב⁽⁷⁾. כמו שקרון שם אדים⁽⁸⁾ אליעזר,⁽⁹⁾ עמנואל, כמו כן נקרא המובהך כך. וכמו שפירשתי פשטוטו⁽¹⁰⁾:

לד. 1. ותצא דין. כי חוץ לעיר נתה אהלה⁽¹¹⁾ ויצאה⁽¹²⁾ משם נבנשה לעיר: 2. ובני יעקב באו מן השדה בתוך כך שיצא חמור לדבר אל יעקב ומצאים וידבר אתם ונו: 3. בנותיכם תתנו לנו ואת בנותינו תחקחו לכם. בבני יעקב תלו החותמים לכבודם להתחולחת. אבל כשביטרו את הדבר לאשע יירם⁽¹³⁾ אמרו למפריע לבחרה, בני העיר שהם יהוי הלקחים והנותנים כדי לפחותם שישמעו אליהם להמליל⁽¹⁴⁾: 10. וסחרות. החוית נולמת. וכן מנאלאני⁽¹⁵⁾ מן שחת⁽¹⁶⁾ ונשחתו, מן שאל⁽¹⁷⁾ ישאלוני משפטץ צדק,מן בחר בחרהו, מן פצע לפעלחו: 16. ענתע דגש, כמו ונתני, פרוש, נתן. ובנין⁽¹⁸⁾ מצרים נטע יד כמו נתני: 19. ולא איחר. מנורת⁽¹⁹⁾ לא תאחר שהוא משקל כבד כמו⁽²⁰⁾ תשבר: והוא נכבד. ומשעו לו: 25. בהיותם כאבים. לפ' דרך ארץ ופשטוט של מקרים⁽²¹⁾ או דיו באבום מיום ראשון ושני: ויבאו על העיר שבו יושבים בטוח ולא

⁽¹⁾ ריל שמכל מקום עיר שכם הכוויה פה פזרונו עירו של שכם בן חמור ואחרי כן נקראה לפי הדעה האת העיר ההי בעצמה שכם להזכיר מעתה נחנן כי יעקב על שכם, ומלהפינים: קראת שלם. — ⁽²⁾ כה, ט. — ⁽³⁾ השיט יש, יט. ושם כוכב: כשם דן אבdom. — ⁽⁴⁾ ג, ג. — ⁽⁵⁾ הוא האגדה שחביא רשי. — ⁽⁶⁾ בכ"י ננים המאמר הוות במאצע פירוש עיר שכם לימי'ם וגם מי שטפריש זו. ואת הריתה ראשית חטאת לטשות המרפיסט אשר הוברת ברכ' ה' השה 43 ה' השה 19. — ⁽⁷⁾ כבר בראש רשי. ובכ"י נגענו שמי פשטוט התייחס האלה: "שהצילני מלבן ומטשו כלומר האלים הוא אלה יעקב". ושם כשורה שלמה. — ⁽⁸⁾ שמות ח, ה. — ⁽⁹⁾ ישעה ז, ז; ח, ח. — ⁽¹⁰⁾ והדרשה הביא יש"י בסוף דבריו. — ⁽¹¹⁾ יעקב נתה אהיל רינה מושע לעיר עם אהיל (לג, ט). — ⁽¹²⁾ בכ"י: וצאי. — ⁽¹³⁾ בפזוק כא. — ⁽¹⁴⁾ דבר רשי: לפזוק צו. — ⁽¹⁵⁾ בתחלים קט, קוד: גאלני. — ⁽¹⁶⁾ שופטים יב, ג. ובכ"י: שחתתו. — ⁽¹⁷⁾ ישעה מה, ב. — ⁽¹⁸⁾ איכה ה, ה. — ⁽¹⁹⁾ שמות כב, כה, ויזה. — ⁽²⁰⁾ שמות ג, ג. ועד. — ⁽²¹⁾ שלא כדברי בראשית רבא שבזום השלישי למליה התיכון הנזכר הסביר.

ונדרו מהם. וכן כל בטוח שככל מקום על הוושבים הוא אומר בין בתורה בין בנויות⁽³⁾: 30. להבאישני. את ריחו כמו⁽²⁾ אשר הבאשיהם את ריחו:
לה? אלה הנבר. שלקוו בעיר: 7. ויקרא למקום שחוץ לו שחקום מצבה שם⁽³⁾ בכאו מבית אביו אל בית אל. כי מתחילה נראית שם העיר ביהיל⁽⁴⁾ ואולם לו שם העיר בראשונה, אבל עכשו קרא שם המקום ביהיל שחוץ לעיר, אשר תלם שם, אל בית אל, לפי שעד עתה הוא בשרו⁽⁵⁾: 8. אלון בכות. לא נכתב אלא⁽⁶⁾ מפני שככל המיקומות שהליך יעקב בחורתו חולך ומפערש, פנויאל, טבות, אל אלה יישראל, שלם⁽⁸⁾ עירו של שכם, לווה, אל ביהיל, אלון בכות, ביהיל השני לאחר וורא אלהים אל יעקב שעוד בית לחם אפרת, מגדר עדר: 9. וירא אלהים אל יעקב עזה. אחר שנכנס מלוז הוא ביהיל קרא עוד את המקום השער ביהיל כמו שטפריש והולך: 15. המקום אשר דבר אותו. כמה פעמים נאמר לשון וה הפרשה זו לפישודה המקום באמצעות הדריכים ואין שם עיר: 16. כברה. כמו ירוש כבירים⁽¹⁰⁾ ואוריך כבר יושבים: לשון והברה⁽¹¹⁾. ולפי ישודה עד ריבוי הארץ עד אפרת נקברה ברך: ותקש. כמו ותקשה. כמו ותקש ותקשה⁽¹²⁾ ותקש ותקשה:
17. אל הירא כי נס זה לך בן כאשר התחפלת⁽¹³⁾ ויקף שי לך בן אחר, ולא חפץ להמיתך אלא קיבל תפילהך. ולרבך על להבה נתכוונה:
18. בני מין. בן וקנין. בן ימים. כמו מון⁽¹⁴⁾ לקץ הימין. כמו הימים:
20. היא מצצת קברות רחל שאמיר שמאל לשאל כשולך ממען לאחר שימושו למלך⁽¹⁵⁾: 21. למגדר עדר. סמוך לבית לחם היה כדכת' בתרו ישר⁽¹⁶⁾ ואתה בית לחם אפרת הנו וככתי בטהר⁽¹⁷⁾

⁽¹⁾ ולא כבר שביבא רשי. — ⁽²⁾ שמות ה, כא. — ⁽³⁾ כח, ח. — ⁽⁴⁾ כה, ט. — ⁽⁵⁾ מדרביו כאן ומעלה כה, יט ולפנינו לפסוק ח' וט' גילה רעת רשבים שבפעמים הראשונים בצאת יעקב מבית אביו קרא שם המקומות אשר אין שם ביהיל והער לה הקרכבה שם נקראה מרום ההיא נס בן ביהיל. יושבה בשבון מבורן ארכ' טניה שם המקומות אשר היה לך שם ביהיל וקראי אל ביהיל והער עצמה נקראת בבלבנש לזה או לו או ביהיל: ונדר נקראי מקומות אחר ביהיל בפסוק טו שאיננו לא לויה ולא אל ביהיל. — ⁽⁶⁾ בכ"י: אל. — ⁽⁷⁾ כל השמות הבאים כאן נשפטו בפרשיות. — ⁽⁸⁾ בכ"י בטוטה: שכם. — ⁽⁹⁾ איבך לך כבר. — ⁽¹⁰⁾ ישעה י, י. — ⁽¹¹⁾ בכ"י: הרבה. — ⁽¹²⁾ לה, ד. — ⁽¹³⁾ ל, כב. — ⁽¹⁴⁾ דניאל יב, יג. — ⁽¹⁵⁾ הילך לשפטו שיש מקאות שלא נכתבו אלא כדי להבהיר המקוריות הבאים אחריהם. עיין RSBM דף 88 העירה 1. — ⁽¹⁶⁾ מבה ה, א. — ⁽¹⁷⁾ שם ד, ח.

מחובר גם לפסוק העלין, שכן ברבורי הימים¹⁾ צפוי ונעטם וכן ומנע ועמלק, ואחר כך הוא אומר בני שער²⁾ ואחות לוטן תמנע דוגמתה³⁾ אחות נכיות.⁴⁾ אחות אהרן כמו שפרשתית.⁵⁾ [ובן כאן⁶⁾ ויזרו בני אליפא תמן אמר צפוי ונעטם וכן ותמנע והמנע הותה פילנש. הראשון וכבר מבני אליפא, והשני נקבה.⁷⁾ ואחות לוטן תמנע. וכמויהם [בזחושע⁸⁾ ושרה חילק את הארץ [זהותה] בנחלה⁹⁾ לתשעת השבעתים וחציו שבת המנשה. עמו הרואני והנרי לךו נחלתם אשר נתן להם משה בעבר הורדן מרווחה. על כרחיך פסוק שני חסר ממנה, כי זה לו לומר וחציו שבת המנשה השני כבר לךו נחלתם. לפיכך יש לך לומר כי פסוק וזה עונה על סוף הפסוק שבתי בו וחציו שבת המנשה. זאת על פי שמדרברים הפסוקים בשני הוצאות שבת המנשה, לאחר מהם חילק משה ולשני חילק יוזשע. ואני שמא לא מצעתי פסוק שלישי בדברי הימים דוגמתן במשפחות בני יהונתן בין שאל¹⁰⁾. ובמי מה פיתון ומילך ותרערע ואחות. ואחו הוליד את יהודרה ויהודרה הוליד את עלמת וגו. ואotta פרשה נשנית וכפללה בתוך דף אחד. תחת הפרשה אשר נשנית¹¹⁾ ובנכען ישב[נו]. סוף הפרשה דף אחד. אלה בני אצל. ומת¹²⁾ ובמי מה פיתון מלך ותרערע. ואחו הוליד גו. בעל כרחיך חסר ואחו מפקוק והוא שענה על לכתוב ותרערע ואחו ואחו הוליה אלא שתיבכת ואחו הוליד וו' שכך כתוי. כתוב ובמי מה פיתון מלך ותרערע ואחו הוליד וו' שכך כתוי. בפרק ראשונה¹³⁾: 15. כל אלופים שבפרקה (משדי עיריות ומשפחות). ואלו קrho הנזכר בכמי אליפא¹⁴⁾ נראה בעני שהוא המגע שבכני אליפא הנזכר בדברי הימים¹⁵⁾ שקדרי בכמי אהליימה יש קrho אחר¹⁶⁾: 20. יושבי הארץ. מתחילה. ובמי עשו יידושים כו[ונכט] באלה אחר¹⁷⁾:

¹⁾ בדברי הימים א' אל. — ²⁾ שם לט. — ³⁾ כת, ט. — ⁴⁾ שמות ט, ב. — ⁵⁾ לעיל כה, ט. — ⁶⁾ בפסוק יא. — ⁷⁾ בפסוק כב. — ⁸⁾ ג', ח. ⁹⁾ בכינוי: בנחלה. — ¹⁰⁾ בדברי הימים א' ח, לה. — ¹¹⁾ שם ח, כת; ט, לה. — ¹²⁾ שם, ח, לח; ט, מה. — ¹³⁾ שם, ט, מא. מא. — ¹⁴⁾ ורמבן הביא הפרש הוה בשם רודפי הפטט או אלף טלא ראה פירוש רש"ים כאשר הילחני בפסוק RSBMرق' 25 הערת. 1. כי מצא הוא את הפרשן בספר מפרשים אשר הוא אחרא רשכ'ים ואשר השתרמו בפירושו ובדבריו הוה נס בפירושו לך טוב. וכן נמצאו הפרשן הראה בפרש ר' יוסף בכור שור ובפירוש מפרש צרפת האחרונים ולא בשם רשכ'ים. וכוה קrho נס לרשכ'ים נס לאחים בימים ההם. יותר מה מצאנו שהובא הפרשן הוה בפינח רוא דף י"ח ע"ב בשם רמבן. — ¹⁵⁾ בפסוק טו. — ¹⁶⁾ עין דבריו למעלה לפסוק יב. — ¹⁷⁾ בפסוק יז.

ואתה מדל עדרונו: 22. ווישמע ישראל. לא נכתב זה אלא להודיע שבסבב ששטע יעקב את הדבר אמר לו בשעת צוואתו ¹⁾ פחו כמים אל חותר כי עליית משכבי אביך: ויהיונו בני יעקב שנים עשר. עחה כשנולד בניםין זו שנים עשר²⁾. ועדר³⁾ שיטים כל עניין אותה הפרשה לא הוה רוצה להפתיקה: 29. עשו ויעקב. לפי שחיה בכור ויעקב דינה חולק לו כבוד הקרים הכתוב. אבל בקבורת

אברהם הקרים חתום יצחק לשמעאל לפ' שורה בן השפה: ⁴⁾ 2. עשו לך את נשيو מבנות ננין. המדרכך יtan לך כי בפרק ראשונה של תולדות יצחק נאמר⁴⁾ יהודיות בת באריה החתי, בשמת בת אלון החותן,⁵⁾ מתלה בת שמעאל, ובפרק שמות הבנות הוכר בת באריה כלל לא שם ולא שם אביה, אבל (אלון) וישמעאל אביהן של שתי נשי הראשונות הוכרו, שהוחלפו שמות הבנות כאשר מעינו בכמה מקומות. בשמת בת אלון נקראת כאן עדת בת אלון, ומחלתה בה ישמעאל נקראת כאן בשמת. לבן יש לומר יהודיות בת באריה מטה בלא בנים. אבל בת אלון ובת ישמעאל הוא להם בנים המפורשים באן. ואהליימה בת ענה בת צבעון החוי לקח אחורי מן אחר שהליך לו לשכת בהר שער ונתהן בבני שער החורי⁶⁾ מודוכת לפינו⁷⁾ כי אהליימה הייתה בת ענה בן צבעון בן שער החורי, ונם תמנע פליש אליפא כתוכה שמ⁸⁾ בבני שער. ולפי שאהליימה אשתו אהרונה הותה, לפיך מוכיר אותה ואת ביהה בכל הפרשיות האילו לבסוף: 6. מפנֵי יעקב קנה את הכהורה ודיניו זהה לירש את יצחק לך ישב בארץ מעור אביו: 9. ואלה תולדות עשו. בני ביו, כאשר פרושתי באלה תולדות נח⁹⁾: 12. ותמנע הייתה היתה פילגש. ראיות בשוחר טוב¹⁰⁾ ותמנע

¹⁾ מט. ה. — ²⁾ הילך ברוך רשות. — ³⁾ בכינוי ווער. — ⁴⁾ כי, לה. — ⁵⁾ כח, ט. — ⁶⁾ בכינוי בטוטה: החוי. — ⁷⁾ בפסוק כה. כר. ב. — ⁸⁾ בפסוק כב. — ⁹⁾ הפרשנו הוא נאבר שם מתאנה, אבל תמצאו גם שמות דיא באר לישוב טקב לה, ב. — ¹⁰⁾ לא מצאתם בדברים ואלה בשוחר טוב הנדרש. והחכם ר' שלמה בובער מבואו לסת לך טוב אשר הדרש נס כי דרכך עד עא כתוב שציל כאן "בלחט טוב" כי אין זה דרך שחר טוב. ולכאורה דבידי ענימים ונכוונים למבחן, אבל המטיב לין ברבבי רשכ'ים ובבלחט טוב דרכ' ציב לא תנו רעטו ברבבי ר' שלמה. כי רשכ'ים אחרא הביא בשם שוחר טוב בפסוק הוה והובא עשר פירוש דברי המקרא בזחושע ג', ז. ה הופך לאמר אני שמואל ממצאת פסוק שלishi פרושם בדבורי הימים וכו'. ואם כן, פירוש הכתוב בזחושע נס אותו מצא במקורה. ואה איפוא פרוש הכתוב הוה באלה בלאך טוב? — ונם בלאך טוב הובא פירוש הכתוב שלשי בשם יש מפרש. ולפי זה מquier הפרשן קדום ללקח טוב.

הרבאים²) וישבו תחתם: 24. ואיה וענה. נראה בעי קר שמן כופסי [נשותי²]. ואעפ"י שברבי הימים כת³ איה וענה, אין לדדק בכך באשד כת⁴ בתרזה⁴ עז וחול מזר ומש, ובברבי הימים⁵ ומך. והפרש לו יתרה⁶ יש להמה מה היה לו לכטוב ר' יתר משאר בנים. והראות שמביין אין. כי אותן ווין שביאין אין יתרה. ⁷ והשב המר ושוממה פירושי⁸ כמו⁹ שב אלמנה בית אבן, כי היישבה¹⁰ הוא אבל לשון של שוממה והרי הוא כאלו כחוב ותשב בדודה ושותה.¹¹ מעתך אלה יעקב נדרם ורכב וסוסך פרירושי, מנערת אלה יעקב ונדרטן חיל שנאינו הנזכר לעמלה וגס רכובו וסוטיו¹² בדרכ¹³ סוס ורכבו רמה בים: הוא ענה שענבר בימי משה על שם נבורתו אשר מצא את הימים העיבורים או חוות רעות ונצחים. לפ' פשוטו אין לדדק יותר: 22. ואחית לוטן תמנע. לפי שזו גROL שבאיו קרא לה אהות לוטן. וכן¹⁴ אהות נביות. ובן¹⁵ מרים הנכיה אהות אהון: 23. לפני מלך מלך. לפי משה שהושע את ישראל¹⁶. כל שרין שם ועם קורא מלך. כי עד דוד מצאו כי יוסיפון אחריו אילו מלכים קרוב לארכיים מלכים נקובי שמות וזה אחר והז¹⁷: 39. בת מי זהב. אין מדקוק לפ' פשוטו בשמות כל כך¹⁸: 40. ואלה שמות אלופים הללו מוכיר מקטם של אלפים הנאמרים לעמלה בני עשו. ויש לממר שלבסוף נושא אילו האחורים עיקר להוות אלפי עיר ועיר דכת' כאן למקומות (ולפניהם¹⁹ למושבותם) בארץ אהותם. והוא, לדרכי שכל²⁰ פרשיות בני עשו ובני שיזר והמלבים אשר מלכו עד סוף הפרשה כולה הנם בתחוםם בברבי הימים, ופרשת אלפי בני עשו חזאונה אינה נברת שם כלל כי אם אלף פרשה שנייה בלבד:

¹ דברים ב, ב. — ² שם ופסי נמצא במדבר ו, יד, ושם ותהי ידיך באסתר א, ט ושור, ובכ"י כאן: וכופסי ושתוי. — ³ דה"י א, א. מ. — ⁴ י. כ. — ⁵ דרי" א, א. י. — ⁶ הוא דושג בעד בנים דף 9 וריש, ובכ"י נכתב כאן: והפרש ל' תירדה, וחסר הקן משמאלו לה. — ⁷ שמואל ב, י. כ. — ⁸ בכ"י פידטו. — ⁹ לח. יא. — ¹⁰ בכ"י: השבבה. — ¹¹ ההלים טו. ועין רשי' נס שם. — ¹² כבר קדמו בזאת מהם בתשובה דונש. עין מחרה דף 76 בדפס פלייאוסטיק. — ¹³ שמות טו, א. — ¹⁴ כח. ט. — ¹⁵ שמות טו, ב. — ¹⁶ וב' פירש ראבא". — ¹⁷ ביסיפון שלו א, ב לא נגנו כל כך. — ¹⁸ להוציא מדורי ההרגמים וביד רישי". — ¹⁹ בפרק מג. — ²⁰ בכ"י: שבבל.

וישב יעקב.

לו 1. וישב יעקב. עשו הלך אל ארץ אחרת מפני יעקב אחיו¹). אבל יעקב ישב אצל אביו בארץ מוריו כי לו משפט הבכורה: 2. אלה הולדות יעקב. שיכלו וכינויו אחבי שביל מה שלמדונו רבותינו²) כי אין מקרה יוצא מידי פשוטו אף כי עקרה של תורה באת למלכנו ולהודיענו ברמות הפשט התנורות³ והחולות והדינן על ידי אריבות הלשון ועל ידי שלשים ושתיים מידות של ר' אליעזר בן של ר' יוסי הגלילי⁴ ועל ידי שלוש שורה מידות של ר' ישמעאל⁵). והראשונים מתחוק חסידותם מתעטן למתות אחרי הרשות שזון עיקר ומתוך כך לא הורגלו עמוקκ בעומק פשוטו של מקרה ולפי שאמרו חכמים⁶) אל תרבו ניכם בדינין, וגם אמרו⁷ העוסק במרקא מרה ואינה מדה העוסק בתלמיד אין לך מדה נדולה מוה ומתוך כך לא הורגלו כל כך בפשוטו⁸ של מקרים וכראמי במקצת שבת⁹ הוינא בר תמני סרי שניין ונרטטי כולה תלמודא ולא הוה ידענא דאי מקרה יוצא מידוי פשוטו. וגם רבבו שלמה אביامي מאיר עני גולה שפירש תורה נבאים וכורבים נתן לב לפרש פשוטו של מקרה, ואף אין שמאן ב"ר מאיר חתנו זצ"ל נתובחת עמו ולפניו והורה לי שאילו הוה לו פנאי הוה צrisk לעשיות פרושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום. ועתה יראו המשכילים מה שפרשו וראשונים¹⁰). אלה הולדות יעקב. אלה מקרים ומאירועות שאורטו לעקב. והנה וה הבל הוא. כי כל אלה תולדות האמור בתורה (ובנבאים) ובכתובים יש מהם שופרשים¹¹) בני אדם ויש מהם שופרשים בני בנים, כאשר פרשוו באלה תולדות נה. לעמלה בפרשタ בראשית

¹ לו, ב. — ² יבמות דף יא ע"ב ודף כד ע"א; שבת דף ט ט. — ³ בכ"י: והולדות. — ⁴ נрапחות בהרחבת ביאור אחר מוסכת ברכות. — ⁵ נрапחות במלחלה ספריא בקיוצר בדור התפלה קידם שחרית ועם פריש אחורי מסכת ברכות. — ⁶ ביכות דף ח ע"ב: ומשו בנים מן ההנין. — ⁷ בבא מציעא דף לג ע"א. — ⁸ בכ"י: בפשוטו. — ⁹ דף ט ע"א. — ¹⁰ נרא שבעון לפירוש רשי' ואחרים אף על פי שהלשן שובי נמצאה בפרש ראבי בעל דورو העזיר מנו מעת. — ¹¹ בכ"י: שופרשים. — ורביו "יש מהם שופרשים" רוצחים לומר יש מדם ראוי לפרשם. וכן דרך לשונו ולשון אש"י דורו.

בנֵי הַשְׁפָחוֹת וְלֹא עֲמָהֶם כָּמוֹ נָעַר³. כִּדְכַת³ כִּי נָעַר יִשְׂרָאֵל.
שָׁגְרָמוּ לְשָׁנָא אָתוֹתָו. גּוֹם וַיַּבָּא יוֹסֵף וְאַתָּה בְּבַתְּמַרְעָה, אֲתִ דְבַתְּמַשְׁלֵל אֲחָרוֹ רָעָה, כְּמֶדֶרֶשׁ אֲדָרָה לְפִי פְּרוֹשִׁי⁴. שָׁאמֵר לְאַבְיוֹ כֶּךָ
מְבֻזִּים הַם בְּנֵי הַשְׁפָחוֹת אֲבָל אֲנֵי מְכֻבָּדָם וְאֲנֵי רְגִילָּאָלָם. פְּשָׁטוֹנִים
אַחֲרִים⁵ לֹא עָמָדוּ עַל הַעֲיקָר: 3. וְיִשְׂרָאֵל אֲהָב וּנוּ. כֹּל וְהַגְּרָם
תְּקָנָהָה: בָּן זָקְנִים. כִּי אֲחָרֶן הִיה לְיָא בִּנְיָם, אֲבָל בְּנִימָן לֹא נָלַד
אַחֲרִי כֵּן שֵׁד וּמְנוּן מְרוּבָה. וְהַרְבָּה קָוָם שָׁנְלֵד בְּנִימָן הִיה לוּ בָן
קָוָנים וְהַחִיל לְאוֹהָבוֹ: פְּסִים. מַעַיל⁶: 8. וְעַל דְּבָרוֹי⁷. וַיַּבָּא
וַיָּקֹרֵב אֶת בַּתְּמַרְעָה: 10. מֵה הַחְלָם הָוֹה וּנוּ. אֲפָלוּ הוֹתָה אָמוֹ
לְכַתְּבָה וְהִי: אֲלָא כְּשַׁבָּאה לְיָה הַבְּשָׂרוֹה⁸ וְלֹא הָאמִינָן לְבַנְיוֹ שְׁהָא
חַיִּים⁹ וַיַּרְא שְׂרָאֵל אֶת הַגְּנָלָת אֲשֶׁר שָׁלַח פְּרָעָה, כִּי לֹא נָשְׁלָחוּ כִּי
אִם עַל פִּי הַמֶּלֶךְ כְּמוֹ שְׁכַת' שָׁמָיִם¹⁰ עַלְוֹת עַל פִּי פְּרָעָה, אוֹ הָאמִינָן
גַּל יְדֵי הַחֲלָמוֹת שְׁמֻוכִיחַן שְׁסֻפּוֹ לְהֹזֶה מְוּשָׁל וְעַלְוֹת יְלָלוֹ עַל יְדֵי
מְלָכֹות וּמְשָׁלָה בָּאִים, וְמַתְּזַךְ כֶּךָ אָמַר¹¹ רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנֵי חַי. כִּי
צִוְּמָה גְּדוּלָה הִיה הַזָּקָן אֲחָרֶיה שָׁרָאֵה כְּתַנְתּוֹ מֶלֶה דָּם? כִּמֵּ
שְׁנַחְרֵד יְצַחֵק עַל יְעַקְבָּר בְּשַׁבְּלֵל שְׁמַעְאָד שִׁיעָר בְּחַלְקַת צְיָארִוּ¹²:
13 הַלְּא אֲחִיךְ רְעוּיוֹם בְּשָׁכְבָם. בָּمָקוֹם סְכָנָה שְׁהָרְגוּ אֲנָשֵׁי הַמִּקְומָה.
הַשְּׁמַעְתִּי מֶרֶר יוֹסֵף קָרָא חַבְדָּנוּ¹³ וְהַנְּאָה לְיָה: 14. וַיַּבָּא שְׁכָמָה..

¹⁾ דרכ פירושו רצה לבאר תיבות והוא נער שבמקרא שהיה פרחון:
הוא כמו נער, ואוח ברכבי בראשית רכبا שבאי לתחנות האל, אבל משלכם לזרק השם שמשה להרהור הדהר הרוא בעצמו אשר סיפר הכתוב שורה ניל' אלץ בי השפתות ולא אלץ אותו השום לו.²⁾ והושן א', ומשם דיאה שתbatch נער אמר על הבחרור שאני נער איש לא רק על הקטן, ולפיכך הקישאל על שדריאל במצרים טרם הגיעו לעם ותמים רעטו את אלהו ואת תורותיו אף על פי שהו בולם בני דעת.³⁾ שמואל ב' ב', ד'. — ⁴⁾ ריל כרבבי בראשיה רכבא להיבוט שמ נאמח עליה פמי דבבה שבחבאי יוסף את אלאיו ואחת תורותיו אף את פריש רשב'ם, רבבי הדשחות לדורות עברים. ורשב'ם הbab את הדברים לעין הדשחם דבריו רבבים כן אדרי ואת.⁵⁾ אול' הנדו לו עובי רדך את פירוש רבאיין, האילם אין הכרח לחשוב בזאת, כי מוכח מרביתו שרבו רודפי הפשש שכון לפרשימים אחרים.⁶⁾ עין שמואל ב' ת, ח'. — ⁷⁾ השתמש דבריו פוק' ב', ספ"ה ר' 90-הדרה, 3. — ⁸⁾ בכ"י: את והשרה.⁹⁾ מה, מו.¹⁰⁾ מה, כא.¹¹⁾ מה, כב'. — ¹²⁾ דבריו על מעלה כו, ור' שמחדת יצחק על השער שמש בזיאר, מילך ביזירות שור ושלא ראה בעקב מקרים בהוויה פוך ראה שותמא רוח אדים להאמידבר הפרקאות עינוי.¹³⁾ כבר נזכר באתרנים ירושלים המקרא הנורנו ונונ; והער על שלמה ודבנא בביואר, ויזין ספרי RSBM דף 60 העדרה.⁸⁾

כתי¹) וודו²) נח בן חמש מאות שנה וולד נח את שם ואת חם ואת יפת, ואחרי בן מפרש כי הדולמים חטאנו ונח מצא חן; ואחרי בן מפרש³) „אללה תולדות נח“ בנו בינוי היירך⁴ כי שלשה בניים היו לו ותויה הכה להבניהם כתיביה י"ב חורש, ובצאתם⁵) ויללו להם בניים אחריו המוביל עד שעולים לשבעים בניים שהיו שבעים אמות כרכבת⁶ מלאה נפרדו וגוי. וכן בעשו פרשה ראשונה⁶) מפרש בני עשו שנלווה לו במקום אכינו, ואחריו כן⁷) וילך אל הארץ וגוי ישוב לו כהר שער וככל הפרשה⁸ וכמה⁹) אלה תולדות ג'שו אכינו אדרום בהר שער, וככל פרשה שנייה זאת בבני עשו¹⁰). ובשם שמעינו בעשו שפירות שבינו נלווה במנורי אכינו קודם שהלך אל הארץ מפני יעקב, ובני בינוי נלווה כהר שער – כן ביעקב למלחה כתי¹¹) והוא בני יעקב שנים עשר וגוי, ומפרש לכטוף¹²) אלה בני יעקב אשר ילד לו בפדן ארם ויבא ויעקבו אל צפתק אכינו וגוי, הרוי פיר' בינוי של יעקב והיכן נלווה כאשר עשה בבני עשו, ועתה כותב אלה תולדות יעקב, בני בינוי שהו שבעים וחמץ נלווה. כיצד? יוסף בן שבע עשרה שנה ונתקנו בו אחיו ומתקן בר יירד יהודה מאת אחיו והזווילו בניים בכוכב ובכווילם שלה ופרק וורתה, ונתגלה הדבר ש يوسف הורד מצירמה ונלווה לו כמצרים מנשה ואפרים ושלח יוסף בשביל אכינו וביתו עד שהו שבעים. ובכל וזה היה צרך משה רכנו לכתוב שלל זה והוכחים¹³) בשבעים נפש ירדנו אבותיך וגו': בן שבע עשרה שנה. להודיען כי עשרים ושתיים שנה געלם מאכינו יעקב. שהרי בן שלשים שנה היה בעמודו לפניו פרעה ושבע שני השבעה ושני שנים של רעב ואז בא אכינו כבדתי¹⁴) ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקצר: היה רועה את אחיו בצדן. בני לאה לפדי דרך ארץ קרא אחיו ולא בני השפחות¹⁵): והוא נער אח בני בלילה וגוי. נערותו ונילותו ומשתאיו היו עם בני כללה ובני ולפה, ומתוך כך התהוו אחיו בני לאה לשניא אותן: את אחיו, עם אחיו רועה, ובשמחת נערתו היה נברך מהם ורגיל עם

¹⁾ ה, לב. — ²⁾ בכ"י במשות: וְיוֹדֵי כָּנִץ. — ³⁾ ו, ט. — ⁴⁾ י, א. — ⁵⁾ י, ה. — ⁶⁾ לב. — ⁷⁾ לו, א.—ה. — ⁸⁾ כל שארית הדברים הנאמרות בפרשנה המבוארת, ותייחסו, וכל פרשה. — ⁹⁾ שם דא, כי ריל כל שארית הדברים הנאמרות בפרשנה המבוארת, ותייחסו, וכל הפרשה"ן כמו "ונומר איש הרולני בו" — ¹⁰⁾ לו, ט: ואלה תלמידות בפירושו. — ¹¹⁾ לה, כב. — ¹²⁾ לד, א. אשר תלמידו בפי ישוע (ר' שלמה ביבנאנא בעבורו). — ¹³⁾ לד, כו. כו: — ¹⁴⁾ דברים י, ככ. — ¹⁵⁾ מה, ה. — ¹⁶⁾ בא לפреш למה הבהיר בבריאבו לנו אהנו ובנו בלבנה לנו (ובאמת לא הבדיל הכתוב כי כלל ופרט דוא).

במכוורתו, וזה נראה לי לפי שטח דרך פשוטו של מקרא. כי ייעברו אונשים מודיעים משפטו על ידי מקראה¹⁾ והם מכורוו לישמעאלים. ואף אם אתה לומר וימכבר [את] יוסף לישמעאלים כי אחיו מכורוו, אף בז²⁾ צריך לומר שהם ציוו למדיני סוחרים למושבו מן הבורן ואדרך בן מכורוו לישמעאלים: 30. הנה אני בא. למה באתי אל הבור³⁾: 32. ווישלחו. על ידי בני אדם שלא יגידו מי השוליחים אלא שאמרנו⁴⁾ ואת מצאונו: 35. כי ארד. לא אונם אלא ארד אל⁵⁾ בני אבל שאלהה: ויברך אותו ابوו. כלומר וממן מרובה. ולפי שהוא מיותר דרישו חכמים⁶⁾ אביו יצחק אף כי היה יודע שלא נהרנו: 36. והמדינו⁷⁾ מברו אותו אל מצרים. מדן ומדין וישמעאלים אחיהם היה, ומין וישמעאלים אחד מהם לפि הפשטה. רק הוא אמר כי מדינם מכורוו⁸⁾ וישמעאלים הורידוהו שמה⁹⁾, כי שעיהם אחד הם לפי הפשטה:

לח. 2. בגעני. כתרגומו תגרא. כמו¹⁰⁾ בגעני נCKERי ארץ¹¹⁾, בגען בידו מאוני מרמה. כי מבנות בגען היו נחרים¹²⁾: 5. והיה בכוכב יהורה ושם נולד לו בן: 9. כי לא לו יהיה הורע. ומקרים¹³⁾ הוא בכר: 10. גם אותן. דרישו חכמים¹⁴⁾ כי בען כוה מת [ערן]¹⁵⁾ על שהיה משחית ורעו שלא תחער ותכחיש יופיה¹⁶⁾: 9. נתן זרע. חתוף קמע¹⁷⁾ שכל תיבת מלא פום¹⁸⁾. שטעמה באות אהרונה ותיבה

¹⁾ בכ"י: מקרא. — ²⁾ בכ"י: אם כן, — ³⁾ בעל ספר מוחת יהורה הנדרפס בספר רעת וקדים דף יט עז למטה ברפום ליוירנו טעה לכתב שרשבין כתוב ליישוב דברי רשי שמרדים ומדינים אומה אחת הן. ולא כן הדבר. כי חלק דשנים על רשי רשות רוחקה כאן מודעת זקונה. ורבוי רשותם לפסקן לעז המשוער לפי שנדרמה לו נוחה אשר איננה נוכנה. גם בעיל התוכפות שם בעמוד ד' הביאו נסחאות מושבות. — וככלעריך וה דע שבאה שם טעות ספר ברכבי מנוחת יהורה וגזרך להוות, ובדין הוא שהיה לו לכתב בפרק רשוי ומדינים מקרו אותו אל מדינם ומדינם מכורו אונתו אל מצרים". — והחכם רשותם. ומסביר פירושו במשמעות ובפירושו הבא רעת בן דודו המעניק בפרק רב²¹⁾ אשר מכחמתםathi מערימה, ייל שגורמת מעשיהם ציעה

ולא מצאים: 15. וימצאו איש והנה תועה לנו. לדגד חשבותנו של יוסף נכתב וה שלא רצה לחזור לאביו בשלא מצאים בכתב אלא בקשם עד שמצאים, ואעפ"י שהוה יודע שמתקאים בו חלק ובקשם כמו שאמר לו אביו¹⁾ והשיבוני דבריו: 17. בדעתן. לפי הפשט שם הער²⁾ וגם בשופטים³⁾ היא נברת: 18. ויתנכלו אותו. נתמלאו נכלות וערימות⁴⁾ עליי במוי⁵⁾ ואדרור נכלל⁶⁾ בנכליהם אשר נכללו: 19. הלווה. כל הלוחה כשרואם אותו מרחוק, וכן מי האיש הלווה, ציל⁸⁾ ביל. אבל הווה צישט⁹⁾ ב"ל כמו¹⁰⁾ המן הרע הזה כשהוא בקרוב: 20. לבו ונגרלהו לשון הזמנת בני אדם. וכן¹¹⁾ לבו ונמכוו לישמעאלם. וכן¹²⁾ הבה נא, ¹³⁾ הבה נתבהמה, וכן¹⁴⁾ ראה אגבי ווון לפנים הום: 21. ויצילו מידם. שלא נהרנו: 22. השיליכו אותו אל הבור היה אשר במדבר. מקום שאין בין אונם מצין שם ומות מלאיו: למן הציל. הפסוק מעיד על ראות כי להצילו נתבען כמו שמכוח סופו: 23. את בתונות הפסים. [יש מפרשין¹⁵⁾ לא הוכחה אלא לרמו לך שהו רמה תחילתה השנהה. זה אין. אלא לפי שהו אמר לפניו¹⁶⁾ ושלחו את כתונות הפסים, להטעתו שיחשוב לבו כי היה רעה אכלתדי כמו שאמי¹⁷⁾ ויכירה ויאמר כתונות בני, רק הוא מוכירה כאן: 24. אין בו מים. שאם היה בו מים לא הוא משליכין אותו שם, שאם כן הוא מטבחין אותו בידים והם אמרו¹⁸⁾ ויד אל תשלו בו, ¹⁹⁾ וידינו אל תהי²⁰⁾ בו, לנורם לו מיתה: 28. ויעברו אונשים מדינאים. בתוך שהו יושבים לאכל לחם ורוחקים הוי קצת מן הבור לכלתי אבל על הדם ומתחנים הוו לישמעאלים שראו, והואם שבאו והשמעאלים עברו אונשים מדינאים דריש שם וראותו בבור ומשבוחו ומכורוו המרומים לישמעאלם. ווש לומר שהאחים לא ידעו, ואעפ"י אשר כתוב²¹⁾ אשר מכחמתםathi מערימה, ייל שגורמת מעשיהם ציעה

¹⁾ בפסקן יד. — ²⁾ קצר דברי רשי. — ³⁾ וכורנו המתעו כו היה במלכים ב', ו. ג. ובבר הילן ר' שלמה דובנא בביבארו. — ⁴⁾ דברי רשי. — ⁵⁾ מלאי א, ד. — ⁶⁾ במדבר כה, ח. — ⁷⁾ jener cil. — ⁸⁾ כד, ח. — ⁹⁾ dieser cist. — ¹⁰⁾ אסטור, ו. ר. — ¹¹⁾ בפסקן כו. — ¹²⁾ לח, טז. — ¹³⁾ שמוט א, ג. — ¹⁴⁾ רברם, יא, ג. — ¹⁵⁾ חסר בכ"י. ור' שלמה דובנא בביבארו הוספה כן מבברא. — ¹⁶⁾ בפסקן לב. — ¹⁷⁾ בפסקן כל. — ¹⁸⁾ בפסקן כב. — ¹⁹⁾ בפסקן כה. — ²⁰⁾ בכ"י בטוחות: מה, ה.

הכמוכה לה טעה באות ראשונה. ורי הם במקף ורملא פום נפקח לחפה קמץ, וכן ארך אפים ווּקְלָחֵסֶד²) ואם שַׁלְשָׁאלה לא עשה לה. אבל³ את שלוש הערים מלא פום הוא: 14. ותיכס ראהה בצעיף, שאין וה דרך אלמנות: ותתעלף. בסתעה פיה שלא יכירה יהודיה: בפתח עיניים. בשער של פרשת דרכיהם שבבל עוברים⁴ ונראים לעינים דרך שם עיר⁴ מועה. שהרי כתוב לפניו⁵ היא בעניים. ואלו היה שם עיר, היה לו לומר בעינים הבית חפת, שלא מצינו שאמר בבחאל בירושלים: 15. כי כסתה פניה עבשו לפִּרְשְׁטָמֶן⁶. כרכבת⁷ ותתעלף; 17. עד שלחך. רפי שהשלחה שלחך שיביא⁸ הנדי. וنم יש ריל לממר לשון רפי בשליחות דורון כרכבת⁹ מנהה היא שלוחה,¹⁰ אני שלחתך את הנדי. 18. חותמן, טבעתך. פתילך, אור. ומטר. שלשה כלים הללו מומעים לתוך כי אין מלבושים: 21. הקדרה, מועדרת ומומנת לכל באיה¹¹ כרכבת¹² וגם קרש הי' בארץ,¹³ ולא תהיה קדרה מנות ישראל: 23. תחק לה מה שבודה, כי לא אשלח עוד אליה, פן נהיה לבו לחור אחר הקדרות: 24. נתה תמר בלחך. ואם תאמר מי יורע אם אמרתו שוניה, תדע שהרי גם הרה דיא כבר: ותשוף, לפני השפטך דוה מנהג מאחר שוקקה ליבם: 25. הוא מוצאת. לאחר שהוציאה שלחה הערבון ועדין לא רצתה לבלתי אלא [אמרה] לאיש אשר אלה לו: 26. צדקה ממוני. יותר ממוני¹⁴ שאני צויה לשבת בית אביה עד גידול שלה. היא השלימה תנאי שציויה, אבל אני לא השלמתי לה תנאי שהתניתה לה כי לא נתתיה לשלחה בני. וכן על צדק נפשו מאלהם. יותר מאליהם. וכן בשאלול¹⁶ ויאמר אל דוד צדיק אתה ממוני. יותר ממוני: ולא¹⁷ יסף. לא חוכם: ולא¹⁸ יסף.

ולא פסק, היה לו לכתוב ולא יסף עיר [מלודעה¹]: 30. ורח. בשביל השני שהוא אדם. ורח להשון ארמית הוא ברכת² וחצרעת רודה במצותו. וכן כל רוחית שימוש בברך ובברך אדם הוא וכות³ ויזו בברך והמשמש רודה על המים ורואה מואב מנגד את המים אדומים בדם. וכן בככבה בתורה בהמורא את הספרה⁴ הא שמשא סומקתי הוא והוא דלא סמeka אלא בפניה ורמשא משום דנהורי לא ברי⁶, בשליל מאור הוומ גנדול⁶):

لت 1. שר הטבחים. על ידו ניירון הנרצחים והאמורים בבית הסופר שלו: 6. ולא ירע אותו מאמומה בבית כי אם הלחם אשר הוא אוכל. לא היה מעין ומביט כלל בכל צורכי ביתו מהין בא לו עד שעיה שראה את מאכלו על השולחן ואוכל. כל מני מאכל קורא אותו לחם כרכבת⁷ עבד להם רב. וכן⁸ כי לפניהם חמי אחתי TAB, מאכלו: 8. לא ידע את⁹. מכל צורכי ביתו לא היה ראהה [עד] שיטת אכילה¹⁰: 9. ולא חש מני מלהות שליט על הכל כי אם אתה: 10. להיות עמה. נהר היה אף להתיכון עמה עד שארע מעשה שניאר ייחידי בעל בראשו מלאת צורכי הבית כדורכווארע באותו יום שלא נותר איש בבית¹¹. ומדרש אנדה¹² שהלכו לארות נילס נהר מצרים שעלה על כל נdotion: 14. ואקרא בקהל גдол. לפ שאותם רוחקים מני, שאלו לא הרימוטי קלי היה שכוב עמי ועל בראשו:

מ. 4. ויפקד שר הטבחים. מינו [על] כל צורכי האסורים שם: ויהיו ימים. שנה שלימה כרכבת¹³ ימים תהיה נאולתו. וכן¹⁴ ימים או עשור: 5. איש [בפיהרין] חלומו. חלום חרוי לפרטן, הנראה שהוא עיקר ולא חלום של הבלם: 8. ופותר אין אותן.

¹ בכ"י בטנות: לדעתה. ור' שלמה דובא הגיה על כן: — ² דברי הומיים כי' בר. יט. — ³ מלבים כי': בכ. — ⁴ רף פד ע"א בשיין לשין. — ⁵ בכ"י בטנות: בראש. — ⁶ זה לשון רשב"ם לנמרא שם: מאור עינוי אי בדור כל רך מתריך אר היום שמהנה טינו, אבל צפרא ופניא שהו שרך יכר ארימות התחמה. — ⁷ דנייל ה, א: — ⁸ איזוב ג, כד. — ⁹ בכ"י בטנות: אהוי, — ¹⁰ עין ספר RSBM רף 32 העשרה 1 ידועה 2 ורף 49 העשרה. 7. — ותבה רשב"ם למלר כי פסק ח' סיכים לפ███ ובחופת תבות ד' שעת אכילה. וכן מוביין דברי החוספות בדעת קנים רף כא ע"ד לפ███ כי אם אלהם ווי שבתו: ולכך שאמור לא חסר ממי מאמונה כי אם אתה וגוי לא חסר להזכיר הלהם. — ¹¹ הראה חיבור שני הפסוקים "ויא". — ¹² בכ"י בבראשית רבא. — ¹³ וכרא בה, נטה. — ¹⁴ כר, נטה.

¹ תחלים קמה, ח. — ² שמות כא, יא. — ³ במדבר לה, יד. — ⁴ כסופה רף י' ע"א: ר' חנן אמר מקום הוא ששמו עיניים וכו'. — ⁵ בפסוק כא. — ⁶ שלא כברבי דאגה בסופה רף י' עיב שהביא רשי. — ⁷ רשב'ם הילך ברוך השפט של רשי. — ⁸ בפסוק ד. — ⁹ בכ"י: שיבוא. — ¹⁰ לב, יט. — ¹¹ דברי רשי. — ¹² מלכים א' יד, כד. — ¹³ הגה שלחותה הנדי הוה. — ¹⁴ להוציא מרביבי התרנימים ופדרש רשי. — ¹⁵ איזוב דברים נג, יט. — ¹⁶ שmailto' א' בר, ח. — ¹⁷ בכ"י: לא אבל בדביבי הפרש הבא כתוב רשב"ם ולא. ואיב טעות המופיע דיא. — ¹⁸ הביע בין שני הפרושים שהביא רשי.

כמו אין פותר אותו. וכן ביהוקאל¹⁾ וושם אונים אותו: 10. בפורה עלתה נצה. שכן דמנוג²⁾ (ויזא פרח) וצץ צין וונגלי שקדים: 11. ואשחת. כהרנומו: 13. ישא פרעה את ראשך. במו³⁾ שא את ראש כל עורתו וגנו. ימנה אוותך פרעה בתוך עבדיו; והשיכת. כדי להשיכך על בנק. וכן כת⁴⁾ וישא את ראש שדר המשקים בתוך עבדיו. אבל⁵⁾ מערדים, פירושו וישראל⁶⁾ אותו: 14. כי אם וכרתני אתה⁷⁾. ככלומר כל לך אי בטוח שתשא חן בשני פרעה שאם תוכרני וגנו ידעתני כי יכול תולל⁸⁾ להוציאני מן הבית הזה השחרי לא פשעתני כאן כלום כשר אסורים. וגם לא מן הרון אי עבד כי גונוב גנבותי וגנו. וגם פה לא עשית מואומה וגנו. ואיין חביב לא עבודה ולא בית האיסור להזות אסור באן⁹⁾: 16. כי טוב פתר¹⁰⁾ נכרין דברי אמרת: סלי חורי. מנוקבים. במו¹¹⁾ חורי עפר ובפים.¹²⁾ ואורלים חורי. לפיכך יכול היה העוף אכול דלק נקי ארנית הסל: 19. ישא פרעה את ראשך ממש מעלייך, וזה אין נשיאות של החבון אלא של זקפת תלייה: 23. ולא כבר שר המשקים את יוסף מיד בצתתו כמו שבקש ממנו יוקף¹³⁾ כי אם וכרתני אתה. ווישבחהו ומושבה אהרי בן¹⁴⁾. עד שעיה שהק עשה ליקוף ניסים והוצרך להוכרו:

¹⁾ יהוקאל לו, לב. — ²⁾ במדבר ז, כב, ונוספה שתי התיבות כדרכם המקרא על פ' פרוש רשי. — ³⁾ במדבר א, ב; כו, ב. ובכ" בטעות הוסף: שא. כי רשב"ם לא טעה במקרא דווע כוה, וחוכת שא נמצאת במדבר לא, כו: שא את ראש מלוכה השבי. ולזה לא כין רשב"ם. — ⁴⁾ בפרק כ, סה. — ⁵⁾ בפרק כה, סה. — ⁶⁾ בכ"י: פרשו ושבו. וואלה הידיעה כי של ר' אברהם מוטיבנברגר נ"י הוא המתקן. — ⁷⁾ בימי בטעות: אוזן. — ⁸⁾ בכ"י: כי כל תבל. — ⁹⁾ בספר מהת יהורה כי של ר' אברהם מוטיבנברגר נ"י. בעידן מינצון רף כב ע"א נמצא: „כי גונוב גנבותי. ואם תאמיר מה לישותך לך טבה ולהזכירך? הלא שמא נמכרת בנכחה, לך אמר כי גונוב גנבותי ולא נמכרת בנכחה. ואם תאמיר על פשעך שמק בבר, לך אמר לא עשית מאומה כפרשב"ם“. — והוא פרוש דברי רשב"ם לדעת המחבר. — ¹⁰⁾ כן אמר ר' חנין א"ר בסוטה דף ט ע"ב ויהי למשל. — ¹¹⁾ איזב ל, ג. — ¹²⁾ ישעה יט, ט. — ¹³⁾ בפרק ד. — ¹⁴⁾ הילך בדרך רשי.

ויהי מקץ

מן 1. ויהי מקץ שניםים ימים. שני שנים שלימות כרכבת¹⁾ שנים תהיה נאלותו. ואם לא ייאל עד מלאות לו שנה חמימה. וכן²⁾ ימים או שעוד. וכן³⁾ למועד מימים ימימה. בפסח מדבר שהוא משנה לשנה שלימה. אבל מקץ שניםם בלבד ימים היה משמע מקץ שנה ווומ, כרכבת⁴⁾ בין שנותה, בהרכז השינה קורחו בין שנותו: 2. והנה מן היאר עולות. דרך ארץ לשאות הבהמות בירח והזרות ועלות ורעות באחו: באחו. מקום שעכבים כרכבת⁵⁾ ישנא אותו בליך מים: 4. ויקץ פרעה. ויישן מיד ויחלום וגנו. בין שנה מעט לשינה שנייה רציל חלום להתחלף לעניין אחר וערין אינו נתן לב להבין שהוא חלום הוא עד שנגמרת שינתו וניעור לנגמי ואו⁶⁾ ויקץ פרעה שהוא חלום והנה חלום. אבל עד עתה לא ידע: 5. בקנה אחד. וזה טמן לשובען, לכל נרעין שבע שבילים: 7. והנה חלום. כמו⁷⁾ והנה היא לאה. אבל עד עתה היה סביר שראה ממש ולא חלום: 8. ותפעם רוחו. נתחלפה דעתו טרישפשא⁸⁾ ב"ל והשכ לבקר ולדעת הפטון. וכן בדניאל⁹⁾ ואמר להם המלך חלום חלמתי ותפעם רוחי לדעת את החלומים: ואין פותר אותם¹⁰⁾ דבריהם והחפעם רוחי לדעת את החלומים: 10. פרעה קצף על עבדיו. כל פרעה המתישבים לפרטעה: 11. פרעה קצף על עבדיו. כל פרעה כלשון מצרים מלך. וכן כל מלכי מצרים נקראיים. ועל פלשתים אבימלך אף בימי דוד¹¹⁾ בשנותו את טumo לפוי אבימלך. ושל ירושלים¹²⁾ מלכי צדק. בידושוע¹³⁾ אדרני צדק מלך שלם. ובימי דוד¹⁴⁾ „על דברתך“ אני מבטח שתהה „מלך צדק“ מלך ירושלים. ושל עמלק אנג. בימי משה¹⁵⁾ וירום מגאנ מלכו. ובימי שאיל¹⁶⁾ אנג מלך עמלק. אף כאן פרעה לשון מלכות. כי בשם של מלך אין

¹⁾ ויקרא כה, כט, ל. — ²⁾ כר, נ. — ³⁾ שמות ג, י. — ⁴⁾ ויקרא ב, י. —

⁵⁾ איזב ח, א. — ⁶⁾ בפסוק י. — ⁷⁾ כט, נ. — ⁸⁾ trespassa ובל"א: ver- RSBM דף 93 סימן 12. — ⁹⁾ דינאל ב, ג. — ¹⁰⁾ בכ"י בטחות: אותה. — ¹¹⁾ תהילים לד, א. — ¹²⁾ יד, י. — ¹³⁾ בדורש י, א. נ כתוב: אדרני צדק מלך ירושלים. — ¹⁴⁾ תהילים ק, ד. — ¹⁵⁾ במדבר כר, ז. — ¹⁶⁾ שמואל א, ט, ת. והבאם.

ונו. «ויקבצעו» היא הגביה מבעל השדיות. וכן ביווקה המשא² וויקבז ויצבור: אבל בערים³. שומריו האוצרות. וכן ביווקה המשא² וויקבז ויצבור: אבל בערים³. כי בכל עיר ושידר יוכלו⁴ למכרו בשני הדרуб: 38. אשר רוח אלהים בו. בפתחין חלומות וכל שבען לחכמת דרך איז: 39. נבון מבין עדות ורואה הנולדה. חכם. קיבוץ חכמה⁵ מהה שראתה ושמנה: 40. ישק. יודרוו כבלי קרב על מלחה לצאת על האויבים. לשון⁶ שער מבצר וונשיך⁷ נשקי רומי קשת: 41. נתתיו אורה. נתן אני אותך⁸. בשעת נזית טבעת על ידי יוסף אמר לו כך: 42. בנדי שש. של מצרים חשובים. כרכבת⁹ שיש ורकמה מצרים¹⁰: רבדה. לשון דבר הפרוש ופשוט על האדם. כמו¹¹ מרבדים רבודתי עלייה: 43. במלכבות המשינה. סום או פרדה דמיוחרת לרוכוב עליה איש¹² משנה למלך. אשר לו: אברך. הוא אב למלך. כדאמרין¹³ לא רכא ולא בר רכא. והו¹⁴ יושמעני לאב לפרעיה. כלמר אב למלך. כי פרעיה לשון מלך כמו שפרשתי למצלחה¹⁵. «אב» שוד לצורך המלך: 44. אני פרעיה. אני מלך. והו¹⁶ רק הכסא אנדרל ממק: לא ירים איש את ידו. לשות שרהה כמו שכת' בירכעם דרים יד במלך. רמה ידו ושורתו על ידי המלך שלמה¹⁷ אשר דרים יד במלך. ויפקדתו לכל סבל בית יוספה: 45. צפנת פענה. כמו שכת' שם¹⁸ ויפקדתו לכל סבל בית יוספה: 45. צפנת פענה. כתרגן. ולשון מצרים הוא. וכן היה דרכם לקרווא לאדם בשעה שמעיים אותו על בירם שם הרוא. וכן¹⁹ יוקרא משה להשען בזון יהושען. כשנעשה משורתה. וכן²⁰ יוקרא לדניאל בלטעצ'ר. כרכבת²¹ דיו שם שמייה בלטעצ'ר בשם אלהיה: פוטיפרען. אז

¹ בכ"י: אל ידי. ונמתק בכ"י הויר שבמאות. — ² מא, מה. מט. — ³ בכ"י: בעיר. — ⁴ בכ"י: בחילוף האותיות הדרומות: אבלו. ע RSBM דף 32 הערכה 1. ויש להזכיר שם יי' המהלך שם א! — ⁵ בכ"י: חכמה. ותו תחלפת בכ"י ההובלה מוקמות דרא. וביבסוטה: חכמה. — ⁶ מלכים ב' י.ב. — ⁷ תחולות כת' יופקד פקידים (זונן) ויצברו¹²). שבן מצינו באחשורישן¹³ ויפקד המלך פקידים בכל מדינות מלכותו ויקבצ'ו (אות) כל נערה וגונן אליך דני¹⁴ כרכבת מרכבת לשון בהומה לרוכב ולא לשון רכב. ונראה שרצתה לרמות הנאמר כאן במקאו עם רמסופר באסתור ו-ח-אי. — ⁸ בכ"י ברא ד ט'א. — ⁹ בכ"י: אב. וחקנתי על פ' דברי רשב"ס לפסוק מה. — ¹⁰ ברכ' קג ע'א של דפוס הח' ר' שלמה בוכרו יי'. — ¹¹ בכ"י: ג'ומא. ותקנתי ט'פ' דברי רשב"ס שהשתמש רשב"ס בזון בקשרו כדרמי במקומות רבים. וכן בגדמרא וגומטה א' ג'ומא. — ¹² נירה דף ח' ע'ב. — ¹³ בפסוק מה. — ¹⁴ דף 85 רשות. 6. — ¹⁵ לפסוק יוד. — ¹⁶ בפסוק מה. — ¹⁷ פלי וויה. ע RSBM שם בפסוק כה: ויפקד אותו גונן. — ¹⁸ במדרבין יג, טו. וכן כתוב רש"ס ט. — ¹⁹ דניאל א, ז: ווישם לדניאל בלטעצ'ר. — ²⁰ דניאל ד, ה: דניאל דיו. שם בלאשאגר גשם א'לה. — ²¹ אסתר ב, ג.

אמרין לפניו דוד קצ' על עבדיו. אלא כך אמרין¹ לפניו דמלך
קצ' על עבדיו. וכן לפניו² אני פרעיה. אני אהיה דמלך לברי.
כבדת³ רק הכסא אנדרל מנק. לבן נקרא יוסוף⁴ אברך. אב⁵ למלך.
ובספר לך טוב⁶ פירש כמותו: 12. איש בחולמו פתר. כמשמעות
חולמו פתר. וגם כמו שפתר לנו בן הדוד. והוא כי באשר פתר וגונן:
13. אותו השיב המלך על בניו: 14. תשמע חלום. תבין חלום
וירע לפורוני: 16. בלעדיו. אינו תלוי כי אלא הקב"ה וירענו לפטור
שלומך: 21. ולא נודע כי באו אל קרבנה. כך אמר פרעיה עבשו
ליקפת. עתה אני וכור כי בשעת החלום נדמה כאלו לא בא אל
קרבנה. אבל למשלה לא היה ראוי לכתוב אלא ראיית האקלות
שראה שזו אוכלת וזה אבל מה שחשב פרעיה בלבו על מה שזיה
תימה שמאיהן רץ כבתחילה לא זהה ראוי לכתוב: 23. וצנומות
פטרונו לפני עניינו ואין לו חבר במקרא. ויש לומר כי לשון צנומאי⁷
שבתלמוד⁸ הוא. קשיםacus אתן בלא ליחולו: 25. אשר האלים
עשוה. מה שעשית לשעת הנגיד לפרעיה. כי על המלך תלויים
תקנות המלכות: 29. שבע נдол. כולו קמן כי טעם למטה ושם
דבר הוא כמו י'בר בקר רעב ומהם יאמר דברך בקרך וכו':
30. ונשכח כל השבע. דוגמת⁹ ולא נודע כי באו אל קרבנה:
32. ועל השנות החלום וגונן. אבל חלומות של יוסף אע'פי שנינו
באלוות ובכוכבים אילו היו בלילה אחד כאלה. היו מודחים:
34. ויפקד פקידים (זונן) וחמש. שהמנינים יגנו חומש כל
התובאות לצורך המלך אשר משפטו בשאר שנים לעשר כרכתי
בשיטומא¹⁰ את שיתובים ישר, עתה יטול פ' שנים. ובמו בין הונדיין
יוקח לבסוף¹¹ על ארמת מצרים לפרעיה להזמש: 35. ויצברו בך
תחת יד ממונה פרעיה. וכל וה היה בעל כرحم של מצרים. וליבך
בת' ויפקד פקידים (זונן) ויצברו¹²). שבן מצינו באחשורישן¹³ ויפקד

¹ בכ"י: אם. — ² בפסוק מה. — ³ בפסוק מה. — ⁴ בפסוק מה. — ⁵ ברכ' קג ע'א של דפוס הח' ר' שלמה בוכרו יי'. — ⁶ בכ"י: ג'ומא. ותקנתי ט'פ' דברי רשב"ס שהשתמש רשב"ס בזון בקשרו כדרמי במקומות רבים. וכן בגדמרא וגומטה א' ג'ומא. — ⁷ נירה דף ח' ע'ב. — ⁸ בפסוק מה. — ⁹ ברכ' קג ע'ב. — ¹⁰ שמאלא אל' ח'יד. טו מעורבים. וכרכינו הטעזה. — ¹¹ מו, כי. — ¹² ופירוש שהפקדים יצברו. — ¹³ אסתר ב, ג.

זה פוטיפר לפני רפשטו: כהן און. שר של אותה העיר (רכבתו) ובני דוד כהנים הו, שלטוניים: 46. בן שלשים. וראוי לשדרה: 47. ותענש הארץ. הוציאה הרבה התבואה. כמו⁽²⁾ ועשית את התבואה לשלש התשנים: לקמצים. בכהן אחד מלא קומץ שבלים ולנק היה השבע נורול: 50. בטרם תבא שנה מרתע. לפי⁽³⁾ שבא יעקב בתיחילה ימי הרעב בשנה שנייה ולסוף שבע עשרה שנה בשנת (MONTH)⁽⁴⁾ אמר ליקף⁽⁵⁾ שני בניך גולדים לך (נון) וזה בא אלך (גוני) ליליהם. אבל⁽⁶⁾ מולרך אשר הולכת אחריהם, אחריו בא אלך. לך יהו לך פריש⁽⁷⁾ כאן אפרים וממנה נלדו לפני שנת הרעב קודם שבא יעקב, אבל אחריו בן הولد בנימ ובנו בנים שנקרו על שם אחיהם בנהלתם כמו שאמר יעקב: 51. שני: מן נשש. כמו⁽⁸⁾ חנני אליהם מן חנן, הרוגש תחת אותן החסורה⁽⁹⁾. ואילו היה מנורת⁽¹⁰⁾ לא תחשני,⁽¹¹⁾ נשתי טוביה שהוא מרטופי למד פועל, היה לו לומר שני. כמו⁽¹²⁾ עברדי דמני,⁽¹³⁾ האיש אשר בלוּן. דמני מז⁽¹⁴⁾ רימה את רעהו. בלוּן (מן)⁽¹⁵⁾ כליה יי' את המתו: 54. ובכל ארץ מצרים היה לחם. כי נתן יוסף אוכל בערים: 56. וישראל⁽¹⁶⁾. לשון קיין. מאכל ומשתה ברכבת⁽¹⁷⁾ לנו שברוא ואבלו (ולכו שברוא) ללא כסף ובכל מחור יין וחלב: 57. וכל הארץ באו מצרימה אל יוסף לשבור⁽¹⁸⁾:

מכ' 1. מה תתראו. כמו⁽¹⁹⁾ לך ונתראו פנים ראמיצה שתני דערתו להראות נרלוּן לויאש מלך ישראל. אף כאן מה תתראו בפי (בני אדם כמו) האנשים שיש להם התבואה כל צורכם שאתה מתעכביין כאן ואין לכם התבואה וכל דעם יודדים מעירימה לקות התבואה⁽²⁰⁾ ואתם יושבים ומתראים כאילו יש לכם⁽²¹⁾: 2. מאיין באהם.

⁽¹⁾ טומאל ב' ח. ח. — ⁽²⁾ וקרא בה, בא. — ⁽³⁾ בכ"י בטוטה: ולפי. — ⁽⁴⁾ התיבה חסירה בכי' ונשאר מקומה החלק והמרפים הראזין והטפה כבר. — ⁽⁵⁾ מה, ה. — ⁽⁶⁾ מה, ג. — ⁽⁷⁾ בכ"י בטוטה: פירשם. — ⁽⁸⁾ ל' א. — ⁽⁹⁾ כבר הקרים. בטוטה הווית דונש בתשנות על מלחם דת' 94 ווי יהוד חוג בספר פעלי הבעל לשרש נשש שהביאו נס ראבייע. ולא כן רעת ר' חם בספר הבהירה דת' 94 ווי משה דרכן שהביאו ראבי' ע' — ⁽¹⁰⁾ ישעה מר, כא. — ⁽¹¹⁾ איכה ג, ז. — ⁽¹²⁾ טומאל ב', יט, כ. — ⁽¹³⁾ טומאל ב', כא, ה. — ⁽¹⁴⁾ משל, כ, יט. — ⁽¹⁵⁾ איכה ד, א. — ⁽¹⁶⁾ בכ"י: וישראל. — ⁽¹⁷⁾ יטהה דה, א. — ⁽¹⁸⁾ בראש בשיינו סדר הדרכים שבמקרא. — ⁽¹⁹⁾ מלכים ב' יד, ח. — ⁽²⁰⁾ בכ"י: התבאות ואלי צל' התבואה. — ⁽²¹⁾ הלק בעקבות רשי' וברא הענית דת' י' ע' ב' אבל בזוך פשוט יותר.

הראה להם שאינו מבורם. כי לא שאל להם למה באთם: 8. והם לא היכירו. כי בא עתה לפניהם בחותמת וכון⁽¹⁾. ועור שוראו מושל בכל המלכות בגנדי מלבות. וنم מן הקול לא היו מבורי' אותו כי על ידי מתרוגמו היה מדבר עליהם כרכבת⁽²⁾ כי המליך בינוותם: 9. עררות. פרציות וחוממות ומאהות מקום נעה ליבש. כרכבת⁽³⁾ ערות יסוד⁽⁴⁾. ערנו עד הייסוד. ערות על⁽⁵⁾ יאור. ולפי שהוא בעלי קומה ומולם עשרה כל שעיה ביהר ולא הוא נפרדים אילו מאייל בשאר בני האחים משאר מקומות לשבוד בר, אמר להם מרגלים אתם: 11. כוילנו בני איש אחד נחנו⁽⁶⁾. בכך אנו חולכים יחד ולא בשבי עזה רעה במרגולם: 12. ויאמר אליהם⁽⁷⁾ לא כי ערות הארץ באתם לראות. שאם כן, איך לא נשאר אחד מכל את אביכם. כלום' אצלו. ולדיות אם בניין קיים אמר להם כן. והם השיבו⁽⁸⁾ שנים עשר עבדויך (אחים) אנחנו וו'. וכן כתוב לפניו⁽⁹⁾ שאל שאל לנו האיש ולמלוחתו: 21. הצרה הזאת.⁽¹⁰⁾ מירה בnder מירה. אנחנו השלבנו בבור והנה אנחנו נasmrim בבית השבי: 23. כי שומע יוסף מבין. כי עד עתה המליך בינוותם. كانوا אין מבין לשונים⁽¹¹⁾: 24. את שמעון. להפרידו מלך שלא יתיעצז בין שנייהם לעשות הבלה כאשר עשו בשכם⁽¹²⁾: 28. מה ואת עשה. [מה] מירה בnder מירה יש כאן, להזמין לנו ממן על פירעון עונינו: 25. בספחים. לפי שהם מבלעת את החתר' נהנשת הפיה של כספיהם. ובן נסך נסכים⁽¹⁴⁾:

מן 12. וכסף משנה. לknoot⁽¹⁵⁾: אולוי' משגה הוא. לסתינו נתנו⁽¹⁶⁾ על פי האמתות להכיר כל אחד איזה אמתת שלו לפי חשבון כסף ושחוותו לחזר ולקחתו: 14. כאשר שכלהי שכלהי. כמי⁽¹⁷⁾ וכאשר אברתי אברתי. כלום' על הספק אני שלו. וו' יוסף.

⁽¹⁾ כבירי רשי' מבבא מציעא דף לט ע"ב ורבמות דף ח' ע' ואחותות רה'כו ע"ב. — ⁽²⁾ בפסוק בן. — ⁽³⁾ חבקוק ג'. — ⁽⁴⁾ תהלים קל, ג. — ⁽⁵⁾ ישייה יט, ג. — ⁽⁶⁾ בכ"י בשנות: אנחנו. — ⁽⁷⁾ בכ"י: להם. — ⁽⁸⁾ בכ"י: שהשיבו. — ⁽⁹⁾ מם, ג. — ⁽¹⁰⁾ נdryות דף לב ע"א. — ⁽¹¹⁾ הוצרך לפרש לנו לפ' שעשת הוויא בודאי אין מליך בינוותם. — ⁽¹²⁾ כפריש השני בדרבי רשי'. — ⁽¹³⁾ עין ראשי' דבריו לפסוק בא. — ⁽¹⁴⁾ כתוב ר' ר' הידעניטים במפורש: שרים פזים מזגאנתו במרקא ובכilmם וה' רוש. וו' כף נור לא אמר שלאו דוקא סמך' אלא כל חבריה אותיות השriqueה שהם עמה וצ'יש כלן מלויות השוא ומרניות אהריהן. וו' דבריו שם. — ⁽¹⁵⁾ הוא פידיש בפירוש רabi'ush: כסף שני. — ⁽¹⁶⁾ עברדי יוסף. — ⁽¹⁷⁾ אמיה ד. טו.

ללקות זה על זה, אבל אני חפץ, אלא הוא לבדו יהוה לי עבד; 15 איש אשר כמווני. כי דרך השרים לקסום קם כמו שמעינו¹⁾ כי עמד מלך בכל אל²⁾ אם הדרך [ונון] לקסום קם. והנני יודע מי גנוב ממוני:

וַיַּגְשֵׁשׁ.

18 כי כמוך כפרעה. הרוי אתה כמלך ויראי מחרון אף; 19. אדוני שאל. אתה רמתה לנו להביאו הנה וחולין הוא לך לעכובו: 21. ואシמה עיני עליו. אפילו פשענו, נאוי הוא למשל הארץ להכricht דרכיו: 22 ושבות את אביו ומת. אבוי ימות: 30. ונפשו קשורה בנפשו, ולכך בראותו כי אין הנער ומת: 32. כי עבדך. לך אנו מדבר יותר מכל אחיך ואהיה עבר תחתיו: מה 1. ולא יכול יוסוף להתאפק שעוז, כי עד עתה היה עישנה כל³⁾ מושיו על ידי שהיה מתאפק בלבנו. כמו שכותב למליה⁴⁾ ויתאפק ויאמר שמו לחם: לכל הנצחים עלי. בפנים כל הנצחים עלו לא⁵⁾ יכול עוד להתאפק, ויקרא למשרתיו הוציאו לכל הנצחים עלי מן הבית. כך עיקר פשטו⁶⁾: 2. כי למחיה שלחני. הקב"ה עשה אחר בן וישראל בית פרעה: 6. כי האלים. אל⁷⁾ האלים: 11. פן תורש. וכל את לטותיכם: 8. כי האלים. אל⁸⁾ האלים: 12. כי פן תונרשן מן הארץ על ידי רענון, כמו⁹⁾ והורשתם והאברותם מהר. מנורת ירושה ריש יאמר תורש. מן יקש [יאמר]¹⁰⁾ תוקש] בו: 12. כי פי המדבר אליכם. ועד עתה על ידי מליח¹¹⁾. ולפי עיקר פשטו בשורה שתאמרו לאבי לא מפני שמוועה ששמעתם מאחרים. שהרי

¹⁾ חוקאל כא,כו. — ²⁾ בכ"י: על.

³⁾ בכ"ר: מכל → ⁴⁾ מג,לא. — ⁵⁾ בכ"י: ולא. — ⁶⁾ שלא כרבבי בראשית רבא בפרשא צגי: כיון שראה יוסף שהסתמה דעתם להחריב את מצרים אמר יוסף בלבו מיטב שאთודע להם ואל חיריבו את מצרים. — ⁷⁾ בכ"י: אל. — ⁸⁾ דברם ט,ג. — ⁹⁾ דברם ז,כה. ובעל קרן שמואל השלים החסרון. — ¹⁰⁾ כפירוש רש"י וראב"ע.

מה שאורע יארע¹⁾: 19. וירברבו אליו פתח הבית. קודם שנכנסו: 23. ואלהו אביכם. הכל הוא יורדים שלומדים בנים הוו: 25. ויבינו את המנחה. כי ברדך בשוקם הוכחש יופי הפירות: 32. כי תועבה וכיוחי²⁾ ובזיו היא³⁾ למצרים לאכול עם אנשי עבר הנדר כי נכווים הם שבת. וכן⁴⁾ כי תועבת מצרים כל רועה צאן, קרatoi לואת רחובם שבת. וככן⁵⁾ כי תועבת מצרים בעיניהם. מבאים היו בעיניהם הרושים לפני שחצאן⁶⁾ היה מאום בעיניהם. בדעת⁷⁾ זה נוכח את תועבת מצרים לעניהם ולא יסקלנו, דבר המשוקע למצרים ומאום. נוכח לעניהם לזרינו ולא יבו אוטנו לסקלנו באביהם ורך בזון כמו שמעינו בשמש בון נרה⁸⁾ יצא יצוא (ומקלל) ויסקל⁹⁾, קילל דור וטקל בעפר ורך בזון: 33. וישבו לפניו. צוה יוסט להוציאם כך: ויתהמו. שהרי כולם נולדו בשבע שנים ואין להבחין אותן קורם להו: 34. ותרב, כמו ותרבה, נתרבה מתנותו. וכן¹⁰⁾ ותכל נכל עבורה (משכנן) אול מעור, נשתלהה: מדר 3. הבקר אור. האיר. כמו¹¹⁾ ראו נא כי אורי עין, לשעבר. ובן¹²⁾ מה טובו אהליך יעקב: 4. יצאו את העיר. כמו¹³⁾ עברו (וסובן) את העיר. וככן¹⁴⁾ יצאתי את העיר. כמו¹⁵⁾ בני יצאו, יצאו ממיין: 5. והוא נחש ינחש בו. יש לומר שהיה מראה עצמוני לעיניהם כירודע עניינים על ידי כסם ונחש, ושמא בכם היה קנסם. ויש מפרשים חכם במותו ינחש על הכם מי נגנו ממנה¹⁶⁾ לפי שכת' לפניו¹⁷⁾ כי נחש איש אשר כמווני, ואין כתוב שם ינחש בו: 10. בדבריכם כן הוא. שהרי כולכם שותפים וכן מנהג סוחרים

¹⁾ הוא פריש כאלו כחוב ביוו המהפק העבר לעתיד, "ושכלתי" כאשר שכחו" ובאמת, "ואברותי כאשר אברותי" ועל ידי סדר הדברים נפרד היין מההפעל שלו ולא חREL להיות עתיד. וכך ראה יעקב לאמר כאשר שכלי שר טהה מיטף ושמונו, כן אשכלם מבניין. וכן דברי אסטיר לאמר ביה המלך מכל היזורים, כן אבד בבואה די' עצת המן בהתייחס זיהורית ולא אמלט בית המלך מכל הפלידים. וכן שלמה אל המלך אשר לא מרת. והפירוש הזה נאה בעין מכל הפלידים. וכך רוא רוכבא בכבראו לא הבן שחייה רבבי רשב"ט בלא הכרה: מה שארט ארע. — ²⁾ רוא מלשת ביחסו ונשו (בבא קמא רה ג ע"ב). וכיה-הוא רוק (ע' טרוכ ורש"י). — ³⁾ בכ"ג: היו. — ⁴⁾ ישעי ל,ג. — ⁵⁾ מו,לד. — ⁶⁾ בכ"י: לפני הצען במקום לפ'. שהצען. — ⁷⁾ שמואל ח,כב. — ⁸⁾ שמואל ב',טו,ה. ו. — ⁹⁾ בכ"י: ויסקל. — ¹⁰⁾ שמואל לט,לב. — ¹¹⁾ ירמיה י,כט. — ¹²⁾ במדבר כר,ה. — ¹³⁾ יהושע ו,ג. — ¹⁴⁾ שמואל ט,כט. — ¹⁵⁾ ירמיה י,כ. — ¹⁶⁾ פריש ר' יונה היבאו ראב"ע כאן. — ¹⁷⁾ בפסק טו.

אתם בעיניכם רואים ומכוירים כי אי יוקף אהיכם¹⁾ מדבר אלכם²⁾ ולפיקך והגדרתם את כל כבודי במצרים ואת כל אשר ראותם: 18. את כל כבודי, לא וdag לבא כי יש [בנין] כח ומלת להטיב לו: 19. ואתה צויתה. עתה אני מצוה אתה³⁾ לחתן גלות ובגדמות למשוך⁴⁾. כי לא היה אדם יכול להוציא מן המלבות עיליה⁵⁾ כי אם על פי פרעה. ודונמא וו בתלמוד⁶⁾ אין פרה וחוריה יצאה מצערם אלא אם כן נטה האם שללה⁷⁾: 23. במו; עשרה אהיה ואעפי שבכימין חור עמהם, לא רצחה להטירוחו⁸⁾: 24. וישלח את אחיו. כל לשון לויה משקל נש, לשון שלחות של חור משקל רפה: אל תראו כלום בדרך מפני ליטמי. כי שלום לי מכל צד. וכמו⁹⁾ רנו וואל רחטא, הו יראים מן הרק ולא תחטא. וכמו¹⁰⁾ ירנוין לך לב רנו, רחיל כתרגן, ובנו¹¹⁾ ירנוין רדיות, לשון נינועם באדם המתירא. וכמו¹²⁾ רנוה בוטחות, המניין ארץ מקומה. אבל רנוה של¹³⁾ הרוגם של דניאל ושל עורא לשון בעם¹⁴⁾. טרנבלד¹⁵⁾ לעז של רונו של

א) אמרין בתלמוד¹⁶⁾ קלהת חכם אפיין, על תנאי והשלים תנאו ריא באה. מגלי? מיהורה, שאעפי שחוור את בימין לאבי הוי גזמותו מועלגין בארו, וכי¹⁷⁾.

¹⁾ בצל במקם, „אליכם“, שכבי ושמתק בעל קרן שמואל אשר לא כורת. — ²⁾ הטיב לפrectio כר' פ' המדבר שבאלים מהו כי אי בעצמי המדבר אליכם, כי לך לשון המקרה. — ³⁾ עבר במקום הווה נכללו הហמות המשוכות אותן. ור' יודה בן ר' ר' שבכל הדעתות שבתוכה נכללו הហמות המשוכות אותן. ברה בטע' שולדים פידש עולות שבפסוק זהה לשון גנות בקר. ולא טלה כוואה על דעת רשבים. כי ריך אנדה ריה בא' ובתוכה מא אשר דרך בה רשי' לפסוק זו ולא נמצא בכל המקרא עולות לשון גנות בקר. כי לעולם הוא ריבוי הנפרד של עיליה ולא של עיליה, ורק בסמיכות שתיהן נאמרו עולות. — ⁵⁾ בועל מגות יהודת טעה לקרא בא' כרבבי רעים עיליה. ש מהרתי הקורת. — ⁶⁾ מעין, בכוורת ר' ר' בשינוי לשון קנית. — ⁷⁾ ולמד רב' ממערים פקרים לשמור על החזאת ברמות אל ארץ אהרת. — ⁸⁾ תלמים ד.ה. — ⁹⁾ דברים כח, סה. — ¹⁰⁾ הבקוק ג.ג. — ¹¹⁾ שעעה לב, יא. — ¹²⁾ איזוב ט.ו. — ¹³⁾ בכ' נכפל בטזות: רינה של רנוה שנ. — ¹⁴⁾ שלא כרבבי רשי' וראב' שפרשו כאן לשון בעם ולא הבדלו בין לשון טבוי ללשון ארם. — ¹⁵⁾ trembler וא' zittern. — ¹⁶⁾ מכוח דקה אי ט' וא' ע' ב' בשינוי לשון. שם נדרשו דברי יהודת בבראשית מג.ט: אם לא הבהיר או אלך וו. — ¹⁷⁾ דברי אנדה אלה ונספו כנראה בתחילת על גלון פרוש רב' מ' ודו מושרים להמשך אל דברי יהודת מר, לב: אם לא אבאיו אלך והחטאתי לאבי כל הרים, וואויים אהרי פרוש רב' מ' לחחלת הפסוק והוא שבו משלם פרשו לפרק מר. ואחריו כן נכתבה הוספה מן הנלינון אל תוך הפרוש, לא במקום המכון אלא במקום אשר צייתי.

כ"ד ספרים: 26. וכי הוא מושל. ואל תירא מלכא אליו: ויפג ליבו, והליך לבני) לומר אין זה האמת, כי לא האמין להם. כמו) אל תהי פונת לך.³⁾ ווריחו לא נמר מתרומות וריחוי לא פנו: 27. את כל דבריו יוסף, שאר דבריהם שדריכר אליהם הכתובים למטה שכבה על צואידם והכירו בוראי שהוא אחיהם. וכן ראה את הצעניות אשר שלח יוסף⁴⁾ על פי פרעה, ותהי רוח יעקב, כי שמר את הדבר שסוף יוסף להיות מושל וודעלות הלאו⁵⁾ אין יוצא מצערם כי אם על פי מושל כמו שפירשו למטה⁶⁾: 28. רב, ר' בפותה לבני שלא האמנתי אלא וראי עוד יוסף בני זה. פשטות אחרים של ערומיות אומי והנום הבלתי⁷⁾:

מו. 1. לא להו אבוי יצחיק, שעשה שם יצחק מובה בבאך שבע כשנella לו הקי' כמה שכתי בפרשタ אלה תולדות יצחק⁸⁾ ועשה נם הוא שם ובחים כמו שעשה אביו: 4.stell גם עלה. כלומר ארד עמד ונם עלה אעלל⁹⁾, כמו) וברחם גם אותן: גם עלה. שנקבר עם אבותיו במערת המכפלה: ישית ידו על עניין. על עניין וצריך, יש herald לעשותם¹⁰⁾. בדרכת¹¹⁾ ישית ידו על שניינו: 8. יעקב ובנוו. יעקב ממחשון שביעים נפש כמו שמכוביח לפני פנינו לפני השפט¹²⁾ כל נפש בינו ובניו של יעקב ולאה הבעל שלשים ושלש עם יעקב. ורבוינו פורשו¹³⁾) וו יוכבד שנולדה בין החומרות: 26. ווצאי יריכו הבאים מצירימה כל נפש שישם ושש. כי יעקב שהוא מחשון של שלשים ושלש של להאה אין בכלל ויצא יריכו. כי יוצאי יריכו לא הוא כי אם שישם ותשע. וכי אמר משה¹⁴⁾

ב) ואני הצעיר שמעתי רב טוד יוסוף בני חי, אתם אומרים עוז יוסוף חי וכי הוא מושל, רב לי במה שהוא עדין כי אפילו אין מושל, אלכה ואראנו בתרם אמותו וו¹⁵⁾:

¹⁾ רבורי יבוארו על פ' דברי רשי'. אבל עשה התיבה לפועל ויצא בעין שדייה היבת לבנו נשא המאמר ולא נשא והנשא יהוה יעקב שמדריך בו הכתיב וככלא: ה' השלמי החסוך על פירבורי רשבים, לו, יא. — ²⁾ איכה ב, ח. — ³⁾ רימה מה, יא. — ⁴⁾ מה, כא. — ⁵⁾ השלמי החסוך על פירבורי רשבים, לו, יא. — ⁶⁾ לו, יא וכאן לפסוק יט. — ⁷⁾ כי, כה. — ⁸⁾ לפי הכלל שכתב לעיל כת, ל. — ⁹⁾ שמות ב, ל, לב. — ¹⁰⁾ ואלה דברי ר' ר' יוסף בדור ישר המשמש בפרשון רשבים ומבארו: ,,על עיניך, על עיניך, עניין' שהצטרך כמו (שמואל ב, ט, יב) אויל יראה יי' בעניין, שהוא כמו בעניין, בדור כשריה שמעי מקלל". — ¹¹⁾ איזוב ט, ל. — ¹²⁾ בפסוק טו. — ¹³⁾ בבא בכוי במקומות הזה, ועיין RSBM דף 55 דערה 4 סמן.^a

בשבעים נש' ירדו אבותיך מצרים, שיעקב ובנו הוו שבעים²⁹: עוז. הרבה, כרכת³⁰ כי לא על איש ישם [עד]: 32. והאנשים רועי צאן. כל זה אמר יוסף לפרנזה: 34. כי תוצבת מצרים. נבאים הוו בשיניהם כל רועי צאן כי מואס הצאן בין לאכילה בין לובח³¹ כרכת³² הן נבח את הויבת מצרים וגוי:

מו. 4. לגור בארץ. ולא מזוק חוסר ממן אלא בשכיל מרעה לצאינו. כל זה אמרו שלא יארה פרעה ליקח משיל יוסף באה: 6. אנשי חיל. ראים לנברוה ולשרחה, כמי³³ אשת חיל את:
9. מעט ורעים. לפי שנראה יעקב בעינויו³⁴ וכן יותר מראי ששל לו כמה ימי שני חיק, השיב לו יעקב מעט הם אבל רעים הם ולכך אני נראה בעניך וכן יותר מראי: 13. ותלה. כמי³⁵ וככה מכם עני. הה' עיקר לפיך מפק הי' זכון³⁶ נהג אור: ארץ מצרים וארץ בנן. אבל הרחותות יותר מאיין לא הוא באים לאין מצרים. כי (הו) רחותות יותר מראי או שמא לא היה שם ריבב נדול כל בך: 20. העביר אותו לערים. כמו שעישה סנדיב כרכת³⁷ אל ארץ הארץם, כדי שלא יטעה בה חוכה איש אש הארץ לאחר מכירה;

ויחי יעקב.

29. ויקרבו ימי ישראל למות. כל מקום שאדם חפש לנזות את בניו צריך לאמר ויקרבו³⁸, וכן כי וכן יצחק גוי ויקרא את עשו גוי לא ידעתי יום מות, וכן ויקרבו ימי רוד למות ויצו

(ב) ואני הצעיר מאתן תורנש שר מקונה רבבי חילא, [ואין צרך] לפירוש רבבי³⁹): רצח לומר בררכו שפסוק זו לא כתוב אלא בשכיל דבורי משה הבהיר אחרי כן. — (2) איזוב לה, כן. — (3) ע' דבורי למלחה מג, לב ולשותות ח, כב. — (4) שמות ח, כב. — (5) רוח ג, א. — (6) בעין פרעה. — (7) איזוב ז, ז. — (8) איזוב כב, כה. — (9) מלכים ב', ח, לב: טשיה לו, ז. — (10) רואה לומר קרייה למorth בדורמה, ולפיכך הביא לראיה שנאמ' ביחסת הנגה נא וקנתי לא ידעתי יום מות, שהוא אכן אמר בו קרייה למorth. וכל דבורי להוציא מדברי בראשית רבא שהבא רשי. — (11) כו, א. ב. — (12) מלכים א, ב, א. — (13) נס אלה דברי הכתוב המושף. — ומקומם שני התיבות אשר השלמתי בדור חסרן המאמר נשר חלק בכלי' כבשאר מקומות אשר הזכיר בספר RSBM בדף 35 בהערה 1. ורצה הגער לומר שתיבות אש חיל שבסמקרה פתרון אש מקנה.

את שלמה בנו. וicher התחלה פרשה זו מנ¹) וישב ישראל בארץ מעריםונו, כי עליו מחובר יהוי יעקב. אלא שלא רצו הקהילות לסייע פרשת וויש בותה הארץ לפרעיה²) ומימונה כוישב ישראל: שים נא ידען. כבר פירשתו אצל עבד אברהם³): 31. ווישתחו ישראל ליווסף מקום שהויה על (ראש) המטה⁴):

מח 1. ויאמר ליוסף, אדם אחד אמר. וכן⁵ ויגיד המגיד לייעקב:
2. וישב על המטה, היורנגליו⁶ למטה לארץ, ולכך כהוב לפניו⁷ ויצא יוסף אותו מעם ברכו. ונם להניד חוווקו של יעקב שככל דבריו צוואתו עשה בישיבה רגלו לארץ עד שיטים כל דבריו, ואחר כך⁸ ויאסוף רגלו אל הדיטה, הביסם אל המטה במו⁹ ואספרו אל תוך ביתך,¹⁰ ואין איש מאסף אותה הביתה: 3. נראה אליו בלוון. בשובי מפדן ארם. וכתי¹¹ אני אל שדי פרה ורבה: 5. ועתה שני בנים בניך וגו'. ככלומר מאחר שתנתן לי הך את ארץ כנען הרי ברשותי לשוטק בכור ליטול פי שני שבטים, ולכך שני בניך יטלו בוגר ראובן ושמעוון: עד בואי. לפני בואי. כרכת¹² ולヨוסף يولד שני בנים בתרם הבא שנה הדעב, ככלומר קודם שבאתני מצרים: 6. ומולדרך, בניך או בני בניך שנילדו לך אחרי בואו באילו שביע עשרה (שנה) שהויה כי, על שם אחיהם יקראו, ולא יהו שבטים כי אם בתיה אבות, כי כל שבעים נש' שהו בשעת כי את יעקב בין בנים בין בני בנים היו בתיה אבות ולהם נתתלקה הארץ כראמי¹³ בכבא בתרא¹⁴ וכרכת בפניהם אפי' בני פרץ¹⁵ לחצין משפחתי התערוני לחמול משפחתי החמולוי, וכן בני בלוון¹⁶ ארד ונעםון גו'. וכות' לבסוף¹⁷) לאלה החלק הארץ בנחלה וגוי לשותות אבותיהם ינהלו וכן בני בנוי של יוסף שנילדו אחרי כן יקראו על שם אחיהם בנחלתם והיו בתיה אבות כרכת בפרשת פנהם¹⁸): 7. ואני בבואי מפדן באותו הורך לאזר שברכני הך מטה רחל באותו הדרך

(1) שהוא פסקו כן. — (2) אין דעתו על פסקו ב' לברו אלא על כל רעניין מפסק ב' עד פסקו כן. — (3) כד, ב. — (4) הילך ברוך בראשו לשוטת ד, ל, ובלעדיו ואת פרש ראש המתה שבCKERא במו למלعلا על המתה. ופירושו נראה בעני. — (5) בפסק ב. — (6) בכלי נכפל: והוא רגלו והוא רגלו. — (7) בפסק ב. — (8) מפט, לנו. — (9) דברים כב, ב. — (10) שופטים ט, י.ה. — (11) לה, י.א. — (12) מא, ». — (13) בכלי: כראמי. — (14) רה קיח עיב' ושם. — (15) במדבר בו, כא. — (16) במדבר בו, מ. — (17) במדבר בו, ג.ה. — (18) במדבר בו, כת-לב, לה-לה.

שם לבא אליו: 19. ואולם. ואלא: 20. בך יברך ישראל. איש איש את בנו: וישם את אפרים לפני מנשה. כאמור ישימך אליהם אפרים וכמנשה. וכן לשון שינה נפל בדרכיהם,⁴⁾ ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם.²⁾ וזאת התורה אשר שם משה שינה כפיהם: 21. הנה אנכי מת וודע אני שאחרי מותי יהוה אלהם עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם לאחר ר' מאת שנה שנאמרו לאברהם: 22. ואני באotta הארץ נתתי לך חלק אחד יותר על אחיך, שמנשה ואפרים כראובן ושמעוין היו לי לחתה שני חלקים בארץ אשר אני ובניינו עתודים לחתה מיד האמור בחרבי ובקשתاي במלחמת יהושע. ואעפ' שבת' בזיהושע⁴⁾ לא בחרך ולא בקשך, אותו פסוק בשני מלכי האמור מדבר וכמו שאמרו חכמים⁵⁾ צרעה לא עברה את הירדן, וכתיב ביהושע⁶⁾, ואשלח לפניכם את הצרעה ותגרש אותם שי מלכי האמור אשר עבר הירדן "לא בחרך ולא בקשך". וכתו שיעקב נרם להם⁷⁾:

מט. 1. ויקרא יעקב. שלח בשבילים: האספו. כי שבעם נפש הנדריל באילו שבע עשרה שנה ונעשו עם רב⁸⁾ וכדרבי רבותינו⁹⁾ לשיש¹⁰⁾ מאות אלף: את אשר יקראי אתכם. עניין נבורתם ונחלתם: 3. חי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז. דיבור אחד הוא. דרך המקראות לכפול את דבריהם. בחיי, חולין, ממוניין), וגם אוני ממי שהוא כרכבת¹²⁾ מצאתי אין לי, ¹³⁾ וידיו תשנה אונו. כלומר בכורי¹⁴⁾ אתה ומתחך בך חולין וראשית ממוי יתר על אחיך היה לך לשאת ויתר עז דזה לך למולך על אחיך. אבל

¹⁾ שmittat ca, a. – ²⁾ דברים ד, מד. – ³⁾ דברים לא, ים. – ⁴⁾ יהושע כדרבי. – ⁵⁾ עין מטה דף לו ע"א. – ⁶⁾ יהושע כד, ב, כבහערת – ⁷⁾ רל: אבל במלחמת יהושע שבארץ ישראל לא עمرا להם הצרעה והם בחרבם ובקשחתם לכוון את הארץ בהחות יעקב אביהם נהמה בחרבו ובקשתו יהוא וכחית השערת לדם כמו חרב וקשת. – ⁸⁾ השמאנש בדברי המקרא נ, ב. – ⁹⁾ נראה בשני שערך להוות וכבדור רבי עלי כבדרי וכחוב בראשית ט, טז; ודור יהושע ישבו הנה. וראשית תיבוע ובדר' ריבתאים או התקראים בטוחית ובדר' הולידו טעות הוכחה. עין ספרי RSBM דף 37 השערה 4. – ¹⁰⁾ בכ"י: לחחת. והתקין כבר נסוף על הנילון בקד קורא מאוחר. – ¹¹⁾ בכ"י: כמו חיל' כת' חיל' ממוני. ושתי התיבות הראשונות מנוקרות להוות נמחקתו. וכן (בון). ועד עין ספרי RSBM דף 37 השערה 2. – ¹²⁾ היישיב, ט. – ¹³⁾ איזוב כ, ג. – ¹⁴⁾ בכ"י בחילוף איותות דומותה: כבודי.

בעיר הרבה דרך עד היישוב, שכן קברתויה בדרך. כי לא (זהה) פנא לקוברה אצל לאה במרת המכפלת. ולא יפשיחו יוסוף על אמר היצור לומר בון: 8. וירא ישראל. אנטפי שכח' לפניו¹⁰⁾ (ולא יכול לראות, יש רואה דמות ארטן ואינו מביר דמות פניו. וכן¹¹⁾ לא יראי האדם וכיה³⁾ ראיינו את ר' 9. זהה. במלכות GRAT: 11. ראה. כמו ראות. וכן¹⁴⁾ עשה ביום הוה: לא פיללתי. לא ימי בלבבי. כל פלול לשון דין. וכן¹⁵⁾ עינדר פמח וופל, עשה נקמת דין: בדכתה⁴⁾ ויקם מתק' העדה ויקח רומח ביהו וו'. לשון נקמת דין: 13. את אפרים בימיינו, להושבי אצל שמאלו של ישראל: 14. שכבל את ידיו. כמו שבלל⁵⁾ שהיא לשון אדם מעוקם ונפלל כי מנשה הבכורה, וודע היה יעקב שיווק שביבאים שיה מנשה לימי של יעקב ואפרים לשמאלו והוא רצה להת ימען על ראש הגזיר ושמאל על ראש הבכורה: 15. ויברך את יוסף. ברכת הבנים דיא ברכת האב: 16. ויקרא כהטשמי. שיחוה זרים ורוצ'ם: וידנו. מגורת חוטפי למד פעול של ה'י, כמו מן בכיה ויבכו, מן שבת' וישבו: 17. כי ישית. קידם יוסוף שביבאים (וראה יוסוף שעשיכל את ידיו, ויאמר יוסף אל אביו לא בן אבי. אין לפרש ולומר, לא יפה אתה עשו, אלא הו לא לשאל לאביו, מרוץ אתה עשה בון. אלא כך אמר יוסוף לע יעקב, לא כן סחרים הבנים כמו שאתה סבור (שלאן)⁶⁾ דיקדקתי להבאים סדר לפי ימינו ושמאל לחתת הבכורה לימיך והצער לשמאלו אלא בימי לחתת הבכור והצער בשמאלו לךך אתה מעוקם יידך. לא בן אבי, לא עשיינו בון, אלא הבכור הבאות לימיך והצער לשמאלו. אמר לו יעקב¹⁰⁾ ידעתי בני ידעתי כי חכם אתה והבאתם סדר לפי ימינו ושמאל מפני שאתה סבור שאשים ימיין¹¹⁾ על הבכורה, אבל אני מתקון לחתת ימינו על הדצער שהוא למיין¹²⁾: להסיר אותה מצל ראש אפרים כדי לשומה צל ראש מנשה. וכן כל לשון דסירה בתוכים בקצרה.

¹³⁾ סורה אליל אל תורה, סורה משם לפנות אל, ¹⁴⁾ ויסורו אליו, פרו

¹⁾ בפזוק: ז. – ²⁾ שמota לנ, ב. – ³⁾ מלכיט א' בכ, יט. – ⁴⁾ נ, ב. – ⁵⁾ ההלים קו, ל. – ⁶⁾ במדרבר בה, ג. – ⁷⁾ בכבר חיר' בעל קהן שמאל על שנית הכתבה כי ציל קבל, ואלים בעין הוראת השער אין החלק בון שבן ס. – ⁸⁾ בפזוק ית. – ⁹⁾ החטב להוציא בעל קהן טמיאל. – ¹⁰⁾ בפזוק יט. – ¹¹⁾ בכבר בטעה: צל ימינו. – ¹²⁾ בכ"י בטעה: לימיין. – ¹³⁾ שופטים ד, ית. – ¹⁴⁾ ט, ג.

מן⁽¹⁾ הוד מלכota, אין הוא שיקר אלא מנורת חוטפי פה فعل הוא של אותן יוז'ד כמו שביצא שיאמר הוציא הושיב, וכן מן⁽²⁾. וירה בים, הורה⁽³⁾ ויררו המורים. וכן⁽⁴⁾ איש לא הונה מנורת⁽⁵⁾ לא תוען. וכן אמר⁽⁶⁾ הודה לישע⁽⁷⁾, יודה לישע⁽⁸⁾, הונגה וריהם. כלם שיקרים בראשם אמרות יוז'ד ונופלת לפרקם ובאה אותן ויז'ו⁽⁹⁾ במקומה⁽¹⁰⁾; ווְשַׁתָּחוֹ⁽¹¹⁾. שמתולך עליהם: בני אביך. לפי שמארכע אמרות היו, אמר בני אביך, אבל, כשהביריך צחק את יעקב בת⁽¹²⁾ בני אמר: 9. גור אריך יהודיה. במז'ו⁽¹³⁾ והנה כפרי אריות. הגער קרי גור כדכתה⁽¹⁴⁾ בתוך כפירים רבתה נורית. לפי שהוא קל וניבור יותר מאירה וקן, ממשל את יהודיה גור אריות: מטרף בני עלייה. את יהודיה בני לאחד שגילת⁽¹⁵⁾ מלטוּרֵך טרף באומות ותברע ותשככ בשער, לא⁽¹⁶⁾ יבא אייב להחרידך ולהקימך ממקומך. והוא שיקר פשוט. בני כפיף של יהודיה. והמפרשו במכירתה יוספה⁽¹⁷⁾ לא יידע בשיטה של פסוק ולא בחילוק טעמים כלל: 10. לא יסור שבט מיהודיה. המלכות הנין לו להשתחות לו כל אחיו שניים עשר לא תפסק ממנו כל אותה הנדרלה ולא מהחוק ושרהה מושעו עד כי יב א יהודיה שילה כלומר עד כי יבא מלך יהודיה והוא רחכעם בן שלמה שבא לחישר המלוכה בשילה, שעוזו קרוב לשכם⁽¹⁸⁾. אבל או יסרו עשר השבעים ממנו וימליךו את ירכעם ולא נשאר לרחכעם בן שלמה רק יהודיה ובנימין: זלוּו יקהת עמים. קבוצת האומות שהוא בפומיס תחת שלמה אביו כדכתה⁽¹⁹⁾ כי הוא רודה בכל עבר הנהר, נתקבצו שם להמלך רחכעים כדכתה⁽²⁰⁾ ולך רחכעים שכמה כי שכם בא כל ישראל להמלך אותו. ושכם אגאל שילה כדכתה ביחסוע⁽²¹⁾ ויאסוף יהושע⁽²²⁾ את [שבטי] ישראל שכמה וכל הפרשה, ולבסוף מפרש

⁽¹⁾ כן נסתייה להשליטים החסרי שביבי. — ⁽²⁾ שמואל טו, ד. — ⁽³⁾ שמואל ב, יא, כד. (קר). — ⁽⁴⁾ יהוקאל יח, טו. — ⁽⁵⁾ ויקרא ט, ל. — ⁽⁶⁾ ישעיה יב, ד. ושור במקומות רביים. — ⁽⁷⁾ התלים קו, ח. טו. בא. לא. — ⁽⁸⁾ אחיה ג, לב. — ⁽⁹⁾ כן היטיב להגיה בעל קון שמואל במקום יוד שביבי. ועין פמרי RSBM דף 32 העדה 1. — ⁽¹⁰⁾ ר' שלמה דובנא הסכים בכיוורו לדברי הרשכums בדרביה זהה. — ⁽¹¹⁾ כן הביא גם למגילה במקום ישחהו שבמקרא. — ⁽¹²⁾ כי, כת. — ⁽¹³⁾ שבעיטים יד, ה. — ⁽¹⁴⁾ יהוקאל יט, ב. — ⁽¹⁵⁾ בכ"י בטשות: שללה. — ⁽¹⁶⁾ כי, י. דרישת יא, ג. — ⁽¹⁷⁾ התרגומים ובראשית רבע ואתנומא ורטש. — ⁽¹⁸⁾ מלכים א, יב, א; דברי הימים ב, י, א. — ⁽¹⁹⁾ מלכים א, ה, ד. — ⁽²⁰⁾ דברי הימים ב, י, א; ובמלכיהם א, יב, א. לא נכח שכמה כי אם וילך רחכעם שכם וכו'. — ⁽²¹⁾ יהושע כר, א.

פחווה ובבלה הוה לך כמים הנשפכוין, لكن אל תותר לא הבנורה ולא המלכות, כי עליית משכבי אביך. וכן מתוכם בכורתו לבני יוסף ובניהם וככללו. צוועי אבוי נתנה בכורתו לבני יוסף והכורה ליעוסף: 4. יצועי כלבה כי יהודיה גבר באחו ולניר ממענו והכורה ליעוסף: 5. מיכירותיהם. אחותיהם. פעעל במו⁽¹⁾ נתנו כספ השדרה, נתן אינו: 6. מיכירותיהם. אחותיהם. ככל לשון של שמעון ולוי אחיהם, כלמר שמעון ולוי אחיהם הוו לערעה, כל חמס היהת אחותיהם. ⁽⁴⁾ מברותיך ומולדתיך, לשון קרובים אבל מברותיהם משקל דגש הוא כמו⁽⁵⁾ מסיבותיהם. לשון קורבה⁽⁶⁾, אבל דריש במקום (האות הדונישה), ולפיכך החירק הנפקת לצרכי, הוא קמיין קטן. כמו ברך תחת ברך⁽⁷⁾, איבר ושיבר. וכן⁽⁸⁾ חרף זי, וושירת את אחיו, כלם משקל דגש. מכורותיהם לזר פרנטיש⁽⁹⁾ ביל: 6. בסודם אל תבא נפשי. יהו רצון שלא תבא נפשי ביצתם. כי כל אל שבתורה להבא חן או קללה או בקשה או צווי, לא יימצא אל לשעבר. וכן אין לפרש לא בא נפשי⁽¹⁰⁾: כי באפס. שודדי באפס: עקרו שור. במו⁽¹¹⁾ את סודיהם העקר: 7. ארור אפס. לא יצלחו באפס להנקם ולעשות רעה. ולכן, כי איי הפע בקהלם ובabitim ייחד, אחلكם ביעקב. כי לוי נחפור בשנים עשר שבטים כדכתה ביחסוע⁽¹²⁾. נמצאו שמעון לבדו בלבד לוי: 8. יהודיה אתה יודוך. המפרש ישכחך אחיך שנות בידך. אלא לפני שנינה את הראשיים וגט מלכות מראבנן ופזר שמעון ולוי, אמר להיהודים. אבל אתה יתנו לך אחיך הוד מלכות. כמו שמעון ולוי, אמר להיהודים. אבל אהיה נור מלכות. צלוי, תן לו מישרוכך בחיך. וכן בראניאל⁽¹³⁾ ולא נתנו עליו הוד מלכות. וכן בשלמה כתיב הוד מלכות. ווון עליו הוד מלכות בדברי הימים⁽¹⁴⁾. יודוך, ימליך. כמו יהודיך. מבדת⁽¹⁵⁾ כי צל כן עמים יהודיך. וכן⁽¹⁶⁾ יהושע יי' כמו⁽²⁰⁾ יהושע. ומכל מקום אע"פ שנור יודוך

⁽¹⁾ דברי הימים א, ה, א. ב. — ⁽²⁾ בכ"י: מתחפשים. — ⁽³⁾ בכ, ג. — ⁽⁴⁾ יהוקאל ט, ג. — ⁽⁵⁾ מן מבוקבז איזיב לו, יב. ולחק סבב בדרבו להגיא למשקל הכהולים. — ⁽⁶⁾ לדעתו מכוונות הוא שם התאר ופרטיו קרובים, אבל מכוונות שם דבר מיפשיט הא זפתרנו קרבת. — ⁽⁷⁾ אחיה ב, ט. — ⁽⁸⁾ התלים עד, ח. — ⁽⁹⁾ במדבר ח, כ. lor parentes ובלא Verwandtschaft, ihr. (11) בכתרוניותם. — ⁽¹²⁾ דרישת יא, ג. — ⁽¹³⁾ ביחסע פרק בא. — ⁽¹⁴⁾ כן היה בכ"י במקומות ישחהו שבמקרא. — ⁽¹⁵⁾ בדריבר כ, ב. — ⁽¹⁶⁾ מלדים ב, ז, ב. ווון עליו הוד מלכות בדברי הימים א, כט, ב. — ⁽¹⁸⁾ תהלים מה, ז. מלדים ב, ז, ב. ווון עליו הוד מלכות בדברי הימים קטו, ג. — ⁽²⁰⁾ שמואל א, ז, מז; הלהים קטו, ג.

כל אלו הדברים הו לפני יי' בשילה¹⁾ ונס בשופטים²⁾ הנה תג' יי' בשילה (וננו) למליה העולה (מ[ב]ית אל שמה וגנו. ונס בירמיה³⁾ ויבאו האנשים משכם אמשלו⁴⁾ ומשמרן. וקרע חלקה דוה בשכם סכיב האלת אשר עם שם הראית להתקבץ שם בני אדם ולכבוד משכנן אשר בשילה הסמוך שם. פשוט והשובה למינין. שאין בתוכו כי אם שילה שם העיר. שאין לעם מקרים⁴⁾ ואלא שלוי כה' כאן כוכבי הנבראים⁵⁾ ולא שליח כרבבי העצרים⁶⁾. ויעקב עיר גנדולה של יהודת שמדוד עד רחובם פריש, אבל חוסר הגנולה (לא) רצח לפריש⁷⁾. אלא מכללו של מקרא אתה מדרך ממשילה ואילך נתמגטה⁸⁾: 11. אסרי לנפנ' עירה. עיר בן אתוות צריך לקשור לנפנ' אחת להטעתו מרוב עבבים. ולשורקה אחת בני אתוונה נבעל לשין כדכת' בשלמה⁹⁾ וישראל יהודה רכבים איש תחת גב� וחתת האתנו. כי משופע בין הו¹⁰⁾: כב� בין לבושו. לאחד שבצרו הגבאים וורוכין אונן בניתת מתלבליין בגדיהם בדורות הינוות. כדכת' מדוע אדורם ללכושך ובדרך כדורך בנות. ומתי שם ומכל מלבותי אנאלהי. ואחר הוריכה שותים את דין. ולך הוא אומר הכלילי עינים מיין. כדכת' למי חכלילות עינים למאחרים על היין: סותה. לשון בnder: 12. הכלילי. אדרמות עינים קרי כב: ולבן שינויים משתית חלב. כדכת' שתרוי יי' עם חלב, וככני¹¹⁾ בלי כהף ובלא מהורין וhalb. ולבן כמו לךן. כשהוא דבוק יאמיר ולבן. כמו מן חלב¹²⁾. וhalb צאן: 13. לחוף ימים.

¹⁾ כין לדבוי הכתוב יושט כד כי טבוגב שט אשר במדרך יי'. וכן פביאר בפוניה רוא דפס אמיטרדים דך נר עיב שהביא דברי רשבין בשישי לשין. ונס צעל קרן שמיאל פריש קאן את דברי רשבין. — ²⁾ שופטים כא, יט. — ³⁾ רמיה מא, ה. — ⁴⁾ לרפה salut על אמונת החצרם. עין ספרי RSBM שם הנירה. — ⁵⁾ סרבוי אקלוט ורכמי סדרה וריש. עי' RSBM שם הנירה. — ⁶⁾ כי בהתקתקה לטין של הנאים דמפרוסטה (Vulgata) העתקה תיבת שילהqui mittendus est הרוא פירש. שילה לשין נקראו הינן איש הרופים חום ניצץ-Wagen-seil בספריו גנוזן נקראו הינן איש הרופים חום ניצץ-Wagen-seil בספריו Tela ignea ברקה 32 כלשין הוה. גורם שמיאל בירש שילה לשין מנוחה והתקתקת כמו אויביה שלן כלומר בשבעה מיטה היה שולח והתקתקת. ונס בזאה שהויא ר שמיאל אחר ולא רדבאים. — ⁷⁾ לא נמצא פזק כהה במרקיא יאליל הפטהו וברונו להרכיב ראש המקרה ממלכים א' ד' ב' נט אנטז מקא אחר במלאכים א' ה. ה. — ⁸⁾ אליל ציל הוה. כלומר שבט תורה. — ¹⁰⁾ ישזה ט, ב. ג. — ¹²⁾ מיטל' גג, סט. — ¹³⁾ שיד השדים ה. א. — ¹⁴⁾ ישזה נה, א. — ¹⁵⁾ דברים לב, יד. מ-

שפת הים שרים וופף שם ומתחכן. ואם תאמר מה בצע מאחר שהוא מפרש והוא לחוף אניות, במקומ הנמל והשפּה נמייה ובאין האניות ובאין יונבי הארץ וקווים סחורה שבאיות: צידן¹⁾ צידן. שהוא מקום סחורה הרבה כדכת' סוחר צידן ועובד ים מילאך ביחסא²⁾ ובישעה כת³⁾ בושי צידן כי אמר ים מושׁו⁴⁾ הים וננו ולבן אמר משה⁵⁾ „שמח ובלון שולך עם עכרי ימים לסתורה“. אלא עבד חמור גרם. לא כובלון שולך עם עכרי ימים לסתורה. אלא עבד אדמתו יהוה⁶⁾ כחמור בעל איכרים חוק מצוי בין המשפטים החומי העיר להרוש ולעבורי את האarma. כדכת' ואשריכם וזרינו על כל מים משלו⁷⁾ רגל הדשור והחותמו, להרוש ולזרען. וכן אמר משה⁸⁾ שמח ובלון בצתך וישבר באלהליך: 15. וירא ישבר מנוחת האarma כי טוב יותר מלצתם למדחים ואות הארץ כי נעה מומצתה כדכת' אל המנוחה ואל המלחאה. וויט שכמו לפבול על של מלכי ישראל, ויהו למס עבד להשת למלכים עישור התבאותיו כדכת' וויט שdotיכם יישור. ואת שdotיכם יישור. ובשותה עשר הוא לשבט ישבר: 16. דן ידין עמו. המפרשו על שמשון¹²⁾ לא ידע בעמק פשטו של מקרא כלל. וכי יעקב בא להתגנות על אדם אחד שנפל ביד פלשתים ונקרו את עינו ומת עם פלשתים בגעין רע? חיליה חיליה. אך על שבטי¹³⁾ של דין נתגנה שודיה מאפה לכל המהנות ונס ביהושוע כת¹⁴⁾ והמאפה הולך אחר הארון. ולפי שודה הולך כל דזומים בין בימי משה בין בימי ירושט אחר כל הרגלים וזה צרך להלחם עם כל האומות הדרופים אחריהם לנוּגְבַּן הנטלים אחוריהם בדורך. ולtagקם מן האומות. כי ניבורים הוו, לך' אמר יעקב דין ידין עמו. ייקום נקמת עמו כאחד¹⁵⁾ כל שבטי ישראל היה נעם נקמתם ומשמרם מרופיהם. כמו¹⁶⁾ כי ידין יי' את עמו וגוי דם עבדיו יקום ונעם ישיב לצריו.

¹⁾ בפסיר שלנו: טל. ורוב ספרי הכותים כבוחה: שע צידן. — ²⁾ ישזה כי, ב: סוחר צידן טבר ים מילאך. — ³⁾ טזוה הוא, כי לא נמצא ביחסא ביחסא כי אם בישעה, עין ספרי RSBM דף 68 הערה. — ⁴⁾ ישזה כי, ה. — ⁵⁾ בכיב: משן. — ⁶⁾ דברים לג, ה. — ⁷⁾ דברם יב, ט. — ¹¹⁾ הרכיב שמיאל א' ח, ז. מוי יהודה. — ⁹⁾ דברים לג, ח. — ¹⁰⁾ דברם יב, ט. — ¹⁴⁾ בהושע, ט: אהרי הארון. — ¹⁵⁾ בכיב: התרוגמים וריש. — ¹³⁾ בכיב: שbez. — ¹⁶⁾ דברים לב, ה. מ-

וכמו¹) ירין בנוים מלא גוונות מלחן ראש על ארץ רבה: 17. יהו שבטו של חן נחש עלי דרך, להרוג את האומות: ויפול רכובו האויבים נופלים לפניו: 18. לישועתך דין קורתי יי'. אוי מקה יי' שיוושיע אתך ישנבר על האומות: 19. נד נדוד ישראל יגordon אחריו בשינוי הולכים למלחמות דחושו ובדת²) חליצים תעברו ישראל. שכן דרך³) בשיתאן למלחמה ישבו של נד אחר עקון של הם אחרים לשמר את השבטים מן המלחמה פן ירדפו האויבים אחרים: 20. מאשר שמנה להמו. כי מאשר הוא מביאן שמן וית ומטענים מאכלם בשמן. וכי אמר משה⁴) [ברוך] מכם אשר גוי, יברכוו ישראל וייח רצוי להם לפ' שטובל בשמן גלו: והוא יתן מעדרני מלך. מס של שמו הוא נביין ממעלי ישראל למשוח בו לעון את ברעם כראמי⁵ (מנוחה⁶) אנפיקין⁷) שמן וית שלא הביא שליש ולמה (סבין) אותו⁸ שימוש את השער ומדין את הבש כמי⁹ הותה לי עדנה,بشر חלק: 21. איליה מושיבין אותו על עז איתן חוק שקורין פרוקא¹⁰) והמושך בקשות ההוא אם הוא אדם חוק מادر משיך את חבל הקשת בורועו ונכפפני ביל: 24. ותש באיתן קשתו. הקשת החוק שקורין ארבלטרא¹¹) מושיבין אותו על עז איתן חוק שקורין פרוקא¹²) והמושך בקשות ההוא אם הוא אל נסוף בשני חצים מושך בבל שנשאנו שוכני רועיו עד גוףיו וירדה החוץ למרחוק, ואם הוא הלש אתו יכול למשוך והחלה. וכן פירוש¹³) המקראות. מצרים ירו בו חצים ונתנוו בבית הסודר ויעו בכבול רגלו והוא יצא ומלך עליהם כי קשת שלו הות

הבל.¹ ימיך יי' נארדי בכח ימונך יי' תרעען אויב. אף כאן בן פורת יוסף, בן הפורה גודל יוקף, ועל מה הוא נרלי? בן פורת עלי עין, גודל ורבה על עין, להסתכל למטה מן העין בקומו וביפוי: בנות מצרים צערה כל אחת ואחת צלי שור. לשון ראייה. ככל לשון של עלי עין, כמו²) ומגבעות אשורנו. שהו בנות מצרים צערות והולכות לדאות כמו אשת פוטיפר וחבירותיה. ומתוך כך ומררוו ורובי מהruk שנותנה האשת פוטיפר עיניה בו השליךוה בבות האסורים: 23. וריבו בפל לשון של חיצים שבפסקוק כמו³) יסומו עלי⁴) רבייה הציו. ולכן הוא נרגש. אבל מגורת מריביה אמר⁵) אשר רבו בני ישראל. כמו מן קם קמי, מן שב שבוי. כן אמר מ⁶) דרב רב עם ישראל, רבינו. ומדינה הפסוק לשון הרע על (אשתו) פוטיפר לחיצים בדכת⁷) חן שהות לשין מרמה דבר,⁸) וידרכו את לשונם קשתם שקר. וריבו מגורת רבב כמו בכו מן סבב,⁹ צחלי ורוני מן רון. רבבו שיטודוט¹⁰) ביל: 24. ותש באיתן קשתו. הקשת החוק שקורין ארבלטרא¹¹) מושיבין אותו על עז איתן חוק שקורין פרוקא¹²) והמושך בקשות ההוא אם הוא אדם חוק מادر משיך את חבל הקשת בורועו ונכפפני רועיו עד גוףיו וירדה החוץ למרחוק, ואם הוא הלש אתו יכול למשוך והחלה. וכן פירוש¹³) המקראות. מצרים ירו בו חצים ונתנוו בבית הסודר ויעו בכבול רגלו והוא יצא ומלך עליהם כי קשת שלו הות

¹) שמות טו, י. — ²) במדבר כנ, ט. — ³) אויב טו, יג. — ⁴) במדבר כ, ג. — ⁵) שיטודוט א. בה. — ⁶) ירמיה ט, ג. — ⁷) שם ט, ב. — ⁸) ישעיה יב, ג. — ⁹) צל. שיטודוט שהוא sueterent ובלאי schosse. עלי RSBM דף 93 סימן 15. — ¹⁰) ובבואר ר' שלמה רובנא הנפחה לתהנות האשכני של ר' משה מנדרעלטואן ובל הובא הלשונה בשם רשבים ביל פירוש המרוגל בבל שנשאנו שוכני בשם הרתרמן והוא אל נסוף בשני חיצים מושך בבלשכט ז'רבקה ביל שוי. ומי, "וההשبة האתא צאה בשנה מזאי החקם, כי בכלי ההור אשר הוא הום בגאנר הספרט של בית פרוש רשבים ביר בערשליא ואשר אכבי משתמש בו להוציא איה פרוש רשבים נקי משניות המדריסט אשר קדרומי נמצאו הלש אשר דביא בתוך פרוש רשי ולא בפרוש רשבים, ולשונו: איןטנצוניריט שוי. ואולי רם במן הוטף הדברים בנLINן רשי שבדרופס התורה אשר להרנוו האישנער כי לפסוח אל פרוש רשי עט תירום והוא שחייב אל צרך להוות רובנא ויחס הדברים בטוען לרשבים. — והלאה והוא שחייב אל צרך להוות קינטנצוניריט שוי כלומר conventionnellement se contendre ופתורנו בואר בעור התיבות הגהנותו עד היום contentieux וירדה contention furca¹¹) ובליא arbaletra¹²) או fourche¹³) ובליא armbrust. עליון ספרי RSBM דף 93 סימן 16. — ¹⁴) הדים ג, ג. — ¹⁵) הדים ג, ג. — ¹⁶) הדים ג, ג. — ¹⁷) קולת א, ב.

¹) הדים ק, ג. — ²) דברים ג, י. — ³) בכ"י ושבובו. — ⁴) אויל הסרה כאן תיבת הנבוררים. — ⁵) דברים לג, כה. וושאר מקום תיבת ברוך החרבה תלך בבא. — ⁶) דף פ, טא. — ⁷) עספאנטול (עספאנטול) ובלאי-וט (Oel aus) מטה reifein Oliven. והתיין על פ' הנמרא. שם כבר נעשה בדרופס אמשטדרם משנת הפט. — ⁸) בכ"י: ולמה אותם. והתיין על פ' הנמרא. דבורי רשבים בעין הוה לשלמות טו. והנה נקל לראות שנדרה ההשמדה משינוי התייבות שבוטה (טוטלטנטט). — ⁹) שופטם ה, ח. — ¹⁰) בכ"י: דגמת. — ¹¹) השלמי חיים א. יב, ט: על החרדים. — ¹²) שופטם ה, ח. — ¹³) השלמי חיים א. יב, ט: פ' דברי רשבים בעין הוה לשלמות טו. והנה נקל לראות שנדרה ההשמדה משינוי התייבות שבוטה (טוטלטנטט). — ¹⁴) הדים ג, ג. — ¹⁵) הדים ג, ג. — ¹⁶) הדים ג, ג. — ¹⁷) קולת א, ב.

חוק ואיתן משליהם ואסרים כרכתי¹⁾ לאומר שרוין בונפשו²⁾; ויפנוו
ורועי ידיו. נכפפו ורעוו במושכו חבל הקשת וורך חציו על להם
כי אש חוק היה למשוך קשת איתן שקורין פורקא וכן מציע ורועל
אצל דרכיך קשת. כרכתי³⁾ ונחתה [קשת] נושא ורועתי, והוא לא לשון
דריכת קשת. וכן⁴⁾ כי חיציך נתנו כי ונתנת עלי יידך; ויפנוו.
נכפפו. כמו⁵⁾ זיהו דוד מפוז⁶⁾ ומברנער. פיוו בידים, כירכור ברגלים.
ויפחו מן פו כמו יסכו מנסכוב: מיידי אכיר יעקב. על ידי הך
בא לו והנצחון והמלך: אביר הרועי אשר לשאול. וنم הרועים קראוי⁷⁾ אבירים
ישראל וכן⁸⁾ אביר הרועי אשר לשאול. ונט הרועים קראוי⁹⁾ אבירים געלל
על שהבקר והשוררים קראויים אבירים רכבים אבירי בשן תרוני. מיידי אביר
עמים. וכן¹⁰⁾ סבמני פרים רכבים אבירי בשן תרוני. מיידי אביר
יעקב. מי גרם לך? הך, שהוה אביר יעקב, האלהות חרונה אותו עד
היום הזה, שעיל ידי נדולתק¹¹⁾ זו אווי במצרים. משם הך נרב [ללו]
להחות רועה אבן ישראל, משפחתי ישראל, שכילכל יויסקה את אבינו
ואת אחינו. אבן לשנן אב ומשפחה. עין ותריה במנוין של שנען ושורון
ומס' של ריקם¹²⁾ והה הוכם: 22 מאל אביך בא לך כל זה והוא
יעזרך: ברבות התחום. שהתחום עליה ומשקה את הארץ: ברכות
שדיים. שלא ידו השדים צומוקים¹³⁾ ולא ימתו הילדים מהשור חלב:
ורחם. ואף בתוך הרחם לא מות העובר. ולשען הקללה בתוכו
למפריע¹⁴⁾, "הן להם רחם משכיל" ואפי' כשיידלו יהו הדרדים
צומוקים¹⁵⁾. ולא זו אף זו: 26. ברבות אביך נברנו על ברכות הורי,
ברכות אביך יעקב שברכני הך, כרכתי¹⁶⁾ וגנה יי' נצב עליונו/
נברנו על ברכות הרים כרכתי¹⁷⁾ שמך ופרצת ימה וקרמה, ונו;/ נחלה
טובה ובלא מצרים מעלה מכל הדרי¹⁸⁾ עולם: עד תאות, עד סוף
גבשות עולם. לשון¹⁹⁾ ותתאותיהם, תחתא לבא חמת. וברכות משה
מכוחין על פסק זה כי "הרוי" לשון כפלו של "גבעות עולם" דכת'
שם²⁰⁾ ומראש הררי קדם וממזר גבעות עולם: ואוּן ברכות

תהיינה בראש יוסף: נויר אחינו. מלך על אחינו: 27. בניימין
واب טרף. על שאל שזה מלך ראשון נתבנה שפט בכל
סביבותיו בכל האומות וכות' שם¹⁾ בכל אשר יפנה ורישע, שחבל
בכל האומות. גם נניין היה עם מלכי יהודה הצדיקים אשר נבראו
על האומות כרכתי באסא²⁾ וכיהושפט³⁾ ובוחוקה⁴⁾: ולערכ בחלק
שלל. שכן מנהנו של אבא⁵⁾ ואב ערבות ישודם⁶⁾ ואכני ערב לא
נברנו לבקרים: 28. אשר כברכתו. העתיד לבא לו במו שאמור
למעלה⁷⁾ אשר יקרא אתכם לאחרת הימים: 30. לאחוות קבר
ולא יכולו לערער מלקוברני: 33. ויאסוף רגליו. הבנין בימותו,
כי עד עתה היה ישב כרכתי⁸⁾ וישב על המיטה⁹⁾ ויזא יוסף אותם
מעם ברביון. ולהניד בא הכתוב¹⁰⁾ חובתו של יעקב שנית הך בו
כח עד עת גועיה:

נ. 2. להנות. פתרונו לפיעניינו. ומנחים¹¹⁾ פרשו מנורת¹²⁾ חנוכה
פניה: 5. ואשובה. אל יdag שאני מניה את ארצו לנמיין: 9. ויעל
עמו, הعلاה יוסף עמו נס רכב וגוי, כמו¹³⁾ ויעל עלות, לשון מפעיל:
11. [ויראן] יושב הארץ הבכני. כלומר וירה הבכני שהוא ישב
הארץ ההייא: 16. ויצו אל יוסף לאמר. ויצו לפיע' הילכתם
לשלהוחם¹⁴⁾ לאמր אל יוסף: 20. אלהים חשה לטובה.
הך נרם לכם ואתם לא פשעתם כי יטושתכם נתבונן הך¹⁵⁾: 28. נס בני
מכיר. בנים שניים. מכל מקום של אפרים פרו ורכבו יותר כמו שאמר
יעקב¹⁶⁾ אהדו הקטן יידל ממןנו: 24. ויאמר יוסף אל אחינו אנקי מות
והאלחים פקוד יפקוד תוי, ופסק שאותרו מוכיח שהשבעם
להעלתו¹⁷⁾ עמהם¹⁸⁾. וכן¹⁹⁾ ויקע נח

¹⁾ שמאול א' יד, מז. – ²⁾ דברי הימים ב' ד, י. – ³⁾ רה' ב'. – ⁴⁾ רה'
ב' י, י. – ⁵⁾ רואה שרצה לזר שחל בימין ודרורה אחד בראת מהפסוקים
הקדומים, והוא הבה את פלשתים וראה מפלת חיל סנהדריב לשلال שלל ולבזו
בון. ט' מלכים ב' יח, ח; יט, לה. – ⁶⁾ רימה ה, ה. – ⁷⁾ בכ"י באבי ערבי.
ומקראי בצפניה ג, ג. – ⁸⁾ ברכות א. – ⁹⁾ מה, ב. וכן כתוב רשיבות שם. –
מה, ב. – ¹⁰⁾ בכ"י: ולהגיד בחכמתה, ואותיות דומות הקב"ה השנה. עין RSBM
רף 32 דף 1. – ¹¹⁾ בערך חטט I דף 91 בדפוס ילק'א אוטקן. – ¹²⁾ שר
השרדים ב', ג. – ¹³⁾ ח, ב. – ¹⁴⁾ אשר סודם הנאמנים אשר חשו על הנסתורות. –
מה, יט. – ¹⁵⁾ בכ"י: להשלמה. – ¹⁶⁾ בכ"י: דוד. – ¹⁷⁾ כתוב כן לפיע' שלא נתרטש בפסקות הוה
מה אמר להם. – ¹⁸⁾ בן דעת ר' יודא בן נאה והבאי ראנש. – ¹⁹⁾ ט, כד.

¹⁾ תחולות קה, כב. – ²⁾ בכ"י: צרוי בפשו. – ³⁾ תחולות ח, לה. – ⁴⁾ תחולות
לח, ג. – ⁵⁾ בשמאל ב', ו, טו: ורוא את המלך דור. – ⁶⁾ בכ"י: מפן. עין
ספר RSBM דף 32 הרהה השנה. – ⁷⁾ שמאול א' כא. ת. – ⁸⁾ תחולות סח, לה. –
ט' תחולות כב, יג. – ¹⁰⁾ שמות ח, יג. – ¹¹⁾ בכ"י: צומוקים. – ¹²⁾ בהפוך
הסדר. ומקרה בהושט ט, ד. – ¹⁶⁾ בכ"י: דוד. ואיל' ציל הררי בבדברים לא, ט. –
כט, יג. – ¹⁵⁾ כה, יד. – ¹⁸⁾ בכ"י: דוד. – ¹⁹⁾ דברים לג, ט. – ¹⁷⁾ במדבר לד, ג. – ¹⁸⁾ במדבר לד, ג. – ¹⁹⁾ דברים לג, ט.

כמו יוקען. מן ישב⁽²⁾ יוושב. מן צא⁽²⁾ המיצאים.⁽⁶⁾ והוא מצאת. מן ירד⁽⁴⁾ והורד דמשכן: בארון. נקר בארון:

(ד) כי עתידים هو להעלתו⁽⁵⁾ בארון, בששנת מהם אף וחרון
ועברני רידן בשמה ורונ, חבלת השرون: ונהפל ויחי. אשפוך את שחי, להורי ושבחי, לאמץ את חי
השב נודהו. ואם אבד נעה, מבטן גוח, ירח ניחוח, מבור רק
שלחי, דברים עד תומם:
הספר נחסל, מפי רב ומם, עד כי הוא סלסל, לחוי דבזומם,
איש ענו פסל, (מאבן דומם):
ובראש אלה שמota, יסוד החוכמות⁽⁶⁾, לאילם ראמות, את
צור ראש אומות: ילביש מאמות, לו שאירית חמות, יבנה הנשומות,
חרשות כשרדיות, יהוה⁽⁷⁾ מעלה עפר החמות, ואבני שלימות,
כלן מהאמות, בפרט אשות נשפות הענות, יבנה בחומות⁽⁸⁾, בחר
מקומות, ולו⁽⁹⁾ יעלו במות, חלב' הבהמות⁽¹⁰⁾:

⁽¹⁾ הביא דוגמא בסגנון ווושם טעליו הוא ד', ובאמת נמצאי מבין הפעלים
ויזשקבטם (ישעה ה, ח) וגס תושב (שם מר, ב), אין כוונתי על ווושם בשמות
יה משרש שוב. ובכל קין שמואל טעה בה, והיה בדברי רשבים שוב במקומות
שב, ואין ענן בא לשיש שוב. — ⁽²⁾ חזקאל מו, ג. — ⁽³⁾ לח, ב. — ⁽⁴⁾ במדבר
לידת תשלחנה. מצינו לשון יהוד אצל רביהם: כי תקראנה. כי
ירבה, שאם ירבה והיה כי תקראנה מלחה משנאנינו. כמו⁽⁵⁾ יודה⁽⁶⁾
תארענה. כמו⁽⁹⁾ מקראי קודש,⁽¹⁰⁾ מעיר קדשו, לשון מאורה: ונלחם
בנו ועלה מן הארץ. לשוב אל ארץ אבותיהם⁽⁷⁾ ולא טוב לנו לאבד
עבדינו וקרו ליה⁽⁸⁾ מלכותא קטעיא: — ⁽¹¹⁾ מיסים. מן הכהלים הוא
(מן)⁽¹²⁾ מסך, כמו⁽¹³⁾ פתוות אותה פתים מן פתח: מסכנות. אוצרות.
כמו⁽¹⁴⁾ אל הסוכן הדל לשבנא אשר על הבית: — ⁽¹²⁾ בין ירבה. כמו כן
וישוב במחך מתחת לארץ והבור רק אין להם ואין שמללה, אך על ואת יתפלל
ששלוח דברי רשבים כתובים ערך סוף ספר דברם אל האש לדרכ' אשר צרו
לכתבם. ו/orה שבעת כלוחו לכתב פרוש ספר בראשית גנמיה חמייניט שני
הלוחות אשר צוות האיש הנדריך והווע לאישותם מכלל יופי. לתפארת ארון. רקرش
אשר בבית התפללה נבירה. או ראו דבל כי ומם והשכ מחשבות טובות לטסלס
ולודר תמנת הילחות אשר פסל משה איש האלהים. יותר רברי החרוזים האלה
וועתקחות אל לשון אשכנו כתבתי במכתב החדרשי (Monatsschrift) אשר היציא
לאור החכם ד' נרעץ בשנת 1880 מרכף 285 והלאה.

וала שמות.

א. ואלה שמות. מפני שרוצה לפреш ולומר⁽¹⁾ ובני ישראל
ברו וישראלנו, הוצרך לבפלו ולמה, בכיאותם למצאים לא היו
אלא שביעים, ואחר מות הדור ההורא ברו וישראל, ויקם מלך חרש
ווחחכם עליהם למטעם [ולא]⁽²⁾ הוועיל לו: 6. ובכל הדור ההורא.
שבעים ונפש: 7. פרו. בהרין: וישראל. לרדה, שלא שיכלה הרחם,
שבכל מקום קטנים קריין שער על הארץ: וירכו. נדלו ונעשה
הקטנים גודלים שלא מתר בקנותם: וויצמן. שלא מתו אנשים.
אלא חז הרבה ועצמו במאד מאד עד שעת מלאה הארץ אוטם.
וכן⁽³⁾ והחצר מלאה [את נה]⁽⁴⁾ כבוד י"ז, כמו מילאה. וכן⁽⁵⁾ ושולין
מלאים את הוכרל כמו מלאים את הוכREL⁽⁶⁾: 10. נתחכמה לו שלא
ירבה, שאם ירבה והיה כי תקראנה מלחה משנאנינו. כמו⁽⁷⁾ יודה⁽⁸⁾
ליית תשלחנה. מצינו לשון יהוד אצל רביהם: כי תקראנה. כי
תארענה. כמו⁽⁹⁾ מקראי קודש,⁽¹⁰⁾ מעיר קדשו, לשון מאורה: ונלחם
בנו ועלה מן הארץ. לשוב אל ארץ אבותיהם⁽⁷⁾ ולא טוב לנו לאבד
עבדינו וקרו ליה⁽⁸⁾ מלכותא קטעיא: — ⁽¹¹⁾ מיסים. מן הכהלים הוא
(מן)⁽¹²⁾ מסך, כמו⁽¹³⁾ פתוות אותה פתים מן פתח: מסכנות. אוצרות.
כמו⁽¹⁴⁾ אל הסוכן הדל לשבנא אשר על הבית: — ⁽¹²⁾ בין ירבה. כמו כן

⁽¹⁾ בפסוק ו. — ⁽²⁾ חיבת ולא הוסיף בעל קין שמואל. — ⁽³⁾ חזקאל י, ד. —
⁽⁴⁾ את נהה ווועס בעל קש. — ⁽⁵⁾ ישעה ה, א. — ⁽⁶⁾ עיקר בוטחו להראות
שתיבת מלא איננו שם התואר (Adjective) כי אם פועל (Verb). ע. דבריו לבראשית
מד, ג. ולשומות ז, ד; ב, לטט; יט, ח. גישען בוה על מלחת אוחז שאמר כאן
הברור הדרוש ולכן נמציאים הם הפטול אצלנו גם בכנון הקל. — ⁽⁷⁾ שופטים ה, כו. —
⁽⁸⁾ בכבי בטחות: דרי. — ⁽⁹⁾ יוקרא כנ, ב. — ⁽¹⁰⁾ בתרונות שלונו: מעשי קרייש.
ומכל מקום בברבי רשבים נפל מטוות וציל או מקרא לשון חד או מערעי
לשון רבים. — ⁽¹¹⁾ בכבי: אבותיכם. והגיה בעל קש. — ⁽¹²⁾ מכל להויסף. —
⁽¹³⁾ וקרא ב, ג. — ⁽¹⁴⁾ ישעה כב, ט. ושם כתוב: אל הסוכן הוה על שבנא וויא.

הרבו מלפנים¹⁾; ויקוץינו בחריהם. כמו²⁾ קצתי בחו. וכן³⁾ אשר אתה כי מפי שני מלכיה: 13. בפרק. לשון שברון הא. בתלמוד⁴⁾ מפרקין באנווים: 14. ובכל עבודה בשרה. חריש וקצר: את כל טבודתך. עם כל עבודתך. אשר עבדו בהם בתקה העיר בפרק: 16. על 15. למיילדות העבריות. למיילדות שהם עבריות. נס בכל יוצר האבנין. על המשבר. כראם⁵⁾ באו בנים עד משבר. נס בכל יוצר כתוב בידמה⁶⁾ עושה מלאכה על האבנין: וחיה. טעם מעלה. כמו מן שב שבבה⁷⁾. מן⁸⁾ ארכשדי חי אמר לנכח חוויה. אבל⁹⁾ אילו היה אלף שנים פגמים טממו למטה ולשון זכר מנורת שעשה על ראה: 17. ותיראה לשון ראה¹⁰⁾. אבל ותראה בלא יזר לשון ראהיה, שהרי אמר¹¹⁾ ותראהו: 18. כי חיות גנה. בריאות ופקחות ומחרות לילד: 19. לפעלם: 20. כי מילא בתים. לשמרם פן ילכו לעבריות הולדות. וגם 21. ויישר להם כל עמו: 22. לאמר. וכן אמר להם. שן כל לאמר שכתרה כפל לשון של וייצו או של ויקרא או של ויבר או של ויאמר כמו שפירשתי באלה תולדות נח:

ב. וילך איש מבית לוי הוא נערם. ויקח את יוכבד בת לוי¹²⁾ אשר ילדה אותה לוי במצרים. והרבה שנים לקחה מלפני לידה משחה¹³⁾. שהרי אדרון בן שלש ושמוני ומשה בן שמונים בדרכם אל פרעה¹⁴⁾: 2. ותהר האשה בנה נוררת פרעה בהשליך הוכרים לאר ותלד בן: ותרא אותו כי טוב הוא ותצפנהו. המפרש לפני שראתהו הטמונתו ומעשיך הוא שכבל הולדות אמותן מלחמות גליהן. אם צריך לפרש ותרא כמו¹⁵⁾ יורא אלקים את כל אשר עשה והנה טב מאד. נסחאל והבט כל מעשיו וכל פעולתו עשה אם יש לתקון שם דבר בהם והנה בולם יPsiים ומתקנים. אף כאן לפני שמשה נולד לטף ששה חרדים כמו שמצינו בשמאל שניד¹⁶⁾ להתקופת הומם,¹⁷⁾ שני תקופות ושני ימים. ולפיכך בלה להצעני שלשה

(1) בבי': מלפנים. ותיקן בעל קיש. — (2) בראשות כו, מו, — (3) ישנה ז, מו. — (4) בשבת דף קטו ע"א: מפגין באחים ומפרנס ברמוני. — (5) מלבים כי יט, ג, — ישנה ל, ג, — (6) זי, ג, — (7) בבי': יש שבת. — (8) בראשית יא, ב, — (9) קהלה, ג, — (10) בכלי בטוחה: ראה. והנガ בבעל קיש. — (11) ב, ג, — (12) במדבר כי, ג, ג, — (13) להוציא מדרבי האגדה שהbias רישי. — (14) כדרבי החובב, ג, ג, — (15) בראשית א, אל. וכן פריש>Rשבי שם לפוקה ד. — (16) שמואל א, א, ב, — (17) נה דף לח טב.

חדרים שהמערירים היו מכקרים¹⁾ למעברות לסוף תשעה חדשים. לכן מתחילה בו בשעת לידה אם הוא נפל ולא תרהה בהטמנתו וראתה כי טוב ופה הוא בקיימה וצפנונו נ' ירחים עד סוף ט' ביכמות²⁾ וידעה שהוא בר קיימת וצפנונו נ' ירחים עד סוף ט' ירחים שהוא ומן לירת רוב נשים. וכשבאו לבדוקה אמרה להם נפל היה או בשליכו המערירים ביאר: 3. בחומר מבפים ובופת מבחן, שלא יונכו בוי המים³⁾; ותשם בסוף אשר סמוך לשפט דין וא הטעמינו בה⁴⁾ יפה שהולכים על שפט הדין לא⁵⁾ יכול לראיota התייבה. אבל הרצחים⁶⁾ בתוך הנגר יכול לוראתה כי יוכבר לא נסנה בnder להצעני מכל צרדו הטוב. ולכן ראתה בת פרעה שרותה רוחצתה בתקה היאר, אבל נערותיה שבו הולכות על שפט דין⁷⁾ לא יכול לוראתה: 4. אמתה. שפחתה: 5. וחתפה ותראהו⁸⁾ את הילד. המפרש שראתה את הילד⁹⁾ מועה הוא. וכי מי אין יודע שאם פתחה את הדוחה שתראה את הילד? אלא אך פרשו. פתחה את התייבה והביטה בילד אם וכור אס נקבה וראתה כי נער הוא. כלומר והילד וכור הוא ולא נקבה. וראתה בוכורותיו שהוא מהול וכור טמן ואני אספסי. שאם רודה בת. יש לומר אספסי הוא. וכן מעין כתוב¹⁰⁾ מה נשאה לנער הוולד. ביום הווליז קרי נער: והנה נער בוכחה ותחמול עליו ונ. לפי שראה בוכחה. לכך ותחמול עליו. ולפי שראתהו נער וכור מהול. אמרה מיידי העברים וזה. ודונמא זו¹¹⁾ ולחנה יתנו מהה אחת אפים.¹²⁾ חולק בחור. ולמה? כי את חנה ארבע. לך נתן לה אפים. מקורה של פניו¹³⁾. ואם כן למה מהה אחת? כי יש סגר רחמה. אבל לפניה ולכל בנותיה ובניה נון מנות הרכה. כי בנים הוא לה. ותראהו את הילד והנה הוא נער בוכחה: 7. ותיניק¹⁴⁾ לשון מפיעל. ותינק כשhabbat שמה יונקט: 8. ותניקהו. אין ציריך לומר שהוא שתי אחותיות כמו בא שב קם שיאמר בלשון מפעל ותשיברו. ותביאו ותקימו. אלא מנות יונק

(1) בבי': מכקרים. ותניא בקייש. — (2) בחוטפותה שראתה שם דף פ ע"ב. — (3) השם ברכבי ואגדה (סופה דף יב ע"א) בשינוי לצד הפטש. ושי הבאיה בלי שני. — (4) בבי': והטמינו. — (5) בבי': ולא. — (6) בבי': הרוח. — (7) חסר בבי'. — (8) בבי': ותראהו! — (9) הוא רשי. — (10) שופטין ג, ה, — (11) שמואל א, א, ה. — (12) בחרום שם: חולק חד בחור. — (13) מבואר בפירושו מה, ל. — (14) בבי': ותינק.

הוא ולכ"ז את התיבה דהוא אמר ותינקו במקומם ותינקו:

10. משיתיהו, משכתיו. לשון והופל במשיכה מן המים. כרכתי.
ימשוי⁽²⁾ ממים רבים. מנות קנה יאמר⁽³⁾ קנותיו בלשון פועל,
יבגין בלשון מפליל: 11. מבה. שמא הכהו ולא הרנו: 14. להורני
אתה אומר בשכלי שאמי מכח את חבירי כאשר הרנת את
המצרי בשכלי שהוו מבה איש עברי: אכון, אך כן. לא כמו
שוריתי. סבור בשטמחי בחול שלא נודע. אלא כן הוא שנודע:
15. וישב בארץ מדרין. כלל אחר כך מפרש באיזהليل שב
במדין. בתחילה וישב על הבאר. שם נח תחולת האדם שעמד
לפיש, ולכחן מדרין (ונין): 18. אל רצואל. רעאל אבי אביהו. אם כן
שם אביהם יתרה. וחובב בן רעואל האמור לפניו⁽⁴⁾ הוא חוכב הוא
יתרו. ואם רעואל הוא יתרה, אם כן בנ יתרה היה. מה שכתוב
בנכאים⁽⁵⁾ מבני חוכב חותן משה מכוח שהוכב הוא יתרה. שבכל
מקום שמוביל חותן משה⁽⁶⁾ מוביל יתרה: 22. בארץ נגידיה. שכך
משמעותו נרשם ונר שם בארץ רוחקה: 23. ויהי ביוםיהם הרים ההם
לאחר שהרג משה את המצרי ובקש פרעה מלך מצרים לדרגו את
משה זיבחה מפניו עד שהויה עתה בשמיון שנה בשדייר הך עמו
וימת עתה מלך [מצרים]⁽⁷⁾ שהוה מבקש להרוגו וישראלナンחו עד
עתה וראה הך בעניהם ומשה היה דועה ונראה לו הך וציוו
לשוכן למצרים ולא היה משה רוצה כי היה מתירא עד⁽⁸⁾ שאמר לו
הך⁽⁹⁾ כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך, וזה פרעה שמת.
ולכך הוא אומר וימת מלך מצרים להצעיד על מה שעמר הך כי
מתו כל האנשים המבקשים ונוי כמוני⁽¹⁰⁾ והם הוא אבי בנני:

24. ויזכר אלהים את בריתו שגשבע לששלחים לחתם את
ארץ כנען ועתה נתקרב חותן של ר' מאות שנה שאמר לאברהם:
ג. איןנו אובל. אפילו במקומות יציאת הלהבה מן המנה לא
היה נחלת כלל: 4. וירא י"י. המלך קורא על שמו של זק: 5. של.

טע לשין צוֹי גומֶשׁ של תשלו לה): 7. ואת צעקתם שמעתי מפני
ונגשיהם. צעקתם שצועקים מפני שונגשים אותם שמעתי: 8. וארד
באן לזר אליך כדי להציגו מיד מצרים: 10. ודוצא את עמי
בני ישראל מצרים. על פי הדברים שתאמר אל פרעה פשטו של
11. ויאמר משה מי אני. מי שורצחה לעמוד על עיקר פשטו של
מקראות הלו ישביל בפירושו וה, כי הראושים ממי לא הבינו בו
כל כל. משה השיב על שני דברים שאמר לו הך, לכלת אל
פרעה וגם להציג את בני ישראל על ידי מצות פרעה... ומזה השיב על
ראשון ראשון מי אני כי אלך אל פרעה, ואפילו להביאו לו מנוחה
ודורון? וכי ראיי ליכנס בחצר המלך איש נכרי כמנין? וכי אוציא
את בני ישראל מצרים? כלומר ואפיי ראיי ליכנס לפני פרעה
שוטה אני⁽¹⁾ לשאר דברים, איזה דבר המתקבל לפרט אומר לו?
 וכי שוטה הוא פיטה לשמעו לי לשלוות עם רב שהם עבדיו חפשים
מארציו? ואיזה דבר המתקבל אומר לו שעל ידי אותו הדיבור
אתצאים מצרים בראשות פרעה? והך השיב לו על ראשון את
ואמר⁽²⁾ כי איזה עמק ואתן תנך בעני המלך ותלך אל פרעה ולא
תורא. ומה שאות ריא לפני פרעה זהה לך האות⁽³⁾, כי אני
שלחתיך. הלא אתה רואה בתבורת הבנה כי שלוחו של הך, אני
זהה האות לך הוא להויה בטוח שהויה עמק. וכן מצינו בנדען
שאמר לו המלך⁽⁴⁾ הלא שלחתיך. ועל מה שאתה אומר וכי אמיא.
את בני ישראל מצרים, כלומר באיזה טענה שאמר לפרט יישמעו
אל להוציאם? בהוציאך את העם מצרים אני מצה לך עכשו
שתעבדו את האלים ייחום⁽⁵⁾ ללבת. ואעפ"י (כך) שכאן לא פריש,
לבסוף מפרש⁽⁶⁾. ושםו לקולך ובאותה אתה זקן יישרל אל מלך

⁽¹⁾ מקרא הוא בורות ב, טו. ובאמת כתוב רש"י שם: דבר אשר לשון כי יש
ויתך. אבל רש"בים שם כתוב שהוא מורת שלל (ש פירושם על אפרר רות
ואיתה שהוציא אותה ה' עליינעך, דף 30). ואלי חסרות איזה תבות ובצל: ואן זה
מורתה ונם של תשלי לה. או אפשר שרש"בים כתוב: ונם של, ובא כותב פושה
ווזטקה: השל⁽⁷⁾ לה, בחשבו כי רש"בים ירמו למקרה שבורות. — ⁽²⁾ שתי התיבות
יתירות זו או היה כהוב: שישא פני, והחלה הכותב איזוז דמות. ועי בספרי
דף 15 דעתה. 2. — ⁽³⁾ בסכום יב. — ⁽⁴⁾ זה לך הוות שתק מקומו בכ"י ובא
לפני ומה שאתה ריא לפני פ"ט. ש ספרי דף 35 הערכה. 6. — ⁽⁵⁾ שיפטם ו, ד. —
⁽⁶⁾ בכ"י: זוחם. — ⁽⁷⁾ בפזוק ד.

⁽¹⁾ תלמים ז, ז. — ⁽²⁾ בכ"י: ימושין. — ⁽³⁾ בכ"י: ואמר. — ⁽⁴⁾ במדבר
יכט. — ⁽⁵⁾ שופטים ד, יא. — ⁽⁶⁾ בכ"י: נמצאו בטנוות חשת חיות: מוכחים...
שמעוכיר חותן משה שני פעמים. — ⁽⁷⁾ מצרים חסר בכ"י. — ⁽⁸⁾ בכ"י: על...
⁽⁹⁾ ר, יט. — ⁽¹⁰⁾ בראשית ט, יח. — ⁽¹¹⁾ עין ספרי RSBM דף 34 הערכה. 1. —
⁽¹²⁾ דברים ז, א.

מערים וגוי ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים ממדבר ונובאה. וכן בכל פזם ופעם והה משה אומר לך לפרט. וכן מצינו בשמאל בשציוויהם החק למשוח את דוד אמר שמאל לך ²⁾ וושמע שאל והרני והק אמר לו עגלת בקר תקח בזרק ואמרת לו כוח לי ³⁾ באתי. אף כאן דרך חכמה ציהו למשה בחוץיך גוי וכן וכל לו מר לן. מי שמספרים [מרקאות דלו על] עניינים אמורים אינם אלא טוענים נמרומים: 13. מה אומר אליהם. כי אני מכיר ויודע שמי אני אומר לך כי שמי אהיה אלהים אל משה. אם אכן יודע שמי אני אומר לך כי שמי אהיה לעולמים ²⁾ וכן אני לקיים מה שאני מבטיח. ומעתה שאמרת לך כי שמי אהיה, בה תאמר לישראל אהיה שלחני. אליכם ³⁾. ויאמר עוד אלהים למשה, לא הנה שיקראו אותו בשם כל דבריהם בשם שאין ⁴⁾ קוראים המלכים בשם אלא יי' אלהי אבותיכם וגוי שהוא לשון אדנות ומלכות בשם שאומרים למלכים יי' המלך. ⁵⁾ המלך ציו דברך: זה שמי לעולם. אהיה האמור בפסק ראשון: וזה וכברי. יי' האמור בפסק שני שהוא לשון מלכות. ובענין זה מוכרים את המלכים ולא בשם. ומה שכתיב ביה ⁶⁾ אפרש באת בש צפת דפיית והיכף תצמץ' פחט' פג' פג' מצמץ' מצמץ' מפ' מפ' שודפ' מפ' ל' ל' י' צפ' צפ' מתק' ⁷⁾. והוא עיקר עמק פשטו של מקראות דלו ואין מגליון אותם אלא לציניעם: ⁸⁾ אלהי העבריים. שהרי מעברי הדגר בא וזה ואלו מלכותם אריכים לעבר: 19. ואני ידעתי גו. אל ירכ לבך על שמתיחלה לא ישמע לרברי לשלחן, ולא מתחיך חזקה שלו. כי אין לו יכולת נdry, אך אני מנסה את לבי כדי לשלוח בו יודי תחילה יידשו הכל

¹⁾ שמואל א' טו. ב. — ²⁾ והוא פירוש אהיה אשר אהיה לפני רשות. — ³⁾ רצתה לפיטר על דרך הפשת למה נאמר בראש המקרה אהיה אשר אהיה ובסופה לא אמר אלא אהיה בלבד. ודעתי האגדה בברכות דף ט עב תמצא ברש"י. — ⁴⁾ בכ"י: שאנו. והנהו השעות המתארת על פ' דברי הוקוי שהשתמש כאן בפירוש שבטים וברוב דבריו בכתוב: "כל וחומר ממילך בשיר ודים שאין קורין אותו בשם. — ⁵⁾ שמואל א' י. כד. ועוד. — ⁶⁾ שמואל א' כא. ג. — ⁷⁾ ר' שנחפק שם אהיה במקרא שלפנינו להוו נכתוב בדור הא. — ⁸⁾ אלה הרברם אשר רם ושבים בכתיבת את בש: הוא קורא עצמו אהיה ואנו קוראים אותו יהוה וייו במקומות יוד כמו כי מה הוה לאדם [קහת ב, כב]. ועי ספרי RSBM דף 101, 100 ודף 148 העשרה 10. וורי יוסף בדור שור. הביא בפירושו דף 91 דברי ר' שמואל והשיב עליהם השובות שאין מוכחות. ובחוקי השתמש המחבר נם. בקצת דברי רשכין באתי' בהליטו לנו לא הרברם.

[כ"ג] רמה ידי' וידעו ע"י נפלאות כי אני יי' והוכלה ביר: 22. ושאלתוacha משכנתה במתנה גמורה וחולטה, שזרי [כתוב] ²⁾ ונחתה את חן העם. כמו ³⁾ שאל ממי ואתנה נוים נחלקה. וזה עקר פשטו ותשובה למיינט ⁴⁾: כל' בפס' וכלי והב. חכשטיין לבבוד ההג שתחומו מדבר: ושםתם אתם על בנייכם:

ד. 9. והיו המים גו' כפלות. בעין ⁵⁾ נשאו נהרות יי' נשאו נהרות קולם. ⁶⁾ עד מתי רשיים יי' עד מתי רשיים יעלוזו: 11. כי בבד פה וכבד לשון אנכי. אני בקי בלשון מערים בחיתוך לשון, כי בקנותי ברחותי שם ועתה אני בן שמוני. וכן, מצינו ביחסו, שמי שני בקי בלשון דמלכות קרי' כן דעת ⁷⁾ ויאמר אליו בן ארם לך בא אל בית ישראל ודברת דברי ⁸⁾ אליהם, כי לא אל עם עמק שפה וכבד לשון אתה שלוח אל בית ישראל, לא אל עםם [רכבים ⁹⁾] עמק שפה וכבד לשון אשר לא תשמש דבריהם גו'. וכי אפשר נביא אישור ירוש השם פים אל פים ותקבל תורה מידו לידו היה מגנום בלשונו? ואין דבר זה בדברי התנאים והאמוראים. ואין לחוש בספרים החוץונים ¹⁰⁾: 13. ביד תשלה. ביד אשר תרצה לשלה ולא אותה: 14. ויחר אף יי' במשה. ותרון את עשה רושם לפני הפשט כאמור לפנינו ¹¹⁾ וויפגשו יי' ויבקש המתו, כשפירושו אצל יעקב שנעשה צולע על יריכו ¹²⁾: כי דבר ידרבר הוא. הוא נתנדל שם ויש לו חיתוך לשון מזרים: 16. ודריבר הוא לך. בשבליך: תהיה לו לאלהים. שר ושותפט, מה שהצוה לו יעשה: 18. והוא מבן המדבר אל יתר חותנו: 19. ויאמר יי' אל משה במדין. שניתישב שם בכוורתו מפני פרעה וישב במדין בדת' ¹³⁾ וירבה מפני פרעה וישב בארץ מדין ¹⁴⁾ וויתה אמר לו במדין שב כי מת אותו המבקש את נפשך (וועטה אמר לו במדין שב כי מת אותו

¹⁾ בכ"ג; וידעו הכל רמה ידי'. — ²⁾ בפסוק בא. — ³⁾ תלמים ב, ח. — ⁴⁾ וכן כתוב לקמן יב, לג. וכבר קדום בוה ר' חנינאל. עיין מודל חנינאל להחכם בערלינער דף 29 רוף 82 ורוף 71XX למטה. — ⁵⁾ ההלים צג, ג. — ⁶⁾ ההלים צר, ג. — ⁷⁾ חזקאל ג, ד. — ⁸⁾ דברי ידרבר בכ"ג. — ⁹⁾ רביהם חסר בכ"ג. — ¹⁰⁾ כגון דברי הימים של משה רבינו ר' ב' בבית המדרש להחכם טל' מעך חלק ב. — ¹¹⁾ ר' כבר. — ¹²⁾ לרביבה של ב' בט. ואבאי הביא דעתו בשם אחרים וולק עלי. — ¹³⁾ ב, טו. ובמatters בא' בכ"ג שבת תיריב מן כדבת' ותלאה אחריו חבותאת נפשך. — ¹⁴⁾ בכ"ג: ישב במדין, וטעות חוליה טעות, כי בכ"ג ישנו דברי השורה השלמה הכתוכה שם אחריו ישב במדין עור הפעם ומפני הנסתרים בשני חצאי עוללה. ורבבי בספרי RSBM דף 33 העירה 1 צרכין לפני זה תיקון מעט.

פרעה) והמלשינים כרכתי לעיל¹⁾ וימת מלך מצרים, אחר בריחתו של משה: 24. ויפגשו יי. המלאך. כי היה מהונזל בהליךתו ומוליך אשתו ובנוו: 25 צר. כמו²⁾ זדרות צוריהם, תער מלוטש, איזומל הריף. וכן³⁾ אף תשיב צור הרביה, נתעקים ונבקב וזרוד הרביה, ולכך לא דקמתו במלחמה: ותכרות ג'. הוועלה לו למשה המצואה להצילו כמו קרבן כען שעשו גדרון ומוחה בשנאה להם המלאך: ותגעל לשין מפשיל, אבל⁴⁾ וגע בארכע פנות הבית לשון פועל נשלן: לרנגלו. של משה, להחריצות המלאך בך. כי לגלו של מליך אני רוצה לפרש, כי מי יורע אם אתה רנגלי המלאך: כי חתן דמים אתה לי. ברומים הילו ישאר לי חתני. חתני, בעלי: 26. וירף המלאך ממנה. מן⁵⁾ רפה היום לשוב אמר ווּרְף, מן קנה⁶⁾ ויקן: או אמרה חתן דמים למולות. על עיכוב המילה נתזיב בעל מיתה. כי המילה הצלתו עתה: 27. לך לקראת משה. לקים מה שאמר לו זק⁷⁾ גומ הנה הוא יוצאה לקראתך וראך ושם לבבו:

ה. 2. מי יי' אשר אשמע בכוולו לשלח את ישראל שהם עברדי הארץ לעובדו? מה חלק יש לו בעם הזה שיטבדורו? — 3. ואמרו אלהו העברים ינו. כלמר עם ישראל מעבר הנهر באו לנור הנה, וזה אלהי בני עבר הנهر והן עמו ציריכין לעובדו ונו פן ימננו ונו⁸⁾: 4. תפריעו. תבטלו או תנתקו ותפירדו כמו⁹⁾ ופרע את ראש האשאה: למסבלותיכם. למלאכה שלכם ועל תבטלו מעסיקיכם וגם תבטלו אחרים מלאהה של¹⁰⁾: 6. הנושאים. ממוניים על השוטרים, כמו⁹⁾ שופטים ושוטרים. ממוניים לוצאות את השוטרים והשוטרים רודים בעם לעשות מה שהשופטים מעשיהם: 7. לתת תבן. תבן זה מערכיים בחומר ועשין ממנו לבנים: 8. מתכנת. חשבן: כי נרפים הם ויכלן לעשות יותר: 9. ישעו. אנטנדאט ביל¹⁰⁾, כמי¹¹⁾ וישע אל הבל, ולא ישעו עוז אל המוחות: 11. כי אין נרע קמע, נרע, לשון פועל, ואילו היה פחת היה לשעבר. וכן נשגב קמע, אבל נשגב פחת לשעבר. ואילו היה לשעבר היה לו

לכחוב כי לא נרעין: 18. אצים. דוחקים ומחרדים. כמו¹²⁾ ויאיצו המלאכים: 15. הבן אין נתן קמע, אין נתן לנו. אבל נתן פתח לשעבר²⁾ ניתן הסכל: וחטא עטך. אם דרש וקמע הוא, כן צידך לפניו. אלו מוכים ודרוי חטא עשים עמוק. אבל אילו היה חטא פתח, היה פתרונו חטא של עמק³⁾: 22. וישב משה אל המקום שהוה [י"י] מדבר נעמו שם: למה הריעותה. בשביב שהוא סמוך לה⁴⁾: למה הריעותה לעם הזה. ואם תאמר כי נתחיבו בשביב רוב חטאיהם ואין ראיין לנגן, אם כן למה זה שלחני אם אין ראיין לנאה ולהיווען:

ו. 1. כי ביד חוקה ישלחם [וינו]⁵⁾. בעל כרכם של ישראל יונשם לטוף מארציו⁶⁾ כדכת⁷⁾) ותחוק מערם על העם למדר לשלהם מן הארץ:

ו אר א.

2. וידבר אלהים אל משה.obarן מצרים: אני יי'. ושמי מהפרש שיש בידי לקים הבתחני⁸⁾: 3. באל שדי. הבטהה על העתיד ולא קימתי עדרין⁹⁾: ושמי יי'. כך ציריך לפреш. אני נראהתי להם באל שדי, ועירשמי יי' הוא. והוא כפל לשון לא נודעתתי להם לא נתגלותי להם בעיקר השם אלא באל שדי, אבל איליך עירשמי אהוה וכריי¹⁰⁾, ובימיך אקים הבטההו לחתם להם את ארץ בגען. ושמי [י"י] מחובר למלחה כמו שפירשתי. ואלו היה כתוב לא

¹⁾ בראשית יט, ט. — ²⁾ קדחת י. — ³⁾ ע רשי וספר RSBM דף 59 הטה. — ⁴⁾ ריל' למה הנוכח לפני היטהה הוה הוא מלוט רפי במעט שלו בשביב הדא בטהה התיבה הבהה; ולא כן ומה הנוכח בעצם הטעוב הוה קודם ריבות זו והשלחני. וו RSBM דף 131 הערה. 5. — ⁵⁾ גוראה לヒוטס כי הפירוש ובאו איננו מסכם אלא לעז חקקה יירשם בארץו. וראיה רשכט לומר שה_ticks ביד חוקה, שכן אין לפרט אלא בעל כרכם של ישראל. אבל ביד חוקה קומות ישלהם ר"ל בעל כרכו של פרעה. — ⁶⁾ בכ"י: מארצם. — ⁷⁾ יב, ל. — ⁸⁾ בפירוש רשי. — ⁹⁾ נס זה כפירתש רשי. — ¹⁰⁾ מבואר בפירושו לעיל ג, יד, ט.

¹⁾ ב. ב. וג. ושם כתוב רשבט נם נן בבדיות האלה. — ²⁾ יהוש ה, ב. — ³⁾ חללים פט, מ. — ⁴⁾ אווב א, ט. — ⁵⁾ שופטים יט, ט. — ⁶⁾ בראשית לי, יט. — ⁷⁾ בפסוק ד. — ⁸⁾ במדבר ה, ח. — ⁹⁾ דברים ט, י. — ¹⁰⁾ י"ח: ובליא attendanthoffen, erwarteten. — ¹¹⁾ בראשית ד, ד. — ¹²⁾ בשעה

הודעתני להם, או היה מוסב ושמי זו על לא הדרשתי¹⁾; 9. ולא שמעו אל משה עתה אעפ"י שהאמינו מתחילה ברכבת²⁾ ואמנו העם. שהיו סבורים לנוֹת מעכורה קשה וותג עתה הבהיר עלהם יותר: 14. אלה ראשית בית אבותם. מפרש במילחאה אילו שלשה שבטים שנינה אותם יתקב בעת צואתו ייחסם עתה הכתוב להוריהם ותורתם. ולפי דעתם נר משה ואחרון הוצרך ליחסם כאן ועד קרח ובנו עוזיאל ונחנש דוכרים לפניו בדורות לדעת מי הם הנוכרים לפניו³⁾: 16. ושני חי לוי. לפי הפשט שפירושתי בבראשית⁴⁾ שביל שנות הדורות הוא מונה עד [נה ואות' כ' מונה]⁵⁾ שני חיות מנה ועד אברהם ואחר אברהם שנות יצחק ואחריו שנות יעקב ואחריו שנות לוי בני ואחריו שנות קהת ואחריו שנות עמרם ואחריו שנות משה ואחריו ירושע והשופטים והמלכים וגולות בכל שבטים גם שנות בית שני בדניאל: 18. ובני קהת עמרם וצחר וחברון ועווזיאל. על שלשה בני קהת עמרם וצחר ועווזיאל מפרש בניהם ועל חברון לא פריש. ואם התאמר כי לא היו לו נינים, ולא בחומש הפוקדים כת'⁶⁾ ומשפחתי החברוני. ולמה לא פריש Cain בני חברון? לפי שאין נקרים בתורה לפניו שמותם⁷⁾ אבל אילן מפרש בניהם ועל חברון לבני קהת עמרם וצחר ועווזיאל מישראל ואלצפן רכת'⁸⁾ וכי קרח בן צהר ונוי, בני עוזיאל ואלצפן בני עוזיאל דוד אהרן, ובני קרח אסור ואלקה לפי שכתב לפניו⁹⁾ ובני קרח לא מות, ובני אהרן על שם שכחוב לפניו¹⁰⁾ ואל משה אמר עליה אל

¹⁾ במחאת יהודיה המודפס ב' דעת זקנים דף לא בדפוס ליוורנו בצד הראשונה עיב הובאה קושית רשותם על פריש רשי לרבי מקרא בפתש יפוץ סלט (רמיה בcn, בct) ואיננה ל Kohah מפירוש התורה לרשותם אלא מ/topicsותיהם למרא. כי בעל מחלוקת יהודיה לקרה עם כל הבא גמרא שבת דף ח עב מ/topicsות שבת, ועם בס דרכי התספויות הנוגעות באדר גמרא שבת דף ח עב מ/topicsות שאכע. — ²⁾ ר. לא. — ³⁾ הילך ברוכו השר שיש דברים שמאמרו בתורה משום דבריהם הבאים אהרי כ. ש RSBM דף 88 הלכה 1. — ⁴⁾ אין הנשאר לבראשית ה, לא לשלל דף 10. — ⁵⁾ כן ניארה לי לחשוף על פי הנחה התספotta לפירוש ר' יוסף בכרור שור לפסוק י' שהביא רבוי רשותם דאללה בשתי לשון. ע"ש דף 96 בדפוס הילליניק ובביברי RSBM דף 45 השירה 1. — ⁶⁾ במדבר כב, ת. — ⁷⁾ אולי ציל: בשמות. — ⁸⁾ תיבת בני השרה בכלי פירוש רשותם אשר לנו, והוספה מכמי ספר מנוח יהודיה אשר בד. ר' אברהם מרצבאנער כי בעיר מינען. — ⁹⁾ במדבר טו, א. — ¹⁰⁾ וקרא ז. ב. ובכלי נשחתו דברי המקרא: יוקח משה את אלצפן בן עוזיאל אהרן! — ¹¹⁾ במדבר זו, ב. — ¹²⁾ כד, א.

יש אתה ואחרון נדב ואביהו, ואלער בן אהרן וגוי בשבל פנים בן אלער. אבל בבני אהרן לא פירש כאן שאין צrik להוביון לפני משה בתרותה: 26 הוא אהרן ומשה. אהרן וה, שאמור שעלה לפני משה, ומשה וזה¹⁾ הם אמר וי' להם, הם המדרבים לנו, הו' משה, שאצל הייבור היה הוא תחוללה, ואחרון אחריו. ואצל תלמיד מקדים אהרן למשה ולענין הריבור מקרים משה לאחרון: 30. ואיך ישמע אליו פרעה. פרשה זו הוא פרישה של מעלה²⁾ דן בני ישראל לא שמעו אליו וכו', אבל מעלה, קצר דבריו עד שפירש אלה ראשי בית אבותם לדעת מי הם משה ואחרון בדברם אל פרעה:

ז. 1. נבייך. דברון תחתיק: 2. ושלח³⁾. שיאמר לו אהרן שישלח את בני ישראל מארצו: 5. וידעו מצרים כי אני יי'. אהרן ומישל, שעד עתה יאמרו⁴⁾ לא דעתך את יי': 13. ויחוק לב פרעה. לומר כי נם אהרן במכשפות עשה: 14. כבד. מכבך פרעה את לבו⁵⁾ כאשר פירושתו למעלה⁶⁾. כי מתריבות ותלויות בענף האלים⁷⁾ יאמר⁸⁾ נישמן⁹⁾ וזכבד¹⁰⁾ וישפל¹¹⁾ ניזוקן¹²⁾ ניחפטם, ומהם יאמר בלשעבר זקן¹³⁾ זקב¹⁴⁾ זקב¹⁵⁾ זמן¹⁶⁾ וישפל רום אישים, כולם לשון פעל: 15. הנה ויצא המימה, הכרך השרים לשיל בפרק ולרכוב אהנה ואנה: 16. בזאת תדריך כי אני יי'. שהרי אמרתך¹⁷⁾ לא ידעתי את יי': 18. ונילאו. כבר פרישתו בפרשת לוט¹⁸⁾ שכל ונלא כפל לשון של לא זכוכ. אינוי¹⁹⁾ ביל: 20. לעני פרעה. וזה כבודו של משה, שאחרון שלחו דוה מרום במטה ומכה בו תדריך: 21. מטה. טעמי למעלה שהוא לשעבר. אבל²⁰⁾ מטה אנכי להבא טעמי למטה, וmeta עלי רחל טעמי למעלה שהוא לשעבר: 23. גם לאות. שכבר²¹⁾ ניצק לב פרעה, מעצמו, גם עתה²²⁾ נחוץ

¹⁾ בכלי נסفة תיבת ואהרה: אחרי תיבות „ומשה וה“ בטמות, כי בן עיר רבוי רשותם: אהרן ד... ומשה וה דם אשר אמר וי' להם. — ²⁾ בפסקוק י. ב. — ³⁾ בכלי: ושלח. — ⁴⁾ ה. ב. — ⁵⁾ לשלחו תיבת בכדי הוא פצל ולא שם דרב כרעת רשי. ומפרש טפרעה הדיה מן ארם שהיה לבו כבד. אבל אין לחסוב שריל טפרעה אכבר את לבו בכוביה, שבפרק זה כתוב ההפקיד ברכבו לפסקוק כ. ונ ש. 134 ר' ר' ר' RSBM 11. — ⁶⁾ א, ז. בענין תחת מלא. — ⁷⁾ מהפעלים והשמדים¹⁾ (Intransitiva). — ⁸⁾ דברים לב. ט. — ⁹⁾ שמות ט. ג. — ¹⁰⁾ שעה ב. ט. — ¹¹⁾ רחי ב' כד. ט. — ¹²⁾ מלכים א' ה. יא. — ¹³⁾ בראשית ז. יב. — ¹⁴⁾ כא. — ¹⁵⁾ חבקיק א. טו? — ¹⁶⁾ ישעה ב. ז. יז. — ¹⁷⁾ ה. ב. — ¹⁸⁾ ה. ב. בראשית יט. יא. — ¹⁹⁾ ennui ובליא Ermüdung. — ²⁰⁾ בראשית ל. א. — ²¹⁾ בראשית מה. א. — ²²⁾ בפסקוק י. ב. — ²³⁾ בפסקוק כ. ב.

עששים כן: 17. הערוב. אומר אני כי מיי ואבאים הם שנקראים ערב על שם שדררכם לטורף בלילות ברכבת¹⁾ ובא בערבות יישודם וכח²⁾ ואבי ערב לא נרמו לבקר. וכאשר יאמר מאודם אודם. כן יאמר מעמק³⁾ עמוק, מערכ עירוב נוטריניר⁴⁾ קרי עמק [וכן] אודם שהזוא הולך בשurb. עמק שם דברה, ורומעה⁵⁾ קרי עמק [וכן] אודם שוחר: 18. והפליתוי ביום ההוא. לפי שהחוויות רעות קלים הם לילכת בכל המלכיות כשהמבה משולחות, הוצרך לומר של לשון הבדלה והפרשה יותר משאר מכות. וכן ברכבר של בהמות⁶⁾: 19. ושפתוי פרות. לשוי הברלה. וכן ישועה והצלחה ופורךן כלן לשון הפרשה והבדלה וזה מהו: לאחר היהת. שלא תאמר מקרה הוא היה לנו: 22. כי תועבת מצרים. צאנך דבר מואס היה בעני מצרים: ולא יסקלונו. בתמייה. דרך ביון הו. בדרך כשבועי⁷⁾ ומשמעו הולך בעצלן החר לעטמו הולך ויקללו ווסקל באבני⁸⁾ לעונמו ועפר ביער: 25. והעתרתני. כמו⁹⁾ רהרבני את עירובם ווחזוקת כי¹¹⁾ וכן אברתי חכמים מודדים.¹²⁾ והעליתוי, כולל פתרונות להבא ופתחון וכן¹³⁾ והעברתי מעלה תחתך כי אותיות גורמים¹⁴⁾ אבל לשעבור אמר¹⁵⁾ קעברתי מעלה תחתך, ¹⁶⁾ קעטילתו, רהרבתי, סולם נתחן בפתח קטן. אבל בשאר אותיות יאמר¹⁷⁾ ורבקרתי פסליך¹⁸⁾, וכן השמרתי, סולם בחורק בין לשעבור בין לדבאת: 28. גם בפעם הזאת. כמו שהכבר בცפרדעים²⁰⁾:

ט. מועדר לאמר. שלא אמרו מכת מדינה דיאו: 8. פיה. אף רק שמתנפח ברוח: 9. פורה. מנדל אבעבועות מלאות מרסא ולחלוח: 14. מנופתי. מיני חבלות והבאות אש וברד ואבני אלנביש וגופרית ושלג וקיטור: 15. כי עתה, בשיטת הדבר של בהמות הותה דעתך לשולה יד כמו כן בך ובעمر למות בבר ודיותה²⁾ נכח מן הארץ, ואלא בעבור ואת העמדתך בעבור הראותך את בחיי ומי

¹⁾ ירמיה ה, ג. – ²⁾ צפניה ג, ג. – ³⁾ כן היה בכ"י ואחריו כן גוסף וי שלא כדיין להיווחו עומק. – ⁴⁾ אויל הוא *nuiturne* ובל"א *nächtlich* השטמטת כתיבת משעה במתרון תא ש"ש ברכבר (Beschaffenheit). – ⁵⁾ ט, ד. – ⁶⁾ טמאל ב', ט, ג. – ⁷⁾ בכ"י: לעומם הולך ומסקל ומקלן. – ⁸⁾ במדבר כא, ב. – ¹⁰⁾ וקראי כה, לה. ושם נגול בספערני. – ¹¹⁾ עבדית, ח. – ¹²⁾ חזקאל כו, ג. – ¹³⁾ ירמיה ז, ד. – ¹⁴⁾ בכ"י: אותן גורמים. – ¹⁵⁾ וכרייה ג, ד. – ¹⁶⁾ מיכה ה, ה. – ¹⁷⁾ מיכה ה, יב. – ¹⁸⁾ בכ"י: פסליהם. – ¹⁹⁾ מיכה ה, ג. – ²⁰⁾ ע' דבריו ז, כב; ח, א. – ²¹⁾ בכ"י: והותה.

מלאו. אבל בצדרכו שכת¹⁾ והכבד את לבו, שהוא עצמו נכון להכבד את לבו, لكن כתוב בפרשת ערוב²⁾ ויכבר פרעה את לבו נס בפעם הזאת, שחררי כבר הכבד את לבו פעמי אחרה: 25. שבעת ימים. כך זהותה מכת הדאי: 26. ויאמר י"י אל משה בא אל פרעה. שני פעמים היה משה מתרה את פרעה בשני מכות ובלישי לא היה מתרה. וכי כל הסור בכל שלוש מכות³⁾ אכן מתרה. בדם ובצפרדעים ותורה, בכנים לא תורה. בערוב ובדבר תורה, בשחין לא תורה. בכרד ובארבה תורה, [בחשך לא תורה]: 27. וכן. מכח:

ח. 5. [התפקיד עלי]⁴⁾. חתנסה עלי לבקש חפץ ואעשה. מבו⁵⁾ פן⁶⁾ ותפקיד עלי ישראל לאמר ידי והשיעה לך: למתי עתירך לך. לאוה יום זוזמן⁷⁾ אתה רוצה שישורו כל הצפרדעים ואני עתיר מיד שיטותו עד אותו וממן שתבקש ממי כי אין⁸⁾ מנהג למות כלן בפעם אתה: 6. ויאמר לך: התפלל¹⁰⁾ עתה שיטותו עד מחר¹¹⁾: 10. חומרים. צבוריים: 11. והכבד. לפי שהמבה זאת גזולה הותה לא נתחוק לבו מאילו הוא הרשע להכבד את לבו: 12. לכיניהם. מיי בינה¹²⁾ ופערושים: 13. הרים. כמו מ"ם של ריקם¹³⁾: 15. אצבע אליהם הוא. מכת מדינה ולא על ידיהם של אילו הונתה וו, שאלו באו על ידי מכשפות אף אם היו

¹⁾ ח, יא. – ²⁾ ח, כה. – ³⁾ רל בכל מכה שלישית. – ⁴⁾ שלוש תיבות האלה היטיב להיטיב ר' משה בן מהם וצל בבארו למלך היה. – ⁵⁾ השטמטת התפקיד עלי חסרים בכ"י. – ⁶⁾ שופטים ז, ב. – ⁷⁾ בכ"י: כ, ז. – ⁸⁾ בכ"י: זמן. – ⁹⁾ כי מן בכ"י. וכך קרן קרא שמאל תיקון. – ¹⁰⁾ בכ"י: נכתב מלא: הירפהל והשמתי הייד שלא להטעות את הקראו. – ¹¹⁾ פירש פסק דין ופסק ערבנער כי במיניכן וכן. אבל בכ"י פירש מנתה יודזה אשר בידי ר' אברם מערצבאנער כי במיניכן הובא בדברים דאללה: ורשיטים פירש למתי תרצה לשלוח את ישראל ואיתיך לך מיד כשתשלחים ואו אמר [רל אמר פרעה] למחר אליהם. שעת הנגינה מכחיך על זה. יש פסק בין למרי ובין אניתיה. ורביתו שלמה פירש כמו אברם אבן עירא. ואיד וה היא רוחך, כי אין זה בפי משמעות הפקוק הבא אררי כי נראה שאל העתירה עלו ליום המחרת ובן שעה משה רבינו. על כן אין לספר אל שטי כוב". – ואולי נסחא אחרית נודמה להמחבר הדוא בפירוש רשבים. כי בפירוש שבדיוין אין הפרש בין פירוש רשי ופירוש רשבים. ופרק דברי מנתה יהודה אשר הבאיו יסכו אל דברי אנטונינוס אשר בפירוש ראב"ע טן. ודברי ספר מנתה יהודה המdump חסרים כרך ללב ע"א בראשתם ויש טעות באחרותם, ובמקומות ורשיפ במעץ ציד לחיות ווש פירש כאיע, ורצו לומר שרבען שלמה (הוא רשי) פירש כאמור. – ¹²⁾ בכ"י: בילו. – ¹³⁾ עיין RSBM רף 141 הערכה 9.

כמו¹⁾ העשו אנשי בנימין,²⁾ יושבי הרים העזוז;³⁾ 27. חטאת הפעם. עתה הפעם אני מודה שחתמתי: 30. כי טרם תיראון, כתני. עדין לא תיראין: 32. לא נוכו, להודיעך שמה שלא שיבר הברד אבל הארבה, הברד מקלקל את הקשה והארבה אכל את הרקה: 33. נתק. לשון יצקה. כמו⁴⁾ כחורך כף בתוכך כור בן תותבי בתוכה. ומטר לא חזק ארצתה: 34. ו يوسف לחטווא. עד עתה לא נתבען לחטא במויר, אבל כshawwa על הברד⁵⁾ (ואני) ועמי הרשעים לנו קrho עכשו מיד:

בא אל פרעה.

1. כי אני הכברתי וגנו. בכל מכות לא מצינו שהודיע. דה'
למשה שחויק את לבו. אך באות שהודעה פרעה שהוא הצדיק (ואמר)⁶⁾
ואני ועמי הרשעים. וכאות כת⁷⁾ יווקף לחטא, לכך הוווקף לומר כי
אני הכברתי וגנו. ואת לב עברי, שכך כתוב מלמעלה⁸⁾ (ויכבר לבנו:
שיותו, שומו: 2. התעללהתי. פעולת עלילות⁹⁾: 3. לענות. מן מה
לענות. מן ראה לראות. והוא לשון עני ועני, להיכנע ולהיות עני
מלפנים. 5. ולא יוכל¹⁰⁾ חרואה לראות את הארץ¹¹⁾: העץ הצומת.
כי הברד שיבר את כל עץ השדה. ומה שיצמחה אחריו כן יאכל
הארבה¹²⁾: הטרם תרע ובי ערין לא ירעת כי אכלה מctrים ברכך
ובברך ובשאר מכות: 10. כי רעה נגר פניכם. אתם הושבים רעה
בלבכם. וזה מוכיה¹³⁾ הוּי חכמים בעיניהם ונגר (פניהם) נבונים:
11. ועבדו את יי' כי אתה אתם מבקשים. לעבד את יי' אתם
מבקשים פנוי, ואיך טף ונשים למה? ולמן אמר¹⁴⁾ להם יהי כן יי'

¹⁾ רימה, ו. א. – ²⁾ ישעה, י, לא. – ³⁾ בפunning רוא רה מו עב הובא כאן
פדרוש בשם מחרד שמואל. ואינו רשכט. – ⁴⁾ יוזקאל כב. כב. – ⁵⁾ בפסוק
נ. – ⁶⁾ ט. כב. – ⁷⁾ ט. לד. – ⁸⁾ ט. – ⁹⁾ פוטול משע יי' עס בני אדים.
ובדבריו אוthon רשכט לפ' דעתך לשון המקרא אשר בתהילים ט. יב; ס. ה; יג. ושלא
כברבי רשי. – ¹⁰⁾ בכיו: בול. – ¹¹⁾ כרבבי רשי. ומקור דבר בר בתהילת
מלחמות ערך זר II דף 81 עב. – ¹²⁾ בכיו: הברד. – ¹³⁾ ישעה ה, כא. –
¹⁴⁾ בכיו: ולכם אמר. ובועל קרן שמואל תיכון.

להודיעך שטוח שאמרת¹⁾ לא ידעת את יי': 17. מסתולל.
מתפעל מז²⁾ סולו מסילו. כובש אותך לעברים ולשפות. ולהודיעך שיטת המהפעלים כי כל
ויבכשות³⁾ לעברים ולשפות. ולהודיעך שיטת המהפעלים באה תוספת תייז בראש חוץ מאותן שאציא מז
הכלל לבסוף. מן אמר⁴⁾ יתאמרו כל פועל און, תברך, יתנידל,
וועתנידלי וחתקרשתי,⁵⁾ יתתגלל המתחלל,⁶⁾ יתזוכת⁷⁾ יתתחלבא,
לשוא תחפי,⁸⁾ ומסכה צרה כותנכם,⁹⁾ יתחלכו,¹⁰⁾ ותרמודר
מוחשא,¹¹⁾ (ויתלקטו),¹²⁾ הרתעלתי,¹³⁾ מתפלל,¹⁴⁾ מתרושש וHon
רב. הרי לך כל האלפא ביתה תייז בראש המשבעות אוותות.
דלו דווייט ס"ע ש"ת. הרישין והספץ באה התייז אחריהם במסתולל
שליהם. מן סל¹⁵⁾ מסתולל, מן שר¹⁶⁾ תשתטר ערין, מן שבר¹⁷⁾ משתחבר.
ישתבחה, מן שמר¹⁸⁾ וישתרמר חוקות עמי, מן שבר¹⁹⁾ משתחבר.
הצד"י ודו"ן לא יבא תייז במסתולל שליהם. אלא אחריו הצד"י תבא
טי"ת במקום תייז של מסתולל. מן צדק יאמר²⁰⁾ גאנדרק, מן צבע
יצטבגע בדניאל²¹⁾, מן ציד דגטירנו בוירשע²²⁾, מן צרכ' מצטרף.
ואחר הויזין תבא דלית במקום תייז של מסתולל. ומן הורמנטען
בדניאל²³⁾. אבל רוספתה דזון, בזבוזות ט' של גאנדרק ד' של
הורמנטען²⁴⁾ ויזו של יתאמרו לשיזוון מסתולל כמו שפירושתי, וכן
כולם. אבל הם עצמס²⁵⁾ כשהם ראש התיבה לא הוה בה תוספת
אות להתפעל. כמו²⁶⁾ וישמע את הקול מדבר אליא לא יאמר
מתברר. לא יטמא בעל, לא יאמר יתטמא. ועם עקש תחפל²⁷⁾ לא יאמר תחתם, לא יאמר תחתם:²⁸⁾ 19. הען, אסוף,

¹⁾ ה, ב. – ²⁾ ישעה סב. – ³⁾ יימתה לד. א. – ⁴⁾ בכיו, ויבכשו
אתיהם. – ⁵⁾ מותלים צד. ד. – ⁶⁾ יוזקאל לח. מנ. – ⁷⁾ רימה ט. כב. –
⁸⁾ מיכה ו. ב. – ⁹⁾ בראשית ג. ח. – ¹⁰⁾ רימה ד. ל. – ¹¹⁾ ישעה כח. כ. –
¹²⁾ איזוב מא. ט. לח. ל. – ¹³⁾ מלכים א' ז. ס. – ¹⁴⁾ מלכים א' א. ה. –
¹⁵⁾ בשופטים א' ג. נמצאה התיבה אבל נואה שלא כתבה רשכטס כאן אלא כתוב
טועה כתבה על היגלוון במקום יתלבדו שהה זו בעינוי, ואחל באה מן היגלוון אל
חוק דברי רשכטס. והוע שמצאה שלא במקומה. – ¹⁶⁾ י. ב. ובכיו: התעללהתי. –
¹⁷⁾ מלכים א' ח. כה. – ¹⁸⁾ משל ג. ג. – ¹⁹⁾ כאן. – ²⁰⁾ במרבר טו. יג. –
²¹⁾ מיכה ו. טנו. – ²²⁾ חני א. ו. וזרימתו זו גם במחברת מלחמת דרכ' – ²³⁾ ובכיו:
בטשוח: שבר משתחבר. – ²⁴⁾ בראשית מד. טו. – ²⁵⁾ ד. יב. ב. ל. ה. כא. –
²⁶⁾ דנייל ב. ט. (קרי). – ²⁷⁾ בכיו ז. ז. – ²⁸⁾ אותיות
דט"ת. – ²⁹⁾ במדבר ז. פט. – ³⁰⁾ וקרוא כא. ד. – ³¹⁾ שמואל ב' כב. כו. –
³²⁾ בכיו: עם עקש ותעללה, והוא מועת הסופר אשר שת לבו לדברות לב. ה.
זאתרי בן הוה כתוב בכיו: תחפה, ובא אחר וגיג, אבל לא כל צרכי. –
³³⁾ שמואל ב' כב. כו; תחלים יח. כו.

עניכם¹⁾; וינרש אורתם. המוגש: 19. ויהי הפה יי' רוח ים. כי רוח הקדמים הביאם מן הים ורוח מערבי החווים לים: 20. וימש חיש. ויאמש חיש. כמו²⁾ ולא יהל שם ערבי, כמו לא יהל. כלומר החיש של לילה יאמש ויאפל ומן מריבת, שלא האורה הלילה עד שלושת ימים: 22. זה שך אפללה[ן] חישך ואפללה. חישך גורלו³⁾: 23. מהחתינו. מביתו לפִי פשוטו⁴⁾, שלא דשו הוכן ילכו: היה אור במושבותם. אפילו שהוא יושב אצל בית המצרי:

יא. ויאמר יי' אל משה בעמדו לפני פרעה עוד נגע אחד וגוי, ואחריו כן השיב משה לפני פרעה כה אמר יי' בחצות הלילה וגוי⁵⁾: כלה, הכל, גברים ונשים טף ומקנה: 2. וישאלו. לשם מrangleנה גמורה⁶⁾ כמו⁷⁾ שאל ממי ואתה ניים מחלתך: 4. ויאמר משה לפני פרעה כה אמר יי' בחצות הלילה⁸⁾. בחצות מן חצה במזענותן עשה⁹⁾ כלולות המנהמן מעלה. כלומר בשיגוע ומין יציאת ישראל בשיחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים. ובשעת מעשה ראוי לכתוב¹⁰⁾ וויה בחצי הלילה בכheit. והוא לפִי פשוטו. כי כשאמר משה לפני חומן של מכת בכורות או ראוי לאמר בחצotta, כלומר בשיניע אותו ומין שיחצת דלהלה¹¹⁾: 5. אשר אחר הרחחים. ולהלן הוא אומר¹²⁾ עד בכור השבי איש בית הדבר. שני הפסוקים אחד הם. כי בכור השבי הוא אחר הרחחים. שהיו מתחים אותם כמה שי¹²⁾ יידי טוון בבית אסורים¹³⁾: 6. אשר כמוهو לא נהייתה. הרבה מצינו לשון וכור ולשון נקבה ברבר אחד.¹⁴⁾ המנהנת האחת והכחה: 7. לא יחרע כלב. המלאך מוקט¹⁵⁾ ומשחות בכורי מצרים. אבל בכורי ישראל אפילו יכול נি�וח של מוקן החיות לא יזק אותן¹⁶⁾: 8. וירדו כל עבדיך. דרך בכור אמר לו, שהרי בשעת

¹⁾ ר' אין לתמוה על וכורן שם יי' בקהלת כואת באפי פרעה כי דבריו מוסבים על אמרם: כי תני לי. — ²⁾ ישתי ג, ב. — ³⁾ בכוי נהבק הסדר ובא המאמר זה קודם. פירוש וימש חיש. — ⁴⁾ ר' שפרוש ראש איינו ממשמע הבהיר. — ⁵⁾ בינוינו תבנן בשחתין בלבבי ראבץ לפוקה להה. — ⁶⁾ כרבבו לעיל ג, ב, ב. — ⁷⁾ תהלים ב, ב. — ⁸⁾ מלכים ב, ג, ב. — ⁹⁾ ב, ב, ב. — ¹⁰⁾ לדעת רשビル ב' בראש התיבה ירומו אל העתיד. ט' דבריו לבודר כי, מג בעניין כעה. — ¹¹⁾ ב, ב, ב. — ¹²⁾ שופטים טו, ב, א. — ¹³⁾ אל פרוש רשビル הוה רמו בעל מנהת הוה בותה לנ עיג של ספר דעת וקניהם. — ¹⁴⁾ בראשית לב, ט. — ¹⁵⁾ בכוי: המוקט, ובבעל קש היקן. — ¹⁶⁾ בפונאה רוא דף כה עיב כתוב: "מהחר' חיים בשם רבינו שמואל אמר שר' אעפוי שכטמאר המות בעיד כלבים צעקים". ונראה שכן אל דבריו רשビル כאן אשר לא הביבים היטב. — ובמנחת הוה דף לג עג הובא הפירוש ההוא מפשט הרם מקוץ.

משיח¹⁾ יוקם פרעה ללילה [גנו]²⁾ ויקרא למשה ולאחרן ללילה. וכל זה אמר לו משה לקים מה שאמר לו³⁾ לא אוסף עוד ראות פניך, אבל אתה ועביך תבואו אליו: 4. לא ישמע אליכם פרעה. ככלומר אחר כל מכיה ומכה היה אומר לך למשה ולאחרן לא ישמע אליכם ערד לבסוף: ויהזק יי'. בכל פעם ופעם:

יב. בארע מצרים לאמר החדרש הוה וגוי. לפי שפרישה של מצות [היא] הוצרך לפרש שמצוות הלו עטטו במצרים, אבל שאר מצות ש מהם כהר סיני ויש מהם באלה מועד ויש מהם בערכות מואב: 2. ראש חדשים. ככל מקום שאומר לכם בחודשים⁴⁾ שבינין נברא העולם: לחודשי השנה. לחודש הוה חם. ולוי אליעזר⁵⁾ האומר בחשורי נברא השלם. עיקר פשוטו לך. החודש הוה לכם. עפ"י שאנו ראש חדשים לשאר אמות. لكم יהי' ראש החדש לmonths ששי שביעי שנייני תשיעי⁶⁾ חדש שנים עשר הוא חדש אדר. ממנה חמשו לחות לכם וכורין ובין⁷⁾ בו יצאתם מצרים. וכשנאמר בתורה⁷⁾ ובחדש השבעי, לירח יציאת מצרים פירשו. וכן רגילים ופסקוקים לקחת השכונות ליציאת מצרים בדרכט⁸⁾ בחודש השלישי ל יצאת בני ישראל וגוי, וכן במבנה הבית⁹⁾ ויהי בשמוןיות שנה וארבע מאות שנה לנצח בני ישראל מארע¹⁰⁾ מצרים: 3. לבית אבות. משפחות¹⁰⁾ בית אחד רגילים לאכול חד בכיה אחד, כי הפסח לא יאכל בשני בתים, דכתה¹¹⁾ שהה לבית, וככית אהד יאכל: 4. ואם ימעט. שלא יוכל לאכול כללו: במקסת. מנין, בדרכט¹²⁾ ויהי המכוס ליי' מן הצאן. הימים עיקר במ"ס של מלך, במתוג ורטן. מכוסה כמו¹³⁾ שכבת הטול. אבל תכוסו מנותה בסם כמו תסבכ מון סכוב, ואינו מנותה מכם ליי' כלל. ואפילו אם היה הימים של מבכת תומפת ולא מעיקר התיבה כמו מוצה מקה מראה מעשה, לא יודה [מ]גורת תכוסו אלא מנותה בסמה עשה ראה מהחטוף למ"ר פועל של היי' שכולם אותן שאחרי הימים בחותף, תקופה¹⁴⁾ תיגרת ייך, מוצה. אבל מן שב

¹⁾ יב, ל. לא. — ²⁾ י, ב, ט. — ³⁾ ראש השנה דף יא ע"א. — ⁴⁾ בכוי: בחודש. — ⁵⁾ שם. — ⁶⁾ אכתור ג, ג. וועדר. — ⁷⁾ במדבר ב, א. — ⁸⁾ יט, א. — ⁹⁾ מלכים א, ג, א. — ¹⁰⁾ בכוי: משפחה. — ¹¹⁾ ב, מ. — ¹²⁾ במדבר לא, לא. — ¹³⁾ תהלים לב, ט. — ¹⁴⁾ מו, ד. — ¹⁵⁾ תהלים לט, א.

קם² ווינר מואב יאמר תשובה תקומה² ומונזרתם אביה לרום, חטף באות ראשונה; 7. המשקוף. מפתן העלין הנראה לעין כל בכינמת הבית כמו³ וישקוף אבימלך. והΜετρηση לשון שקיות וחכמת הדרلت עליו⁴ ציריך למצוא לו חבר בלבד הוה צלי אש ונוה. כל עניין אכילה 8. ואכלו את הבשר בלילה הוה צלי אש ונוה. כל פסח הוה צלי אש והוראות הוא כדרכם הכתוב באנ: לשון צלי קורה⁵ שמבשל בלבד מים ובלא צלי אש הכתוב באנ: ראשו על ברעינו. כל זה דרך מהורות: 11. פסח הוא ליין: שהמלך ידלג ויינה בית ישראאל להבות בכורות שבכתי הגנים: 13. ענשה שפטים. לפי שהוה בוטה באלו מקרים ויאמר⁶ מי יי: 14. תחנווה. חטף קמע נמצא בטפרא מלוביות אהרות והוא עיקר. שמנורת הנג יאמר תקעה⁷ כמו מון סכבי⁸ יסכוחו ערבי נחל אבל תקעה⁹ מן נורת הוי הדא, שיאמר מן כלת תכלתו, מן ציה תצוחה¹⁰: 16. אך אשר יאלל לכל נפש וגנו. ולכך כתוב בכל ימים טוביים¹¹ מלאכת עבודה לא תשוע למשוטי אוכל נפש, אבל בשבת יום הבכורות בתיב¹² כל מלאכה: 17. ושמרתם את המצוות. לאוכלים ביום הוה לוכרון: כי עצם היום הזה הוצאהינו, ולא הספיק בזק להחמיין. בדרכתי¹³ יוציאו את הבזק אשר הוציאו ממערים עונות מצות כי לא חמוץ כי גורשו ונוה: 20. בכל מושבותיכם תאכלו מוצאות. אפלו בנבלים שאין שם פסחים נשהטן: 21. למשפחותיכם. בדרכתי לעיל¹⁴ לבית אבות: 22. בסף, בכלי בדרכתי¹⁵ שומר הסקת כפת: לא תצאו. כי פימי הרים אשר על המוזות יין¹⁶ ספות: 26. מה העבודה הוואת המשונה משאר ימים טוביים שליכם: 26. מכמה דבריהם: 27. אשר פסת. דילג ועbara: 29. בחצי הלילה. כשהיו אוכליין את פסחין: הרישב על כסאו. העתיד לישב על כסאו אילו חוויה: 32. וברכתכם נס אותי. ונס תברכו אותן: 34. בזקן. בזקן, [במו] מן בתף¹⁷ בתפו: משארותך. הוא הכל שנותני בו הבזק.

וה מוכיה¹) בירך טנאך ומשארתק. כשם שהטנא הוא הסל שנותני בה את הדרי, בן משארתק²) כל שנותני בו את העיטה, והוא ברכת הכלים שידוא מלאים פירות וויסחה: 36. נתן את חן העם. לחתם במתנה כרבת' באלה שמות³ ונתתי את חן העם (זהה) בעיני מערום: וישראל מערום לשירות. ישראל הוו השאלים ומערום המשאלם. השלימו שאלהם ומתחנה תורה⁴. מי ששולא⁵) את הדבר קורי פועלומי שמוסר לו מה ששולא קורי מפעיל. משאל נתן לו מה ששאל: וויצלו את מצרים. כדי טוב מלובשיהם שאלו ונתנו על בנייהם ועל בנותיהם וכרכתי⁶ וויצלו בני ישראאל את ערים מחר חורב: 38. ערבי רב. לשון תעוזבת, כרכתי⁷ וויטרכו בניום: 39. עינות. כי אין לחם⁸ אלא האפי בתונרו: כי לא חמץ. כי לא חמץ. וכן⁹ כבד לב פרעה, לשון פועל. וכמו¹⁰ אהב אבינו. והמלך דוד וכן, הוקן¹²): וגם צדקה לדרך לא עשו. ולכך הצרכנו להרלקם ללחם ולמים: 40. ומושב בני ישראאל אשר ישבו במצרים עד סוף שלשים שנה וארבע מאות שנה משנאמר לאברהם בין הבתרים. כי בן שבעים שנה היה אברהם אבינו שנדרבר עמו בין הבתרים¹³ והארבע מאות של נר יהוה ורעד התחילה מצחיק¹⁴) כמו שפרשו הצלב בפרשיות נבי הבדתים: 41. וכי מquiz שלשים של ברית בתורים וארבע מאות שנה של לדת צחיק ויהי בעצם היום הזה ונו. ומבל מקום במצרים לא ישבו אלא מאחים ושער של סוף ד' מאות ושלשים¹⁵: 42.ليل שימורים הוה ליין: מימות אביהם היה הק' מצפה להה הלילה להוציא את בני ישראאל ממצרים כמו שהבטיחם. ולישראל הוה ליל שימורים לדודותם, לכל דורותם, שמעפים לוה הלילה לחוג בו חוג הפסח (בכל חוקתו¹⁶) ומשפטו: שמורים. לשון המנה, כמו¹⁷) ואבוי שמר את הדבר: 46. ועצם לא תשברו בו. בדרכך

¹) דברים כת, ה. – ²) בכי: משארתק. – ³) ג, נ. – ⁴) ברבינו ג, כב: יא, ב. – ⁵) בכי: שפועל. ומשל קשי תיכון. – ⁶) לט, י. וצתה להראות שלש נצל נאמר על העדי. ונם ואות השובה למינים שלא יאמורו שלקוו שראל עםם כל רכוש ארץ מצרים שורי ראייט שלא לקלחו אלא מה שחוצך לדם להג'י בתוכם. – ⁷) תhalbיט קו, לה. – ⁸) בכי: לדם. בבעל קשי תיכון. ובכתב רשביים לקמן כת, ב: אפי בתונרו קרי לחם. ווצצנו להרלקם בין לחם ובין עונת. – ⁹) ז, ד. – ¹⁰) בראשית כ, ז. – ¹¹) מלכים א, א, א. – ¹²) ט ר' RSBM דף 134 השדרה 11 ודף 143 הנדרה 6. – ¹³) סדר עולם רבא פרק א. – ¹⁴) סדר עולם רבא פרק ג. – ¹⁵) שם. – ¹⁶) ביל להוטף. – ¹⁷) בראשית ז, יא.

¹) במדבר כב, ג. – ²) ישעה טו, ד. – ³) בראשית כו, ח. – ⁴) הוא RSBM דף 59 הערה. 2. – ⁵) בבי: קדר. – ⁶) ה. ב. – ⁷) אווב, מ, כב: – ⁸) עין כה. דב, כת. – ⁹) ויקרא כ, ג, ח. נא, כה. לה. – ¹⁰) ויקרא ט, כת; כב, ב. כת. לא: במדבר כת, ז. – ¹¹) בפסק לט. – ¹²) בפסק לט. – ¹³) אסתר ב, כא. ופרק סוף כמו חבירו ר' יוסף קריא בפירושים על ספרר ווי הנופטים עי הוה תלמידך דה, 9. – ¹⁴) מלכים י, יב, ד. – ¹⁵) בכי: כספה.

99

א בשלח יב, מה – יד, ה

יְהִי בְשָׁלֹחַ:

17. ויהי בשלח פרעה את העם ונתכוון ה' להבאים לארע
בגנען ולא רצחה ה' להנחותם דרך ארץ פלשתים כי קרוב ה'oa.
דרך ה'oa ליכנס מיד בארכן כנען, ולכשיבאו לטורה מלחמות ארץ
בגנען יתנו ראש רשותם למלכים כמו שעשו כמו פעמים כרכתי¹ הלא
טוב לנו שוכן מצרים² נתנה ראש ונשובה מצרים וגוי³ וכרכנו את
הדרגה אשר אכלענו⁴ במצרים. לפיך ויסכ [אליהם] את העם דרך
ה'oa מבר ארץ חזקה. כרכתי⁵ אחר עשר ימים מהחוב וגוי. אבל
פלשתים לבודם היו מפסקין בין מצרים ובין ארץ כנען כמו שמוכיה
בצחיק שהוו יוד מארץ כנען לכליה וה'oa ארץ פלשתים לארע מצרים
מפני דרעב⁶ עד שאמר לו ה'oa נורא בארץ ה'oa. וישב יצחק
בנורא: 18. וחמושים. בכלי וין. שהוו חולבים לרשות את ארץ
בגנען כמו שכתי למעלה⁷ ואומר עליה אתכם מעני מצרים אל ארץ
הכנען וגוי. וכן עברו תמיושים דיהושע: 21. וysi הולך. מלך
שהיה מלך לפפי ישראל עמוד האש ועמדו הענן¹¹: יומם ולילה.
שבשכשען פרעה אמר ברוחים דם וירדפי אחריהם: 22. לא ימוש ספר
ימיש ה'oa לשון מפעיל. ממש את אחרים. אכלע¹² לא ימוש ספר
[ה]תורה. לשון פועל:
ה- 2. גוראותם ה'oa לאשור¹³ ורבו ים להרבה ישרו גוראות ישלמו

יד. 3. נוכחים הם. מניהם¹³ נכסיים. לפיקד שבו אחריו שלא
נדדו הין ילו, כי סגר עליהם המדבר את דרכם שהוא מקומ
נחש שرف ועקב וחיות רעות ודואים שם מאחריהם¹⁴), ולפיקד
שבו מקום שהוא חונם איתם בקצה המדבר ועתה בא בין מגדול
ובין הים לנתות על הים והרי נמכם. נכסיים, לפיזיהם. הרי אין
לهم מקום לוטם לא לפנים ולא לאחר: נוכחים. מנורים בנכסיים
של פלניותם. כדתת¹⁵ הכת עד נכסיים, ⁽¹⁶⁾ מבכני נדרות: 5. כי

¹ במדרב ד, ג. — ² במדרב ד, ד. — ³ במדרב יא, ה. — ⁴ כן הוא
בכבי. ובמקרה: נאכל. — ⁵ דברם א, ב. — ⁶ בראשית כו, א. ב. — ⁷ שם
בפסקוק ג. — ⁸ שם בפסקוק ו. — ⁹ ג. ז. — ¹⁰ השען א, ד. — ¹¹ כתוב כן
משם דברי המדרא ד, ט. וע מה שכתב שם. — ¹² דושע א, ח. — ¹³ איזוב
לה. — ¹⁴ לה' המדרא מסבנה על שלפניהם מוטו על שלआזריים.
— ¹⁵ איזוב לה' פון. — ¹⁶ איזוב בה, א.

אכילת חיטין: 48. וכל ערל. ישראל שמו אחיו מחת מלאה ולא
ימול¹): 51. ויהי בעם היום הזה וגנו. עפ"י שכבר (נאמר²)
ה למעלה חור וCOPELO עתה לומר לך שבום שצאו אמר ה'ך
ה'ך קדש לי כל בבר:

ג. 2. פטר. לשון פתיחה, כמו³ פוטר מום ראשית מדון: באדם. נבורה מתחילה היתה בככורות: 4. האביב. ביכור ובישול התבואה, לנו⁴ עודנו באיבו לא יקפט,⁵ באיבו דנחל. הדגש במוקםאות בית החטורה: 8. בעבור זה שעשה יי' לוי ניטים במצוירים אעי' עבור עבורה נזאת⁶. וכמו⁷ והי' היום⁸ אשר עשה יי' לי שהיית⁹ לראש פינה נnilה נשמהה בו: 9. לאות על ייך. לפ' שומך פשטו יהוה לך לוברון תמיד כאיל כתוב על ייך. כגון¹⁰ שמען כחותם על לבי¹¹: בין ענייניך. כען התשיט ורביר והב שרגילין ליתן על המצח לעי': 10. את החקקה. חוקת הפה: 12. והעברת. הטרחו מבהמותיך ותנו¹² לבון ויקריבנו: שנר. לשון שליחות מן הבטן: 13. תפדה. לאחר שניתךשו הלוים תחת כל בכור בשנה שנייה שדוקם¹³ המשכן, ולקחת חמשת שקלם לנלגולות וכת¹⁴) ופדריו מבן חדש תפורה בערכך ומי: 15. ויהי כי הקשה. כל זה התאמר לבך. וכן מוכיחה מרכתי¹⁵ הוציאנו יי' ממערים. כי הקי אמר למשה כל פרשה זו. ישראל אומר לבנו הוציאנו יי' וכו'. כי משה לא אמר לישראל פסקו והמעטו [ונס מה צורך] שיאמר משה לישראל והוא לאות גל ידבה כי בחוק ייך הוציאנו וכו'. אלא דבר לאב לרבעך:

¹ כפירות שמי על המבלחה. — ² נאמר חסר בכוי והומטופי המדרופטים
ראשונים. — ³ משל ז. ד. — ⁴ אווב ח. ב. — ⁵ שיר השיריות ז. יא. —
ענין דבריו לבראותה ז. ז. — ⁷ תהלים קח. כב. — ⁸ בכ"ז יום. —
בכ"ז. — ¹⁰ שיר השיריות ח. ז. — ¹¹ הלך בעקבות מנהיג מחברת
שה III דף 99. — ¹² בכ"ז שוקם את המשכבר. — ¹³ במדרב ג. מ. — ¹⁴ במדבר
כח. ג. — ¹⁵ בפסק צ.

ברח העם. מתיוק שעשו אחוריו¹⁾; מעבידינו. הטע קמי, מעבור אותנו. וכן²⁾ משמרו את השבעה.³⁾ באכל האש,⁴⁾ באכלנו לחם לשובענו; 7. לרכוב בחור. רכב חשוב ומוכחר: ושלישים. שרים. לפי שכח⁵⁾ לפניו⁶⁾ ומכח שלישי טבחו בים סוף: 8. יוצאים ביד רמה. לא היו דואים כלל עד שראו פרעה ועמו רופאים אחריהם. או⁷⁾ ויראו מאד: 11. המבלי אין. כלל לשון: למות במדבר. אשר אין נלחמת⁸⁾ ואין מים. ואפלו אין רוחך אחרינו מנות במדבר: 16. ובקעהה. העין גורמת⁹⁾, במזען שמענו אדוני. אבל מן וכיר אמר¹⁰⁾ זכרני: 19. ייסע מלאך האלים המליך את עמוד הענן¹¹⁾ לפני מהנה ישראל וילך המלך מאחריהם ומתוךך וים עמוד [הענן] מפניהם ועמדו מאחריהם. כי המלך הליכו להפסיק בין מהנה מערם ובין מהנה ישראל וישם מאפל בינהם כרכתי¹²⁾ ביהושע¹³⁾, שלא יוכל לקרבך וה אל זה כל הלילה: 20. ויהי הענן והחשך למצרים ויאר עמוד האש לשישראל את¹⁴⁾ הלילה ולא קרב זה אל זה, מצרים לא קרב לשישראל כל הלילה: 21. ברוח קדים. כדרך ארץ עשה הק שהרחה מייבש ומרקח את גנהרות: 24. בעמוד אש ובגען, בקלות של ברד ואש מתלקחת ונגן. כרכתי¹⁴⁾ וורעם יש בקהל נдол [גנו] יוחם: ויהם. מוזמת קל: 25. ויסר את אופן מרכבותיהם. כאשראו מערם שנתרהמו הוא טורחים את אופני הנגלות להטומות אחריהם¹⁵⁾ כדי לנס ולברוח אחר ולא יכול¹⁶⁾ אלא הו מנתנים ומתים אותן לטמות לאחר ככבודות ובקשי נдол. כי הוא העגולות והרכבי מדינות ולו פלי וו¹⁷⁾. ולמה הוא עושים לך? לפי שאמרו מצרים אנוסה מפני ישראל כי יי"י נלחם להם¹⁸⁾ עתה בני מצרים: 26. נתה את ירך. בשערו ישראל על שפת הום מעבר לים: 27. למצרים נסים

¹⁾ ולא הילכו דרך שלשת ימים לבוה לוי כאשר דבריו. ומה הכוו איש מצרים שראשית משבחות היה לשוב את מצרים כל המימים. — ²⁾ דבריהם ו.ת. — ³⁾ במדבר כו. י. — ⁴⁾ ט. ג. — ⁵⁾ ט. ה. — ⁶⁾ בפסוק י. — ⁷⁾ לחם חסר בכוי ומאר מקום חלק. — ⁸⁾ כתוב בראשת לד. י. ומי בפפני עלי רשבים דף 139 הנשה 15. ⁹⁾ בראשית כב. י. — ¹⁰⁾ תהלים ק. ד. — ¹¹⁾ כמו שפירש לשלל י. כ.א. — ¹²⁾ כדר. ג. — ¹³⁾ בכלי: כל. — ¹⁴⁾ טמאן א. י. — ¹⁵⁾ לאחרם. — ¹⁶⁾ בכוי: יוללו. — ¹⁷⁾ ולא בשורה אחת ולכן העטים אחר נפשו באשר אחרים. ור' יוסף בדור שור הביא כאן פירוש שטעם מושם ר' שמואל (דו רשבים). והוא דומה במקצת לפירוש רשבים אבל המדי לא הבין דעת המפרש. — ¹⁸⁾ בכוי: לכם.

לקראותו. כשהיו הופכים אופני מדכבותם ליום פגום ביום קודם שנחפכו לנמרי ונא להם הום לקרה פניהם. ובמי ישראל כבר הילכו ביבשה בתוך הים. וירא ישראל אשר על שפת הום את מצרים מתרים וטבועים בים: 8. על שפת הים. כשהיו ישראל על שפת [הום] ראו מיר את הום שב על פניהם וטבעו בתוכו. והוא עיקר פשוטו. ובכינוי זה פרשתי בבראשית¹⁾ רישמע את כל יי"י אלהים מתהלך בנם לרוח הום: 9. ויאמינו ב"י". שף במדבר לא ימתו ברגע:

טו. 1. גאה גאה. נחנן מלחה קורא גאות בכמה מקומות. ²⁾ השב גמול על נאים. ³⁾ בית נאים יסח יי"י, הגולים והחוונים. ⁴⁾ בנאות רשות דילך עני: רמה בים. תרגום של השילד. וכן ⁵⁾ רומי קשת: 2. עז וומרת ייה. עוז וומרת ושבח ישראלי ייה. וזהו היה לישועה. עז חתך קמץ וו"ד יתורה כמו⁶⁾ רבתי בונים. ⁷⁾ הושבי כבשים. ⁸⁾ שכין בחני הسلح. אבל ⁹⁾ עז אליך אשמורה פירשו עז שלי: וומרת. כמו ¹⁰⁾ ישבורת ולא מין. וכן ¹¹⁾ תסمر שערתבשרי, בפיו של ראש הפסק ורוח על פניהם תחולף. תסمر שערת הרוח בששרי. וכן תורנס רב יוספה¹²⁾ תצלחב שלחוברא בשרי. הרוי ומרת חסר כמו שכורת ושרות: זהה אליו. אף על פי שלא ראותו שיך לומד לשון והם כמו¹³⁾ כי זה משה. האיש¹⁴⁾: ואנו הנו. ואיפחו, כמו¹⁵⁾ הנות והמנונה דמתוי בת ציון. ואינו לשון¹⁶⁾ נהנה משולחה. כי כפל סופי מוכיה ואروم מהנהו. ואנו הנו [אַרְוּמָהּוּ] שניהם לשון כיבור לדקה: 3. יי"י שמו. ¹⁷⁾ נודע יי"י משפט עשה: 4. יודה בים. כמו¹⁸⁾ יודו המרים. ורק והשליך: 5. יכסיום. יכסיומו היה לו לומר, אך בשביל אל הראשון¹⁹⁾ ונתקד בנו נם השני. וכן²⁰⁾ מטאוץ ומיבאי, היה לו לומר מבואו, מן בא מבוא [כמו] מן

¹⁾ בכוי: כבראשית, ובעל קן שמואל הושיב לתקון. והמקרה בבראשית נ.ח. וע' את אשר הבאתי שם בשם רשבים. — ²⁾ תהילים צד. ב. — ³⁾ משלי ט. כה. — ⁴⁾ תהילים י. ב. — ⁵⁾ תהילים ט. ט. — ⁶⁾ איכה א. א. — ⁷⁾ תהלים קכ. א. — ⁸⁾ טובריה, ג. ; רביבה מט. טו. — ⁹⁾ תהלים נט. ג. ; — ¹⁰⁾ ישעה נא. כ.א. — ¹¹⁾ אוב ד. טו. — ¹²⁾ בחרגט הנדרפס: קצ'לה'בא על'על' בקרא. — ¹³⁾ טמונה לב. א. — ¹⁴⁾ הרבא בפענעה ראה שם רשבים. וכחובן להוציא מרבי הימלאת שביבא רשי. — ¹⁵⁾ ירמיה 1, ב. — ¹⁶⁾ ישעה כו. י. — ¹⁷⁾ תהלים ט. יו. — ¹⁸⁾ שמואל כ' יא, כב. — ¹⁹⁾ בכוי בא שמי פעמים תיבוט או הראשו, ואין להעתדים אלא פנים אחרת. ונראה שחרר תיבת בא או נתקד בז' וכדומה במקום השנות או הראשו. — ²⁰⁾ יחזקאל מג. יא.

קם מקום, מן לן מלון. אבל בעילית מוצאו אמר מובא(¹):
 6. ימינך יי'. שאתה נאדרי בכח הוא תרעע אויב. ימיין הוא
 לשון נקבה כדרת(²). ימן יי' רומייה. וAKERVA וה בעין(³ נשוא נהרות
 יי' נשוא נהרות קולם.⁴ עד מהי רשיים יי' עד מרהי רשיים יעלוו.
 כי הנה איביך יי' כי הנה איביך יאבר. חציו הראשון אין
 מסיים דבריו עד שיבא חציו האחרון וכופלו ומשלים דברו, אך
 בחציו הראשון מוכיר במי הוא מדבר: 7. תהרנס קטני. לשון
 הסורה. משעל ומגען הדבר מקומו. וכן(⁵ פן יתרטו אל יי', מוקם
 להתקרב ולראות. וכן(⁶) יוחך מאهل וירסך מצבר: 8. ובrhoח
 אףיך.⁷ ברוח קרים עזה כל הלהלה: נערמו. נבחו לעלה כמו
 ערים חמים: נד. לשון נובח. וכן(⁸ קמו נד אחד: קפאו.
 כמו(⁹) ובנינה תקפאי: 9. אמר אויב. בשראה הום [נהפר]⁽¹⁰⁾ כי
 להרבה: אריק חרבי. אריק תערן בהזאת חרבי(¹¹). וכן(¹² כי
 החץ נהיה כי, על שמנוחת(¹³) דריית הקשת הוא יורה החצים
 כרכבת(¹⁴) ונתחת עליו יידיך,⁽¹⁵⁾ ונתחת קשת נחשוה ורעותוי, לך
 הוא קורא דריית החצים נתחתה:⁽¹⁶⁾ 10. צללו בטעפת [במים של
 אדרירים], במימית שהן אדרירים. במים של ים אעיף שהן אדרירים
 כמשברי ים: 11. מי מכוך באלים יי' מי מכוך נאדר בקדש.
 גם זה מן הכהלים שפירשתי אצל ימינך יי' נאדרי בכת. יון פירשו
 מי מכוך באלים יי' שנאדר בקדש במתוך: נורא תהילות.
 תהילות האמורות בך על דיהם אתה יורה ומואים כרכבת(¹⁷)
 ויראו הים את יי': 12. נתית ימינך.⁽¹⁸⁾ ויאמר יי' אל משה
 נתה את ירך על הום וישבו ונוו: 13. נחלת בעוז. מנהל
 אתה את ישראל עבשו(¹⁹) כי להכיסם ולהוריהם את ארץ כנען
 שהוא נוה קדרך:⁽²⁰⁾ 14. יושבי פלשת, אלופי אדום, אילוי.

מוֹאָב, כִּל אֶלְוּ שְׂכַיִן אָרֶץ יִשְׂרָאֵל: 16. [עַד יַעֲבֵר גּוֹן⁽¹⁾]. שְׁנָיהם
 עַד יַעֲבֵר אֶת הָרָן אֶל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל⁽²⁾. כְּפֶל אֶחָר שֶׁל עַבְרַת הָרָן⁽³⁾
 כְּעַין⁽⁴⁾ יִמְינֵךְ יי' לְפִי הַפְּשָׁטָה: 16. בְּגָדוֹל וְרוֹעֵה. כְּמוֹ בְּרוֹעֵן וְנוֹדֵל.
 וְכוֹן קְרוּשׁ וְכְלָל בְּתִילָּם⁽⁵⁾ כְּמוֹ הַכֵּל קְרוּשָׁךְ: 17. מִקְרָשׁ.
 כְּפֶל מִקְרָשׁ דָּנוֹה וְדָלִיחָה רֶפֶה. וְכוֹן⁽⁶⁾ חָצְפָּנוּ וְכוֹן⁽⁷⁾ מִשְׁתִּיעַנְיָה
 מִפְּלָשָׁתָם. הַדְּגָשׁ שְׁבָכוֹף שֶׁל מִקְרָשׁ עֲוֹשָׂה אֶת הַחַטָּאת שָׁבָא מִנְיָה⁽⁸⁾.
 וְלֹךְ וְהַלִּית שֶׁל אַחֲרֵי רֶפֶה. וְכוֹן הַגְּפִינָּה. וְכוֹן מִשְׁתִּיעַנְיָה: 18. יי' יי' יִמְלָךְ.
 לְאַחֲרֵ שְׁתַחְתִּישְׁבוּ בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל תּוֹרֵעַ מִלְכָתוֹ שֶׁל הַקָּן בְּכָל
 הַמְּלָכִיּוֹת: 19. כִּי בָּא סֻם פְּרָעה גּוֹי וְנוֹעֲרָוּ בָּיִם יוֹשָׁרָאֵל כָּבֵר
 הַלְּבָכוֹ בְּיַבְשָׁה כַּתְּרוֹק הַיִם. אֹו וְתַחַת מְרִים הַנְּבִיאָה וְנוֹו. וּבָמוֹה⁽⁹⁾
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יי' אֶת מְשָׁה וְנִיחְוו אֶחָרָן לְפִי הַעֲדָות לְמִשְׁמָרָת. וְכוֹן
 בִּירְמִיחָה⁽¹⁰⁾ כִּי בְּאֶרְמִיחָה⁽¹¹⁾ אֶל בֵּית הַבָּרָא וְאֶל הַחַנּוּת וְיִשְׁבַּשְׁ שָׁם יִרְמִיחָה⁽¹²⁾] קָרָא
 יִםְרָכִים וְיִשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צְדִיקָה וְיִקְהָוּ: 20. הַנְּבִיאָה. [נִבְיאָה] קָרָא
 בְּעַל דְּבָרֵי שְׁבָח אֶת חַנּוּתָם בְּנֵי אָדָם: אֲחֹות אַהֲרֹן. עַל שֵׁם הַכְּבָד
 קָרָא [אותה] אֲחֹות [אחר]⁽¹³⁾ כְּמוֹ שְׁפִירְשָׁתִי אַצְלָה⁽¹⁴⁾ אֲחֹות
 וְאֲחֹות לְטָן: 22. וַיַּפְּעַט הַפְּעַל, אֶבֶל וַיַּפְּעַט הוּא עַצְמָוֹן. וְכוֹן⁽¹⁵⁾ וַיַּפְּלַל
 בְּקָרְבֵּם הַמְּהֻנוֹג⁽¹⁶⁾ וַיַּיְשַׁלֵּחַ אֶת בָּרַחְתָּא⁽¹⁷⁾, לְשׁוֹן מְפֻעָל. אֶבֶל⁽¹⁸⁾ וַיַּיְשַׁלֵּחַ
 לְשׁוֹן פָּעָל: 25. וַיַּרְחֹהוּ. לְשׁוֹן⁽¹⁹⁾ יְוֹרָה מִשְׁפְּטָךְ: שֵׁם שֵׁם לוֹ חֹקָם
 וּמִשְׁפְּט [וְשֵׁם נְסָהָו]: שֵׁם בָּמְרָה עַל יְדֵי עַלְלָות הַנְּסִין אֲשֶׁר שֵׁם
 לְחַצְמִיאָה⁽²⁰⁾ לְמִים וְאַחֲרֵי כֶּךָ רִיפָא לְהַם אֶת הַמִּים הַתְּחֻול לְזַכְוִיחָם
 שִׁקְבָּלוּ עַלְהָם אֶת הַחֻקּוּם וְאֶת הַמִּשְׁפְּטִים אֲשֶׁר יִלְמְרָם וְוֹהָא יַשְׁהָא
 צּוּרְבִּיהם. וְהַאֲרֵךְ שֵׁם לוֹ חֹקָם וּמִשְׁפְּטָךְ? שָׁאַמֵּר לְהַם⁽²¹⁾ אֶם שְׁמוֹעַ
 הַשְּׁמָעָ לְקוֹל יי': אֱלֹהִיךְ וְנוֹי וְשִׁמְדָת כָּל חָזְקָיו שְׁצִיָּה אֶתְכֶם.
 כָּל הַמְּחַלָּה אֲשֶׁר שְׁמָתִי בְּמִצְרָיִם שְׁעַשְׂתִּי מִימִים דָם וְלֹא הָוָה
 לְהַם מִים⁽²²⁾ לְשֹׁתּוֹת לֹא אֲשִׁים עַלְיךָ כִּי אַנְיִי יי' רְפָאֵךְ אֲשֶׁר

⁽¹⁾ צִוָּן הַמִּקְרָא הַסִּפְר בְּכִי. — ⁽²⁾ עַד יַעֲבֵר הַדָּרָאשָׁן וְעַד יַעֲבֵר השַׁי כּוֹנוֹת אֶחָת
 לְהַם וְלֹא כְּפָרְשָׁוּת הַתְּרָנוּמָת. — ⁽³⁾ רַיל וְמה שְׁנַכְפֵּל וְודַרְפֵּם שְׁדַרְפֵּם
 כְּפָסְכָּו. — ⁽⁴⁾ שְׁעָה כָּבֵב, יְשׁוּת וְתַהֲלִים נְבָב⁽⁵⁾: — ⁽⁵⁾ סָה. ה. — ⁽⁶⁾ בְּגָדוֹל
 הַשְׁתָּמָשׁ בְּכָרְבָּר מְהֻבָּר דָּף 7 עַיְבָּר. וְאָפְשָׁר שְׁם רַשְׁבָּיִם הַשְׁתָּמָשׁ בְּוּ כָּאֵן
 פָּטָם אַחֲת וְלֹכְן אַנְיָה תָּוָרָא מְאַשֵּׁר כְּתָבָתוֹ בְּכָפְרִי RSBM דָף 130 העשרה 11 וְוערטה 14. —
 ט. ז. — ⁽¹⁰⁾ יְרָמָה לְלָטָה, ז. ז. וְרַיל כִּי נֵם שֵׁם בָּאָוָר בְּרִיטִים וְהַפְּסִיקִים
 הַשְׁוֹן. — ⁽¹¹⁾ לְהַזְּמִיאָה מְדָבָרִי אַנְגָּרָה שְׁבָיאָה רְשִׁי. — ⁽¹²⁾ בְּרָאַת כָּח. ט.
 בְּרָאַת לְוּ כָּבֵב. — ⁽¹⁴⁾ תְּהִלָּם עַת, כָּה. — ⁽¹⁵⁾ רַבְּרִים לְגַן. י. — ⁽¹⁶⁾ בְּאַשְׁתִּיא
 מָה, דָּעֵד. — ⁽¹⁷⁾ בְּרָאַת מָה, יְה. — ⁽¹⁸⁾ רַבְּרִים לְגַן. י. — ⁽¹⁹⁾ בְּכִי: לְהַצְאָם.
 בְּפָסְקָן. כָּו. וּבְכִי בְּקָול בְּמִקּוֹם לְקוֹל. — ⁽²¹⁾ בְּכִי מִסְמָשִׁי פְּנִים.

⁽¹⁾ בְּכִי: מְבָיאָו. — ⁽²⁾ תְּהִלָּם קִיחָה, ט. — ⁽³⁾ תְּהִלָּם צִנְחָה, ג. — ⁽⁴⁾ תְּהִלָּם
 צִדְנָה, ג. — ⁽⁵⁾ תְּהִלָּם צָבֵב. — ⁽⁶⁾ יְמָכָן. — ⁽⁷⁾ יְמָכָן
 (שְׁעָה כָּבֵב, יְשׁוּת וְתַהֲלִים נְבָב⁽⁸⁾) נְשָׁתְנוּ נְתַחְבָּרוּ יְחָד. וּנְרָא שְׁטוּתָה סְפָרָה הָא
 וְלֹא נְגָהָה מִזְרָיִם המחבר רְשָׁבִים. — ⁽⁸⁾ תְּהִלָּם בְּרָבְרִי הַכְּתָבִי דָ. כָּא. —
 יְדוּשָׁן, ג. ט. — ⁽¹⁰⁾ אַזְוֵב, י. י. — ⁽¹¹⁾ כָּנָהָה לְלַהֲוָתָה. — ⁽¹²⁾ עַיְשָׁה, ג. —
 תְּהִלָּם לְתָה, ג. — ⁽¹⁴⁾ בְּכִי: שְׁמַנְיָתָה. — ⁽¹⁵⁾ תְּהִלָּם לְח. ג. — ⁽¹⁶⁾ תְּהִלָּם
 יְחָד, ג. — ⁽¹⁷⁾ בְּכִי: נְחִיאָה, וּבְעַל קַש תִּקְשָׁה. — ⁽¹⁸⁾ ד. ל. א. — ⁽¹⁹⁾ הַשְׁתָּמָשׁ
 בְּרָבְרִי המקרה ד. כָּנו. — ⁽²⁰⁾ הַלְּךָ בְּשִׁיטָתוֹ שְׁשָׁ לְשֻׁבְרָה שְׁפָרְתָנוּ נְכָשִׁין. עַ
 רְבָרְיוּ לְבָרָאַת אַכְפָּת, כָּבֵב; כָּנְיָא; בְּמִדְבָּר ד. כָּבֵב. בָּאָן הַכְּרָה לְאָמֵר כָּבֵב, כְּפִי שְׁלֵל הַיִם
 הַשְׁמָעָד וְמִשְׁוּרִים אֶת הַשְׁרָה הָאָתָה וְלֹא בָאָוָר אֶל אָרְצָן בְּנֵן.

רפאי למומ. בדרך לשון זה (*אלישע*) שרייפה המים. כל המחלות כמים מרבי²) כבדת³ וברך את לחם ואת מים
והסירתי מחלה מקרבן:
טו. 1. בחמזה עשר יום לחדש⁴ השני, או פסקן להם ענות
שהציאו ממצרים: 2. ביד יי' מירת הבאים⁵ בכלח אל קבר⁶ ולא
ברעב: על סיר הבשר. במו⁷ וועלוי מטה מנשה: 4. ויצא העם
ולקתו דבר יום ביום. אף אם יתסונן ליקוט הרבה לא ימצאו
בבטים אלא דבר (יום) ברכתי ומודו בעומר ונוי איש לפני
אכלו לקמו: למען אנסנו. מתק שבלל יום ויום עיניהם תלויות
למושותיהם אליו, מתק כך יאמינו כי וילכו בתורותי כמו שמספרש
בפרשת זהה עקב⁸ וייעניך ויריעיך (נון): 5. והכינו.⁹ את אשר חטא
אפו ואת אשר תבשלו בשלו והיה משנה. אעפ"י שבלל יום לא
מצאו אלא עומר לנולנות, ביום השישי ימעצאו כפלים, שני העומר
לאחר: 6. כי יי' הוציא אתכם. ולא במה שאמרתם¹⁰ כי הוצאותם
בבקר: 7. ובקר וראיתם את כבוד יי'. שימתר לכם לחם
מארע מצרים¹¹: 12. וידעתם כי אני יי' אלהיכם. אשר הוציא אתכם
לשד השם. פרשו רכובתינו¹² כדי נחנוקת שם לוכנים. ואני
אומר לפ' פשטו וטעו בשואולין אותו מבות שהוא בא תחינה הרי
הוא בצפיחית בדבש, כמו האנטים קודם טחינה ובתישה מתוקן
הם. אבל להלן כת' וטחנו ברחים או דכה במדוכה לפיך והיה
טעמו לשמנועת כמו האגויים שנעשה שמן לאחר בתישה וכן הווים.
ולפיקן כתב כאן וטומו [שם כתב והוא טעם]¹³ שמתחלף טעם
המתיקות ונעשה טעם שמן: בצפיחית. אין לו חבר. אבל¹⁴ צפחת
מים כל' הוא: נד. מין קטניות הוא עול כורע נוד: לבן. כני
הבדולח כרכתי להלן¹⁵ ועיט בעין הבדולח. אבל רעד גדר אין לו לבן¹⁶:
33. ויאמר משה אל אהרן לאחר שותוקם את המשכן בשנה שנייה
שודיה שם ארון העזרות קח צנצנת אחת ונו: 34. לפני העזרות.
ץ' לכתוב אלא הפל הנורל הайл ובלשון הקדש נכתבה

המנילה, אלא להודיעני¹) על כן קראו למימים האלה פורים על שם
הפור. ואילו לא נכתב מתחילה בלשון שהוא אמרים באורה המלכות
לא היינו יודעים למה נקרא פורים: 17. וילקתו. שלא אומד ובלא
מרה: 18. וימודו בכתים. וימודו ממד. מן סכוב וסובוב: 22. ווינידו
למשה. מה שמצוות משנה ואם יוזרו ממנה עד מהר. משה לא הניד
להם עד עתה מה שאמר לו ה' מיום הראשון² וזהו ביום החשי והכט
את אשר יביאו³ וזהו משנה: 23. ויאמר אליהם הוא אשר דבר
ו' מיום הראשון⁴) ואני לא הנידני לכם. ומה נתבונן שיחו תמיימות
כשמצוות משנה להודיעו להם עתה כבודו של יום השבת: אף אפה
זהו לו לומר בחמזה פתח קטן כמו מןأكل אלל, מן אמר אמר, מן
אפה אפה לשון ציוו, אלא בשוביל שאנו מחובר לאחורי אלא מננו
ברכיבתו שהוא מעוניינים המלבטים לכון נקר בצרו. ולא מצאתי רוגמתו
אלא דבר אהבו הדבו קלון מגניה בתרי עשר⁵: 24. ולא הבאיש
ואיפלו רימה שריליה לבא מודה לא דירתה בו: 26. לא יהו
בו. רמן: 30. וישבתו העם מקאן ואילך ביום השביעי:
31. וטומו בצפיחית בדבש. ולחלן הוא אומר⁶ והוא טumo בטעם
לשד השם. פרשו רכובתינו⁷ כדי נחנוקת שם לוכנים. ואני
אומר לפ' פשטו וטעו בשואולין אותו מבות שהוא בא תחינה הרי
הוא בצפיחית בדבש, כמו האנטים קודם טחינה ובתישה מתוקן
הם. אבל להלן כת' וטחנו ברחים או דכה במדוכה לפיך והיה
טעמו לשמנועת כמו האגויים שנעשה שמן לאחר בתישה וכן הווים.
ולפיקן כתב כאן וטומו [שם כתב והוא טעם]⁸ שמתחלף טעם
המתיקות ונעשה טעם שמן: בצפיחית. אין לו חבר. אבל⁹ צפחת
מים כל' הוא: נד. מין קטניות הוא עול כורע נוד: לבן. כני
הבדולח כרכתי להלן¹⁰ ועיט בעין הבדולח. אבל רעד גדר אין לו לבן¹¹:
33. ויאמר משה אל אהרן לאחר שותוקם את המשכן בשנה שנייה
שודיה שם ארון העזרות קח צנצנת אחת ונו: 34. לפני העזרות.
הארון: צפחת מיב. — (10) במדבר יא, ג. — (11) בפירוש רש"י. — (12) ה. יב.
מחורת:

¹⁾ אסתר ט, כו. — ²⁾ בפסוקה. — ³⁾ בכ' טעה הסופר וכותב: ודיביאו את לקטו!
⁴⁾ בפרק ה. — ⁵⁾ הושע ד, ח. — ⁶⁾ במדבר יא, ח. — ⁷⁾ יומא דף עה עב. —
⁸⁾ בכ' נרא להוטף והראיה דברי רשבט לברבר יא, ח. — ⁹⁾ שמואל א' כ, יא,
ובכ'': צפחת מיב. — ¹⁰⁾ במדבר יא, ג. — ¹¹⁾ בפירוש רש"י. — ¹²⁾ ה. יב.

¹⁾ מלכים ב, ב, כא. — ²⁾ מרבייו גג, כא תראה של מלחה שבאה על
נutf הדארם על ידי מים רטם. — ³⁾ בג, כא. — ⁴⁾ בכ' בחדש. — ⁵⁾ בכ' בחדש.
הכאי. — ⁶⁾ השתמש ברכבי המקרה איבוב, ה. כו. — ⁷⁾ במדבר ב, ב. — ⁸⁾ דברים
ח, ג. — ⁹⁾ והשפט ברכבי הרכבת בפסוק גג. — ¹⁰⁾ בפסוק ג. — ¹¹⁾ עין דבריו
ד, לא. — ¹²⁾ לשון ציטוף. — ¹³⁾ במורש רבוטינו שហאי רשי. — ¹⁴⁾ gresle, Hagel
gréle, Hagel. — ¹⁵⁾ רל שותיבתן פתרונו מה. — ¹⁶⁾ בספר תשובות רונש גנד
מנחם דף 20 ברכס לינדון. — ¹⁷⁾ בפסוק לא. — ¹⁸⁾ בראשית לא, מא. —
¹⁹⁾ אסתר ג, ג.

7. הוש יי' בקרבנו. אם יתנו לנו מים: 11. כאשר ירים משה ידו והמטה וגבר ישראל. שכן דרך ערבי מלחמה כל ומין שוראים הרמת ניסם קונפנון⁽¹⁾ ביל הון מתנברין, וכשהוא מושלך רנוין לנום ולהנאה: 12. אמונה. קימני בחוקן. וכן⁽²⁾ ותקנתיו יתר במקומות נאמן, מקום חוק. וכן⁽³⁾ בכל דור ודור אמונתו, קומו לדור דור. וכן⁽⁴⁾ וחלים רעים ונאמנים, חלאים ארכוסים וקויימים: 13. זהחם. כדי⁽⁵⁾ قول עותת תלושה: 14. באוני יהושוע. שימליך עליהם ויקים מצוטוי למחות את שם עמלק: כי מהה אמחה וגנו. כי אמי רצחה שימחה שם: 15. יי' נימי. שהמטה של הון היה לנו על הנבעה גם לעתיד ירים אותו הון לם על הרים ללחם בעמלק שהרי אמר לו עכשו כי מהה אמחה את וכבר עמלק וזה שמאפרש והויל ויאמר כי יד על כס ייה וו, לך כי קרא שם הדובח יי' נימי, דוגמת שם אדם ששמו⁽⁶⁾ אליעזר או⁽⁷⁾ עמנוא אל, שהרי דרים הון את ידו על כסאו ונשבע כי מלחמה לו בעמלק מודר דר, דוגמת כיasha אל שמים ידי. והוא עקיր פשוטו. ויש מפרשים⁽⁸⁾ בשתחיה יי' דר וחווק על כסא ייה, שהו סמא מלכי ישראל, או תהוה מלחמה בעמלק. ואין נראה כלל בעני, שב כי תחיה יד היה לו לומר. אבל לעללה הוא מוכב כמו שפירשתי, ופירושו שדרי ירדן על כס ייה:

וישמע יתרו.

יח. 1. אשר עשה אלהים למשה. שלא חזק פרעה ושגדלו⁽⁹⁾ הון בעני פרעה ועבדיו ועשה לישראל ניסים על ידו: 2. אחר שהחורה ושלח משה מצרים (עיפוי⁽¹⁰⁾) שלא אמר עבשו שהזווירים⁽¹¹⁾ לבית חמיו. יש מפרשים ואחרי כן שלח לה דונינהה כרכבת⁽¹²⁾ ווינה שליחות לבת פרעה. ונראה שהוא פשוט,

שלא מצינו מקרים בunning זה⁽¹⁾ אלא קודם ששלחה יתרו לה ולבניה במדבר היה לו לכתוב למשלה אחריו פרשת רמים למולות, ואחר כך חור משה ושלח צאל אביה לה ולבניה⁽²⁾ דוגמת⁽³⁾ וחם הוא אביכם⁽⁴⁾. אחר שילוחיה כמי⁽⁵⁾ ואחר הטהר וכמו שפירשתי⁽⁶⁾ יתרו אל משה אני חותך יתרו: 7. התלהה אשר מצאתם בדרך. רדיפת פרעה מים ומן ובשר שניון להם הון⁽⁷⁾: 9. וזה. מנותת חורה כמו עוז ודודה⁽⁸⁾ כרזן כל תיבות של בנ"ד כפת' שמנורת הטפי למדר פעל שופס גושם, מן בנה ויבך, מן פתחה⁽⁹⁾ ופתח בסתר לבי⁽¹⁰⁾ יפתח אליהם ליפת ושפנס גושם כמוני⁽¹¹⁾ אל תופף כל דבריו, מן שבת⁽¹²⁾ יושב: 10. אשר הציל אתכם משה ואחרן מיד מצרים ומיד פרעה, ואת העם משיערכו מצרים: 11. מכל האלים. כי אין בהם כח לנוקם צרת מאמייהם: כי בדבר, ככלומר כי על כל דבר אשר ודו מצרים עליהם נתעלל בהם. וזה עיקר פשוטו: 12. ויבא אהרן וכל וקini ישראל לאכול לחם עם חתן משה. לכבוד יתרו בא. משה לא הטרך להזכיר כי ראלל שלו הון: 13. לשפטם את העם. אפילו אם בא יתרו קודם מטה תורה, דיני ממונות היה להם מעולם. אף כי אמרו רבותינו⁽¹³⁾ כי במרה נתנו להם דין כרכנת⁽¹⁴⁾ שם שם לו حق ומשפט. ונראין הדברים שאחר מטה תורה בא. כת' כאן⁽¹⁵⁾ אשר הון חונה שם הון האלים. ולפנינו הון אומר⁽¹⁶⁾ בחדר השליishi לצאת בני ישראל מארץם מצרים ביום הון באו מדבר סני ויסעו מרפדים יוכא מרכב סיינן⁽¹⁷⁾ ווין שם ישראל נגיד הדר. נעצת פרשת רפדים והנית הדר קרמה לפרשא זו אבל שלא להפטיק פרשיות של מצות הקדים לפירשת יתרו: מן הבקר עד הערב. לפי שהו לבדו שופט את כל הנם ואין לו מסויים: 14. מודיע אתה יויש לבך. ולפיכך

⁽¹⁾ בunning הורה צפורה לביה אביה. — ⁽²⁾ הוא הכלל שרביה במקומית רבבים. — ⁽³⁾ RSBM דף 88 וערה⁽¹⁾. — ⁽⁴⁾ באשיות ט, ה. — ⁽⁵⁾ וקרא טו, כה. — ⁽⁶⁾ בפירושו לבאותה כב, ג. — ⁽⁷⁾ תחילים סח, כ. — ⁽⁸⁾ בכני נהך סדר הדברים וכותב: עוז וחודה כמו. והכינוי לדבר היטם א', טו, כו. — ⁽⁹⁾ איזוב לא, כ. — ⁽¹⁰⁾ בראשית ט, כ. — ⁽¹¹⁾ משל ל, ג. — ⁽¹²⁾ במדבר כא, א. — ⁽¹³⁾ מכלתא פ' בשלח וסנהדרין דף נ עב. — ⁽¹⁴⁾ טו, כה. — ⁽¹⁵⁾ בפסקוק ה. — ⁽¹⁶⁾ יט, א. ב.

⁽¹⁾ כתוב. ועד דור ודור אמונה. — ⁽²⁾ משעה כב, כנ. — ⁽³⁾ ההליטים ק, ה. ושם confiance, Kriegsfahne. — ⁽⁴⁾ דנרטם כה, ט. — ⁽⁵⁾ לבל, ד. — ⁽⁶⁾ יי' ה. — ⁽⁷⁾ ישעה ז, ד. — ⁽⁸⁾ ברייתא בסנהדרין דף כ עב. — ⁽⁹⁾ בכוי: ד. — ⁽¹⁰⁾ בכוי: וכשידלו. — ⁽¹¹⁾ בן נאה ליהומף. — ⁽¹²⁾ אללי ציל: שהחורה. — ⁽¹³⁾ בכוי: אתנה. והמקרא במלכים א' ט, טו: ווינה שלוחות לבתיה.

כל העם נצב עליך מן בקר עד ערבי: 15. כי יבא אליו העם לדרוש אליהם. כלומר אי לברוי צירך לשאל (אל¹) אלהים ואין בהם רגיל לדבר אל אלהים כי אם אי לברוי: 18. נבל תבל. כמו²) ובלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש (את) שפט רעהו. לשון שלך מתבלבלת להשיב לכמה בני אדם יחד ונם הם מתבלבלים לשונם, והצעק זה הצעק, ואין לך כח להשיב לכלם בסדר זה אחר זה: 19. ויהיו אלהים עמך. כלומר³ וכולות עמוד: היה אתה לעם מול האלים. לאויהם רינים שצירך לדרוש אליהם אתה תשמע מה יאמר לך והזהרת אותם. וזה הדבר הקשה יביאו לך. אבל שאר רינים גודליהם (בקל⁴) לחכמי ישראל שתשים עליהם ישפטו הם והקל מעליך: 21. אנשי חיל. אושי מן גבורה שלא ינורו מפני איש: שנאי בצען. שוחרד וגול קורי בצען בכל מקום.⁵ דמי בצען כי של אלה נפשו: 22. כל הדבר הנadol. לדרש אליהם⁶: וציווך אלהים. כשציך אלהים לשופטם. וכ יכול עמוד על ידי מסיעיך. ונם כל העם הוה הנשב عليك מן הבקר ועד השובך יבא מהרה איש אש אל בירוחו בשלום: 26. ישפטוו הם. כמו⁷ לא תעבורו מוה. בכמה מקומות או במקומות או:

יט. 2. ננד ההר. התובר למלעה¹⁰ התעבדון את האלים על ההר הזה: 4. על כנפי נשרים. שהעבורי אתכם את הום ביבשה כנשרים שעוכרים ימים דרך פריחה. ונם שלא הוזקתם ברכבת¹¹ כנשד יעד קנו על גוליו ירחף; ואביה אתכם אל. להיות עני לכם לאליהם: 5. כי ליבל הארץ. וכל העמים שלוי ולא בחרותי כי אם אתכם לברכם: 6. מלכחת כהנים. כמו¹² ובני דוד כהנים היו: 8. ישב משה את דברי העם אל יי'. למחר. כמו שמספרש והולך¹³) ויאמר יי' אל משה הנה אגבי בא לך בעב

¹) נראה שיש למחוק תיבת אל, כי בעצם המקרא היה כתוב לר' רוש אלהים בלבד אל. ונראה שהיתה בראשונה כתובה בסוף השורה כדי למלואה ולרכמו אל תיבת אלהים בתחלת השורה הבאה אחרי כן, והבותב לא הבין והכינה באמצעות השורה כככתחביד אשר לפניו. — ²) בראשית יא, ג. אבל באותם שם הشرط בילב. — ³) בדברי פסוק בן. — ⁴) וכי: בבל. — ⁵) חבלוק ב, ט. — ⁶) בראשית לו, כ. — ⁷) איוב כו, ח. — ⁸) וכי נכתב לדרש אלהים שתי פunning. — ⁹) רות ב, ח. — ¹⁰) ג, ב. — ¹¹) דברם לב, יא. — ¹²) שמאל ב, ח, י. וכן פריש רשי. — ¹³) בפסוק ט.

הגען גו¹ או יונגד משה את דברי העם אל יי'. וזה²) רשות משה וגוי כולם ואחר כך מפרש כך אמר לו משה שכבר כבר מתהmol קיבלו עליהם לעשות מה שרצוזם. וכמו³) ותצא אש לפני יי' ותאכל את העלה, ובתקך כך⁴) ויקחו שני בני אהרן רוכב ואביהו וגוי ותצא אש לפני יי', מצא רוכב ואביהו לפניו מוכח הווב שבתוכל בהקריבים עליו אש ורזה ושרפם יצא לחוץ ואכל את העלה על מטבח הנחוצה שבעורה שבעורה חוץ לדוחל. וכן בספר שופטים בפ' מכיה⁵ יושב את אלף ומאה הכסוף לאמו ותאמר אליו הקרש הקשתי את הכסוף לי⁶ וגוי וישב את הכסוף לאמו. בתחליה אמר הפסיק וישב את הכסוף לאמו ופירוש אח'כ' כיצד והתאמור אלו וגוי וישב את הכסוף לאמו: 9. בעב העגן. עב וחשך שלא להסתכל בשכינה: 10. וקדשתם. לשון הומנה. כמו⁷) התקדשו למחזר ואכלתם בשכינה: 11. ירד יי' לעיני כל העם. יש לומר ויאמר יי' של תחולת הפסוק⁸ על ידי מלאך לבן ירד יי', ולא הך בעצמו מרלא כת' אדר. כמו שפירושתי⁹) ויי' המטיר על סדום וגוי מאה יי' מן השמיים, וגם בתגדות¹⁰ ראשון שבפסק נבריאל והשני הך: 12. והגבלה. תראה להם ויעשה להם טימני נבול עד הוכן יובילן ליקרב: 13. לא תנע בו יד. הנגע בהר שאמורתי¹¹ מות יומת. מרוחק ימידתו של לא יקרבו אל הדר להמיתו ותחייבו אף הם מיתה. לבן לא תנע בו יד להמיתו אלא יזרעו בחיצים מרוחק או ישליכו עליו אבני לסקלו; במשון היובל. בהסתלק שכינה ויפסקו קול השופרות והלפדיים: 18. עשן כולו. חציו קמן וחציו פתח. כי לשון פעל הו, העשין כולו¹⁰). אבל עשן שהוא שם דבר כולו קמי: וכעשן¹¹). כעישן פומ'אה ביל¹²). ואלו הוה שם דבר, והוא למר בעשון הכבשן. כאשר יאמר מן דבר¹³) דבר דשmittah, מן בקר¹⁴ בקר ובת השלמים, בן יאמר מן¹⁵) הבית ימלא עשן עשן הכריש כשהוא דבוק; 19. משה ידבר אל הך ואין קלו נשמע לשום אדם אלא לך, אבל הך יעננו למשה בקרול גזול בשביל קול השופר שהולך וחוק מאור.

¹) בפסוק ח. — ²) ויקרא ט, כד. — ³) שם י, א, ב. — ⁴) שופטים ז, ג, ד. ושם כחוב: ותאמור Amen. — ⁵) במדבר יא, ח. — ⁶) בפסוק י. — ⁷) בראשית ט, כד. — ⁸) בראשית יט, כד כתוב: ובן דוא בבריך ובתנוומה. — ⁹) בפסוק י. — ¹⁰) עיין RSBM דף 134 התהה 11. — ¹¹) הדרכה הוה הפסה בכ"י. — ¹²) אולי הוא רואן ובילא fume das Rauchen, מעין RSBM דף 94 טימן 23 והך 189 העירה 18. — ¹³) דברם ט, ב. — ¹⁴) במדבר ז, פה. — ¹⁵) ישעה, י, ד.

וציריך שיהוה קלו של ה' נצח כל השופר להשטייע למשה: 21 פן יירשו, ממצבים לחתוך ולראות: 22 הכהנים. ובכורות: 23 ויאמר משה אל יי' לא יוכל העם וגו'. יתקדשו. בעמידתך: 24 ויאמר משה כבר אמרת לנו והשלחה מים² וגהבלת המפרש¹ שכבר אמר משה, כבר אמרת לנו והשלחה מים² וגהבלת את הרור [ונו] השמרו לכם עלות בהר, ולמה אתה צריך לומר לי עבשין עם שנייה, טעות הוא בך, שהרי מורה לארם בשעת מעשה אף לאחר שירוחו קודם מעשה, שמוריון לארם פעמי שנייה בשעת מעשה לומר עתה הגעת חומו לעשות מה שאמרת. עוד פסק שני שחזור ואמר לו³ לך רד [ונו], מה בא לחදש? אלא כך אמר משה להק' דרך שאלה וכן שאל לך, אתמלח שלשים אמרת לי שלא יכול העם לעלות אל הדר טני, בשחוורה⁴. את העם על דרי בהגלה אמרת לי השמרו לכם עלות בהר, וכשישו אתה אומר לי פן יירשו אל יי', שמא אתה מוסיף שאפלו לחתוך מעת כדי להמתכל ולרדאות אפי' רחוק מן הרור אסור? והשיב לו הק'⁵ לך רד עלית אתה ואחרון עמק והכהנים והעם אל יירשו אל יי' לעלות, גם עתה לא אמרתי לך רד⁶, אלא עלייה לא אמרתי לך⁷: ויאמר אליהם. מצות הנגלה מעשיין:

ב. 3. לא יהיה לך גנו. שאני לבד הצעתו: 5. לשנאי. אם הבנים שנאי: 6. ועשה חסד לאלפים. לבנים שלשים רביעים חמישים עשרים מאות אלף. לבנים אלף הם אלף דור⁸. ולא קשו קראי אהדרי לפי הפשט. בכך מדבר לבנים ובני בים וכבני בני בים, וכל לבנים דור אחד, ובני בניים דור שני, והבנים של דור אחרון, של אלף⁹ קרואים בניים אלף. אבל במשנה תורה שאינו מוכיר לא בניים ולא שלשים ולא רביעים. הוא [אומר] יידעת כי יי' אלהך וגוי לאויביו ולשומרי מצותו לאלת דור, והוא אלו דור[ן] הוא בניים אלףים¹⁰: 7. לא תשא וגנו. כל זה מבכוו של

ה' וגו'. שמרות שבת שאהריו, וגו' וכיור אב ואם שהוקש בכורום לכבוד של מקום כרכתי¹ (כבר [את] יי' מהונ²): 8. וכיור את יום השבת. כל וipherה עונה על ימים שעיבורו³ זכור ימות עולם וגוי בתנול עליון גוים.⁴ זכור את היום הזה, לעלם, כי לשubar ביום ה' ה' צאתם ממצרים.⁵ זכור רחמין יי' וחסידך כי מועלם הדמה. אף כאן וכר את יום השבת של ששת ימי בראשית כמו שפירוש וולך⁶) כי ששת ימים עשה יי' גנו כמו שמתה⁷ כאן. ולפיכך נכתב כאן וכר כדי לקדשו להזות שובת מלала⁸: 10. על כן ברך יי' את יום השבת. כמו שפירשתי בבראשית כי על כן אשר ברך יי' את יום השבת⁹ שעשני עית¹⁰ יום השבת כבר ברא ה' כל צורבי הביריות ומונתם ונמצאה השבת מבורך מכל טוב¹¹. ולכן ויקרשחו לשבות בו לעזרות כמו ששבת ה' שברא תחילת את הכל ואחר כך שבת: 13. לא תרצה. כל רציחה הרינה בחונים הוא בכל מקום.¹² מות יומת הרוצה.¹³ הרצחת גנו וירשת.¹⁴ צדק ילין בה ועתה מרצחים. אבל הרינה ומיתה יש בחונים כמו¹⁴ וירגרנו דקין¹⁵ וש' בדין כמו¹⁵ (וזהנות את האשא¹⁶). ומה שבת¹⁷ אשר ירצה את רערו בבליל דעת לפि שמדרבר בעניין רציחת במויד לך הוא אומר ואס רציחה זו בבליל דעת פטור. תשובה למינים והווו לו. ואף על פי שיש בספריות¹⁸ אני אמרת ואודה בלשון לטין של לא תרצח¹⁹), הם לא רידיקוני: 15. רואים את הקולות. הבהיר והאכנים לדכת²⁰

¹⁾ משלי ג.ט. — ²⁾ נורה שוה היא בתכ' לפרש קדושים בפסוק ג' ובקידושן רף ל.ט. — ³⁾ דברם לב.ח. — ⁴⁾ ג.ג. — ⁵⁾ דברם ט.ג. — ⁶⁾ חללים כה.ב. — ⁷⁾ בפסוק א. — ⁸⁾ הוא מפרק נברא בשביל שברך יי' השבת כבון הבראה בהזיה הכל כבר נברא והוא ומזה השבת מפרק מכל טוב אשר כרא יי', וכל המאמר הסב' בשובל שברך יי' את יום השבת הראשן של בראת טמים וארעץ לדרקי המקרה בראשית ב.ג: וברך אלהים את יום השבעת, שי' ברכו בכל טוב אשר ברא בבליל כל צרכי הבורות בום הששי. — ¹¹⁾ במודר לה, טו — יי'. — ¹²⁾ מלכים א' כא.ט. — ¹³⁾ שעה א.כא. — ¹⁴⁾ בראשית ד.ח. — ¹⁵⁾ ויקרא ב.ט. — ¹⁶⁾ השתחש בפרישת ה' ר' יוסף בכור שור בפרישת ה' לפסוק זה (בפרק 121) ויטים בברברם ה' אלה: ולפיכך אין ציריך כרא פ' אחר כי לשון רציחה טכיה שאינו מותר אלא על שלא כדרן. — ו/or דוד אפקנאהים זול בשווין להחי קאבלאק II רה 64 ורה 110 לא גצלת פרש' ולשנות דבר רשבים כאן גנו כhab' הד' טרד' מוד' שייז'. — ¹⁷⁾ דברם ד.טב. — ¹⁸⁾ דברם לב.ט. — ¹⁹⁾ ביוולנטא תרומו כאן Non occides וברברם Ego occidam et Ego vivere faciam

¹⁾ הוא רשי. — ²⁾ בפסוק י.ב. ושם כתוב: את העם. — ³⁾ בפסוק כד. — ⁴⁾ בכיו: כשורות. — ⁵⁾ בפסוק כד. — ⁶⁾ בפסוק השני (פסוק כד) לא אמר השם,, לראות,, כאשר אמר בפסוק הראשון (שהוא פסקן כא) אלא שינה ואמר ,, לריאות,, ריל נס בפסוק כא,, לראות,, לא אמרתו בלא עלייה. — וdoneמת כל הפירוש זה פרש לברבר י.כא. — ⁸⁾ דברם ז.ט. וSEN רשי שם. — ⁹⁾ ריל איש דוד אחרון. — ¹⁰⁾ ריל איש דוד דאלך. — ¹¹⁾ בכ"י סימן 62 חלק א' במנען דף 77 עיב ובפניהם רוא הנרפס רה לה ט' הובא הפרש רה בשם רבינו שמואל לדברי הכתוב נוצר חסיד לאלפים בפרש ר' כי תשא לד.ו.

קקלות אליהם ובכך: 16. ויאמרו אל משה לאחר ששמו עשור
הדרבים דבר אתה עטנו. ואילמלא שאמרו כך, יש לומר שהזיה
אומר להם ה' כל המצות מפיו: 17. נסות. להוכיח אתכם):
18. אלהי כסף ואלהי והב אפיקו לברון שמים לא תעשו, שיש
טעומים וסבורים שיש בהם² ממש. ואע"פ שציווה ה' לעשותם כרוכים
על הארון, לישיבו נשו דוגmach כרוכיanca של מעלה ולא להשתחו
ליהם: 19. מובה אדמה תעשה לי. לפי שהאותיות עשוים אשריהם
על המיבות כרכ' בנדען³ ואת האשורה אשר עליך תכרת וכות⁴)
כוכבר בינום מוכחות ואשוריים וכו':⁵ לא תטה לך אשורה כל עז
ענק מובה. לכך אומר הקב' ואפי' אם העשה לי מובה לא תעשו
אללא מאדמה שאין רגילים [לעישות] צירום וצלמים כי אם מלוכה
חולקת. ואף אם תרצה לעשות מובה אבני,⁶ אבני שלימות
הבונה את המובה של יי' אלהיך מובה אבני ולא חוף עליהם
ברROL כונכת' במשנה תורה, ולא תבנה אתה נוית. כי כשבוניין
אותן נוית בכל רROL רגילים המסתני לעשות בהם צירום וצלמים
בדרכ' בישועה, נבי צלמים⁷ חרש ברול מענד ופעל בפה
ובמקבות צירדו (ונו) יהארדו בשרד יעשה במקומות ובמחונה
יתארדו: 23. [ו] לא תעה במעלות. לפיך (הכbesch) עשי של
אבני משופע, נבו⁸ עשר וארכו של שלשים⁹, וنم מלך משלכים
עליו שלא חילקו הרים בעלות¹⁰ בו:

זאלת המשפטים.

ידעו ויבינו יודעינו שבכל כי לא באתי לפרש הלוות אע"פ' שהם עיקר כמו שבירשתי בבראשית¹) כי מיתור המקראות נשミニין הרגנות והחלכות. ומڪצתן ימצאו בפירוש רביינו שלמה אבוי אמר צצ'ל. ואני לפשר פשוטן שי מקראות באתי. ואפרש הדעתן והחלכה לפ"ז דרך ארץ. ואע"כ ההלכות עיקר כמו שאמרו רבתינו²) הלוות

כא. 2. כי תקנה עבר עברי. במכרזות בית דין הכתוב מדבר כרכתי⁽⁴⁾ ואם אין לו ומכר בנכנותו, אבל מוכר עצמו בעינויו כת' בפרשת בהדר סיני⁽⁵⁾ כי ימוך אחיך ומוכר לך ווי וכות' בו עד שנת הובל יעבד עמך, ובכאן הוא אומר שששת ימים יעבד במכרזות בית דין. יש מרבותינו⁽⁶⁾ שימושה רינס בעוריה שוה, ואם יובל קורם לשש שנים יצא⁽⁷⁾ ביוול. יש שערן חילוק בינויהם: ובשביעית. שביעית למכרזות ולא שביעית לשפטה: יצא לחפשי. פשללה.
שאלתו הוה לשין אדם שהוא חופשי. היה לו לינקר בחוטף לחפשי⁽⁸⁾:
3. אם בגפו יבא בגפו יצא. כולל ואח"כ מפרש אם בגפו לבבו
[יבא] ויכס בבית אדוניו שאין לו אשה עדין שתיכנס עמו או אפילו
אדונייך תחן לו אשה, מכל מקום יצא בגפו, שהאשה שעתן לו אדונייך
תודה לאדוניתה. ועתה מפרש כיצד, שאם בעל אשה הוא או לא⁽⁹⁾
יצא בגפו אלא הצעא אשתו עמו, אבל אם אדוניו יתן לו אשה
ונגנו, כמו שנכתב בגפו כן יצא בגפו. ובשפה הנעשית שמספר לו
אדוניו מדבר: 6. אל האלהים. דינים: [אל] הדלת או אל
המושה. לעין כל רוצע או לסתם עברות. [וילת]⁽¹⁰⁾ מווהה אפילו

¹⁾ בפתחת פירוזו (דף 1) ובראש פירוט וטב (דף 49). — ²⁾ בכ"י: ולפ' סוטה דף טו עא. אבל הלאון שם, „הלהה עוקבת מקרא“. ולעתה דיוו' ר' אבידם ואבמוותה נרו' ש לנגדה בדברי פירוט רשבים נמרא, כי מהן גניין טונה לאכ"נ — ובאמת בערך עד ערך עקב ופרש נמרא שם החמא שפרטש עקב במת זקך אבל ר' פפא במרא שם חילק לומר שיש להבדיל שועקבות ווקרות וש הלהה שעוקבת ומוספת. ואיל' בין רשבים לבאר לילמר עוקרת במקדים עוקבת. — ואולם ראה נם דברי רשבים לתיבות ש' שמאמר לו בביבה בראוי ר' קעלעט. — ⁴⁾ בכ"ב, ושם כחוב: אם... ויקרא בכ"ה, לפט. מ — ⁶⁾ בקדושן דף ד עב. — ⁷⁾ בכ"י: וצא. — ⁸⁾ עין RSBM 140 שורה 1 והשנה 2.

¹⁾ כפירווש לבראשית כב, א, ו-ש RSBM דף 109 הערכה. 2. — ²⁾ בכ"י: שיא
בהתם מועדים וסבורים שיש ממש. וע"ז RSBM דף 36 הערכה. 6. — ³⁾ שופטים 1, כה.
— ⁴⁾ ירמיה ז, ב. — ⁵⁾ רברדים טו, א. — ⁶⁾ דברים כו, ה. 1 בשייע' מעט. —
⁷⁾ טעות מד. רב. י. ג. — ⁸⁾ בכ"י: נברדה. — ⁹⁾ לפ"י נירמת הטענה שלו במשנה
מרות ג, ג' ובבבלי זהה של רב. ואילו נרט שם כנירמת הרושלמי בעירובין פרק ז הלכה
וב' שכתוב גם שם שהמובהך עשר אמרו וכיבשו שלשים וחמש. ולא חשב רשכ'ם
את שתי הדאמות המובלעות ברוחב דסוד והסוכב. ע' רשי' בבבלי' שם בסוף הדרך
בדה, ומשני וגנאי שרראש רבךש. — ¹⁰⁾ בכ"י: לאלוומם.

בכיה אבני של עץ הם ויכול לדצוץ באננו ובדרלה: לשולם. לפיו הפשט כל ימי חייו, כמו שנאמר בשמואל¹ יוישב שם עד זלום: 7. לא יצא מצאת העבדים בשש שנים, אלא יקחנה לו לאשה כמו שמשפט וחולך: 8. אם רעה בעני אדוניה, שאינו רוצה לקיים לא תצא מצאת העבדים דמשמעו שיקחנה לאשה: אם רעה ומכערת הוא בעני אדוניה אשר אותו רוצה ליעדרה לו לאשה: בגדו באשת נערות² אשר [אהר] בנותה בה שאינו מיעדרה כדי במלאי באשת והפדה. מגרע פרינה ויצאה בפדיין לפיו מותר השנים הנתרות: 10. שארה. מונות. כמו³ ואשר אכלו שאר עמי. כסותה. מלובשים. ועונתה. בית דורה לפי הפשט⁴ לשון מען, כי המ"ם של מען כמו מ"ם של מקום ושל מלון שאינו עיר. שלא יקחנה ולא⁵ יבנה ייודה בית דין. והכם פירשו⁶ ולא יוביל: 13. ואשר שהזא בתמיini נערות אעיפוי שלא תני לא שיש ולא יוביל: 14. ולא ייה לך רשות, ויצאה חנן על ידי בית דין. ושמהיו לך מקום. אניה לידו. כי חיב מיתה בידיו שמים הוה⁷: ושמתי לך מקום. בשידיו לך ערים לשבת. לפי אמר לדם כבר¹⁰ לא תרצה גס¹¹ כבד את אביך, לפיכך¹² פירש כאן עונש. גס¹³ ונוב איש ומכו לו לפי שאמר¹⁴ לא התנו פירשו הרים חכמים¹⁵ בנוב נפש דבר למד מעינו שמדריך בחויי מרות בית דין: 16. ומכה אבינו. בשושה חברה פירשו רכובתו¹⁶: 18. או באנרוף. לפי הפשט כתני מין אבן או לבינה שורי בהשלכת אבן מדריך הפסוק, וכן מצאו בתרות הרים בנשי בתים אל¹⁷) והללו האבינים, לבניהם או בטורמן¹⁸). וכן¹⁹ להבות באנרוף רשי, באבן נדלה אשר

(1) שמאלי א, כב. — (2) מלאי, ב, ד. — (3) מיכה ג, ג. — (4) בינה המבלתא ובלוי בתוכות דף מו עב. — (5) הופעת מבריתא כבונותה בפערת

(6) בכ"י: ואם. — (7) מכלוא וקדושין דף ד עא. — (8) פירש ברכות דף ק עב. — (9) מבלתא ומכתה דה י' טב. — (10) פירש ברכות דף ק עב. — (11) פירש ברכות דף ק עב.

(12) בפסוק טז. — (13) ברכות דף ק עב. — (14) ברכות דף ק עב. — (15) יא. פירש ברכות דף ק עב.

ימית⁸) וחבל בה: 19. אם יקום והתהלךונו. ואם ימות אפילו למן מרובה מות יומת מכחו, אבל בעבורו אין חיב אלא מות החת ידו אבל אם יום או יומיים עמוד פטור: שבתו. בטל⁹ מלאות: 20. בשבט. ברנבר שארם רגיל לרבות את עבדו להוציאו, אבל בהרב לפי הפשט¹⁰ (אפילו) לאחר יום או יומיים אם [ימות] חיב מיתה שאין זה דרך חוכחה אלא דרך רצחה. ובעיר גניעי מדבר, אבל עבד עברי ישראל אין בכפו אלא¹¹ כשביר כהושב יהה עמק, ורינו כישראל לכל דבריו אלא שומר לו רבו שפהה גניעית: 21. כי כספו הו. ורינו להכווי דרך חוכחה: 22. ולא יהיה אסון. באשה: בפליליים. בשומה הדיניין: 23. ונחתה [נפש החת] נפש. ופטור מילמי ולדות: 24. עין תחת עין. דמי עין דכotta. ובכל אליו הרבים דרשׁו¹² מה צורך: עין תחת עין וגו. פסקו וה כל בחרון אמרים: 25. כויה תחת כויה. אשפ' שאין בכל אלו חזרן אמר חיב דם צער ובשיט ורifi: פצע מכת חרב וחברה בצדוריין דבר מיעט: 26. תחת עינו. בעבד גניעי: 28. סקל יסקל השור (גנו¹³). לפי הפשט ולא ואכל את בשרו לא לכרו ולא לכלב לאחד שעסקל. ואצפ' שהגבלה וטרפה כת' בס¹⁴) או מדור לכרו, לכבל התשליכון אותו, אותם מוחדים בהנאה לאדר סקליה¹⁵. וחכמים פירשו¹⁶ משנוגר דינו אסור אפילו שחטו לאחר גמר דין: ובעל השור נקי. כל ומן שלא הווע בו: 29. וגס בעליו יומת. בידי שמיים. ואם יtan כנפר, פטור ממיתה בידי שמיים: 32. אם עבר גניעי ינח השור המועד, אבל שור הם פטור: 33. כי יפתח איש בור, שהוא עמוק ונמורה מלאותו הכר ופשע ולא כיסחו או אפילו כי יקרה איש בור¹⁷) ולא יכנס בכלל יום לשותה ערבית גזאותו מלאותו לפי שעירין למחה צרייך לכנס בו ולחותר עדר ותורה הוא לא לכטתו בכלל יום. אשפ' כן חיב הוא¹⁸): 34. בעל הבור. הפתוח או חברה: והמת יהיה לו. לפי הפשט כוין

שמשלם כל דמיין, בדין הוא שהמת יהוה למויק. אבל חכמים פירשו¹⁾ ליווק כי פחות הנגילה? דיווק הוא: 35. וחציו את כספו. חכמים פירשו²⁾ כל הפסוק כי עליה הכל לתשלומי חצי נק, ופירשו שווו של חי ושל מת לפני עניין נוק: 37. חמשה בקר. אמרו חכמים³⁾ שור שביטלו ממלאכתו חמשה:

כב 1. אם במחתרת ובלילה או להרגן או לפיכך אין לו דמים תשלומי דמים אלא פטור ההורגנו: 2. אם ורחה השמש. שהיה גוכב ביום: 3. אם המצא תמצא בידו, שלא מכור. חיים, שלא טבחו. או שניהם ישלים, ולא ארבעה וחמשה: 4. כי יבר. מאכילת את בערו בשדה אחר: מיטב שדרחו וננו. מדידת שכונסיו ישלים לו קרע או שוה כסף. אך פירוש רבוינו⁴⁾. ולפי פשטו משמע לפי מיטב שדרחו וכרכמו של וה הניוק ישלים כי שמאמן מיטב אבל בחמותיו של מוק⁵⁾: 5. כי תצא אש. שלא שמר בעל האש את אשו יפה והויק על ידי הרוח המצוי: נריש שניצר כבר או אפילו הקמה מוחכרת או אפילו השדרה. לחכה בפרשה זו פטור את⁶⁾ השומר מנגינה ואבידה ובפרטשנה שנייה⁷⁾ מהיבנו בנגינה⁸⁾ ואבידה ופירשו. רבותינו¹⁰⁾ ראשונה בשומר חם, שנייה בשומר שבר. ולפי פשטו של מקרה פרשה ראשונה שכח' בה כי יtan איש אל רעהו בכף או בלים לשומר, מטללין דם ולשומרים במרק ביתו כשר חפציו נתן לו. לפינקן אם גוכבו בבורו פטור, כי שמרן כשמורת החפץ. אבל פרשה שנייה שכח' בה כי יtan איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשומר, ודרך בהמות לרשות בשדה, ודאי בשדה פקרום. על מנת לשומרים מנוגדים תפקרום לו, וכן אם גוכבו חייב: 8. 7. אם לא ימצא הנגב ונקרב וגוו. פירושו רבותינו¹¹⁾ אם לא ימצא בו שומר השומר נגנב ממי אבל הוא מעמו גוכבו ואם נקרב ונשבע בפי הדיןין, ישלים הוא ככל כשירשען אותו הדיןין וישלים שניהם לרעהו. ואני לפי הפטש

אפרשנו. אם לא ימצא הנגב ונקרב בעל הבית, הוא השומר, שלא שליח ידו במלאתה רעהו אלא נגנבה חומו וופטר. על בעל דבר פשע [וננו] אבידה, שנגנבה הפיקדון בין שור בין שה בין שלמה בין כל אבידה שאמר המפקד כי הוא זה הממן שנגנבה חומו, או הנגב או השומר אשר ירש ייעון הדיניין על ידי עדדים ישלים שנים לרעהו: 9. ומת [מעצמך]⁹⁾ או נשבר¹⁰⁾ שטרפו ארי [או] היה רעה, שכשש שמת או נשבה מברך שאברה כל הבהמה¹¹⁾ והוא הדין לנשבר שכל הבהמה והופסלה שהרונה ארי או היה רעה, שכן מצינו בכךיא שהרנו האריה¹²⁾ וחומר והאריה עמודרים אצל הנבללה ולא אבל האריה את הנבללה ולא שבר את החמורים: אין עד ברבר¹³⁾: שבוית יי' [וננו]. ופטור באננסים: 10. ולכך בעליו השבואה: 12. יבאהו עד. קצת מאזכיר הטרפה לעודות ברכבת¹⁴⁾ כאשר יציל הרועה מפני האריה שתי כרעים או בدل אוזן: 13. וכי ישאל. בהמה לעשרות בה מלאותו: ונשבר או מות. נטרפה¹⁵⁾ או מתה: בעליו אין עמו. במלאתה אותה הדברה לפי הפטש. ובמדרש החכמים¹⁶⁾ אבל במלאתה אחרת אם הוא בעל אבאה פטור השואל מושבר או מות: 14. אם שכיר הוא. ששכר בהמתה חבירו לעשרות בה מלאותו: בא בשכרו. ככלמי ששכר הוא נותן לו ואין רומה לשואל, לפיכך פטור מאונסין. אבל בנגינה ואבידה הוא חייב כשובר שבר. ויש מי שאמר שאף מנגינה ואבידה הוא פטור ואינו חייב אלא¹⁷⁾ בփישה כשובר חם. מחולקת ר' מאדר ור' יהורה בביבא קמא¹⁸⁾: 15. אשר לא ארשא. שם ארשא חייב סקליה ברכבת' במשנה תורה¹⁹⁾: מהר ימחרנה. כמהר הכתולות. חמשים בכף. באים את הכתולות [וננו] וננתן²⁰⁾ לאבי העשרה חמשים בכף, והוא הדין למפתחה: 17. מכשפה לא תחיה. לפי שורך נשים מכשפות לעשרות מעשיהן בסתר במחבואות במערות במו שמעינו בשטנים נשים

¹⁾ ונו' הוספתי אי, כי ראה רשבים לצין את הפסוק הזה מתחלהו עד תיבת אבירה וקיצר בכתיבתה או הוא או הכותב אחריו. – ²⁾ כן נראה לי להוסיף עף דברי רשי' ופיגען לשון רשב'ם. – ³⁾ בכ"י בטשעות: ונשבר. – ⁴⁾ בכ"י: הרכמות. – ⁵⁾ מלכים א' ג'ה. – ⁶⁾ הפרש לשתי הרכמות אין רואה חסר בכ"י. ולכן נמיות להשלמים רbery רשב'ם על פ' פירוש רשי' אשר בדורנו הולך כפעם בפעם. – ⁷⁾ עטם ג'ב. – ⁸⁾ בכ"י: טרפה. – ⁹⁾ בבא מג'יא דף צת טב. – ¹⁰⁾ בכ"י: אבל. – ¹¹⁾ דף מה זב. – ¹²⁾ רברום כב, כט. – ¹³⁾ רברום כב, כט.

¹⁾ במקלתא וככ"ק דף י' ט"ב. – ²⁾ בכ"י: דנ'ילאה. – ³⁾ ב'ק דף לד ע"א. –

⁴⁾ במקלתא וככ"ק דף עט ע"ב. – ⁵⁾ ר' יעקב במקלתא ובכ"ק דף ו' ע"ב. –

⁶⁾ כרב אידי בר אבון אלבאה ר' שמעאל בפיק שם. ולא חיש רשב'ם לדוחית רבא. – ⁷⁾ בכ"י: א. – ⁸⁾ מפסוק ט עד פסוק יב. – ⁹⁾ בכ"י: מנגינה. –

¹⁰⁾ בבא מג'יא דף אדר ע"ב. – ¹¹⁾ בביבא קמא דף סג ע"ב.

באשקלון שתהה שמעון ובן שטח¹). לבן הוא אומר לא תהיה לא תתייחס מלחקור אחריהם, לא תנייהם להזות על ידי עצות אלא חוקר אחריהם להזרען: 19. ובכך לא אלהים. פתח. אבל לא אלהים משמעו לשמו של החק. לא אלהים, לאותם שאמרתי לך² לא תזהה לך אלהים אחרים: 20. לא תונה בדרכם, שהרי במנין כת³ לא תונו איש את אחיך. וזהו הדבר בכל ישראל אלא שדבר הכתוב בהזוה שיכול להזות את הנב במשה אבותיו ועל מעשיהם בנות⁴): ולא תלחצנו. לעשות מלאברך לפי שהוא ללא גואל כדברת⁵) וنم ראיינו את הלחץ אשר מצרים [לחציהם, כלומר] מעמידים. אתם כי נרים הייתם. כמו שמספרש לפניו⁶) ואתם ידעתם את נש הנגר כי נרים הייתם. ולפי שצרתו מרבה עונשו מרובה: 21. לא תענון. כמו⁷) לעונתו בסבלותם. ודיבר הכתוב בהזוה⁸): 23. והיו נשיכם וגנו⁹). מדה בנדר מדה: 24. לא תהיה לו כנושה. כשיגיעו ומן הלאה לגבות אל תרחק אותו לחתת משכון כרכבת¹⁰) והנושה בא לחתת גנו¹¹) או מי מנושי אשר מכרכתי אתכם לו. כל נושא בשמייך הזמן בא לחתת משכון: לא תשימונן עליון נשך. למניין הרוחב את ומנו¹²): 25. אם חבל החבל. על ידי בית דין כרכבת¹³) בחוץ העמד והאיש אשר אתה עשה בו יציא אותו¹⁴) החוצה. אבל אתה¹⁵) לא הבא אל ביתו לצבוט עכיתו והזו¹⁶) לא תהיה לו כנושה: עד בא המשש. כל היום השיבו לו. כי חכמים פירשוהו¹⁷) בכתות יום: 26. ושמעתה כי חנון אין. אציפ שמן הדין יש לו משכון ואני חייב להחוורו אלא לפנים משורת הדין ולא היה לי¹⁸) לשפט נזקתו אם לא מפני שרחים והן אין. אבל למעלה אצל אלמנה וותם לא הנון שכתי' שמע אשטע צקתו, הויל ומן הדין שומע החק צקתו, לפיכך לא

¹) מהדרין פרק ו משנה ד. — ותבת בן חבדה בבב'. — ²) ב, ג. — ³) ב, ג. — ⁴) דברים יה, ג. — ⁵) קהלה י, ב. — ⁶) דברים כא, כא. — ⁷) שם. — ⁸) דברים יה, ג. — ⁹) דברים כא, כא. — ¹⁰) ברכות כב, ט. — ¹¹) במחברת דעת ברוף 65 כתוב על הפסוק הזה: היא תיריש הבת ורמיוק אשר אין כי שפירים. — ¹²) דברים יד, כא. ושם כתוב: לא תאכל כל נבלת. — ¹³) ב, ג. — ¹⁴) דברים יג, ט. — ¹⁵) דברים יג, ט. — ¹⁶) דברים יג, ט. — ¹⁷) ברכות כ, ג. — ¹⁸) ברכות כ, ג. — ¹⁹) בפרק כב.

כתב שם כי חנון אין: 26. אלהים לא תקלל ונשיה בעמך לא תאר. דבר הכתוב בהזוה, לפי שמדוברים והידיין דין ממוני ונפשות, רגילים בני אדם לקללים. וכן הוא אומר ¹) גם מרדך מלך אל הצלול בין זה הוא אמר² כי קללת אליהם תלוי, כשהזרואין את דודם תלוי מקללן את הדיין לך ציה³ לא תלין נבלתו: 28. מלאתך ורמוך לא אחר. והוא שכת⁴ ראשית דגnek תירוש וצחרך: המלאה. תרומות התבואה, כרכבת⁵ המלה הורע: ורמוך. והוא הרוירוש ושן זית צהדר שהם צלולין כעין דמעה ומוקקים. וכן פריש מותם⁶: לא الآخر. אלא [ותנתנה] ראשית ותחליה לכל המעשרות: בכור בניך. כגון תעשה לשורך וגנו. כל אלו עניין ראשיתם: 30. ואנשי קודש. שלא לאכול דבר טמא כגון טריפה. וכן כת⁷ בולא האכל כל נבלת וגנו⁸) כי עם קדוש אתה:

כג. 1. לא תעשה שמע שוא [גנו]. כמו שהודר מודר⁹) לא תענה בריך עד שקר, כמו כן הדיין מודרין שלא לקל ערות ולשמע שקר אלא¹⁰ וודרשת וחרקת. ואפ"י אם יש שני עידין שקר, אל הגצטרף עימם לחץיד כמותם¹¹) ואע"פ שנגמר [הדין] על פיהם כי אין מחייבים: 2. לא תזכה אחורי רביהם לרעות. אם הם דנים שלא כרין לפוי דעתך. ואע"פ שלא יאמינו לך כי אם למרובים: ולא תענה צל דרבינו [רביב] לננות אחורי רביהם להחות משפט, ואפ"י כשם מוכים אדם וופטראין ממותה¹²): 3. ודרל לא תחדר. כרכבת¹³) ולא תשא פני דל ולא תזרור פני גודל אלא בצדך תשפט עיתך: 4. חמור שנאך. דיבר בהזוה¹⁴): עוזב תעזוב. לשין סיוע וחזוק כרכבת¹⁵) ווישבו (אה) רושלים עד הדומה¹⁶) ואפ"ם נצור וצובכ: 7. מדבר שקר תרחק. אם נראה בעיניך דין מרומה ועדים רמאים ואין אתה יכול להבחין תרחק מאותו הדין ואל תדרין בו כלל. ואע"פ אין אם הוא נקי וצדיק בדין, שכבר נגמר הדין¹⁷)

¹) קהלה י, ב. — ²) דברים כא, כא. — ³) שם. — ⁴) דברים יה, ג. — ⁵) דברים כב, ט. — ⁶) במחברת דעת ברוף 65 כתוב על הפסוק הזה: היא תיריש הבת ורמיוק אשר אין כי שפירים. — ⁷) דברים יד, כא. ושם כתוב: לא תאכל כל נבלת. — ⁸) ב, ג. — ⁹) דברים יג, ט. — ¹⁰) ברכות כ, ג. — ¹¹) בפרק תירוש רשי במקצת. — ¹²) ויקרא יט, ט. ושם כתוב: לא תשא גנו. — ¹³) רל המור ורבע והוא הדין לכל דבר אשר יצר לשונאך, תמיד תזרור לו. — ¹⁴) נחמה ג, ח. — ¹⁵) דברים לב, ל. — ¹⁶) בבי': הדין דין שוי פעמים.

לכotta, אל החרנוו שע, מאחר שכבר קיבל העדים ומרתה הדין
ולא נתה לבך על זה עד לסוף, שאם אתה הזכרתו, אני לא
אצדיקו [כי רשות הוא] וחיב מיתה כרכתי³ והאלות אינה לדוד:
8. יעוז פקחים. אבל פיקוח עין נפל לשון עירון, ואצל צדק
בשבעת שטמנה, שלא תורע, ונטשתה, שלא תאסף הפקר אלא
11. לכרכץ ולליותך. כמו מן התבאה, דרך המקרא להזכיר דן
ותירוש יצחר והוא הדין לכל אומלן שהן נזולי קרען ברכבת
בפרשת ברד סני⁴: 13. ובכל אשר אמרתי אליום מיום
התחלת הדברים עד⁴ עכשוו תשמרו. חור ושונה וכופל אזהרותיו.
ורכתיו דרישו⁵ לרבות שביתת כלים: 16. וחנן הקציר. וזה
הנ השבעות שמקייבין בו קרבנות הכתובים בפרשת שור או
כשב ושתי הלחם מהם מהנה חדשה⁶: בכורי מנשיך. להתר
חרש במרקש⁷: וחנן האטו. הנ הסוכות בשעת אפיק אשר
מלאו דגניות בר והוקבים הרוש וציהר הכתה⁸
לשב בסוכות לוכרן, כי במרקש שבו באלהים ולא היה להם
קרען ולא דן ותירוש יצחר כמו ושהיה להם אחרי כי בארץ
וירדן⁹ גל ואת להק. הדר שלשה רגליים תלויים כלם בפירות
הארץ, איביך וקציר ואפיק: 17. ההדרון יי. והארץ שלו. שלא
יחמוד ואישן את הארץ בעלווק לראות כמו פני ההדרון יי אלה
תשא¹⁰ שלש פגמים בשנה יראה כל זכרך את פני ההדרון יי אלה
ישראל. ובמיך ליה כי אוריש נוים מפיניך והרחהhti את נבולך ולא
יחמוד איש את הארץ בעלווק לאות גנו. וכן בכל מקום
לפי עניין מעשה החק שבספרשה קורא את החק. גם רבותי¹⁰)

¹ כא.ג. — ² בכ"י: סילוק, — ³ בכ"י: כה. וריל שם כתוב כל
הבואה. — ⁴ בכ"י: או עכשי. — ⁵ שבת דף י"א. — ⁶ וילרא כב.טו-כ. —
⁷ דברי רשות. — ⁸ של תיבות המסורת דספה על פי דברי רשכט לילקרא
כג.מן. והן כמבר השרה אהיה בכ"י שלני, ומצא שם תיבת כמו בסוף
שורה, והשורה הבאה אחריו כב' מתלה בתבנת טל. ומדוברים הראשונים הפניו
תיבות כמו על זאת להק. — לא טהרה. — ומגאי פמד לרגחות בפירות כי העובי טמן 40 אשר
בצד האמברון שביבא בקוצר פDISTOS רשבים ולא הזכיר שמו וכחוב שם: ציהר
הbatis לשב בסוכות לוכרן כי במרקש רשבים לא הזכיר דן קרען ולא
דן ויריש כמו צבשיו עיכ' ידרו להק על כל הטובה גנו. — ⁹ לד.כנ-כבר.
¹⁰ מקם הדרשה הזאת לא דעתנו.

דרשי¹) הנה ההדרון יי צבאות מטעפ פארדה, בכל מקום שאתה מצא
את הלשין הזה מציא דוירין ומכנים דוירין: 18. לא טובך על חמץ.
שתהא השבתת שואר קורמת לאו שעת²) של ארבעה עשר שהוא
ומן שוחחת דפסח בין הערכים משבע ומלעליה: הלב חני. הפסח
כת³): מו⁴ ולא תותרו ממנו עד בוקר והוא הדין לאימורין:
19. ראשית ביכורי אדמתך משבעת המיןין האמורים בפרש
בי הבא⁵) ולקחת מראשית כל פרי האדרמה. בעלוך ברגלים או
תבאי ביכורייך: לא תבשל נדי בחלב amo. דרך העשים לדרת
שני גדיים יחד, וונילים היו לשחות אחד מהם. ומתקח שרוכב חלב
ביעום כרכתי⁶ ודי חלב עים ללחמך גנו, היו רונילם לבשלו בחלב
האם, ולפי הווה דבר הבהיר. ונאי הוא הדבר ובליה ווועתנעם
לאכול חלב האם עם הבנים. וdone וא באתו ואת בעו) ושילוח
ההן⁸. ולטמך דרך הרבות צוה הדתות. ולפי שברגעל הוא אוכליין
בஹמות הרבה, הודיע בפרשת הרגילים שלא לבשל ולא לאכול נדי
בחלב amo והוא הדין לכל בשאר בחלב כמו שפירוש רבותינו
בשחיטה חולין⁹: 20. שולח מלאן גנו. כרכתי ביהושע¹⁰ כי אין
שר צבא יי עטה באתי, להושיע את ישראל: 21. אל תמר בו.
מנורת¹¹ אם דמך יידרנו. ואם הוא דיש¹², הדר הו [מנורת]¹³ וריחו
לא נמר כמו¹⁴ אל חפל דבר מנורת נפל. אבל אין מוערת סרכנות
מן¹⁵ מריה מרית¹⁶), שם כן והיה לו לומר אל תמרה כמו¹⁷ כל
איש אשר ירצה את פיך: כישמי בקרבו. בשם דוא מצוה לכם.
אבל לעשת לפשיכם אין בינו רשות: 23. כי יילך. שהרי לך:
24. כי הרם תחרמס. מודעתי¹⁸ הגהתו תקרנס משקל דגש מנורתי
ושיבשחו כפרי צרפת שנקוד בהם תקרנס והוא משקל רפי כמו
הדרן תקרנס אבל מאחר [כין] קרט משקל דגש צריך לומר כמו
בן משקל דגש החרנס דוגמת שבר השבר. ושוב מצאיי בכל
ספריו אספמא ואשכנו כמו שהגהתי משקל דגש²⁰): 25. והסিורי

¹ ישעה י, ג. — ² בכ"ז: לשעות. — ³ בכ"ז: כתבעו. — ⁴ יב, ג. —
⁵ דברים כו, ב. — ⁶ משלי כ, כ. — ⁷ יקרא כב, כה. — ⁸ דברים כב, ג. —
⁹ דף קי. — ¹⁰ היד. — ¹¹ יקרא כ, ג. — ¹² מוֹהָרָה כ"ג בקצת ספרי
ציפה לא היה דגש במלט. — ¹³ בן ראה להוספה. והמרקא בירמה מה יא.
אבל טהה רשבים להשוב כי נמר מבין הקל, ע RSBM דף 137 השהה 10.—
¹⁴ אסתר ו, ג. — ¹⁵ יאיכה א, ב. — ¹⁶ כמי שפירש רשי. — ¹⁷ יהושע א, ה. —
¹⁸ בכ"ז: ומדעתה. — ¹⁹ דברים ג, ג. — ²⁰ ע RSBM דף 59 הערכה 2. —

לטהה. כשהשימים ברורים¹) בלבד ענים: נ. ואל אצילי וכי בוגין ישראל לא שלח ה' ידו. אף שראו את אלה ישראל²) כמו שכתי³) ככלע את הקדש ומתו. וכן באשבי בית שמש⁴) כי רוא בארון יי'. ובמשה מגנו⁵) כי ירא מהבית. וכן חלק להם ה' בז' כבוד ומפני כורחות הברית נראה להם כמו שפרשתי בברית בין הבתרים⁶) אשר עבר בין הנוראים האלהה. וכלה' שם⁷) ביום החוא כרת יי' את אברם⁸) ברית וננו לפניו כורחות ברית פרשת כי תשא⁹) וראית את אחורי. וכלה' רועבר יי' על פניו וכו' וכלה' בתורה¹⁰) הנה אנכי כורת ברית: ויאכלו וישתו. השולות הקריבו והשלמים אכלו שכת' למעלה¹¹) נזיבחו ובחים שלמים: 12) אשר כתבתי. הלוחות מכתב אלהים שנית לו בסוף ארכיט:

ויקחו לי תרומה:

פרשות של משכן חן ואפר אם אקדר בפרושן יימצא כפרושי רבינו שלמה אביامي ציל:

כה. 2. תרומה. הפרשה ממומן¹³) 4. ותולעת שני. צמר העבות בצבע אדום קרי תולעת. והצבע קורי שני. כרכבת¹⁴) איש חיל מהולעים, מלובשים בגורים גבושים. וכן¹⁵) האמונים על תולעת בגד צבוע. וכן מוכיחה¹⁶) אם יהוו חמאים כשנים כשלג לבינו אם יאדירם כתולע מצמר יהוו. השני והשלג סט של צבעים זה אדום וזה לבן, אבל והולע¹⁷) והצמר שנייהם צמר אלא שחולע צמר הם צמר צבעים: ועויים. מטווה של שעיר עום: 6. לשמן המשחה. מפורש בכוי תשא¹⁸): ולקטרת הסמיים. כלום לצורך קטרת

¹) בכ"י: ברוז. וחסר קו הקייזר בטוקה התייבה (ברור). — ²) בכ"י בא כאן כפל דברם. ט' RSBM דף 33 השהרה 1. — ³) במרבר ד.כ. — ⁴) שמואל א' ז.י. — ⁵) שמואל ב' נב.טו. — ⁶) בכ"י: בברק ווHom. — ⁷) כדברי רש"י. — ⁸) חולמים פט.ד. — ⁹) לדבריהם א,א לתיבות מול סוף. וככ"י שמוסכיה במקומות שאוכיות. — ¹⁰) יושעה ט.יא. — ¹¹) ירמיה א.ז. — ¹²) ר' למ. דמקרא המתחל ומשה נש אל הערפל וזה ותלה. והוא כ.כ.א. כב. ומדוברים לא הארכוי והרפכו ממשה במקומות מומש. ותיבות אל בנין ישראל נתקנו כבר בכוי מקומות ויבנו אחריו עד כאן. — ¹³) בכ"י בא כאן עד רדי השנות דברים: ואחר כן מידר. וזה ר' 33 RSBM דף השהרה 1. — ¹⁴) בכ"י: אלא. — ¹⁵) בפסק ב'. — ¹⁶) בפסק ד'. — ¹⁷) לנ.כנ. — ¹⁸) כר. טעריה שהביא ראב"ע. — ¹⁹) אינה ד.ג.

מחלה. שבאה על ידי מים רעים כמו שבורשתי במרה¹⁾: 26. לא תהיה משכלה. ואפי' בגודלו לא מוות אלא מס' ימיך אללא לבא בכלח אליו קבר²⁾: 27. את אימת. ³חתת אלהים על בעיל מלחתך: והמותי. והמנמי מחותמת קולי ברכבת⁴⁾ ורעם יי' בקהל גдол על פלשיטום ווHom. וכן⁵ ברק ווHom. כמו מן סכוב סכובותי. אבל לשון מיתה יאמר והמתו⁶): 31. י'שתוי כמו ושתתי. וכן⁷ ברקי ברית כמו ברתאי: מים סוף. שהוא בתחילה מורה ארץ ישראל כמו שאוכיה בפרשת אלה הרכבים⁸: עד ים פלשטיים. שהוא בஸרב כרכבת⁹ ופלשטיים מאחור: ומזרבר¹⁰). שהלכו בו ישראל מרים: עד הנה. נהר פרת בצד. כרכבת¹¹ מצפן תפתח הרעה. כי בבל בצעון:

כד. 1. ואל משה אמר¹²) מושה נש אל הערפל אשר שם האלים ויאמר יי' אל משה כה התאמר אל בני ישראל, כל הפרשיות הללו עד כאן ביום שעמץ עשרה הרבבים. ואל משה אמר לברו בשעת ירידתו בו ביום עליה אל יי' לਮחר אתה ואהרן וגוי¹³ ולמחר בן מיד ירד משה ויספר לעם את כל דבריו יי' וגוי¹⁴) לבון מטבח וקריב קורבנות וגו' ביום עליה ויכסהו הענן ששת ימים וגוי. ואל משה אמר מלך עליה אל יי'. מדלא כת' אל¹⁴) כמו שכת' לפניו¹⁵) [עליה] אל ההר: 4. לשנים עשר שבטי ישראל. להשר שכולם נתרצו בקיים הברית: 5. את נער. בכורות: 6. ספר הברית. דכתה' למלחה¹⁶) וויה תוכוב משה וגוי: נעשה ונשמע. נעשה מה שדיבר וגוי שמע מה שייצנו עד מכאן ולהבא ונקיים: 10. ויראו את אלהי ישראל. כען¹⁷) וראתה את אהויה: לבנת. לובן¹⁸): ובעצם. מראה, כמו ומפעים:

¹) טו, כה, כו. — ²) השתחש ברכבי המקרא איזוב ה, כו. ובכ"י בטיעות: ואפי' בנורלו... לאבא בכלח אללא קבר! — ³) כדברי המקרא באשית לה, לה. — ⁴) שמואל א' ז.י. — ⁵) שמואל ב' נב.טו. — ⁶) בכ"י בטעות: ו/orom. — ⁷) כדברי רש"י. — ⁸) חולמים פט.ד. — ⁹) לדבריהם א,א לתיבות מול סוף. וככ"י שמוסכיה במקומות שאוכיות. — ¹⁰) יושעה ט.יא. — ¹¹) ירמיה א.ז. — ¹²) ר' למ. דמקרא המתחל ומשה נש אל הערפל וזה ותלה. והוא כ.כ.א. כב. ומדוברים לא הארכוי והרפכו ממשה במקומות מומש. ותיבות אל בנין ישראל נתקנו כבר בכוי מקומות ויבנו אחריו עד כאן. — ¹³) בכ"י בא כאן עד רדי השנות דברים: ואחר כן מידר. וזה ר' 33 RSBM דף השהרה 1. — ¹⁴) בכ"י: אלא. — ¹⁵) בפסק ב'. — ¹⁶) בפסק ד'. — ¹⁷) לנ.כנ. — ¹⁸) כר. טעריה שהביא ראב"ע. — ¹⁹) אינה ד.ג.

לשולחנות. יש מרבותינו שאמרין) מסורתו למטה הזהה: 27. לעומת המסורת. בשולחן למטה מן המסורת יהו התכעות קבאות ולא במשמעות עצמה: 29. קערותיו. דפוס כען תיבא פרזאה לעשות נו' להלחם²): וכפותיו, לזרק שני בוכי לבונה רדכת³) ונתת על המשרכת לבונה וכבה: קשותיו ומנקיותיו. מפורשין במנחות⁴). לפי שזה הלחם⁵) שיתים מערכות שיש המשרכת זה על נב והו מולות מכוא ומcean לשולחן. וקשות שהו בחצאי קים ממלא למולן והלחם על הקשות. וכן בין לום ללחם שששה וה עלי ווה⁶) ולפיכך נקראין במקום אחר⁷) קשות הנסך. שמסכין על הלחם בין ללחם ללחם: אשר יסר. בקשות. כמו שפירשתי: 30. לחם פנים⁸). לפי פשטתו לחם הראי לפני שרים. לחם נה⁹). רדכת¹⁰) ולקחתسلط ואפתה אותה וננו וכבה¹¹) ושיא משאת מאת פנו אליהם. וכבה¹²) ולחנה יתןמנה אחת אפים.¹³) חולק חד בחור, מקערה של פוי אלקנה, החשובה נתנית לפני בעל הבית. כי את הנה אהב, לך ריבים, חשוב, ווי סגר רחמה, לך מה אחד ולא שתיים ולא מנות הרבהה כמו לפניה שחיי לה בנים ובנות: 31. ועשית מנורת וננו. הרבהה כמו לשולחן. רדכת¹⁴) ואת המורה נכח לשולחן: מקשתן, עשת¹⁵) והב לך ופיצל בה קים ונבעים בקרים: ירכה. הוא הריגל הרחב של צד קדרע שעומד עלי כל המנורה; וכןנה, הוא הקנה האמצעי שיוציאן ומתקען ממעו שלשה קים מכוא ושלשה מכוא: נביעה כפתחoria ופרחה ממנה יהו. בקנה האמצעי, שמכל כפתור יוצאים שני קים רדכת¹⁶) וכפתור תחת שני הקים ממנה: 33. שלשה נבייעים. חלין¹⁷) כמוון שם. גנות נומות בקנה: כלי משוקדים. כען שקרים של בליטות בכתלי הגביעים. כען שעשין כני מצירין בליטות כען כפות או כען תפוחים שקרים

¹⁾ מנותה ה' צו עב. — ²⁾ קוצר דברי רשי. — ³⁾ ויקרא כד, ז. — ⁴⁾ פרק יא משנה ז. — ⁵⁾ ויקרא כד, ג. — ⁶⁾ כפירוש הראשון בדברי רשי וכבלן הכתוב ביד' כי א' כח, ר. אבל ש תום מנותה דף צו עב דה לא הו ש נינפן. — ⁷⁾ במודבר ד, ג. — ⁸⁾ בכינוי: לחם הפנוי, שלא כרבבי הכתוב. — ⁹⁾ ר' יוסוף בדור שור בשושטש בעORTH-רטבם כתוב לפ██ק הדה (בראשית 140): וזהו לחם ניל ודור לבא לפני המלך. — ¹⁰⁾ ויקרא כד, ה. — ¹¹⁾ בראשית מל, לד. — ¹²⁾ שמייא לא, א. ה. — ¹³⁾ הם דברי התרגומים שם. — וועט דבריו לעל, ב. ו. — ¹⁴⁾ ס. לה. — ¹⁵⁾ בכינוי: עשות. — ¹⁶⁾ בפסוק לה. — ¹⁷⁾ חלון שם דבר הוא ופרטנו מקומות החלולים. והוא פירוש של נבטים.

הביא סימים ברכבת, בקורתה כך לך כמום בכוי השא¹⁸): 7. מלואים. שהאבן מלאה עמוק המשכגת כען אבני התכעות: 8. מקרש. לשון מינדר¹⁹) שאתקדש ואודמן אליהם לדבר מהוכו²⁰) ברכבת²¹) וונוערת שמה לבני ישראל: 9. ככל אשר אני מראה. ככל הדמיות²²) של כלים ושל בניויס הראה לו ממש החק למשה כמו שמעינו ביהוקאל לבני ב' שהראדו בכבול [ב]amarot al hohim²³) וגם בדיבור הראה לו ופי לו כמה שכת. וכן מוכיח לפניו²⁴) ככל אשר אתה מראה בהר. אם בדיבור לך, היה אומר אתה מראה, למה הוצרך לומר בהר: 10. וושו ארון עצי שטים. לפי שהוא דבוק ארון של עצי שטים לכך²⁵) נקוד חמק פטה. ואגפי שבמעשה בכלל מצינו שעשויה תחילה משכן ואחר כך כלים, ארון ומערה ושולחן, שהיכן יכנים את הארון והשולחן כל ומן שאין משכנן עשוין? אלא בצדיו הוצרך לפרש עשיית הארון והשולחן ותחלתו. שבסביל הארון שהוא עיקר של ועשוי לי מקרש והוצרך לעשיות משכנן²⁶): 11. והב טהור. מוקך: 12. ויצקתה לו. בולטין מנוף הארון ולא מחוברות: ושתי טבאות מן הארבע טבאות: על צלען²⁷) הארץ. מעד רחבו, שהרוי בולטין היו הדברים לצד ההיכל. ובעל ברחך ארכו של ארון מצעפן לדורים והברדים ממורה למערב: 16. את העדות. הלוחות שם עדות וברית בין החק לישראל, ולכך נקרוא²⁸) לוחות הברית: 17. כפרט. לשון בסוי: אמתים וחצי ארכו וננו. במדת ארכו ורחבו של ארון: 18. כרו בים. עופת. רדכת²⁹) את ברוב ממשח³⁰) הסוכר, עוף נדור בעל נפבים. וחכמים פירשׁו³¹) פוי תינוק: מקשה. מעובי והב הכפרה. הקישו בקרים להבליט ממעו כרוב ולא נתחבר שב: 19. מקצת. מאמצעת נבול רחבו של כפורת שיזהי פוי שכינה הנראה עליו לצד ההיכל: 20. למללה. לצד ראשיהם: ופניהם איש אל אחיו. שווה הוא אל אמצעת הכפורת יהו פנוי הכרובים: 25. מסנרת. כען לבובין שעשין

¹⁾ לד—לה. — ²⁾ טין דבריו ט, ג. — ³⁾ בכוי: מהוכו. — ⁴⁾ כת, מג. — ⁵⁾ בכוי: הרכמות. — ⁶⁾ ככל אותן בא בגין בטאות בכוי. ט RSBM דף 37 הערה 2. — ⁷⁾ כה, מ. וথיבת, ככל לא נמצאה שם. — ⁸⁾ בכוי: למה במקום לבך. — ⁹⁾ כברוי ר' שמואל בר נמי בשם ר' יונתן בבלוי ברכות דף נא טא המוכאים בשני לשון בוטסת לדבר רשי' לסתן לה, כב. — ¹⁰⁾ בכוי: של צלע. — ¹¹⁾ דברים ט, ט. — ¹²⁾ יהוקאל כת, יד. — ¹³⁾ בכוי: ממשך. — ¹⁴⁾ מוכה דף ה ע"ב.

אמות כי לעשרים קרש שבעפין ועשרים שבדרום יש שלשים אמה, כי רוחב הקיש אמה וחצי; כשפירושן²⁾ על המשכן ארבען לאורך המשכן שלשים אמה, והרי עשר אמות תלויות אחורי המשכן; ולצד צפון ולצד דרום מן הנערמים ושמונה אמות עשר על המשכן ולצדדין תלויין התשע מאן בכתול צפוני ותשעה בכתול דרומי. וכשפירוש עליה³⁾ ודייעות עזים שהן ארבען ארבעים וארבעה, חצי הדרישה שהן שתי אמות נכפלות למטה⁴⁾ והשלשים על המשכן, ויבן הנתרות העשר מהן תלויות אחורי המשכן בשווה לרישות התחרתנות, וחצי הרויעה העורפית, שהן שתי אמות, יותר מן התחרתנות. וכשפירוש רחבן⁵⁾ שהוא שלשים אמה לאחר שנחברת, או על רחבו של המשכן מהן עשר אמות, ועשר אמות תלויין לצד צפון וכן גן דרום, ונמצאו עדיפות אמה מאן ואמה מאן על התחרתנות, שהן גערות השע מכאן [ותשע מכאן], ואילן עשה. וזה שכת⁶⁾ האמה מהו והאמה מהו גויא: 13. על צדי המשכן, לבסות האמה של ארנים עד הקירען, שהרי גובה⁷⁾ הקישים עשר אמות עם הארנים: 14. ומבסה עורות תחשים מלמלה. מלמלה של גערות אלים. וכן פשטו משמעו. ויש מפרשים כן במס' שבת⁸⁾: 15. עצי שטים עמודים. וכקפני. ונתני אתן⁹⁾ ולא שוכבים: 16. שתי ידות לkish האחד. הרויען היו הקישים באמצעות להנחת שתי ידות בהן: מושלבות הידות והכנדר והה. וכל סכיב הידות היה הקיש חרוז¹⁰⁾ מכל צד כדי שיוכנו הידות¹¹⁾ של כל קיש וקיש בתוך שני ארנים שתחת הקיש האחד. וכן הארנים היו תלולים להכנים בהן הידות: 22. ולירכתי המשכן תשעה שה קישים שהן תשע אמות מצפין לדרום. נשאר חצי אמה בקרן מערבית אצל הצפון מכאן ואצל הדרום מכאן אויר, ובאין שתי ידה, ארבען ארבעים ורחבן עשרים ושמונה; והmeshcn ארכו שלשים

¹⁾ בכ"י: צפורהם. — ²⁾ בכ"י: עליהם. — ³⁾ אל מול פין האهل כבסוקם ט. — ⁴⁾ בכ"י: רחבן. — ⁵⁾ בכ"י: כל. — ⁶⁾ בפסוק יג. — ⁷⁾ בכ"י: גובה. — ⁸⁾ דף נח ע"א. — ⁹⁾ בכ"י: אותה. — ¹⁰⁾ בכ"י: חוץ. — ¹¹⁾ בכ"י:

קלירץ¹⁾ ב"ל. ושוב שמעתי שכן מפרש בברבונא²⁾ אmondalez³⁾ ב"ל לשון שקרים: כפתור ופרח. במאצע כל קנה לנו: 35. ובפתור תחת שני הকנים הוציאים ממנה, מקנה האמצעי שהוא עיקר המנורה: לששת הנקנים שלשה בעממים וככפרור וככפרור וככפרור⁴⁾. לא הצורך לכתב "כנ" לששת הנקנים⁵⁾ כאשר כתוב בפסק ראשון⁶⁾ לפי שמנה את כלם: 37. נרויה. לchez⁷⁾ ב"ל שנותנים שם את השמן והפטילות: והעליה הכחן את נרותיה שבעה על שבעה הנקנים: והairo על עבר פניה. ידליך הפטילות אל עבר מול⁸⁾ [פנין] המנורה שוויה לצד השולחן שנכנדו כרכתי⁹⁾ ואת דמונרה נוכח השולחן וכן בתוכב¹⁰⁾ אל מל פין המנורה יairoו שבעת הדירות, שככל שבעתן מארין לצד השולחן שכנויה לפניה: 38. ומלךיה. שלוקין בהן הפטילות ונותנן בנותן: ומחתויה. כהטיבו את הנרות בבקר חותה בהן נחלי הנrhoה ומותר השמן שבנותן: 40. מראה. לשון מופעל על ידי אחרים. אמשטהיין¹¹⁾ ב"ל. אשר אהה מראה. ממש הראה לו תכנית המנורה. אמושטהיין¹²⁾ ב"ל. אבל ל"י הנראת אליו, מעצמי, פובודז¹³⁾ ב"ל:

כו. 1. ואת המשכן [ונו]. עשר יריות התחרתנות¹⁴⁾ קרויין משכן, כי תחרתינם הארון מקום שהשכינה שורה: 3. חוברות. תחרות ייחד במחת: 4. מזכה בחוברת. בשפת ירעה החמישית: 6. וחברת. ע"י קריטים בלולאות תחבר שתי המחרות: והיה המשכן אחד. עשר היריעות הקרוין משכן יהוה עתה אחד: 9. וככפלת את הירעה השישית. כלומר חציה תולה למטה אל מיל פין האهل וחציה של אהזונה תמרה על אחורי המשכן יותר מידיעות המשכן שתי אמות. וכך עשר התחרתנות בשותחיםרו מיראה, ארבען ארבעים ורחבן עשרים ושמונה; והmeshcn ארכו שלשים

— 24. RSBM דף 94 ש סימן¹⁾ couleurez (?) = colorés, farbig⁽¹⁾ בכ"י: בני רבונא. — 25. RSBM דף 94 סימן²⁾ amondalez (?) = gemandelt⁽³⁾ בכ"י: וככפרור וככפ. וככפת. והברות כמו שודפסתי. ומרפיטים לא הבינו ושינו בלבד דעתה. — 5) בבחוב הוּה כתוב: לששת הנקנים; לא: כן לששת הנקנים. — 6) בפסוק לא. — 7) Luces, Lampen⁽⁷⁾ ספר על רשבים כב. — 8) סימן 26. השחותה תחכח מיל לפרט תחת טבר. — 9) כב. לה. — 10) במדרב ח, ב. — 11) RSBM, wirst zu sehen veranlasst⁽¹¹⁾, es mostrez, wirst zu sehen veranlasst⁽¹¹⁾, fut veduz,⁽¹³⁾ עין שם סימן ט. — 12) a mostrez, hat gezeigt⁽¹²⁾ סימן. a. עין שם סימן ט. — 13) wurde gesehen, offenbarte sich כב"י: ח תחרתנות. ומזה נולדה טעות בעל קרן שמואל והמדפסים והאזרונים.

מכאן ומכאן ומרובע לנמי ווויות המשם מכחין; 26. בראחים (ונז) חמשה. חמשה טכניות בכל קרש מכחין והחת (זה) להבנים בהן הבריות מלבד הברית התיכון שתוך הקרים שעשו נוקבים כולם להבניהם הברית התיכון בתוכם בטור תלל הקרים. הרי האדנים מלמטה והבריות החזיניות ובירית התיכון. הרי חוק התיכון בתוכם בתוך תלל נקי הקרים נдол. לפ"י פשוטו של מקרה שלשה ברוחים תיכונים הוא, אחד צפונו ואחד בדורות ואחד ממערב מן הקצה אל הקצה מקצת כותל צפני לקצחו השני וכן וכן במערב, ועל ידי המקצועות נתחבר כל המשכן כל שלוש כתליין יחד, שוררי בריחי הצפן והדרומי) נכנמו גם במקצועות, שוררי אמה מן המקצוע מכפה עובי קרש של מקצוע השני, והורי קבועים ראשי הבריות של צפון ודרום במקצועות. ולפי דיברי רבתינו²⁾ בריח התיכון מתעלג בתוך שלשה הכתלים מן הקצה אל הקצה על ידי נם: 31. פרבתה. לפי עניין לשון מחיצה והברלה בין בית לביתה: מעשה החשב. אומן³⁾. כגון משלימים צירודין מעשה אורג⁴⁾. אבל רוקם ציר מיטה במחוץ רבתינו⁵⁾: 32. וויהם. כגון מולג⁶⁾ בעמידים, קבועים להבנים בהם שפת הפרוות מלמעלה⁷⁾: 33. ונחת את הפרכת תחת הקרים של חצר המשכן והוא, שהם סופת עשרים אמה של יריעות והפרוטות בתחילת המשכן. כי המשכן ארכו שלשים והקרים באטען של ארבעים אמה של עשר יריעות, נמצא מ⁸⁾ הפרכת עד פתח מרווח עשרים של היכל, וממנו לצד מערכ עשר אמות של בית קרתי הקרים: 36. מסך לפתח ההאל. שאין שם ירעה בלבד חצי הירעה הכתלה למלחה: מסך. כמו מסך. וכן מן, מני. לפ"י אפילו בשון דברין אין וחפין בראשיהם לפ' שהן לשון פעיל כרכבת⁹⁾ מסך פחה האל מועד, מןן של פחה. וכן שאל בלי משוח בשםן. אבל דבר בקר שהוא שם דבר בשואה דבר נקוד בחתם, ¹⁰⁾ בקר ונבה השלמים, ¹¹⁾ בקר השימוש:

¹⁾ בכ"י: ותרום. — ²⁾ שבת דף צח ע"ב בבריותא, ולא כבריותא רמלאתה המשכן, (ע' רשי). — ³⁾ ר"ל חותם הוא שם האמן ולא שם האומנים וכבריות ששי' לתבנה ווקם בפסוק ל. — ⁴⁾ בפירוש רש"י לירעת חותם ולירעת חותם בפסוק א. — ⁵⁾ בפרש רש"י לפסוק ל. — ⁶⁾ בכ"י: מרלו. כי אותיות ד' וו הדרימות נחלפו. — ⁷⁾ בכ"י בא המאמר זהה אחרי פירוש פסוק ל. — ⁸⁾ בכ"י: שד הפרכת. — ⁹⁾ במדבר ד, כה. ובכ"י: האל מועד. — ¹⁰⁾ שמואל ב, א, כא. — ¹¹⁾ במדבר ז, פח. — ¹²⁾ דברים טו, ב.

כו. 1. ועשית את המזבח. מבה החזון שבעשרה: 2. ממנה תהיינה קרבנותיו. ולא מהבותות: 3. ויעיו. שקרין ודיל¹⁾ ב"ל לקבץ בהן הדשן ולתת אותו בתוך טרתו להחציא בהן הרשות אמרור בצע את אהרון²⁾; ומזרקתו. لكבל רמי הקרבנות ולהפכן על המזבח: ומולגותתו. לחתות בהן איברי הקרבנות ולהפכן על מחלי המזבח להתקטרון: ומחותתו. לחותות בהן נהלים כרכבת³⁾ מחלות אש מיקוד. 4. החותה איש אש בחיק: 5. מכבר. ככברה. כרכבת⁴⁾ כאשר יגע בככברה ולא יטול צורר ארץ: 6. כרכבת. בニמת המזבח שמתפרק למללה לכלת על אותה הכנימה מביך המזבח, ונס בהלהה קריין בן בשוחית חולין⁶⁾ עד שיכרכבת, בליטות וצירין שככלים⁷⁾ גנות שעשין בהן קריין בן: עד חצי המזבח. להבדיל בין דמים העליונים לתחתונים. וסימנק⁸⁾ עולה השופט למללה חטא העופר למטה. ובכחמה למאפרע⁹⁾ חטא למללה וועלה למטה. הכל בספקת ובחום¹⁰⁾: 8. נבוב לוחות. חלול. וכן נבוב לבב. וכשחונים מלאין אותו עפר ואחר כך מקריבין עליו: 9. קלעים. פי' מהם¹²⁾ עיין ירידות המה. ומחלוקת שנייה¹³⁾ פירוש¹⁴⁾ וקלע עליהם מקלעות כרובים¹⁵⁾ מקלעת פקעים. עניין פיחוח המה. ואני אמר כי יש לומר שאף קלעים של חצר המשכן הוא עשוין בעניין מקלעות וצירין: 10. וחשוקיהם מוקפים כסף. פתרונו לפ' עניינו: 12. עמודיהם עשרה¹⁶⁾. לכל חמש אמות של פרשה חמשא עמד אחד: 14. וחמש עשרה אמה קלעים לבתף. לצד מרווח בכנימת השורה שיש רוחב חמשים אמה טו' אמה מטר וקלעים, וכן לצד השני, ומפרק עשרים במאמען. הרי חמשים אמה מכותם: 18. ורוחב חמשים בחמשים. כיצד? החצר ארכו מהא מרווח לмерב שהרי כותל צפוני מהא אמה קלעים. וכן דרומי. ומעפן לדורות חמשים

¹⁾ Feuerschaufel או vadil ובל' vadilvedil. עין 95 סימן 28.—
²⁾ יקרא ז, ג. ד. — ³⁾ ישעה ל, ד. — ⁴⁾ משלוי, ו. מ. — ⁵⁾ עמוס ט, ט.
⁶⁾ בחולין דף כה ט"א לפ' נרסתו: כל שעה... לכרכב. — ⁷⁾ בכ"י:
שככל. — ⁸⁾ לחתלה דברי הסמין יש לנו הוראה אחורית כי השופט תללה למללה בכינוי כי עופף על פני השדים, וככל בהו לוכור כי שולת הטוף למללה וככל הנשאר יכול בהו לוכון בני אם. — ⁹⁾ ריל מהפוך הו. — ¹⁰⁾ אולי דעתו על ובוחים דף ג, ט'א. — ¹¹⁾ אובייא, יב. — ¹²⁾ במחברת קלט II. — ¹³⁾ ברופם במחברת קלט III. — ¹⁴⁾ מליכים א' ולב. — ¹⁵⁾ שם ו. יט. ובכ"י: מקלעות.—
¹⁶⁾ בכ"י: טמורות טשרים, בטמות.

אמה רוחב החצר. ומשכן ארכו שלשים ורוחבו עשרה. העמד המשכן על שפת חמישים מן דמיה¹) ונשאר חצרמן [ומורח²] לפניו³] המשכן חמישים כחמשים מרביעים פנויים ובשלשת רוחותיו חצר עשרים אמה, שחרי ארכו שלשים. ונשארו אחריו לערוב עשרים מן החמשים של אורך מאה אמה, ורוחבו עשר⁴) ונשארו לצד צפון עשרים מן החמשים רוחב, וכן לצד דרום: 19. **יתידותיו.** הקשורים בקלעים ותוחכין אותן בקרקע שלא ירונן יריות מלמטה לבאן ולכאן ברות:

ואתה תצוה.

20. ואתה תצוה. למלטה הוא אומר⁵) דבר אל כי ישראל ייקחו לוי תרומה לפי שענה לצורך המשכן אבל בגין שצווו והכל הדרות להט שמן למאר לכל שנה ושנה לכך הוא אומר ואתה תצוה, שינה הלשון, לפי שביל לשון צוואה⁶) לדורות היא. וכן הוא אומר בתורת כהנים⁷ וכטיפר⁸) כי כל לשון צוווי איתך אלא מדר ולדורות: וך. ללא שמרם. הותם מתושם במתנתם כי [מן] הטחונים בריחים איתך לך לך: 21. לפוכת לפניו העדות:

כח. 4. ואלה הבנדים ון. כולם מפרשים לפניו: חשן. לפי עניינו ופשוטו כען נרתך וככם, שחרי כתול היה; ואפור. לשון מלובש שמתתקשת בו ומבסמה בו האדם למלטה מכל בנדוי: תשבע. כען גנות נמות הוא עשו: מצנפת. כובע בראש, כרכבת⁹ רגניף מלוכה: ואבנט. אור: לפי הפשט מכנים לא הצעץ להכיד כאן, שאיתו מוכיד אלא בנדים הנראים העשויים לבבוד: 6. ועשו את

¹) בכ"י: מן דמתה. — ²) בכ"י: נשאר חצרמן המשכן ונו. ואון לו שחר. על כן הפטני תיבת המורה לפי העניין. — ³) הוופת תיבת לפניו על פ"י רבי אבוי בעירובין דף נב ע"ב ורבי רשי אמר בסוף ד"ה וחב חמישים בחמשים. כי צליות נלו דרכי רשבים. — ⁴) בכ"י: שערים. ווגה בועל קהן שמואל.

⁵) כה, ב. — ⁶) בכ"י: צוואה. אין זו דרך הכתוב הוה וטעות מודמיה לה. — ⁷) בתוכה פשת צו את אהרן. — ⁸) בתוכה המפר. — ⁹) ישעה סב, ג, ובכ"י: לניינך מלוכה.

האפור. אפוד וחשן וכי פירשם. אך אי אפשר בהם דברים שלא נטרשו: 7. שרי כתיפות חוברות היה לו וגנו. אפוד עשו לפ"י דורי כמו חצי מלובש מעתנו של אדם ולמטה ומכתשו בין לפני לבין מאחריו. וווער שכבר¹⁰) ויחנור אותו בחשב האפור ובוגר לו בוגר שהחשהב הוא עשו כמין אור עשו בתרוך שפת האפור בנוף האפור. והכתפות הלו שיתהן חוברות ממש מכל וכל, ומיכסם¹¹) את כל הנוף של אנשים מאחריו¹²) מעתנו ולמעלה¹³). והוא שכתי פעם שנייה עשו וחובור, שמלבד שהוא הכתפות [חובורות] אשה אל אחותה עשו כתפי האדם מלמעלה, חור ומחבר אותם מלמטה אל האפור. והחשן לפניו על לבו ורות ארכו ורחת רחבעו מחובר למלטה בכתפות וממלטה באפור. נמצוא הכל מלובש¹⁴) אחד ונמצא כל נוף הכהן מנוסה באפור¹⁵) ומהחובר לחשן ולכתפות האפור. שם לא¹⁶) היו חוברות הכתפות ייחר אלא כמו שתி רצשות עלות על צוארו ומחברות לשירות החשן מלפני, אם כן כshedchen עסוק בעבודה וכופף את צוארו למטה, ייוו נפלות הכתפות ומתפרדות והחשן נופל: אל שני קצחותיו. שמאחריו של כהן, קצחות האפור העליונות אבל החשן: 8. ווחשב אפודתו. שבחשב היה חונרו ומוחבר כדרת¹⁷) ויחנור אותו בחשב האפור ואפוד לו בו: 11. מעשה חרש כדרת¹⁸) ויחנור אותו בחשב האפור ואפוד לו בו: 12. מעשה חרש אבן. דבק הוא לך הריש פתח, חרש של אבן, אומן לפתח. ומשקל דגש הוא כמו גגב לכן הדודת קמיצה ולא חטופה: פתותי וחותם. כען פיתוח צורות של חותמות שעשין בטבעות: 12. על כתפות האפור. כתפות האפור באים עד צוארו מבאן ומכאן וכופפת עד לפניו¹⁹) ושם קבועים שתי אבני בראש הכתפות ויש²⁰) בהן שרשות שמנויות על החשן שלגנד לבו והוא תלוי כהן: אבני וכורן. כמו שאפוד לשפניע²¹) אצל ציע שכתוב בו קודש לייז: 13. ועשית משבצות והב²²). כען טם של ובה שיש גומא באמצעותו להבאים בו לראש השורות לחתיבה זאת נפה שדרומה

¹) ויקרא ח, ז. — ²) בכ"י: זמקנים. — ³) בכ"י: ואחריו. — ⁴) רצחה למחר שוכנות נחרבות מאחריו של כהן להחבה אחת רחבה, לנבות את נב כהן. — ⁵) בכ"י: מלובש. — ⁶) בכ"י: האפור. — ⁷) בכ"י: לנו. — ⁸) ויקרא ח, ג. — ⁹) ריל ותעכמו בשלותם על כתפי הכהן אל עבר פניו. — ¹⁰) בכ"י: יש. — ¹¹) רמו על דרכיו לפסק לנו. — ¹²) בכ"י: ועשית משבצות ובה טהרה.

לנבל ולסוט כעין ביטון¹⁾ בלבד שעשין בראש חנויות של nisi כדי שתוכנן²⁾ במשכבות. 14. מעשה עבorth. לפי שיש שלשות בעין אחר תחובות זו בתוכו זו כען לולאות. לכן צירך לפרש שלא הוא עשוין בן אלא משכנתן בארכן כעין חבלים שלטני³⁾: ונתת את שרשות העבותות על המשכבות. ועדין לא פריש כאן באיזה מקום יקבע. ולפנינו⁴⁾ מפרש שני ראשיון בראשון של שרשות יתון בטבעת החשן ושני ראשיון שנותן במשכבות יתון בכתפת האפוד אל מל פנו: 15. החשן משפט. לפי שיתנו בחשן⁵⁾ האורים והחותמים שנגידן משפט ישראל וצרכיהם לדכת⁶⁾ ושאל לו במשפט האורים. לבן קריי [חשן] משפט: 16. כפול. כען נים. לפי שנונין להנבו האורים והחותמים: זורת. חזיאמה⁷⁾: 17. ומלאת בו. גנות להושיב בהן האבני: 22. ועשה. על החשן שרשונות נבלות. הם שרשות של המשכבות האמורים למללה⁸⁾: 23. ועשית על החשן [ונור]. על שתי צעתו הגלומות תתן הטבעות להכנם בהן: שתי העבותות ושתי קצותם הנונים במשכבות תנתן על כתפת האפוד ונמציא החשן תלי באפוד. ועדין יכול ציריך של החשן התהתקן להיות מנגע הנה והנה, עד שמחברו אל האפוד כמו שמספרה והליך שעשה בקצוות החשן מכפים שתי טבעות אחת מכאן ואחת מכאן ושתי טבעות בקצוות האפוד על סוף הכתבות מקום היכרין מלמטה אל האפוד והחשב מלמעלה⁹⁾, והיו¹⁰⁾ של החשן מלמטה ושל אפוד מלמעלה, וכשבא¹¹⁾ פtile תכלת מטעות האפוד אל טבעות החשן, [חשן]¹²⁾ מלמעלה והאפוד¹³⁾ מלמטה: 28. וירכשו. ויחנרו¹⁴⁾:

¹⁾ Knopf bouton. וען 88BM דף 126 במקום הדעה. — ²⁾ התחפה הנפה, ופרש מגבילות בספק ד' זינבלות בספק כב' לשון נבל וסוף כרעת רשי. — ³⁾ בכ"י: שלא היו שערין כעין חבלים מובחן בארכן כעין חבלים שלונו. וכל משכנית יראה שתכבות כעין חבלם ב拊ם הראשינה צרכנות להוות: בן אלא, על ידי טעות נתנו לדומות להן בהברה אוთיות בשטם המאמר ההה. — ⁴⁾ בספק סד וכלה. — ⁵⁾ בכ"י: שנונינו בלהם. וכן קדור הוועז ראשון של שערינו להוות נמחק. — ⁶⁾ במרבר כו, כא. — ⁷⁾ רמאמר הקוצר והה המפרש ורת נשמט כדפוסים. — ⁸⁾ בספק ד'. — ⁹⁾ ריל אל השפה תפלינה של האפוד והחשב, לפי שמכתבנין אומר ממעל לחשב האפוד. — ¹⁰⁾ ריל השבעות. ובכ"י: הו. — ¹¹⁾ בכ"י: כשייא. — ¹²⁾ בכ"י החשן פעם אחת ולא כראי שתי פעומים. — וריל לפי שחבות ולא זה החשן מעל האפוד, נמצא החשן מניה בשפטו התחרונית על האפוד שהוא לעת רבבם מותני הרבן ולמטה. — ¹³⁾ בכ"י באו כאן: מלמעלה והאפוד, שתי פטמים. — ¹⁴⁾ בכ"י נמצא הפירוש הזה אחר פרוש את האורים ואת החותמים.

30. את האורים ואת החותמים. כען השבעות על שמות ברכבת החק¹⁾ שהיה נתן בחשן להגיד משפטן וצרכיהם. אם דאות מינדים להם תרופים וקסמים שליהם ברוח טומאה להבדיל כמה הבדלות בין טומאה לטהורה קל וחומר לקורואה שמנורת: 31. מעיל האפוד. שלובש עליו את האפוד: כליל תכלת. כלו תכלת. ונראת כען לפי שהוא נראה²⁾ תחת האפוד והחשן שבאיו לוכרין וגס התקלת שודמה לרקייע הרי הווא לוכרין כמו שאמרו רבותינו אצל תכלת שכיציות³⁾ שהחכלה דומה לים ויס דומה לרקייע וركיע דומה לכלא הכבוד, לפיך הוא תכלת כלו ולא ארמן ולא תולעת שני: 32. פי תחרא. פי ראשו⁴⁾. פתה שמכוונים ראשו בשלובשו: בחובו. באמצעותו לעלה—להבדיל—כען מלבושים של גלחות⁵⁾: לא יקרע⁶⁾. לא יפתח בית צאוaro למטה כען מלבושים שלנו אלא למשלה, שבשת אירינה מיחן בו צואר⁷⁾: 33. בתוכם. בין רימן לרימן ולא בתוך הרימן: 35. ונשפט קולו בבאו אל הקרש. שפומו⁸⁾ (זהב) נוקשין ומכין וזה ע"פ שבילת הרמוניים בינויהם. ולפי שצאה הקבב⁹⁾ וככל אדרט לא היה באهل מועד בכאו לכפר בקדש עד צאתו, לך ציהה הקן ונשמע קולו בכאו ויתרחקו השומעים ממש: 36. ועשית ציע. לפי שערינו על מצח מקם ראוי כי ני אדים קריי ציע כמ"ז¹⁰⁾ מציע מן החורכים כמו שפירשטי¹¹⁾ על המשקוף. לך נראת כען: קדרש לי". על האפוד ועל החשן היו שמות בני ישראל לוכרין שכiper דקן על עיי. הקשים שקיישו בני ישראל הכתובים למטה מן הציע באבני האפוד והחשן. קדרש לי", כלומי. החק מרצה עון הקדרים¹²⁾: 37. ושםת אותו על פתיל תכלת. פתיל אחר הוה בשני הראשי הצעין שמניע מאון לאון שידא לציען מקשר בהן ושלשה חותם מלמעלה על הראש והוה עשו על [ידי]

¹⁾ בכ"י: שהוא נראה. — ²⁾ ספורי לבמדבר טו, ליט' ומלהות רף מנ ט"ב. — ³⁾ בכ"י־אשון במקומות ראשיה — ורשבים ראשיה — ורשבים רצה לפרש חיבת פ"י הגמצא שי פעמים בברורי הכתוב תהה. ולא ח"ש הכתוב להקלרים המאוחר. — ⁴⁾ בכ"י: נחלם. — ⁵⁾ בכ"י: ולא יקייע. — ⁶⁾ ראה נא שפירש תיבות לא יקרע שלא כרבבי מפרשים אחרים. — ⁷⁾ וקרוא טו, יי. — ⁸⁾ שיר השירים ב, ט. — ⁹⁾ לעיל יב, יג. — ¹⁰⁾ ש דבריו לפסקות לה. ונראת שפירש קדרש לי"י בן: ישראל קדרש לאין הוא כי כל עותם יכופר על ידי הקרבנות בסוציא הציע, ושמותם על לב אהרן ועל שתי הרפיו יחולו בוה לוכרין ולרכזן לפוי ה' תמר.

החוותין בuin כבע על המצענת¹⁾: אל מול פni המצענת היה
הציג על מצחו, מקוף מאון לאון: 38. ונשא אהרן את עון הקדושים
ונו. לפי פשוטו לא דיבר הכתוב בטומאת קדשים. אלא כך
פירושו. כל קרבנות שיבאו ישראל או עליה או חטא או אשם
לכפר עליהם. שיסיעו הציע עם הקרבן להזכיר לפני דק' שיחיה
לרצון ולכrown לבני ישראל לחתופר לרם: 40. לכבוד ולתפארת.
לפי שהמנוגעת על בראש צריכים ייפוי נאה בוחר: 41. והלבשת
אותם. בשזוקם²⁾ המשכן:

כט. 2. ולחם מצות. אף בתרנו קרי לחם. ונס שמן היה
בו³⁾ כי הוא להם אמר עם חלות ורקין בעשית מילואים
בפרשת צו את אהרן⁴⁾. הלוות ורקיקם מפרושים במסכה מהות⁵⁾
ומכל מין ומין עשר הם: 3. והקרבתם אוטם בסל. בסל⁶⁾ תכאים
לעוריה: 9. וחנרת אותם אבנת אהרן ובנו. בוה⁷⁾ נחלקו במסכת
זומה⁸⁾ לפי שאין סדר לכישון הכתוב כאן בסודר⁹⁾ [לכישתו] בזו את
אהרן¹⁰⁾. ולפי הפשט אין לדرك: 6. נור הkadsh. זה וחזון:
27. וקדשת את חזזה התונפה ואת שוק התרומה¹¹⁾ שניהם לשון
הפרשנה, אף חזזה קורא תנופה, כי לבר הונף ונאבל אבל השוק של
כאן נקטר, אבל של דורות שניים נאכלין: 29. למשחה בהם, להתגרל
ביהם כuin משיחת שמן. ונס בכל מקום קורא גנדולים משיחים.
אל תנעו במשיחו: 30. ילבשם הכהן בחתונכו¹²⁾ להוזן כחן
נדול: 35. שבעת ימים תמלא ידים. שבעת ימים לפני יום השמיינ
שהיתה עבודה באחרן ובנו היה משה מקיים את המשכן בכל יום

¹⁾ עין פירוש רשי. — ²⁾ בכ"י: שכאק. והאותיות דומות בכתב. —

³⁾ בכ"י: ונס שמו היה כן. ורבו משה בן מנחם ויל' (Mendelssohn) היטיב
להזכיר המשוחה ביבאו לו לנתקינה השלם. — ⁴⁾ בכ"י וקרא ח.כו. — ⁵⁾ דף
עד פ"ב ור' עה ט"א. — ⁶⁾ בכ"י: בצל בצל. והמרפסים לא דרכן התשועת
והשמטה התיבות. — ⁷⁾ בכ"י: בן. ונראה שהזה כתוב בו בחסרון כי וצל
בוי שרווא בוה באשר להתני. — ⁸⁾ דף ה ע"ב. — ⁹⁾ בכ"י: בבדר. —

¹⁰⁾ וקרא ח.ג. יג. — ¹¹⁾ כשרה שלמה של כי' אשר לפני ודופתני כי שם
נמצאו תיבות „נור הkadsh הו“ בכות השורה וחובות „שניהם לשון הפרשה“
בתחלה דשורה של אהיריה והמחסרו נראת לעין ומדרפסים לא כיוו בראין.
ולפי הנחותי ישרש תיבות נור הקדש בפסוק וו' כריש". ובא הפה רשות של אל
במקומו כאשר יקרה לא אחת ולא שחים. ט' רה 35 לוויה. וכאן לא
העתקתי המאמר ממלומו כי' להראות את הקורא דבר הדברים עם
חרונים בכ"י. ובפירוש ישב"ס לפסוק כי' נשפטו דברי המקרא אש' הופתני.
ואלה הופתך גם בעל קrho שמואל, אבל מחק תיבות אוירות שלא בדין. —

¹²⁾ תחלים קה,טו; דברי הימים א' טו,כב. — ¹³⁾ בכ"י: בחתונכם.

ומקיף קרבנות בכל יום ולערב היה מפיך, וביום השmini הוא
באחר נינן חוקם המשכן למורי¹⁾) קרכת' באלה מקדי²⁾ ומיכאן
ואילך עבודה באחרן ובנו: 37. כל הנוגע וקרב אל המובח יקרש
ויתהדר תחוללה בטרם יקרב אל המובח³⁾: 43. ונקדש בכבורי.
שאהויה⁴⁾ נראה לישראל כשיוקם⁵⁾ המשכן ותבא אש של מעלה
ותאבל את הקרבנות כוכת' ביום השmini⁶⁾ כי היום יי' נראה
אליהם. וכות⁷⁾ וויא כבוד יי' אל כל העם ותבא אש מלפני יי'
ותאבל את העלה לנו: 46. הוציאתי אותם מארץ מצרים כדי
לשכני בתוכם:

ל. 1. מקרט קטרת. ולא צולה ושלמים ומוחות ונסכים:
6. נתת אותו לפני הפרכת. בהיכל: אשר על ארון העדות.
היא הפרוכת להבדיל בין להיכל: 10. אחת בשנה. ביום הבכורים.
crcת' באחרי מות⁸⁾ ויצא אל המובח אשר לפוי יי' לנו. אבל בכל
השנה צולה לא היו עליו דמים אלא קטרות:

כ' תשא.

12. כי תשא. כשקיבצם משה לישראל להפריש תרומות
הmeshchen/man. ו/or הכהף נתן לעבדות המשכן crcת' באלה
פקדי⁹⁾ וכסף פקיד העדה מאת הכר ונוי: 13. עשרים נרה. מין
מטבע הוא: 16. כסף הבכורים. כסף כופר נפש: על¹⁰⁾ בעבודת
אל מועד. crcת' מאת אדומים למת הכר כבר לאדן: 23.
בשםים ראש. חשובים. crcת' עם כל ראשי בשמי. ונראה
בעיני כי בשמיים נידולי אילנות crcת' הבביחי נני ילו בשמי.
אבל בשמיים ראש מני שرف אילן או דברים שמצויאן מן

¹⁾ תלך בדרך ספרי ורט"י המכיא למדרבך, א. — ²⁾ מ.ב. יז. — ³⁾ כיש

אומרים שהביא ראב"י. — ⁴⁾ בכ"י: שאהא. — ⁵⁾ בכ"י: יומ שמיין. והמקרא בוקרא ט.ד. — ⁶⁾ ויקרא

ט.כג. כה. — ⁸⁾ ויקרא טו,ת. — ¹⁰⁾ בכ"י: כל. — ¹¹⁾ לה,כג. — ¹²⁾ שיר השירים ד.ד. —

⁹⁾ שם ד.טו. — ¹³⁾ שם ד.טו.

הקריקט³): מר דדרור. השוב ומנו² מוד עובר, השוב בכל מוחרי מדינות³). ומהציתו מפורש בכריות⁴: 25 רכח מרכחת. לפְיַה הפשט כתיחסים ונחותים בשםין יעורבים יפה, כמו⁵ ישים ים כמרקחה, לשון הנורבות: 29 כל הנוגע בהם יקרש ויתחר תחילה קדם שנע בהם לאחר שמשחו⁶: 32. ובמחנהו). בחשבון הביטאים של פרשה זו: 33 ואשר יתן ממן. משמן שעשה משה: 34 סמים. כבר פירשתו למעלה⁸: סמים ולכונה וכיה. לפי הפשט בתחילת כל קח לך סמים ופירש מה הם סמים נטף. ושחלת וחלבנה הרי אילו סמים שצווית שתקח לך עוד קח לבונה וכיה. ולפי הפשט לבונה וכיה אינה סמים. וסמים אחרון הם⁹ סמים ראשוני שבפסוק¹⁰). וכן דרך מקראות, כולל ופרש וחוזר ואומר הרי לך כל שאמרתי לך¹¹). וכן בנה¹² ואמר אליהם [אל נח] ואת אות הברית אשר הקימו ונו: 35. ממולח. מערוב. מבון היי ספינות בים שקורין מלחום מפני שמעבן דמים כלבתם: 36. ושחקת ממנה ונו. לקים ביום היכפורים מה שכתו באחרי מות¹³) וקטרת סמים דקה והביא מבית פרונת:

לא. 6. ובלב כל חכם לך שיבא לעשות המלאכה כבר נתתי בהם חכמה ועשנו ונו: 10. בנדי השדר. מן קליעות והם בנדים שמצפים בהם הארין והשולון והמעורה המפורשים בפרשת במדבר סייע¹⁴ ופרשו עליו בנד כליל תבלת, ¹⁵ בנד ארמנן,¹⁶ בנד תולעת שני. ואוֹן בנדים עשוין כגון שרד וקליעות: 13. אך את שבתו.

¹) וריל שרכ או מי שעשימים ריח. וראיינו מהיבות בשמות ראשיהם מי שף או נדייל קרלע תבייאר על דידרבוי המפריש הצרפתיא אשר פירש שר השירים וזיציא האפרוש לאור הח' ר' אהרן טיללינק ני' בלפטיא אשנת 1855 למספר הגזירים וחשב רשכ'ם הא המפרש ואין לא כן אמרה וראיינו בספרי RSBM דף 17 עד דף 19 שאיש אדר חבירו אבל תלך במקצת דבריו בעקבות רשכ'ם. ושם כתוב לשו"ש ד, ד: מור ואהלו. בשםם הם הנדילים בקרישות מנותת הפדרים ומקרוא מוכח שבתי עם בראשם שרשי בשמות.

²) שר השירים ה, ה. — ³ ט' ר' דבריו לבראיית בן-ט. — ⁴ דף ה ט'יא, — ⁵ סדר הדברים באובי מא, בן: ט' ישום כמרקחה. — ⁶ כפירושו לעיל כת, לו. — ⁷ בכ"י: אָתָּה בְּכִיָּה רוח נבואה ה'מוֹמָאָה. — ⁸ בכ"י: דברים ג' ה. — ⁹ שם בחוב: השארו נם כ'': הו, וזה לא תיב'. — ¹⁰ לא כרבוי רב הונא אליכא רב חיון בכיריות דף ו' ע"ב. — ¹¹ קרוב לרעת רבי ר' טמגאל בכריות דף ו' ע"ב. — ¹² ר' שמם שם בבראיית ט. ז. בא לבטף כלל אחרי הקימו כלל בפסוק י' וא"כ פרט בפסוק י' ט. — ¹³ יקרא טו, יב. — ¹⁴ במדבר ר, ג. — ¹⁵ שם ד, ג. — ¹⁶ שם ד, ח.

אפילו מלאכת המשכן לא העשו בשבת: כי אות היא [נו']. שאתם שותחים כמו לפי שאותם עמי:
 לב. 1. אשר ילכו לפינויו. כען תרפים העשויין במכבשות שנידר צורכיהם: 4. ויצר אותו בחרמת. הוהbek לך מיר כל אחד וקבע אותו וקשר את [הנומים] בולם בכנר¹⁾ עד שעשו דפוס של חמר ושל שעיה כדרך המתיכון ועשו בו צורת גמל והשליכו הוהbek בתוכו ונעשה גמל, כרכבת²⁾ ואשליכרו באש ויצא העגל הזה, וכרכיב³⁾ ויצר כרכבים כסוף בשמי חורטמים: אלה אלהיך ישראל אל אשר העלו. וכי שוטים הוא שלא היו יודעים שעיגל זה שניצר הום לא העלם ממצרים? אלא כל שעידי עז' יודעים שאלהינו שבושים ברא את העלם. אך⁴⁾ כוה הדו טויעם. שהתרפם יש בהם רוח טומאה כמו הנבאים שיש בהם רוח הקרש, וסבורים שהעגל שודיה מדבר ברוח הטומאה באילו היה מרבר ברוח הקרש של מעלה, וכך אומרים אלה אלהיך ישראל אשר והעלך לפניו. וכן לבן אמר על התרפם⁵⁾ למה וכאלו רוח הקרש והעלך לפניו. ולנסות בו את ישראל נתן בו רוח הטומאה של גנבת את אלה. ולנסות בו את ישראל נתן בו רוח הטומאה של מני מכשפות. ואוב וידועו [נתן] כי בו להכחיש פמלייא של מעלה ולהגיד נולדות, לרעתם אם יהו⁶⁾ תמים ל"י אלהיהם ולא היה בהם מעון ומחשך ומכחש ולא מאמין לאות ומופת של נביי רוח⁷⁾ הטומאה כרכבת⁸⁾ כי מנהה י"י אלהיכם אתם לרעתם אם ישכם⁹⁾ אוֹהבים את י"י אלהיכם ג' ווְיַדְעָה מֵשֶׁה אֲתָּה הַעַם כִּי בָּרְעָה הוּא: 11. ובצמץ אשר הוציאת. עמק ולא עמי. אשר הגאת, ולא אני העלית אלא אתה¹⁰⁾: 12. למה יאמרו. עשה למנ שマーク שלא ית hollow: 16. מעשה אלהים ה'מוֹמָאָה ולא פסל לך: חרות. כמו חרות או חרות: האחרונים כת' בהמ¹¹⁾ פסל לך: חרות. כמו חרות או חרות: 18. חולישה. נצחון. כרכבת¹²⁾ ויחולשו יהושע: 19. וישליך מידך.

¹) כפירוש הראשון בדברי רשיי. — ²) בפסוק כר. — ³) מלבים ב' ה, גנ.— ⁴ בכ"י: אָתָּה בְּכִיָּה רוח נבואה ה'מוֹמָאָה. — ⁵ בכ"י: הו. וע' נס דבריו לדברים י' יי. — ⁶ בכ"י: רוח נבואה ה'מוֹמָאָה. — ⁷ בכ"י: דברים ג' ה. — ⁸ בכ"י: שם בחוב: השם ברכבי פסוק ב'ב. ווְיַרְאָה שְׁהַבְּשִׁים רְשַׁבְּשִׁים קָרְבָּב לְפִרְשָׁה ר' שם והשתמש בהם כאן לומר שלא עמדו ישראל בנטון הוה שיטתה הק' רשותם בrhoתו רוח הטומאה של מני מכשפות גמל שעשה אחר. — ¹¹⁾ רשותם שמשה השב על דבריו י"י בפסוק י' — וקרוב לרבריו תמצאו בשמות רכבה פרשה זו. — ¹²⁾ לד. א. — ¹³⁾ ז' יג.

ויהABELו ולא שתו איש עדרו לעלו, שהרי אמר להן ה'ך הוריך עדייך¹⁾: ז. יקה. לך: הרחיק, שניהם בון מנודים²⁾ שלא חפש דק' לדבר עם משה בתרוך מנהה ישראל: 12. ראה אתה אומר אליו העל. ברכות' לעיל³⁾ לך נזה את העם: ואתה לא הורעתי אלא⁴⁾. הנה מלאיך ילק לפניך ואיני חפש כי אם בלבך עטנו בנטמך: 13. הודיעני נא את דרכך. אתה בעצמך⁵⁾ תורה מודיע לנו את הדרך. שתראי ילק ואיך אהrik: 14. פני ילכנו. אני בעצמי אלך כמו שבקשת ברכות⁶⁾ ופניך הולכים בקרוב: והניחותי לך. אלך עטך לכבוש את הארץ עד שאיתך לך מכל אויביך מסביב ברכות⁷⁾ עד אשר [יניה] יי' לאחיכם ככם⁸⁾ והיה בגדיה יי' אלהיך [לך] מכל אויביך וגוי. והמפרש והניחותי לך נת רוח עיטה במה שאעשה בקשה, שנותה הוא. ובו בכל דברים שהוויה הקיב' מהרצתה לבקשת משה יאמר לו והניחותי לך? והלא יותר לשון [זהא בלא צרך כל ואיט לשון] חכמה⁹⁾: 15. אם אין פניך וגוי. ככלומר שאם אין אתה בא עטנו¹⁰⁾, במא [יודעך] איפוא וגוי: 16. ונפלינו אני ועמך וגוי. החילת בקשה אחרית היא. עד אני מבקש מך שאפְלָא ואפְרָלָא אי לברוי מכל עם ישראל לדעת כי אני נאמן לך ולמוכיה וייהו שומעים לדברי. וט עטך ידרה נפלא במה שוח[לך] עמהך מכל העם אשר על פניהם האדמה¹¹⁾:

¹⁾ רצה לפרש תיבת ויאמר בפסוק ה' שפתורנו שהרי אמר. וקרוב לה פירש ראבי. — ²⁾ בפירוש רשי. — ³⁾ לב, לד. — ⁴⁾ שם. — ⁵⁾ בכ"י: אתה עטך. — ⁶⁾ שמואל ב, י, יא. — ⁷⁾ וברם ג, ג. — ⁸⁾ דברם כה, יט. — ⁹⁾ הדברים צריכים היקון. וראהה בעני שטמו דברם באן כאלה אשר הופתוי בשתי הצעאי מרכbstיהם שם כשליט שורה שבכץ תלנו וסופה דומה לסתוף השורה אשר קרמה לה ועל כן נקל הדיה שתחסם. ולא אחדיך דחה לשוני את אשׂה הדיה נראתה בעני לפנים שצלל „והלא ווורר לשון חכמה“, ר"ל ולהלא חכמה היא לוותר על דבריו ולשוב ולהניח מבקצחים במותר אשׂוי שוה כלום. וקרוב לה מאמר ר' שמעון ב"ו של רבנן נמלאל באבות א, י: וכל המרבה דברים מביא חטא, מאמר רבינו עקיבא באבות ג, ג: סי' לחכמה שתיקה, מאמר רב הונא בשיטר רב ואמרי לה משום מאיד בפסחים דף ג עיב: לשלום שנה אוד לתלמידיו דרך קצברה, ופרקוטה המרפא של יומיה ב, כה לרוב נחמן בר יצחק באמורי צימא דף ג ע"א. מנין לשוק מבדים בטליהם. והבחור בחרם והטמי לפיטש ולזראות דרך אחרת תבא עלי' ברכיה. — ¹⁰⁾ בעל פניהם רוא והטמי כאן תיבת „תימד“ בחבאו פירוש רש"ב'ם בשינוי לשון קצת ברכ' לה ט'ב. ונראה שלא עלתה התיבה הזאת על דעת רש"ב'ם. — ¹¹⁾ נלה לפירוש רשי' וווחבו.

כשראה את הניגל תשש כהו ולא היה בו כה והשליכם רחוק מטע קצת שלא יוק את רגליו בנפלם. בדרך כל משליכי משאי כשאן בהם כה לשאת¹⁾. וכן ראוי בפרקם של רבי אלישר²⁾, ועקר פשוטו לך³⁾: ז. ווור. ויפור. ⁴⁾ קנת מון קנת ווור מון וורה⁵⁾ הנה הוא וורה. ⁶⁾ ואת האש וורה הלהה: וישק את בני ישראל. בדרך כל משליכם כסטות⁷⁾: 24. ויצא העיגל הוה. נמרה מלאכתו⁸⁾ כרכבת⁹⁾ ויצא לצורף כל¹⁰⁾ ומוציא כל למשהו: 25. כי פרוע הו. בטל מן המשות. מעוזות בוראו. כרכבת¹¹⁾ ותפרעו כל עצמי¹²⁾ פרעהו אל העבר בו לשמצה. לרברוי לנען וקלם בשנאים כמו¹³⁾ ותקח אוני שמי מונה, כעין דברו: 27. איש את אחיו. החוטא בועל: 29. מלאו ידכם היום. כמו מלeo אחרי יי', לשענבר¹⁵⁾. הום חינכו כל ייד שלכם בקרבן ליי', שהרי איש בבנו ובאחיו שלחותם ידיכם לשמים¹⁶⁾: 32. [מחני נא] מספרך ספר חיים אשר כתבתה. ברכות¹⁷⁾ כל הכתוב לחוים בירושלים. ¹⁸⁾ הרני נא דרונו: 34. נזהה. לא רץ ישראל: וכיוום פקדיך. ככלומר לפרקם, לכשארצתך ולא הכל ביחס:

ל'ג. פן אכלך. כמו אכלך אוכל אותך כי ה'ך¹⁹⁾. אש אוכלה הוא: 4. עדיו. מיי תשכיטין, לפי שנגנו אכילות, ברכות

¹⁾ בכ"י: לצתת. — ²⁾ בפרק מה. שם כהוב: ולא יכול משה למסבול את עבמי ולא את הלחמות והשליכם מידיינו ונשתחרנו. — ³⁾ ר' ל' שבפרשות הוה נבן איך מלוא לבר להשתחר את הלחמות ונשתחרנו. — ⁴⁾ בראשית לנו, יט. — ⁵⁾ ר' ג, ב. — ⁶⁾ במדבר ז, ז. — ⁷⁾ ז נם רשי'. ומקוור הדבר בעשי ר' מד ט'א. — ⁸⁾ לא יצא העיגל בכח אלוהים שב שמי מני' מדעת אדרן כאשר פקרו המערערם לפניו את דבריו לומר שיש ממש מני' כפירוש רשי' ברכ' פקרו המערערם (בן הוה נירשת רשי' בוגרמא במקום: פקרו המערערם) במלילה ר' כה יט. — ⁹⁾ משלי כה, ה. — ¹⁰⁾ שטה ד, ט. — ¹¹⁾ משלי א, כה. — ¹²⁾ משלי ד, ט. — ¹³⁾ איזב ד, יב. — ¹⁴⁾ במדבר לב, ב. — ¹⁵⁾ ר' שפהרין הרכיבה בלשון צויל לרבא באן כבחרונית בלשענבר שם ושנידם לשון חינוך. ובעל קrho שמאל צעה בפירוש דבריהם. — ¹⁶⁾ ר' לך בעקבות תרגום ירושלמי הנקרא תרגום יונן. וכן הובן רמב"ן בכיאו ר' כאן את דברי רשב"ם. — ¹⁷⁾ שעה ד, ג. — ¹⁸⁾ השחתם ברכיו ברכבי המקרה (במדבר א, טו) לפיטש דבריך משה מהני נא מספקך וכו. — בבספר מותת דורה ברכ' א ע"ג של ספר דעתו וקינס בתוכסות שם ובאמורי נעם לר' יעקב דיליטשאש הוכא פירוש הכהב הוה בשם רשב"ם אבלו משמו לרבי דראש נשא דת ט'ב. ואולם רשב"ם לא רמו הנכתבם ב老子 השגה בוגרמא דראש נשא דת ט'ב. אלא לרביהם סט, כת. — ¹⁹⁾ מאן לפיטש כפירוש רשי'. — ²⁰⁾ דברים ר' כה.

17. גם את הדבר הזה אשר דברת אליו להזות מופלא ונראה שופט ונודל עליהם, מלבד הילכה שאלך עמהם אשר נתՐציתך לך כבר. והוא קורין פנים שכתוב בו לפניו נודך כל עמק אעשה נפלאות. הכל כמו שאפריש שם: 18. הראי נא את בבודך. תמה על עצך. וזה מלא לך למשה רכתי להנות מזו שכינה? והלא דבתוכך משבחו²) ויסתר משה פניו כי ירא מהבית אל האלים? חם ושלום לא תחן אלא לבירות לו ברית על שני דברים שתרצה לך, על קורין של נפלינו איי זומך, ועל³ פני ילבנו להניח לך מכל אויבך. וכן אמר. הראי נא את בבודך בבריות ברית על מה שהבטחתי. כמו שעשה לאברהם כשאמר⁴ במה ארעך, וכתי שם⁵ והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגורים. וסימך לדיה⁶ ביום הדוא ברית יי' את אברהם במר לזרע נתתי. אף כאן שאל משה לך קום ברית ונתרצה לו הק' שיראה לך בבריות ברית ברכת⁷) ויעבור יי' על פניו יקר ואנו. וכתי בתריה⁸ הנה אנכי בורת ברית ננד כל עמק אעשה נפלאות כמו שבקשת ונפליט איי עמק וגנו,⁹ כי נורא הוא. כרכרת¹⁰ ויראו מגשת אליזו¹¹): 19. וחנותי את אשר אהון וגנו. שם אפשר לך מירוחות¹² ברית ותוכלו¹³ לראות. כען¹⁴ אשר כרתו לשדים ויעברו בין בתריו. דרך עברה היו כורותם ברית:

לד. ויתיצב עמו [שם]. עם משה שהוו נצב שם. ברכת¹⁵) ונצבת על הצור: ויקרא בשם יי'. הק' קרא כשהוו עבר שם כמו שהולך ומפרש. שכן כת' למלחה¹⁶ וקראי בשם יי' לפניו: 8. וימחר משה. משראה הק' עבר ושם קולו. מיד התחליל להשתחות: 9. כי עם קשה עורף הוא [גנו]. יכול אתה ללבת בקרבו מאחר שסולחן ורחמן אתה: 10. הנה אנכי בורת ברית על זאת שאלך עמכם. ועם את הדבר הזה אשר דברת עתה.

(1) לד. ט. — (2) בפסוק ל. — (3) בפסוק ל. י. ווי לעיל לפסוק ל. י. — (4) בכ"י בסוף השורה: בפרק... ואם בק' הקרא המכונה באשר הופתמי. כי דרך טרבי הדר ל慷慨 דמלות נ. — (5) בכ"י: ביציאתו. — (6) ר' אל אחורי מז'ו חן המצווה. — (7) בראשית ר. יב. — (8) משל' יב. יא; כה. יט. — (9) כב. יט. — (10) כב. ט. — (11) בפסוק יא ודבראים אחרים. — (12) בפסוק א. — (13) דברם י. ד. — (14) טין RSBM ר' 58, השורה 6. — (15) חבקוק ג. ד. ובכ"י וקרינימ' במקומם קרינימ'. — (16) דברם לג. י. — (17) במחברת קורן II דף 159 עא. ועיין RSBM דף 144 העטרה 5. — (18) כה. ב. — (19) לב. א. — (20) ר' רמיה ד. ח; ז. ג. — (21) בכ"י בטעות: י. ודרבי דונש, שנשכח עלי רשבם, בתשובהו על מלחם דף 26 מעדים על יושר הנחתה. י. כאן העטרה 24. — (22) בראשית מט. יא. — (23) בכ"י במקומות ושותי. — (24) בדף 26 בידפוס פיליפאוסקי כתוב: ואני אמר כי מותה וסתות הם שני מיני מלכושים. יסוד סתת סמיך ותו ווינו ויסוד מסתה סמיך ווינו.

שאמרת¹) נפלינו איי עמוק, שנגד כל עמק אעשה לך להפלאה וראה כל העם את הנורלה שאני עושה עמק כי נורא [הוא] ברכת²) ויראו מונשת אלו. וכתי³ וראו בני ישראל את פני משה כי קרו לנו: 19. כל פטר רחם לך. לפי שלל ידי מכת בכוורות נתקשו בכוורות⁴ ביציאתך⁵ ממצרים נכתב בא"נ): 21. ששת ימים תעבד בעבודת קركע. סתם עבורה עבורה קרכע, ברכת⁷) כי תעבור את האדמה⁸ עבד ארמותו ישבע לך: בחורייך ובכץיך תשבות. שהיה חשוכה וצריכה לבירות וכל שכן שאר מלאות: 23. את פני האדון. כבר פרישתו באלה המשפטים⁹): 26. לא תבשל וגנו. כבר פרישתו¹⁰): 27. כתוב לך את הדברים האלה. האמורים בפרישה זו¹¹ והני גרש מפיך וגנו: כי על פי הדברים האלה. שלא רלכו אחורי אליהם אחרים ושלא [תכוורות] בירת לישבי הארץ לא להוחתן בהם ולעלות לדרגן: 28. ויכתוב הק' על הלווחות. שכן אמר למלחה¹² וכותב עלי הלווחות [את הדברים אשר הוא על הלווחות הראשונים, וכתי¹³ ויכתוב על הלווחות]¹⁴ כמכתב הראשון: 29. כי קרן. לשון הדר. וכמו¹⁵ קרנים מידו לו. והרממו לкриיני ראמ' קריינו¹⁶ אינו אלא שומה. כי שתי מלכותם ברוב תיבות שבתרור. וגם מנהם¹⁷ בן פריש: 32. את כל אשר דבר יי' אתו. מלפני העnel, כל מה שבת' מיקחו לי תרומה¹⁸ עד¹⁹ כי בשש משה. וכל הדامر בפרשזה זו: 33. מסוה. בnder הקריין בן והוי בו עיקר כמו כי של²⁰ מקה ישראל. וגם תי'ו²¹ של סותה עיקר, ושני מלכושים הם ושני²³ גנות. וכן פטר דונש²⁴

והדין עמו¹⁾: 34. יסיר את המשכה [גוי ודבר] בינוי פנים לישראל את אשר יצווה ואחריו כן חור ומתכסה במסה עד באו לדבר עם שכינה²⁾ וחור ומתגלה א):

ויקהל.

לה 1. ויקהל. לקחת מכל אחד [מחצית השקל³⁾] לנלאת, ונם להוחרם על מלאכת המשכן: 3. לא תבערו אש. לפני שבימים טובים כת⁴⁾ אשר יכול לכל נפש והוא לבור יעשה לכם, שם הורתה הבבורה אש לאפות ולבשל, אבל בשכת כת⁵⁾ את אשר תאפו אףו, מבערו ים, ואת אשר תבשלו בשלל, לכך מודיר כי בשכת לא תבערו אש למלאתך אוכל נפש וכל שכן שאר מלאכות שאסוריין אפילו ביום טוב: ולקטרות, לצורך קטורתת תביוא הסמים: 19 לשרת בקדש. לכוסות כל המשכן בעת שניות⁶⁾:

א) ועתה אם חטא חטאיהם ואם אין [מ庭 נא] מספריך אשר כהבת. ראה משה רבינו שהק' לא היה שלם עם [ישראל] על מעשה העגל אמר לו רבינו של עולם⁷⁾ أنا חטא העם [הוה] חטאה נדולה ועה אם תשא חטאיהם, מטבח, ואם לא, מהני נא מספרק אשר כהבת, מספרק והשלא יזרב שמי בו, כי דבר אמרתי להם בשם במצרים שחביבם לאין כאמור ציירני טמי בפרש וארא⁸⁾ וגם הקמ'ות את בריתך אתם לחתם את [ארץ כנען איה] ארץ מונדרם יי' ואומרו לכן אמר לבי ישאל אני יי' והזאתנו כי ורבאותי יי'....⁹⁾

¹⁾ ולא עם מנהם שוחבר במתבררת אותן אותן שהיא הסמך שטי התיבות.

²⁾ בכדי יש כאן בפל דברם להשוויה ישר דברי רשכ'ם. כי שם כתוב: ואחריו כן חור ומתכסה במסה לדבר שם שכינה עד באו לרבר (אתו) עם שכינה וחור ומתגלה. והשווות נואה לעין על כן תקנות, והכל עליה יפה. ותיבת אותו אשר דמנתי בחאנאי ענליה נקוד בכדי ליזוונו נמק, וכן נבן. ³⁾ כן צריך לחוסף.

⁴⁾ יב, טו. — ⁵⁾ טו, כג. — ⁶⁾ כפרוש לטיל לא, י.

⁷⁾ לב, לא. לב. — ⁸⁾ ו, ד. וג. — ⁹⁾ בכדי באה כאן הרוספה הוא מרבותי אנדרה ולא בשלמה אלא מאירה והרעה הבהאה אחרי כן חלקה יותר מחצית. זבורופסים והראשונים נכנסו הדרבים בין דברי רשכ'ם בסוף הפרשה במקום הוה. ובדרופים אמשתרדים משנית תיפט החלו לדושטיה, וכן נשעה ברוב הדרופים. ובועל קהן שמואל נלאה לפיטר דברים בחשבו כי הם דברי רשכ'ם. ובאמת אין להם זעם כלל לפיטר. אבל למען לא יחסר ממאמה מוגנסתה בכדי על דברי רשכ'ם העתקתם מה.

21. למלאת אל מועד. ירישות המשכן והפורנחת: ولכל [עבורהתו]. קלש החצר ומלי הักษ: 25. חכמת לב. אשה חכמה, אבל חכמת חתך קמע הוא שם דבר, כמו חכמת מצרים: בידיה²⁾ כל אחת ואחת טו, נמי³⁾ ידה ליתר תשלחנה: 27. והנשיאים הביאו את אבני השם. שהרי שמות שבתיהם כתובים עליהם⁴⁾: 28. ולשם המשחה. שמן יותר רין⁵⁾: 34. ולהורות. לאחרים:
- לו 6. אל יעשו עוד מלאכה. שהו טוים בכתובם כרכבת⁶⁾ ויביאו מטהה: 7. דים. כמו מ"ט⁷⁾ מי ריקם,⁸⁾ ותהי הכם: 8. ויעשו כל חכם לב ונ. תחילת עשו המשכן ואחר כך כלם כמו שפירותיו בייחו לי תרומה⁹⁾:

אללה פקודי.

לה 21. אלה פקודי. חשבון הכספי והוחב והנחתת: 25. וכ丞 פקודי העדרה מאת כבר ונ. כי השש מאות אלף בקע לנגלותם טלש מאות [אלף] שקלים, ומהנה כי שקלם, ומהנה של קרש כפלו. היה חמשים שקל, והכבר ששים מנה, הרי לכל כבר נ. אלפיים שקל, ולמאת הכבר שלש מאות אלפיים שקל¹⁰⁾: 29. ואת האבנט שש משור. בדבר הו נחלקין רבותינו¹¹⁾ אם מרכיב באבנט של הדירות א בכחן נול לבדו: 32. ותכל. כמו¹²⁾ ותרכ משאת בנימין: מ. 29. ויעל עליו אהרן ובנו את העולה ואת המנחה כל הימים¹³⁾: 35. ולא יוכל משה לבא אל אל מועד בשעת הקמתו כי שכנן עליו הענן מרד להראות חיבתו של הק' על

¹⁾ מלכים א' ה'. — ²⁾ בכוי: בידה. — ³⁾ שופטים ה, כו. — ⁴⁾ להוציא מרבותי רבי נתן בספר יהבאו רשי. — ⁵⁾ מרבותי דבורי הכהן ל, כד. — ⁶⁾ לה, כה. — ⁷⁾ כלומר מים יתירה. וע דבריו לביאשת מט, כד. — ⁸⁾ ח, ג. ו. — ⁹⁾ כה, י. — ¹⁰⁾ בכוי נקבעו התיבות וכותב: ולמאת הכהר שלש מאות אלפיים שקל ולמאת הכהר שלש מאות אלפיים שקל. — ¹¹⁾ יומא דר' ו עיא. וע דבריו עלעל כת, ט. — ¹²⁾ בראשית מג, לד. — ¹³⁾ להוציא מרבותי רשי.

ישראל. אחריו בן היה מסתלק הנון מתק האDEL ושבן נל הארון כרכתי⁽¹⁾ וועדרתי לך שם⁽²⁾ וזכרתי אתך [ונו] בגין שני הכהנים, ואו בא משה אל אהל מועד כרכתי⁽³⁾ ובבא משה אל אהל מועד לדבר אטו וישמע את הקול ונו' בגין שני הכהנים זייר אליו. בגין את מגן בבית עולם⁽⁴⁾ ולא יכול הכהנים לעמוד לשורת הנון כי מלא כבוד יי' את בית יי', בשעת השלמת הבית היה הנקרא בונן ואחר כך היה מצומצם שבינתו על הארון בין הבדים⁽⁵⁾:

ואשר שם לבו לדבר יצירע אל זיו מנימוקן וקי רבענו שלמה ואל ימוש מהם, כי רוכ ולכאות ודרשות שביהם קרובים לפשטוי המקראות, [ומיתרים או משינוי⁽⁶⁾] הלשון יש למדור כלם, וטוב אשר תאהו בוה אשר פרשטי גומ מהה אל הגה ייר:

⁽¹⁾ כה, כב. — ⁽²⁾ בכ"י; וועדרתי שם, הוא בתוב אחר, וטענה הסופר. — ⁽³⁾ בדבר; פט. — ⁽⁴⁾ מלכיהם א' ח, א. — ⁽⁵⁾ בשני קצת בתרות כתהיהם שהביא רשי. — ⁽⁶⁾ בכ"י נשר מקום חלק מכלא רוחב התיבות האלה, והוספות על פי דברי רשב"ט לבראשית א, א.

ספר ויקרא

הלבת מרבות יש בו, והתבוננו הכהנים בפרשוי זכי, כי לא אאריך אלא במקומות שיש לפреш פשטוי מקראות:

א. ויקרא אל משה, לפ" שכת' למליה בסוף הספר⁽¹⁾ ולא יכול משה לבא אל אהל מועד וו', לבך קראה הוק מתק אהל מועד. וכן פרוש ומקרה ויקרא אל⁽²⁾ משה מהל מועד זייר אליו לאמר. מהאל מוסף על ויקרא⁽³⁾ כמו⁽⁴⁾ ויקרא אליו יי' מן הדר לאמר⁽⁵⁾ יישמע את הקול מדבר אליו⁽⁶⁾ מעל [הכפרה]. מעל הכפרה שמע את הקול, אף כאן מן[ן] האهل שמע את הקול, [ככן]⁽⁷⁾ ויקרא אליו [אליהם] מתק הסנה: לאמר. בפל לשון של זייר כמו שפירושתי בפרשנות נה. כאשר יאמר⁽⁸⁾ דבר אל בני אהרן ואמרתה. אין יאמר זייר למשה לאמר למשה⁽⁹⁾: 2. כי יזכיר. בשיתנדב קרבן, שאינו חובה בשליל חטא: 3. אם עולה. שהתנדב בלשון זה. ולפנינו מפרש⁽¹⁰⁾ ואם זבח⁽¹¹⁾ שלמים [קרבנו]: לרצונו. אם זבר תמים יקירבע ולפתח אהל מועד או יהה לו לרצון⁽¹²⁾. אבל בחולה ובעל מום כת⁽¹³⁾ הורצק או דחשה פניך.

⁽¹⁾ שמות מ, ללה וכפירוש חורת ביהנוט שהביא רשי' שם. — ⁽²⁾ בכ"י: אל אהל משה, ונCOND על תבנת אהל להוותה נמתקת. — ⁽³⁾ רצחה להראות שלפי הפשט קרא הוק את משה שהייה בחוץ, "מאיל מועד" ליאחר שנכנס משה דבר אליו, "באאל מועד" שאו באמת לא יתכן לומר, "מאיל מועד". — ⁽⁴⁾ שמות ט, ג. — ⁽⁵⁾ בדבר ז, פט. — ⁽⁶⁾ בכ"י בטעות: מהאל, בברברם הטעים השלמתי המשפט בועל קרא שמאל הרבה לטעות. — ⁽⁷⁾ שמות ג, ד. — ⁽⁸⁾ בדבר ח, ב: דבר אל אהרן ואמרתה. — ⁽⁹⁾ ולא כדרש תורה ביהנוט שהביא רשי. — ⁽¹⁰⁾ ג, א. ויל שבסודר שם כאן לשפרש שהשתמש במודר בלשון עולה. — ⁽¹¹⁾ בכ"י בטעות: זבחו. — ⁽¹²⁾ פירוש רשב"ט כאן שלא תורה ביהנוט וראש השנה דף ו ע"א שהביא רשי. — ⁽¹³⁾ מלאכי א, ה.

וכן⁽²⁾ [ו]מנחה לא ארצה מדריכם: 5. והקריבו. קבלת הדם והולכתו כדי לזרק על המותה. גם רכובתי⁽³⁾ כך פירשו: אשר פתח אל מועד. ולא מבה הוה שבתוך אלל מועד: 8. הפרד. חלב: 9. וברעינו. רגליים: 15. ומלך. חכמים פירשו הדאך⁽⁴⁾. מרכבת ומלך את ראשו ולא כת' ומלך אותו כמו שכתו⁽⁴⁾ ושחת אותו פרש דונש⁽⁵⁾ כי ראייה הוא לדיברי רכובתו שראו עבדות בית המקדש כי הוא חותך בצדפניו שדרה ומפרקת מאחריו עד שמיש לצואר יורד וכיצע עד שמניע לסמן וקוצני: ונמצח⁽⁶⁾. בדבר רך ראיי לומר כן כדתת⁽⁷⁾ את קבעת בום התערלה שתית מצית.⁽⁸⁾ אך שмерיה ימצעו: 16. מורהatto. כמו⁽⁹⁾ ושמתייך כראי⁽¹⁰⁾ מורה וננאה. עניין טנק דמה. ותרגומו ופוקה והוא ברעי ובל: בנוצתה. נם הנוצה עם הופק:

ב. 1. מנחה. כבר פירשתי⁽¹¹⁾ לשון דורון בראשית. מגורת⁽¹¹⁾ נהה את העב: 2. מלא קומצו. חכמים פירשו במסכת יומא⁽¹²⁾ שקומץ בשלוש אצבעותיו האמצעיים: אוכרתה. לשון וכר רגיל לומר לבונה מפני הריה העולה, וכן כתיב⁽¹³⁾ מוכיר לבונה. וכן⁽¹⁴⁾ והיתה להם לאכלה. מיי מנהות הכתובת כאן מפוזרים בעניהם מניין הלוותיהם⁽¹⁵⁾ וכמה לבינה⁽¹⁶⁾ וכמה שמן בכל אחת⁽¹⁷⁾ ומהו מהבת ומה הוא מרוחשת. מרוחשת כל עמוק ומשישה רוחשין. אבל מהבת אין עמוק⁽¹⁸⁾. וככל באות מצח⁽¹⁹⁾ כמו שכתי⁽²⁰⁾ בצל את אהרון⁽²⁰⁾: 11. וכל דבר. פירות דאלן. תמרים קרוין רכש: 12. קרבן ראשית. שתי הלחים בענירת הקרויין⁽²¹⁾ מנחה חדשה

⁽¹⁾ דברים כו.ב. ⁽²⁾ ריל. שתיבת אם בוה תורה על הומן ולא על התנא. ואם כן מנחת ביכורים אינה רשota אלא הובנה. וכיב רשי. — ⁽³⁾ איכה ג.טו. ובכ"ז בטעה: יוניש בhang שינוי. ובפרשיותם: ויגרם בחצץ שריד. — ⁽⁴⁾ החסרון ייכר על ידי דבריו רשבים הבאים אחריו כי: אז יהא דיננו וגנו. ⁽⁵⁾ הוא רונש השיג שם עליון ואשימו במניות ען והחביר מכת הקראים וכחוב שודמליקה איננה שחיטה כל שלחכמים לברם ראיי להאמין בדבריו שהביא רשבים כאן עד סוף המאמר. — ⁽⁶⁾ בכ"ז בטעה: ען והחביר מכת הקראים וכחוב שני לשון קצצת. וש גם רשי. — ⁽⁷⁾ דברי רשי מחולין רף יא עא. — ⁽⁸⁾ שם. — ⁽⁹⁾ פרק א' משנה ב' ובנראה רף ג' עא. — ⁽¹⁰⁾ רף ח' עא. — ⁽¹¹⁾ רף ז' עיב. — ⁽¹²⁾ דברים ר' ג' עיב. וככ"ז: משפט לעקב-תודה לשלראל. — ⁽¹³⁾ בכ"ז: ביהוראות. — ⁽¹⁴⁾ על טענו המפרשים דברתי בספר RSBM רף 39 העלה. 7. — ⁽¹⁵⁾ ו.ה. — ⁽¹⁶⁾ שלא לדברי הורש בוכחות רף מא ט' שב שבחיא רשי פרש רשבים שאן הפרש בין את פני הפרכת בפסקן ז' ובכ"ז את פני פרכת הקדרש בפסקן ז' והמפרשים ציינו פירוש וה בטעות בסימן פסקן ז' ובעיל קרן שמיאל לנכד בשויותיהם.

⁽¹⁾ שם א, ז. — ⁽²⁾ בכ"ז בטעות רכבותי, כל קו הקיצור בסופו ואיל רכובתי. וכוכנתו לרדרש רכבותינו בוכחים רף ד' זא שבביא רשי. עיין ספרי RSBM רף 36 העלה. 1. — ⁽³⁾ בחולין רף כא עא. — ⁽⁴⁾ א,יא ועוד במקומות אחרים. — ⁽⁵⁾ בהשיבותו על מנקם ברכף. 75. כי מדים בתב שמלקה ען שחיטתה השוק הוא רונש השיג שם עליון ואשימו במניות ען והחביר מכת הקראים וכחוב שודמליקה איננה שחיטה כל שלחכמים לברם ראיי להאמין בדבריו שהביא רשבים כאן עד סוף המאמר. — ⁽⁶⁾ בכ"ז בטעה: ען והחביר מכת הקראים וכחוב שני לשון קצצת. וש גם רשי. — ⁽⁷⁾ תללט עה.ט. — ⁽⁸⁾ חמום ג.ו. — ⁽⁹⁾ חמום ג.ו. — ⁽¹⁰⁾ צפניד ג.א. — ⁽¹¹⁾ שמות לב.לד. ווין רף 150. — ⁽¹²⁾ רף מו עא בסוף הלמוד. — ⁽¹³⁾ שעיה ס"ג. — ⁽¹⁴⁾ כד.ג. — ⁽¹⁵⁾ במלחות דף מו עא. — ⁽¹⁶⁾ שם רף קוו טב. — ⁽¹⁷⁾ שם רף עה עא ורף קוו טב. — ⁽¹⁸⁾ משה מנהות ה,ה. — ⁽¹⁹⁾ משה מנהות ה,ה. — ⁽²⁰⁾ ו.ה. והוא לפ' תשובה ר' אמי במלחות רף ג' בעיא במחלה ג' כאנ. עיין Tosfot מהות רף נב עיב בדיה מני. — ⁽²¹⁾ ג.טו. ז.

פרקתו¹ והקדשה, פרצת המבדיל בין דקירה ובין קדש הקרים, ומה שפרש שם² פרצת הקדש, משמעו שהיה ההוראות כנידן אמצעיות הפרוכת מבחן שכנהו ארון הקודש שמובנים³): 22 אשר נשייא יהטה. כמו⁴) ואשר נתן נזון בחר מלכות בראשו, כמו וכבר מלכות אשר נתן בראשו: מצות יי' אלהינו. כלומר אם יראה שמים הוא ולא במיד אלא בשונגן: 23 או הורען. כמו אם הורען. כך רניין לפרט. ואני אומר ואשם או הורען אליך על ידי אחרים⁵: 25 מובה העולה. החיצון. ולא על הפנימי⁶ במשיח וציבור: 26 כאשר יוסר חלב הכבש. חלבו ואלה חטמה לעומת העזה:

ה 2. ונעלם [מןנו] והוא טמא ואשם על שבחה שהוא טמא ובכם למקרא או אבל קדש שעשויהם במיד בכרות: 3. והוא ידע ואשם. שודע על עבשיו שהוא טמא יודע שהוא אשם: 8. ולא יבריל. סימן אחד מלך ולא שניים: 9. והוא מדם החטא. אותו בונף⁷ ומה מדרוק והשאר ימץח⁸. אבל עלת השוף אין בו חוויה אלא ונמזהה: 13. מה אחת מלאלה על אחת משלש עכירות אלה. ושמעה קול אלה, ושבותם ביטוי, וממאת מקרא וקריזו⁹): 15. מקדשי יי'. נהגה מן ההקרש¹⁰ והוא אשם מצלות: 16. ונתן אותו לבהן. את איל אשם יtan לבהן לכפר בו: 17. ולא ידע ואשם¹²). באשם תלוי מדבר במו שענין¹³ על שנגנתו אשר שנג והוא לא ידע. כשתחליף לו החלב בשומן ואכלו ולא ידע שיש כאן חלב. אבל לבסוף בשואה שמע¹⁴) שפקח חלב ספק שומןأكل ואשם והכיבא איל תמים מן הצאן [מן] לאשם עד שיורד שודאי חלב אבל [ואן] יביא חטא: 21. וכחיש בעמיו ון. אשם נילות

¹ בכ"י הפרקתו. — ² בפסוק יי'. — ³ הבקים לדרש תורה כהנים לפסוק יי' שהביא רישי שם. ונראה שזכה לומר לפטרכון ורבת הפרקתו שבפסוק ג' שוה לפטרון פרצת הקדש שבפסוק ווי' ש כאן יתרו לשון בתיבות הקדש בפסוק ווי' ומיתור הלשון יצא הדרש (ע' RSEM דף 81 העטרה 1). — ⁴ אחר ו.ת. — ⁵ וכן פריש ראייש בירר ביאור בהמלת דבריו. — ⁶ בכ"י: הפטמיות. — ⁷ בכ"י: בכה. והתקין הגר ליל בשום ר' שמעון באכער נ"י איש בעוד נודאפענט בארכ' אונאנן. והויב להקן על פ' דבריו רשי' למיניות דף ב ע"ב למיטה. — ⁸ בכ"י: ושורר מצע. — ⁹ א.טו. — ¹⁰ שלא כפירוש תורה בהלט ורשוי. — ¹¹ בכ"י: מן המקרא. — ¹² בכ"י: והוא ירע ואשם. ותיקן בעל קין שמואל ומיה דופט אמשטראטס מינית היפט. — ¹³ בפסוק יי'. — ¹⁴ בכ"י: שם.

בפרשה זו: 24. ביום אשתו. נשיתודה לשוב מהחטאנו על אחד מכל האמורים למעלה פקידון או נול או עشك או אבידה:

צו את אהרן.

ו. 2. ואת תורה העולה. כל הקרים והאמורים בפרקתו וקדרא חורן ונומרכאן כל רנייהם: היא העולה התקורת ביום, כרכבת¹ ביום ובכחם²) ביום הקריבו את זבחו כל הלילה תנמר הקטרת, ואש³ המובהת תוקד בו בלילה כמו ביום: 8. מדור. כמו⁴ בנו (צפור),⁵ בנו (בבורה).⁶ מינוי קרוים, לשון בנים: ודרים את הדשן. [תורת הדשן]⁷ הוא ומצותו בכל יום [קדם] לתמיד של שחר. אבל⁸ והוציא את הדשן, והוא למן מרוכה לפנות את המובהה מרוב דשן שעלי: 9. בחצר אהל מועד. בשורה ולא בירושלים:
11. יקרש. קודם הנעה יהיה טהור⁸: 13. וזה קרבן אהרן ובניו לפי הפטש בני אהרן הבתים הנודלים העומדים תחתון. וחכמים דרשו⁹ שכל בון הדורות כעשה עכורה ראשונה ציריך חינוך במנה:
14. מרכיבת. לפיעני רכה בשמן. ולפי שהוא מאפה תנור ציריך להרכיבה¹⁰ בשם: תפיני. לשון אפייה. אל"ף חסירה, והרכבה יש¹¹ לא יהל [שם] ערבי, לא יהאל,¹² יומש החושך כמו ויאמש:
20. תבבם. שלא ידא נאסר בנותר שבשעירפה: 23. [זכל חטא] אשר יובא מדמה וגנו. חטאות הפנימות. פר בון משיח¹³ ופר העלם דבר של ציבור¹⁴ ופר ושער של יום הקיפורים¹⁵ ושעריו

¹ יט. — ² ז.טו. — ³ בכ"י: ואת. — ⁴ במדבר כג, י.ח. — ⁵ במדבר כר, ג. טו. וזכה רבבאים לומר שש כאן יתר וו' כדעתו לבראשית א, כר. ווסתפתי שת' חיבוט מדעת, כי בכ"י טוב בנו בנו ש' פעם. ובעל קרן שמואל תיכון לchrom בנו בעור בבלב, ולא יטפיק; וברפום דדרענגייט: בנה בנו, ואנן לו שרה. — ⁶ שמואל א, ד.יב. — ⁷ בפסוק ד. — ⁸ בפרקתו לשמות כת, לו; ל, כת ולפנינו יא.ח. — ⁹ במנחות דף נא עב. — ¹⁰ בכ"י במשועות: להרכיבה בחילוף האותיות הדומות. — ¹¹ ישעה ג.כ. וככ"י במשועות: לא יהאל ערבי. — ¹² שמואל י, כא. — ¹³ ד.ג. — ¹⁴ ד.ה. — ¹⁵ טו, כו.

כל ה' אילו כחוב כהמ²) מתנות לפנים בהמל על הפרכת
טומאה דוחוב. וזה פשטו³):

ו. 10. וחרבה. מנהת חותם⁴) ומנהת סוטה⁵): 12. אם על תורדה. שודר בלשון תורה⁶) ולא הוכיר לשון שלמים. ומתרם תורה [כשאדרם] מכיא קרבן על שיניכל משותוי⁷) כמו שאמרו חכמים⁸) ארבעה צריכין לדורות. ורבותינו⁹) פרשו כל החלטות ארבעים הם פרשו שמן כמה וכמה עשרים: 16. [וזו] אם נדר או נדבה. שאמר הדרי על שלמים שודה לשון נדר ותשלים כמו שפרשתי למעלה¹⁰). כלומר שאינו תורה אלא נדר: ביום הקרבנו, ביום שהקריב היא כבר את ובחו, יאכל לאחר הקרבן; 18. ואם האכול יאכל. חכמים¹¹) עקרו מהפשו ופירשו בו מחשב לאכול מוכחו ביום דשלשי. באחת מד' עבדות, שהחישב בשחויטה או בחולצת הרים או בקבלה או בורקה: 19. כל טהור יאכל בשר טהר: 25. מן הבהמה אשר יקריב¹²) ממן אותה הבהמה קרבן ל"י, ואפילו חולזן: 26. בכל מושבוחיכם. אשיפ שודאי הון חולין בנבולין: 35. ואת משחת אהרן ו[משחת] בניו. שכר משחת אהרן ובניו כמו שאמר בצו [את] אהרן, עיר השוללה¹³), בשר חמתא¹⁴) ואשם¹⁵), לחמי תורה¹⁶), חוה ושוק של שלמים¹⁷), הנורתה מן המנוחה¹⁸):

כ' יומן השמאנר

ט. ויהי ביום השmini למלאים שהוקם המשכן ותחנכו בכר אהרן ובנו ללבורה: 4. כי היום יי"ז נראה וויציא אש מן הדשנים להקтир קרונות: 13. ויקטר על המזבח. שם אותו על המזבח וכבא אש [של] מעלה: 23. וכי מא משה ואהרן אל מועד. להתקפל שתרד האש: וירא כבוד יי' אל כל העם, אהל מועד. ותצא אש מלפני יי' מבית קדשו³ והקדושים רך מוכחים בצד'?) ותצא אש מלפני יי' מבית קדשו³ והקדושים רך מוכחים להקтир קרורת שהוא קודם בראם במסכת זומא⁴, ושם מצא בני אהרן אצל [מזבח] הוהב ושרוף, ואחר כך יצא לבבאו על המזבח והאכל על המזבח את העולה ואת השלמים⁵: י. 3-1. ויקחו בני אהרן נרב ואביהו, קודם שיצא האש מלפני יי' כבר לקחו איש מחתתו להקтир קרורת לפנים על מזבח הוהב, שדרוי קרורת של שחר קדמת לאבירים⁶, וננתנו בהן אש רהה אשר לא צוה אותם משה ביום זהו. – שאעפ' שבשער מים בת⁷ ונתנו בני אהרן דכהן אש על המזבח, היום לא צוה לא רצה משה שיביאו אש של הרוות, לפי שוו מוצפים לרירות אש נבואה, ולא טוב היום להביא אש וריה, כדי להתקדש שם שמים שידשו הכל כי אש בא מן השמים כמו אמר אלהו⁸ אש לא תשימו לפני שורה רוחה לקרש שם שמיים בירידת האש של מעלה. – ותצא אש מלפני יי' ותאכל אותן, והוא ותצא אש של פסוק ראשון⁹. כמו שפירושי אצל יישוב משה את דברי העם, וכן¹⁰ ישב את הכסף לאמו שכתו שי פעומים בפה של מיכה, ושינויים אחד דם. אף כאן שני הפסוקים אחד רום. כשהציא האש ותאכל [את השלו] ואת השלמים של מזבח הדוחצון כשלקו בני אהרן והקרכבו אש וריה על המזבח הפמי רחצאה אש מלפני יי' להקтир קרורת לפנים תחילת ופעעה [ב] בני

¹⁾ בכב' הוה. והתייה נולדה מכך ביה' במקום שם הויה בכ' שלפי
הכתוב והשלים הוא הקיצור המודמה בטוטה. כי לא דורגן בכתינה כואה כי
שם בכתיבה זיין. — ²⁾ בפסקוק כד. — ³⁾ כן הוא בכב'. — ⁴⁾ דף לג עב. —
בטעות נכתוב השלמים במקומות החלבים שבסמקרים. — ⁶⁾ בדבריו ט, כנ. —
א.ג. — ⁸⁾ מלכית א' זיה, נטה. — ⁹⁾ ט, כד. — ¹⁰⁾ שמות יט, ח.

ארון שם ומתו ואחר רך יצאה מטה ובאה על מזבח החיצון ותאכל את¹⁾ הצללה: ומותו לפניו י"י, ומיר בששenty ארן הוה רוצה לרגליה העבודה ולהתאבל על בניו,²⁾ ויאמר משה אל ארן אל תאבל ואל תבכה ואל תחרל מן העבורה, כי הרבר הוה אשר אי אומר לך הוא אשר דבר י"י בקרוביו אקרש, בכחיהם נדלים הקרובים אליו לשורני אי רוצה להתקדש, ולא שיתחלל שמי ועובדתי, שכן אמר ל³⁾ ה'ך⁴⁾ והכהן הנדרול מהווינו, כי את ראשו לא יפריע ואת) בנדי לא יפרע [גנו] ומין המקדש לא יצא ולא יחולל את מקדש אלהו, הא אם לא יצא קידוש⁵⁾ – ואין מיקדם ומואחר בתורה – ולכך אל תניח העבודה, שאתה כהן נдол, ולא תצא ולא תחלל אלא יתקדש ה'ך⁶⁾ ונבדחו על ידך: ועל פני כל העם אכבר. והוא כבוד שכינה שראוה בניו מרים ומניה אבלו בעבורת ברואו: וידום אהרן, מאכילהו ולא בכה ולא תאבל, שכן כת' ביהוקאל⁷⁾ בן אדם הנוי לחק מך את מהמר עינך במגפה וכו' האנק דום מתרים אבל לא תעשה, אף כאן וידום ממה שהיה רוצה להה אבל ולביבות. וזה מוסר⁸⁾ ואmittah פשטוט. אבל האגדה⁹⁾ שאיל השווה מנהמו משה לאהרן על שאמר לו ה'ך¹⁰⁾ ונקדש בכבורי בלבוכו, וסביר היה או אתה עבשו הדע שהם נROLLים ממען וממך, אין זה לפני הפשט, וכי הוה מכשר ה'ך¹¹⁾ למשה ישי' לי משכנם וכו' ביום ימותו הנדלים שככם: 6. ראשיכם אל תפרעו וגנו. כך אמר לאלשר ולאותמר. אעפ' שכחיהם הדורייטים אקס ואין אתם מצוים בפריעת ראש ובכריימת בניים, כי בכהן נдол בן ולא בחזרות, הרי אתם הווים כבָּהן¹²⁾ נדל לדורות. למה? 7. כי ישמן משחת י"י עלייכם. אתה נשוחים¹³⁾ מה חדש עם אביכם ובכהן נдол כת' טעם וה¹⁴⁾ (את) ראשו לא יפרע ומי מן המקדש לא יצא ולא יהלל את מקדש אלהו כי נור שמן משחת אלהו עליו אי י"י: 10. ולהבדיל [גנו] ולhortot [גנו]. כמו שאמרו חכמים¹⁵⁾ שכבר אל יורה: 16. ואת שעיר החטא. חכמים פירשו¹⁶⁾ בשער של ראש חדש שהוא קדשי דורות, אבל שער הרעה ושער נחשון

נאכלו): 17. לשאת את עון העדה. טומאת מקדש וקדשי, כמפרש בשכבות²⁾: 18. הנה לא הובא את רמה אל הקדש פנימה. בחיל, שלל חטאות³⁾ הפנימיות נשרפין כמו שכתי⁴⁾ וכל חטאת אשר יובא מרמה אל אREL מטה לבכפר בכרש לא האכל באש השרת אבל זו חטאת חיצונה הוא: 19. הנה היום הקריבו את חטא苍ם וחתמת טולתם. הוא העולה והחטא של אהרן ובנו שכתי למלחה⁵⁾ קח לך געל בן בקר לחטאת ואל לעלה תמיימים, והבנים סייעו לאהרן בקבלת הרם כאמור למלחה⁶⁾. וכן אמר אהרי. למה צפת על בניו הלא היום הקריבו אני ובני קרבנותינו שנתחנכו בהם לעבודה, ובתרוך הנדולה זאת באה לטו צרה גroleה ותקראנה אותו כאלה, והיאך אוכל חטא של קדרי דורות ביום הזה שנתקלקלה ונתערבה שמחתינו דוגמת⁷⁾ עלובה כליה שניתה בקרבת חטאת:

יא. 1. אמר אליום. למשה ולאהרן. ומה יש להזכיר על כל לאמר הכתוב בידבר י"י אל. משה כי פירשו לאמר למשה. ולפי שלמעלה נתיחה הדיבורו⁸⁾ לאהרן לבדו, נאמר כאן לאמר אליהם, לשינויים⁹⁾: 3. מפרשת פרmeta. ציפרין אחד כען מנעל ולא ציפורנים בכל אצעבן ארכנט ושפון: ושםעת שסען. מובדלה הפרשה לשנים ולא פרשה אחת שלימה בסום והמור. ולפי פישוטו של מקרה ותשובה המינים כל הבהירונות והשופות והדרימות ומיני ארכבה ושורצים שאמר הקב"ה לישראל מאסדים הם. ומכללים ומהממים את תונף, ולפינך נקראו טמאים. ואף רופאים מוכחים אמורים כן. ואף בתרמלודו¹⁰⁾ נוים שאוכלים [שקצ'ים] ורמשים¹¹⁾ חביל ניפויו: 8. ובנבלתם לא תנעו. בשעה שאתם ציריכם ליגע אכילהה: 12. בקדרש או לאכול ברכת¹²⁾ כל הנונע בהם יקישי, יקרש את עצמו. גם בכלי שרת נס במזבח גם בבשר חטא בבלם כת¹³⁾:

¹⁾ סמרק על פירוש הש"י שכיאר הרבר. — ²⁾ דף ט ע"ב. — ³⁾ בכיו חטא. — ⁴⁾ י. מג. — ⁵⁾ ט. ב. — ⁶⁾ ט. יב. — ⁷⁾ גנטן דף לא ט"ב. — ⁸⁾ בכ"י: הרבר. — ⁹⁾ שלא כרבבי תיב' שבעל רשי'. — ¹⁰⁾ בשבת דף פ"ע ובע"ז דף לא ט"ב ובנדה דף לד ע"ב. ופרשיש: חביל. חט. ולכן פרש רש"ב אמר כי תיבת טמאים בפורון משחיתים מג הנגע היישר ומונגו הדוב. — ¹¹⁾ בכ"ז: ורמשים. — ¹²⁾ ט הערתא 13. — ¹³⁾ בבל שרת טמות ל, בט; במזבח שמות כת, לו; בבשר חטא ויקרא ויא. ב.

¹⁾ בכ"י אש במקומות אחרים. — ²⁾ בפסוק ג. — ³⁾ בכ"י: לו. — ⁴⁾ כא. י. ב. — ⁵⁾ בכ"י: קידוש. — ⁶⁾ יהוקאל הכר, טו. ג. — ⁷⁾ בכ"י: מותר! — ⁸⁾ ובחמש דרכ קטע עב עיש. — ⁹⁾ שמויות בט. מ. — ¹⁰⁾ בכ"י: בכהן. — ¹¹⁾ בכ"י: נשוחון. — ¹²⁾ כא. י. ב. — ¹³⁾ ברייאת ביזורבן דף ס"ב. — ¹⁴⁾ ובחמש דף קא ע"ב.

כל גונע בהם יקדש, יקחש ויתהר תחילת¹⁾ שאמ נגע בנכילה או בשאר טמאות הכתובות בתורה יקדש ויתהר ויטבל תחילת קדום ניערו בקדש: 20. ההולך על ארבע. צען דכווים: 21. נתרה. כתרנוו. [מנורו]²⁾ נתר נים. כמו ויתה, כמו³⁾ נעל מן נעל: 24. ולאלה תטמאו. אם תנשו בנכילה. ומפרש והולך בהמות טמאות: 26. הבהמה אעפ' שהיא מפרשת פרסה, אבל שם איננה סודקה, וכן סומ וחמור, ונירה איננה מעלה, כל הגונע בין מותם בין שחוטים [יטמא]. וכן לא פירש, 'במותם'⁴⁾, אבל בבהמה טהורה כת' לפניו⁵⁾ וכי ימות מן הבהמה אשר הוא לכם לא כללה וזה, ודקא מטה אבל שחיטה טהורה ואפלו טריפה: 27. על כפין. וכן הרוב והבל⁶⁾: 28. והנושא. מסת ממקומו אעפ' שלא נגע⁷⁾). אבל אם מעמדו נבילה על כתפיו ולא נגע ולא זו ממקומו אינו טמא. וכן שניו במסכת וביהם⁸⁾. ואפלו מות מוטל על המטה ותחתיו ניר המפסק בין המת לכלם שתחתיו, מזרדים הם, שמת אינו מטמא אלא במשא שעוזה היסט. וכן שניו שם. ובתרנום ירושלמי מהורנים נשוא מסיטט⁹⁾: 32. מכל כל עז וגו. ולא כל אבנים ולא כל אדמה: שק, מלאת של נצת עיזים: אשר יעשה מלאכה בהם. ולא תשמש כסוי שאין עושים בתחום כלום: 34. אשר יבא עליו מים יטמא. מי שרצה להת מעם במצוות לפי דרך ארץ ולתשוכת המין לא¹⁰⁾ חוקך הק' טומאה למיי אוכלים ומיין עד שתיקנס לצורך מכל, ונינת מים היא תחולת תיקנים ומיין חסיבותם לצורך אכילה: 36. אך מעין וכור. לפי הפשת¹¹⁾ אין מקבלים¹²⁾ טומאה מים המכונטים בקרען אלא כמו שפדרש לעלה¹³⁾ (וכל) משקה אשר ישתה בכל כל יטמא: 37. אשר יזרע בקרען, טהורה [זהו]. כל המחוור לקרען אינו מקבל טומאה: ורעד ורוע. ורע של רוענים. ויתנו לנו מן הירושים בדניאל¹⁴⁾ לשון רבים, ורעד לשון חזק: 39. וכי ימות מן הבהמה

אשר היה¹⁾ לכמ לאכלת וננו, אבל אם נשחתה אינה נבלת ואפלו נטעת טריפה, אבל בנבלת בהמה טמאה לא הוכר בה מיתה לפי שאפלו אם נשחתה הרוי היא נבלה ומטהה²⁾. וחכמים דריש³⁾ מן הבהמה מקצת בהמה מטמא ומkickת אינה מטמא, וו טריפה ששחתה טהורה מיד נבללה: 40. והאוכל מנבלתה. פרשו חכמים⁴⁾ שיטור הו, שאם נשא שער אכילה או גונע טמא, והוו כוית. ולפי הפשט אבל מטה אעפ' שלא נגע בדיו כמו שבתו⁵⁾ נבלה וטריפה לא יאכל לטמאה בה:

אשה כי תזריע.

יב. 2. אשה כי תזריע. כי התעבר בין ונכר בין נקבה. אם ובדת תלד, ידא דינו כך. ואם נקבה תלד, כך וכך דינה. כולל ואחר כך מפרש: [וטמאה] שבעת ימים. אפלו לא ראתה דם: כי מי ננדת דותה. כי מי ריחוק חוליה המפרוש לפניו⁶⁾ על ידי ראיית דם טמא [שהיא] ראיית דם לידה⁷⁾. נדה לשון נודה ומרוחקת מבעללה. דותה לשון חולין. כמו⁸⁾ לבי דיו: 4. כדרמי טהרה. שאינו דם נודה. פשוטו כמו אן דאמר⁹⁾ שני מעיותהHon. ה' של ליג' ימים מעין דם נודה. וטהרה. לאוכל קדשים. כך פירשו¹⁰⁾ חכמים¹¹⁾. כי מחותר ליפורים הוא אוכל תרומה מבערב כשודעריב שימוש. אבל בקדשים אינו אוכל עד לאחר כפירה:

יג. 2. אדם כי יהיה בעור בשרו. כל פרשיות נגע אדם ונמי בנים ומני בתים ומרתידין והשבען הסנרים ושערות לבנת ושער שחור וגחוב אין לנו אחר פשוטו של מקרא כלום ולא על

¹⁾ בכוי: יהי במקומות היה. וכן נגע השות סופר הוא כי רשכט כתוב פירושו בעלי ספק על גלון שפרו וראשי דבריו הפסוקים והמכוונים מעשה דרי המשתקם הם. — ²⁾ וכן כתוב לפוסק בו. — ³⁾ הולין דף ד ע"א. — ⁴⁾ נהיה דה' מכב' יב. — ⁵⁾ כב' ח. — ⁶⁾ ריחוק שבעת ימים לזכר ושבועות לנקבת. — ⁷⁾ אולי רצית לומר שאפלו לא אתה דם בשבעת ימי טומאהה כאשר אמר למללה, מכל מקום בשעת לידה הלא בהכרה ראתה דם לידה והראיה הואת חספיק לתומאת שבעת ימים. — ⁸⁾ ירמיה ח. ח. — ⁹⁾ מטה דף לה ע"ב. — ¹⁰⁾ בכוי: פירש. — ¹¹⁾ בימות דף עד ע"ב.

¹⁾ וכן פירש לעלה ו, וא' ובשמות כת' לו; ל, כת. — ²⁾ חבקק ג. ג. — ³⁾ כינוי בראשית ב, ג. — ⁴⁾ בכוי: 'במותם'. — ⁵⁾ בפסוק לט. — ⁶⁾ בכוי בא המאמר הזה שלא במקומו לפני פוטק כה. והראיה שנואו רבות כאות בספרי RSBM דף 35 השעה 6. — ⁷⁾ בכוי: נגע. — ⁸⁾ פרק ה' משנה ג. — ⁹⁾ בתרגום הנזכר הנזכר בהשם יונתן בן טואל מגוץ ודרוייט. — ¹⁰⁾ בכוי: ולא. — ¹¹⁾ לאייזיא מורה ודורש שהביא רשי. ומקוור בפסחים דף טו ע"א. — ¹²⁾ בכוי: נקלים. — ¹³⁾ בפסוק לד. — ¹⁴⁾ א. יב.

זאת תהיה תורה המצורע.

יד. 7. והזה שבע פעמים על אותו המטהר מצערתו¹⁾:
 11. ואותם. הocabשים: 37. שקגורורות. מן אחד מן המראת
 הוא שחבירו²⁾ מוכחים עלייו רתקות אדרמות כמו שמעינו
 אמורים ברורים בתרי עשר³⁾. מני מראות: 41. יקציע. יקלף. כמו
 4) ייעשו במקצתות. ובחלמוד⁵⁾ הרקצע מכולן טפה: אשר הקצז.
 6) הקצחות את הבית מהטפו פעול של הי' הו. מן קנה אמר הקצז.
 יש למר שפזרונו לשון קצצע מדכת⁷⁾ אחרי הקצחות את הבית
 נמצא שהקצז קרוי הקצחות. שהרי [באות] הלשון כת' למלחה ואת
 הבית יקציע: 56. ולבחרת. הי' א'ח הי' נורמת להפוך את התיבה
 באתנהთא סופ' הפסוק. בחרת. השער תחו. ובאתנהתא⁹⁾
 השער תחו. 10) כוה וכוה תאכל חרב. זהחוב לבא אתנהתא.
 11) וככטנו בגרידום והטדרו. 12) והטדרו בלבד אתנהתא:

מו. 2. וב מבשרו. רוכתו¹³⁾ פירשו מראה ווב מראה קרי:
 3. רר בשרו את זובו. במ¹⁴⁾ ווורד ריריו על זענו. כלמר אם
 מריר ומטפטף בשרו את זובו. שהוב קלוש כען קרי: או החתים.
 שהונדר¹⁵⁾ ומידבק על הבשר: 4. אשר ישכב עליו. אפילו הא
 תחת האבן שלא נגע בו כלל. כללו של דבר ווב נירה قولן
 מטמאין מה שתחתיהם טומאה חמורה לטמא אדם ובנידים אם¹⁶⁾
 הכלים שתחתיו מוחדרין לשיבת אעפי שלא נגע בהם כל¹⁷⁾:
 11. ויריו לא שטף במים. הזכ לא טבל. כך בשרו חכמים¹⁸⁾.
 ולי נראה לפ' פשטוטו לפ' שאמר למלחה¹⁹⁾ רר בשרו את זובו או
 החתים בשרו מובו. שהונדר ונידבק על בשרו. לך דבר לשון
 נקייה ויריו לא שטף במים. שם לא שיפשף יפה את בשרו גם

¹⁾ ר' ר' סר' המקראי ופרשו. עין RSBM דף 90 הערכה. — ²⁾ בכ"י:
 שהבירו. — ³⁾ בוכריה ו. ג: ברורים אמורים. — ⁴⁾ בישעה מד. ג: ישחו
 במקצתות. — ⁵⁾ משלה. כלכ' כ. ד. — ⁶⁾ בפסק. מ. — ⁷⁾ שם. — ⁸⁾ שם. ט. כ. א.
 ט. ט. ב. — ¹⁰⁾ שמואל ב'. א. כה. — ¹¹⁾ במדבר ח. ג. — ¹²⁾ בראשית לה. ב.
 רה. ל. ע"ב. — ¹⁴⁾ בשם רבבי רשב"ס לפסוק יא. — ¹⁵⁾ בכ"י במשות: שהוא.
 והקנת' על פי רבבי רשב"ס לפסוק יא. — ¹⁶⁾ בכ"י: אתה במקומות אם. וכבר
 תיקנו בדפוסים. — ¹⁷⁾ כדברי רשב"ס לפסוקים ד-ו מהתורה בדינם. — ¹⁸⁾ בתורת
 כהנים. — ¹⁹⁾ בפסק ג.

בקיאות דרך ארץ של בני אדם²⁾ אלא המדרש של חכמים וחיקותיהם
 וקבלותיהם מפי החכמים הראשונים הוא העיקר: כי היה בעור
 בשרו. לפי שלפנינו יאמר³⁾ כי יהוה בו נגע בראש או ב��ו. החצר
 כאן לומר בעור בשרו: שאות. לשון ניבה⁴⁾. שאינה⁵⁾ לבנה כל כד
 בכיה⁶⁾. אבל הבהיר לבנה היא⁶⁾ כדרך הוא בשחקים.
 וראות עמיקה יותר, מבהיר כמראה חמה עמוקה מן הצל⁸⁾:
 ספרחה. טפילה לשאת או טפילה לכהרת. תולרה לכהרת. יש תולדה לבחרת¹⁰⁾ להצטרף עמה כרכבת¹¹⁾ ספוני נא אל אחת
 הכהנות, לשון טפילה מצורף. כד פרישו חכמים¹²⁾ לנגע צרעת.
 שייה ממקום הנגע בשער לך כרכבת¹³⁾ מצורעת שלן. כד נקרא
 הנגע כשווא לבן: 3. ומראה הנגע עמוק. לבן: 4. וצומק אין
 מראה¹⁴⁾. שאינו לבן כאחד ממראות נגעם המפושישים¹⁵⁾ במסכת
 גניעים¹⁶⁾: 8. צרעת היא. ומוחלט הוא. וישב ברד עד שיתרפא
 ויבא צפדים: 10. ומחייב בשער חין. לא כמו בשער מבושל כי אם
 odi שנדרלה חתיכת בשער בתרוך הנגע: 18. שחין. פרישו רבותינו¹⁶⁾
 שכא על ידי חמיות מלוקת שהכוונה אבל שחוין של מכות אש
 הוא שבא על ידי חמיות אש: 30. נתך. צוית מקום שער קורא
 נתך שעל [ירין] כד מתנק השישר: 31. ושיעיר שחור אין בו
 והנסיג. שאם היה בו שיעיר שחור הרי הוא תחור למורי ואין
 ציריך הסער. שבך כתוב לפנינו¹⁷⁾ וشعיר שחור צמח בו נרפא הנתך
 מהו וטיהרו הכהן: 52. צרעת ממארת. כמי¹⁸⁾ סיון ממארת
 וקוץ מכabies. וכן¹⁹⁾ המארת והמוומה. לשון קללה וחסרון:
 55. פחתת. לשון מאירה שמחיות ומחסור:

¹⁾ עין RSBM דף 84 במקומות הערכה 2 ודף 126 במקומות הערכה 1. — ²⁾ בפסקוק
 כת. — ³⁾ בשבועות דף 1 ע"ב איתא. תנ"ו ריבנן... שאית אין שאית אללא נבואה וכו'... —
⁴⁾ בכ"י בטעות: שאינו. — ⁵⁾ נעים פ"א מא: ,,מראות נגעם שון ארבע, בהרת
 נזה כשלב, מעיה לה כסוד ההקל, והשתת... כצגmr ללבן; שנייה לה כליקום ביצה...''.
⁶⁾ בשבועות רף ו ע"ב,, אמר אביי אמר קרא ואם בהרת לבנה היא, היא לבנה ואן
 אהרת לבנה''. — ⁷⁾ איזב לו, כא. — ⁸⁾ בשבועות שם,, חני ריבנן בהרת עמקה וכן היא
 אומר ומראה נגעם מן הואר כמראה חמה העמוקה מן הצל''. — ⁹⁾ בכ"י: תוכחת שאות.
 ולרבבי ר' מאיר תולרת שאות כצמר לבן. ולרבבי חכמים קרים ביצה במשנה
 שבאתאי בהרעה 5 על פי דבורי חכמים. — ¹⁰⁾ בכ"י: תלזרות לבירה. ר'יא בצד
 הדיבבל שהוא שניה לבירה. — ¹¹⁾ שמואל א' בל. — ¹²⁾ בשבועות דף ו ע"ב.—
¹³⁾ במדבר יב. י. — ¹⁴⁾ בכ"י: מראה. — ¹⁵⁾ בכ"י: מראה. — ¹⁶⁾ משנה גנעם ט. א. —
¹⁷⁾ בפסקוק לה. — ¹⁸⁾ חזקאל בתבה. — ¹⁹⁾ דברים כת. ב.

אחרי מות.

טו. 1. לאחר מות. הזרור את אדרן שלא ימור לבניין על ביאת מקדש שלא כרת: 2. כי בענן אראה על הכפורות. לפי¹⁾ פשטו שהרי מתקע עמוד הענן אני ראה כל שעה על הכפרת ברכתי²⁾ ודיברתי אתה מעל הנכפרת מכין שני הכהנים. ואם יראה הכהן ימות. לפיכך כשייכנס ביום הכהנים ציוויל דק' להקטיר קטרת במיטים תחוללה להחישר את הבית בענן הקטרת ואחר כך יביא דם הפה ודם השער: 6. והקריב אהרן בשרה את פר החתאת פשר הדרת אשד לו: וכפר בעיר. יתוויה עליו מיד. ולפי הפשט יביאנו אשר לו: וכפר בעיר. יתוויה עליו מיד. בשרה כדי לכפרה כמו שמספרש לפניו³⁾ וחחת את שלחה⁴⁾ לחקריך אותו לכפרה כמו שמספרש לפניו³⁾ וחחת את פר החתאת אשד לו: 10. לשלה אשד לו: לפיכך לשלה אותו יהל' המשען ביצפוי מצורע⁵⁾ ושלחה את הגפר החיה על פניה השדה. לטהרו מטומאתו. אף כאן לטודר את ישראל מעונתם משלהו אל המרכבר והוא מקום מרעה הבהמות ברכתי⁶⁾ רינהג את העאנן אחר דמבר. ובתלמוד⁷⁾ מדריות בתיות: עוזאול. למ"ר יתורה כלמ"ר⁸⁾ בית ארבל שודא מלעון⁹⁾ וארכ' לו. וכן מ"ס של ריקם וחנן יתירות לתקון פועליה¹⁰⁾ כמו נין של שנען ועכבן ועשרה. ולפנינו¹¹⁾ קראו המקום שמשתגלה שם השער ארץ¹²⁾ גוירה. ארץ חרבנה שאין בה שם תבואה. שהיא גוירה¹²⁾ ונכרתת מכל טוב: 21. ביר איש עתוי. איש הבקע בדורים ובמדרבות וריגלין¹³⁾ בכל עת שישולחן ארונו: 32. וכפר הכהן אשר ימשח אותו. לפי שאמר¹⁴⁾ בواتי יבא אדרן. ואם אין אחר היה עבדות יום הכהנים בכהן המשיח תחתו¹⁵⁾: 34. וייעש אחרן בשרגיעת יום הכהנים כאשר צוה י"י את משה:

¹⁾ בכ"י: לפיכך. ופעיות דומות במקצת חמצעא ספרות בספר RSBM דף 36 בהשלה 2. — ²⁾ שמייה בה, כב. — ³⁾ בפסוק יא. — ⁴⁾ להוציא מדורש רבוחמי בזומא דר' ט"ב ובספרא. — ⁵⁾ ד, ג. — ⁶⁾ שמו ג. א. — ⁷⁾ במשנה ביצה ה, ג. — ⁸⁾ השט י. ד. — ⁹⁾ דברת יט. י. א. — ¹⁰⁾ פרשטי בספר RSBM דף 141 בהשלה 3. — ¹¹⁾ בפסוק כב. — ¹²⁾ בכ"י כתוב גם כאן גוירה, בלי הבן. — ¹³⁾ כלמר וריגלין בני ארם לשלהו אותו בשליחות. אין צורך לשנות בכרופוטם: וריגל. — ¹⁴⁾ בפסוק ג. — ¹⁵⁾ בכ"י: תחת זו.

פי האמה שהחחים במנדרש במסכת נהה¹⁾ אעפ' שובל עדרין טמא (הוא). הויאל ולא שיפשף יפה קודם טבילה וכל הנגע בו טמא. ולפי שרדך פי האמה הוזב יוצא גדריך שיפשוף, ריבר לשון שטיפת ידיו למשל בעין מה שבת' איגל (ונדה²⁾) אלכה ומזהה فيه ואמרה לא פעulti און, וכן³⁾ אך מסך הוא את רגלו, לפי שמדבר על יציאת חוץ. אף כאן שטיפת ידיים על (שטיפת) מקום יציאת הוב מאותו מקום. וכן לשון שפוך מוכיח שהוא להעביר לכלה שום דבר ממקומו. כמו⁴⁾ ומרך ושוטף במים להעביר שום של חמתה שככלו. וכן⁵⁾ מים בכיריים שוטפים. וכן⁶⁾ תשטף ספיקיה עפר ארץ. אף כאן להעביר את הוב שעל בשרו: 19. דם יהיה זוכה. ארומיות מטמא בה ולא לובן (ובוב) ושכבת ורע שום לבנים: 23. ואם על המשכב הוא ונוי, הדשוכב או הוושב על מדרס שלחה⁸⁾ אעפ' שאינו נוען בו⁹⁾. בנגעבו בו יטמא עד הערב, ככלמר או אפללו גנע במרקבי, יטמא עד הערב⁹⁾ ולא יטמא לטמא בנדים. שהמרכיב חלק מגעו ממשאי¹⁰⁾ שהונשאו מטמא אדם לטמא בנדוי ולא הנגע מטמא אלא האדם בלבד בנדוי. ואשר היא ישבת עליו פרשו חכמים במרקבי¹¹⁾: 24. אשר ישכב עליו יטמא. (לטמא) אוכלין ומשקון. תחחונו של בועל נהה כעלינו של ובפרק בנות בותיהם¹²⁾: 25. בלא עת נרתחה. לאחר ימי נרתחה, כמנדרש במסכת נהה אין¹³⁾ איש קריה ובה להביא קרבן אלא לאחר שבנית ים בין בסופן ציריך שבעת ימים נקיים רצופים וקרבן בשמוני:

א) בכ"י נכסה כאן הוספת טווה וה לשינה: „יטמא עד השרב. לטמא אוכלין ומשקון: בנגעבו יטמא עד הערב. כמו שילוי במסכת נהה¹⁵⁾ שעליו של ובמטמא אדם לטמא אוכלין ומשקון“.

¹⁾ דף ס"ו ע"ב. — ²⁾ משלי ל, כ. — ³⁾ שופטים ג, כד. — ⁴⁾ ו, כא. — ⁵⁾ ישעה כת, ב. — ⁶⁾ אירוב יד, ט. — ⁷⁾ בכ"י: בוב. — ⁸⁾ בכ"י: שלן. — ⁹⁾ תיבות „בלומר או אפללו גנע במרקבי טמא עד הערב“ שנו בכ"יathy פלמים. — ¹⁰⁾ משנה כלמים מנ, ג. — ¹¹⁾ בתורת כתנים נתפרש על הכלים במרקבי, אבל ארבל היא יושבת עליון במרקבי. — ¹²⁾ דה רה לך ע. ע. — ¹³⁾ דף עג ע. א. — ¹⁴⁾ בכ"י או במקומות אין. — ¹⁵⁾ המוסיף טעה להשוב שוכר משנה הוא ואינו כאל אמרה דוא בונה דף לכ עב שהבא ושבים לפטוק כה. וככל הד הסופה נכתנת באנצע דבורי רשבים. ורב רבי דבוחוב בנגעבו בו יטמא עד הערב מפושרים בה בעין אחר נגידברי רשבים. הבאם בעצם המאמר הות. ועיין RSBM דף 56 הערא 10.

161

ונולא תשקרו. ממן שהלحوו: 12. ולא תשבעו. אפלו בלא כפירת
עמון: 13. לא תעשוק.¹⁾ עשקי שבר שכיר ומטע גר: [ולא תנול]
בעין²⁾ וינול את החנית מדו: (ולא תליין. שכיר לילה³⁾: 14. לא
תתקלץ חרש. בהוה דבר הכתוב. וטעמו בריש כי משקל דעתך הוא.
בכמו עיר גבן⁴⁾: 16. לא תליך רכילה. המחוור בעירות. מהלך לומר
לשון הרע מוה אל זה. ותרגום לא תיכל קווצין לא תכרי רכילות.
כוכן בתייאל⁵⁾ אבלו קווציהן דיזוזאי. הכריוו. וכן⁶⁾ ירעם משימים
מהתווגם אבלן מן שמייא. לשון השמעת קול: (ולא תעמוד על דם
יעיך. לא תעמוד מנגד אלא נתן להצלו בנפשו של רוזה: 17. לא
תשניא את אחיך בלבך. אם נמלך רעה לא תתראה לפניו כאוהב
[כפיו שלום את רעה יבר] ובקרבו ישים ארבו. לא טוב [הדרב]
אשר אתה עושה. אל תשנאהו בלבך אלא הוכיח תוכיחתו על מה
שעשה והמתוך לך זיהה שלום: ולא תשא עליו חטא. לבבך: 18. לא
תקים. למול לו רעה תחת רעה: ולא תמור. אפלו בלבבך. אלא
עבור על מידותך⁸⁾: ואהבת לרעך כמוך. אם רעד. אם טוב [זהו].
אבל אם הוא רעד כרכית⁹⁾ יראת יי' שנאת רע¹⁰⁾: 19. בהמתך לא
תתרכיע כלאים. לפי דרך ארץ ותשוכת המין כשם שציה
הכתוב-shell אחד ואחד יוציא פרי למנהו במנשה בראשית. כך
צוויה להנזון את העולם בכהמות ובשדות ואילנות ונם בחירות
שור חמור שעדים שני מיעם. ונם בצמאר ופשוטים שהוא מן הרים
זהה מן קרען גודלו. ולמיינם אמרתי הצמאר צבע והפשטן איינו
צבעו ולפיד בכר של שני מראות. והוחדו לי: 20. נחרפה. מסורה

¹ השתמש בדברי המקרא מלאי נ.ה. — ² בשם נג. כא. וכן
בדברי הימים א' לא, נג כתוב: מיד המזרי. — ³ שלא כדברי חכמים (בבימ' רף קי ציב) שהביא רשי. ואילו פרש הוא פועלות שכיר, „עובדת שכיר“ שלא ירף כי ריבר דבתוב כאן על שכר שריר אלא על עבדות השכיר. — ⁴ ובכפי בלא כפניות קדומות: טיוור נבז. — ⁵ דינאל נ.ה. — ⁶ בשמאל נ.ב. ד.ז. ירעס מן
שם. — ⁷ השתמש בדבר המקרא יומי' ט. ושמות ח. ז. והרביה דבריו לדרואה כי לא תשנא כאן הויא כמו אל תשנא ז' יוזכר רושב עם הוכחה תוטוכית הבא אחריו. — ⁸ פרוש: כביש בעסך. וההעך: מעמד על מיזוח בפסחים רף קי ע.ב. — ⁹ ריל או העשהurdת. והמקרא במשל ח. ג.י. —
¹⁰ צאה לומר מובהק לרעך לומוד שדווקא את רשות שרווא אדם כשר חיב לalarm, אבל אם nondem. לו אטס רשות ראות אן מקום למוצאה ההוא אלא הועלה עליל' לשויות כאשר כתוב בספר משל ראות א' שנות אה' וירחן מן החט וישנא רקברון. ואם כן אין אורך להוכיח שניים בברבי רשבם כאשר חשבו אחרים רבכאמשר השבת נס אמי מקרם. ע RSBM רף 48 העשה 5 ווערה. 9. ורבבי

קדושים תהיו

יט. 2. קדושים היהו. מפני שהרבה מנות הוזרו להתקרש ולשמור: 3. ואת שבתותי השמרו. כשם שבבשורת הדיברות נאמר כיבוד אב ואם אל שמרית שבת שהושה⁽⁶⁾ לבום לכבר חמקם. אף כאן סמך הכתוב לפוי פשוטו⁽⁷⁾: 5. לרצונכם. שורה חיים ויקרבעו אל פתח האל מועד והוא הרין⁽⁸⁾ לסמייה ולכל משפטיו של קרבן וכמו שמשפט וдолך: 7. ואם האכול יאלל. במנחשב לאוכלו חוץ מאוקמו פרשו הכתמים⁽⁸⁾: 10. לא תעלל. פאה ממשמעו⁽⁹⁾. כדכת⁽¹⁰⁾ עילל יעוללו בפנין: 11. לא תגנבו. ממון⁽¹¹⁾: לא הכחשו. כפרות ממון המפרק בידו. כדכת⁽¹²⁾ ומחש בה:

¹⁾ החתום בדבריו הכתוב בפסקוק כתם, ולהזמר מוקשית רשי כתוב כן, —
²⁾ ר' מלחת חוץ פרטונו בת פניזה. —³⁾ ומדרשו ביבמות דרכן ע"א וברש"י.

⁵) בראשי שבועון. — ⁶) ב"ל שטב שרבר במש"ר בא בוא ע"ש בוגרת הרויה

ונוגראם בימות דך ועא אבל לא לאפי השטן. — ⁷ השלמות החסרה הראה לעין עיש דברי רשבים למלחה אן, ועל פ' דברי הכתוב א.ר. — ⁸ בתרות בחילום ובואה נזק דרכו יא. — ⁹ אויל מרדמן פוקט טחוב כ' שם שם נכונה. — ¹⁰ זרימה 1.ט. כרבבי רשי' וכן בבל השלטן. — ¹¹ ה.כ.ב.

אמור אל הכהנים.

סא. ל nephsh לא יטמא בעמי. איש עם הכהנים לא יטמא לפש אדם. כמו¹⁾ בהולה מעמי יקח אשה. אבל אילו היה כתוב לעמי. היה משמעו לא יטמא לעמי. כמו שכת' לנפש לא יטמא.²⁾ לאחיו ולאחותו לא יטמא להם. ולא נאמר בהם. גם יש לפרש לנפש הנמצא בעמי לא יטמא:³⁾ 4) אלא יטמא בעל בעמי. שום בעל בעם כתים לא יטמא לאשתו להחלו. שהרי מתחלל מכחנותו. ולפי דברי חכמים⁵⁾ לא יטמא לאשתו פסולה ומחוללת. אבל מטמא לאשתו כשרה:⁶⁾ 5) לא יקרחו. על מת. וזה הדין לשושאל⁷⁾: 6) וחלה. בת אותן שכותוב בהן⁸⁾ ולא יהלול רועה:⁹⁾ 9) ובת איש בהן. אדרוסה. ומפורש בסנהדרין¹⁰⁾: 18) הרום ושרוע מפורש בבכורות¹¹⁾: 20) מרוח אשך. מעך בזיתים:
 כב. 2) ויונרו מאכילת קדשים בטומאת תורה:¹²⁾ 3) אשר יקרב. לאוכל:¹³⁾ 8) נבלה וטריפה לא יאכל. עיפוי שמולכת השופח והורתה להם. שודמה למלה¹⁴⁾: 10) וכל ור לא יאכל קודש. תרומה:¹⁵⁾ 14) כי יאכל קודש. תרומה:¹⁶⁾ 16) באכלם.¹⁷⁾ הוריכים: את קדשיהם. תרומה:¹⁸⁾ 23) וקלות. פרוטתו קלות:
 נדבה תעשה. לבrik הבית: ולנorder. לckerben¹⁹⁾:
 כג. 2) אשר תקראו אותם מקראי קודש. אשר תומנו אותם ומני קדרש. כל לשון קדריה שאצל מעדים לשון קביעה ומן הוא. כמו²⁰⁾ קרא עלי מועד. וכן התראי מערע קדריש¹²⁾. ולשון¹³⁾ נמקרה הכללי:¹⁴⁾ 11) מחרת השבת. מחרת יום ראשון של פסח:¹⁵⁾ 16) מנחה חדשה.
 להתייר חדש במרקש כי הוא מן בישול התבאה:¹⁶⁾ 22) ובקוצרכם. מחרת הפסח לאחר הקרבת העומר:¹⁷⁾ 24) וכברון תרואה. על ידי התרואה תזביח למקומות. כרכמת¹⁴⁾ והריעותם בתקצירות וני

¹⁾ בפסוק יד. וראינו ממש שפתחו לשון רבים עמי נפתחו לשון יחיד עמי. וזה שמאלו דוד ליצאטו ויל בבאור התורה טעה בהבנתם דברי רש"ב. —
²⁾ בבדבר זה. —³⁾ בתורת כתים ובכימות דף בכ עב. —⁴⁾ על פי המזואה דבריהם ד א. —⁵⁾ בפסוק ט. —⁶⁾ דף ג עא ושם. —⁷⁾ הרים במשנה פ"ז מג. שרוע בנראה דף מ טא. —⁸⁾ היטיב להשתחם בדברי רביא במנחות דף מה עא לזרוקאל מ"ד לא. —⁹⁾ בכ"י באכלם. —¹⁰⁾ כל אלה כמדרש רבוחינו שביא רשי. —¹¹⁾ איכה א טו. —¹²⁾ בכ"י בטעות: קדוש. —¹³⁾ קלה ב. טו. —¹⁴⁾ במדבר י ט.

ומיוחרת לעבר עברית כרכמת¹⁾ אם אדרויו יתן לו אשה. והרומה לו²⁾ עם חרב נפשו למות. מסר נפשו. ונס בתרומות: לא נפרטה. שאינה משוחררת ואינה כאשת איש לירון בתנק: בקרת תהיה. כמו³⁾ לא יבקר הכהן. בן פטרונו זונש⁴⁾ ומונס⁵⁾. חקרו ב"ד אם לא חופה לא יחיibi מיתה כאשת איש:⁶⁾ 23) וטroleתם. לשון⁶⁾ סתימה ואטימה וחרחה. ערלה⁷⁾ אונם.⁸⁾ ערל לב.⁹⁾ שתה נס ארחה והשלל:¹⁰⁾ 24) קודש הלוילים. קודש במעשר שני לאוכלו בירושלים ולהלל לבוראו שכן מצעו במעשר שני ישיאכלו¹⁰⁾ במקום אשר יבחר (ונגו) למנין תלמוד ליראה את יי אליהר כל הימים:¹¹⁾ 25) להומיף לכט תבאותו. לך חוס¹¹⁾ אם תעשו כאשר ציירו:¹²⁾ 26) לא תאכלו על הדם. לפי פשטו¹²⁾ דבר למד מעניינו לא תנחשו ולא תענו. אף והיעשו בחוקות הגויים שאוכלים על קבר הרגוג לשם מכשפות שלא יינקם או מכשפות אחר כען שאנו אמורים במסמד מן הצלוב. ורבותינו דרשווו בכמה עניינים במסכת סנהדרין¹⁴⁾: 29) להונתה. ונוט של פנייה להוות כקדישה¹⁵⁾:
 35) במדה. במדות קרען. משורה. מרת הלה. כמו שאמרו¹⁶⁾ ומימ במשורה השתה:¹⁷⁾ 36) הדין. מרת הלה:
 ב. 9) דמי בו. דמו בראשו. והוא חייב עצמו מיתה¹⁷⁾: 10) את אשת רעהו. ולא נר¹⁸⁾: 17) חמד הוא. כמו¹⁹⁾ פן חמד שומע וכן²⁰⁾ וחסיד לאומנים חטא. קלון לאומנים על ידי חטא. וכן תירטם יוסף וחיסיד דעתם חטאוזו:²¹⁾ 20) עירורים ימותו. לא ייחווו מן השמים להחיה (או²¹⁾ להליד בנים:

¹⁾ שמות כ"ב, ה. —²⁾ שופטם ה, ח. —³⁾ ג, ג. ל. —⁴⁾ לתיבת ולבקך בדף 53 בדפוס פיליפאוסקי. —⁵⁾ במחברות בקר III בדף 47, 47 כפירוש רשי. —⁶⁾ רמה ו. ג. —⁷⁾ יחזקאל מד. ט. —⁸⁾ הבקוק ב. ט. —⁹⁾ דברים ד. ככ. —¹⁰⁾ היל תכו להוסתת תבאה האמורה בכתוב. —¹¹⁾ לוותם הדרשות שדרשו חכמוני בפסק חזה שד שנקרא לא שבכללות בסנהדרין דף סג עא. וכפירוש רשי. —¹²⁾ משה שבח ו. ג. —¹³⁾ דף סג עא. —¹⁴⁾ רשותה הביריתא בסנהדרין דף ט עא שובייא רשי. —¹⁵⁾ בפרק קלן תורה הלכה ד. —¹⁶⁾ בביי נא המאמר הוה בטעת אחריו פירוש פסקין ג. —¹⁷⁾ מה כל הכתוב אשר יאף וו אשר ינאף וו שמי פעמים. ופירושו במודרש חכמים בתירת כתים ובסנהדרין דף נב טב וברשי. —¹⁸⁾ ריצה לפреш משל ד. לד. —¹⁹⁾ הופשי חיבת א' הנזכרת נס להישיר המאמר על פ' דרש חכמוני בתורת כתים ובבמות דף נא ע"א שביא רשי. —²⁰⁾ משל כה. ג.

ונזכרתם וגו': 27. אך בעשר וגוי. בשאר ימים מוצבים הותריה מלאכת-אכל נפש ונארת מלאכת עבורה. אכל ביום הכפרים שהוא יום עני, כל מלאכה אסורה בשבת¹⁾; והקרבתם אשה. כרבת' באחרי מות ובפניהם²⁾: 36. עצרת נערת מינית מלאכה³⁾: 39. אך בחמשה עשר יום לחודש השבעי הוה. ע"פ שראש השנה ויום הכיפורים באים לוכרין [ולכפרה]⁴⁾. אכל סוכת בא לשמחה ולודאה על שמילא בתיהם כל טוב בימי אסיפה: 40. וענף עץ עבות. קמץ⁵⁾ הוא כמו קדוש טהור עזום גrole. כלומר ענה של עז מעובת הרבהה: 42. כל הארץ, אקליו אותן שיש להם בתיהם, ישבו בסוכות⁶⁾: 43. למען ידעו דורותיכם [וננו]. פשטו כרכבי האומרים במסכת סוכה⁷⁾ סוכה ממש. וזה טעםו של דבר. הן הסוכות העשו לך באוסף מנירך ומיקך באספסך את התבאות הארץ ובתוכם מלאים כל טוב דין ותירוח וצחר למן תונכו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה שלא יישוב וכל נחלה, ומתוךך ותנו הוראה למי שנותן לכם נחלה ובתוכים מלאים כל טוב ואל אמרו לבככם כתני ועתם ידי עשה לי את החיל הזה. וכסדר היה נמצאו בפרש עקב תשען⁸⁾ וכברת את כל הדריך אשר הוליך יי' אלהיך והארבעים שנה לנו ויאכילד את המן לנו. ומה אמי מצוה לך לעשות זה? כי יי' אלהיך מביאך אל ארץ טובה [וננו] ואכלת ושבעתה [וננו] רום לבך ושכחת את יי' לנו ואמרת לבך כהו ועתם ידי עשה לי את החיל הזה וכברת את יי' אלהיך כי הוא העTON לך כה לעשוה חיל. ולכך יוצאים מכתים מלאים כל טוב בominator אסיפה וושבעין בסוכות לוכרין שלא היה להם נחלה במדבר ולא בתים לשבת. ומפני הטעם היה קבע לך אתנן הסוכות ביום אסיפת נורן ויקב. לבלי רום לבכם⁹⁾ על בתיהם מלאים כל טוב פן יאמרו ידינו עשו¹⁰⁾ לנו את החיל הזה¹¹⁾:

כד. 2. ויקחו אליך שמן וית וך. פרשה זו נשנית לפניהם נהנו מה השלחן להאר אל השלחן שעליו להם הפנים שמספרש כאן שביל והתיקון השלחן ומסידורו, השמן להאר והפת לעירך: 11. ויקוב. הזכיר את השם ואחר [כן] בירכו: 16. איש איש כי יקל אלהיו סתם בכינוי ללא פריש שם המבתק, [ונשא התאו]. ומפרש יי' [שהוא השם] המבתק יתברך שמו ואחר כן מקללו, מות יומת. לפרי פשוטו יש לפטרך[כן]: 18. [מן] מכחה נפש בהמה. מותה לנמריו: 21. ומכה בהמה ישלמנה. חובל ע"פ שאיןו ממיתה לנמריו:

בהר סיני.

כח. 1. בהר סיני. קודם שהוקם אהל מועד²⁾: 2. ושבתה. לשון ביטול: 3. ואספה. שלא תפקר: 10. ושבתם איש לירושתו, כמו שמספרש לפניו³⁾ שהמוכר שודרו חור לו בחנם בזוכל; ואיש אל משפחתו, עבר עברי חור חופשי בזוכל: 11. ניריה. נורני עניים שנשוו לא תכזרו. וכן ספיקות⁴⁾ בתבואה: 12. מן השדה תאכלו. ולא מן התאפק אל הבית שאמר לאספו: 16. כי מספר התבאות שעד הזבול הוא מוכך לך... ולא ענף הקרן⁵⁾: 21. לשולש השנהים. לפי הפשט וריעת ששית הפרנס ששית ושביעית ושמינית [ובשניות]⁶⁾ יזרעו ויאכלו מתבואה ששית עד חhilת השיעית שיחפרטו מהתבואה הדנורית בשניות: 24. נאולה תחנו לארץ. אם ירצה המוכר לפטרת לפני הזבול: 27. והשיב את העודף מן השיים עד הזבול שלא אל עדרי. העודף, המעדיף⁷⁾ על שמי שאכל בבר: 33. ואשר יגאל מן

¹⁾ חיבר פסוק טו ופסוק טו בפירושו. והיא דעת חכמים דובי מאור בבריתא רמנדרון דף נ עא, רשי' נב' פירש בדעתם.
²⁾ מפורש יותר ברבורי לבודבר א, א. — ³⁾ בפסוק כה. לא. — ⁴⁾ בכינוריה... ספיקות. — ⁵⁾ המאמר היה בא בכינור רשי' שהלך רשותם בראם בטלשה הרופטים הראשוניים. — ⁶⁾ הרופטי על פי רבורי רשי' שהלך רשותם בא ברוכם. — ⁷⁾ על אורות תיבת תרע שבדפוסיםstan עין RSBM דף 47 העלה 2.

¹⁾ וכן כתב לשם יב. טו וראב"ט שם ורמב"ן כאן לפסוק י' וכאן ריצה לפרשת תיבת אך. — ²⁾ למילה בפרק טו ובמדבר לט, ח – יא. — ³⁾ בכינוריה הוא אחורי פירש פסוק לט. — ⁴⁾ בכינוריה והוא לא יתכן כי רצאה לומר בראש השנה לכרו וושבעין בסוכות לוכרין שלא היה להם קומץ. — ⁵⁾ בכינור הדרושים הראשונים לכרה. — ⁶⁾ בכינור היה המאמר היה אחורי פרוש פסוק מנ. — ⁷⁾ דף יא ע"ב. — ⁸⁾ דברים ח, ב – י. — ⁹⁾ בכינור: לבבו. — ¹⁰⁾ בכינור: טה. — ¹¹⁾ בין וה כתב בקיצור בפירושו לשמות נג, טו.

הלוים, כמו שאמרנו¹⁾) נאלת עלם ההזה להלום, והוא ירצה לנאל
ואין לו بما לנאל, ויצא ממכר בית ונו' כלומר תשוב לו בחנים:
34. ושדה מגירש [נו']. כمفוש באלה מסעיו: 39. עבדות עבד.
לרדותו בפרק בעבר נגענו²⁾: 47. או לעקר. שענקר מוה דמלכת
רחוק מארצם, לא תושב ולא נר ולא נוי ואורה:
כו. 1. משכית מן שכיה כמו מריבות מן רבה. ואיי מצא לו
חבר כי אם³⁾ עברו משכיות לבב, לשון ראוות לבבו. אף כאן
בן רואה שיש בה צלמים וציורים לדסתכל בחן:

אם בחוקותי⁴⁾.

10. וישן מפני חדש תוכיאו מן הננות למכור ברכתי⁵⁾
תוכיא את כל מעשר הבאות ונתחה ללי⁶⁾ ונו': 13. מוטות
עלכם. ברכתי⁷⁾ עשה לך משרות. היא הרצעה שקשין בה
הועל של עז הקרי מוטות⁸⁾ לפי שמטה ומרכין את צואר השור:
קוממיות. בשחוسر העול ווקת את ראשו: 18. שבע על חטאיכם.
כלומר הרבה מכות על חטאיכם. כמו⁹⁾ שבע יפל צדיק וקם.
ואור החמה יהוה שבשתם. יי' והחיקן שבע¹⁰⁾ נשים: 19. ושברתי

¹⁾ בפסוק לב. — ²⁾ בכיו: בעבר נגען, אין וה לשון רשביט. — ³⁾ הילם
יע. ובכיו הברו עברו, ונקר על חברו לדחוות נמק, עיין RSBM דף 37

⁴⁾ בכיו 62 חלק ראשון במינען דף 122 ע"א נמצא לפסוק ח: ורדפו
מכם חמשה מאה. הקשה רב'ים דאמר [צל' דאמרין] מורה מורה טובה
מרמת פורענות [טטה דף יא עט] והוא הבא במדה טובה כתיב ודרשו מכם
חמשה מאה ואל במרמת פורענות כתיב איכה ירדוף אחר אלף ושים וארבע רבעה
זבראים לב[ל]? ותמא [צל' ותירע] דהכא רופים וווגרים קאמר דכתיב
ונפלו איביכם לפניכם לחורב והחט לא קאמר רק רדייפ בעלמא כדכתי איכה
ירדו' ווי". — הדרבירים האלה הזרתק ל' דידי החט בר' בר' צימלך
בשבתו לפנים בער מינען ווועספ' להערען כי במנחת הורה הנrapped דף גג
יע' וכתחה השאללה בלשון אחרת בל' שט' השאל וההשובה בשם רבי חם.
ובחוسطה שט דף גג ע"א הובאה נס השאלה נס התשובה בל' שם אמרה. —
⁵⁾ דבריהם ד' ד'ה. — ⁶⁾ בכיו: לילוים. — ⁷⁾ ירמיה כ' כ' — ⁸⁾ ריל שט' ריל שט'
מוסרו' ומוטות יהרו' ושידין חלקי הצל. — ⁹⁾ משל' כר' ט'. — ¹⁰⁾ ישעה
ל' כ' — ¹¹⁾ ישעה ד' א. — ¹²⁾ בכיו: שבעה נשים.

את גאון עוכם. ברכתי¹⁾ בשברי לכם מטה לחם. וברכתי²⁾ גאון
שבעת לחם היה לה. ואגדה³⁾ הוא בית המקדש. ברכתי⁴⁾ הנה
מלח לאת מקדשי גאון עוכם. ולפי המשפט כמו שפירשתי, שכך
מכוח סוף המקרא ונתני את שמיים ונו': 20. כחכם. כי הארמה
לא תופתת את כחה לכם: 21. ואם תלכו עמי קרי. מוחם⁵⁾
פירוש לשון מעיטה מגורת⁶⁾ הוקר רגאל. והבל הוא. כי הוקר מגורת
חטופי מה פעל במו⁷⁾ הושב את אביך מנו⁸⁾ אברם ישב. וקרי מנו
קרה מורת⁹⁾ אקרה כה. וזה פרושו. אם תלכו עמי במקירה ולא
תרור כדים שאינו הולך תדריך אגאל בדוראי¹⁰⁾: 25. נקם ברית
שעברתם. כמו שבתי למלחה¹¹⁾ להפריכם את בריתו: 26. עשר
נשים. בלוּמָר דרביה, במו¹²⁾ זה עשר פעמים תבלמוני: בתנור
אחד. כי איש אהת לא תוכל למלא את התנור פת: והשיבו
לחמכם¹³⁾ במשקל. כי במשקל הביאו לתנור, ובמשקל השיבו
לאכilio לבעלים, במשקל ובצמצום, לחם צר ומים לחע, ברכתי¹⁴⁾
בן אדם בגני שובר מטה לחם בירושלים ואכלו לחם במשקל
ובחרנה ומים במשורה. אף כאן כת' בשברי לכם מטה לחם
יאפה ויאכל במשקל: ואכלתס וואת השבעו. כי במשקל ובצמצום
יאכלחו. וגם יש לומר שהוא תמן צו: 28. ויסרטין, מנו¹⁵⁾ יסר
ישביע יסעד¹⁶⁾ האדם כי מארה תמן צו: 29. ויסרטין, מנו¹⁷⁾ יאמיר¹⁸⁾
איש את בנו יאמיר יסורתין, וכנו¹⁹⁾ יסרו' אותו. וכן מנו ישב¹⁸⁾ יאמיר¹⁹⁾
וישבו נך טירוחם ביחסאל: 30. על פנרי נילוליבם. כי בבית
במוחיכם תודנו. ברכתי בירמיה²⁰⁾ כי אם ניא החרינה וקבע
בתחת פמן מקום: 32. ושמעו עליה אובייכם. כשבאים לשבת
ביה ברכתי²¹⁾ כל עבור עליה יושם וישרין על וכלה' מכותיה
כל ימי השמה תשבות. כי שבעם שנה של גלות בכל
פרשו רשותינו²²⁾ בנדר שנים שהוויה לה לשבות ולא שבתא. תשבת

¹⁾ בפסוק כו. — ²⁾ הוקאל ט', מס. — ³⁾ בחרית כלאם. — ⁴⁾ הוקאל
כד, כא. — ⁵⁾ במחברת קר II דף 158, א. — ⁶⁾ משלה כה, ז. — ⁷⁾ בראשית מו, ה. —
⁸⁾ בראשית ג', כ'. — ⁹⁾ במדבר כנ, טו. — ¹⁰⁾ ביפורות רשותינו שהביאו רשיין. —
¹¹⁾ בפסוק ט. — ¹²⁾ איבר ט, ג. — ¹³⁾ בכיו: והשיבו את לחמכם. —
¹⁴⁾ הוקאל ד, ט. — ¹⁵⁾ בכיו: מטה. — ¹⁶⁾ דברים ח, ה. — ¹⁷⁾ דברים
כא, ז. — ¹⁸⁾ ריל מבנן פיטל ישב. — ¹⁹⁾ הוקאל כה, ג. — ²⁰⁾ ירמיה
ז, כב. — ²¹⁾ ירמיה יט, ח. — ²²⁾ סדר טעם פרק בו ומנדרין ר' לט עא. וגם
ברבורי הימים כי ל', כא שדבאי רשיי כבר נראת עשרה המספר הווה והחשבון
זהה לנכח עיי מhabר הספר.

בחקותי כו, לו — כו, ל

הכהן, ויביא בדמיה קרבן⁽¹⁾: 20. זו אם מכר הגוכר את (הסדרה) לאיש אחר לא יוכל בעלה לפדותה עוד אלא מתחלקת לכהנים בוביל, לכהנים של אותה משמרה: 21. תהיה אחוזתו, של מקישים: 24. לאשר קנהו מאותו. שוקנעה אותו לא היה יכול להקדישו אלא הפירות שיש לו זו עד הוביל: 26. לא יקדים איש אותן. לקרבן אחר, כי הוא עצמו קדוש כבר לקרבן בכורו: 27. ואם בבדמה הטעמא ממש יקדים אדם, באותה יש פרין. ובבגדה טמא ממש פירשו חכמים ושילמים בבעלותם כמו שפירשטי⁽²⁾: 29. יחרם מן האדם. אדם שיתחייב מיתה בבית דין אין לו פרין⁽³⁾: 30. מעשר הארץ. מעשר שני⁽⁴⁾:

(ב) התחת טול כבד⁴. לו אמי עבר. צואר לי זיבר. משש נם רבך; ובספר כהניכם, [ה]נדרש לטפומ. ראש לראשוינו. ואחרון לאחרוניים. עצמה לאן אוניהם. ררבה לחסונים. וענק מטעונים. יברך בכבים. לפוי אונים. יזכיר להמנים. שיבו טעניןיהם. לו שבר הווענס: [וחלים יבר], ומישרים דובר. ימצא לו סבר. בספר זירבר:

⁴ חומרה דף לנ' טא. — ² לפ██וק יא. — ³ עין RSBM דף 40 השורה 3. — ⁴ החווים הראהו מנגנון כאן בכ' וברוחו עלהם במכרז החשי (Monatsschrift) אשר להזע נרעש משנת 1880 בדף 287 ובבא.

ממלא פם באתנהתא, אבל בלא אתנהתא¹⁾ או תשבת הארץ, פהה.
ווקן יקנ'ת ווים, באתנהתא כולם מלא פום²⁾ נימלה,³⁾ הים ראה יונם:
36 מרכז בלבכם. אינו לשון⁴⁾ רך הלבב,⁵⁾ ואל הרך לב'. כי
הדם של מרכז עירך שהר הנין במם. כמו אהל,⁶⁾ אכלל בככת,
(ו) וקראה לשבת עונן. ואין חבר כי אם כתלמיד בשיחיות חולין⁸⁾
ונתמרך באלו טריפות: 39. ימקו. מין⁹⁾ נמקן חברותי כמו מון נמע
בשגעו.¹⁰⁾: 42. וזכרתי ו'. אם ימע לבכם: 43. והארץ חעוב
מהם. כחובנן ביטול שכבות שיתרצה יוכפר עונם. ואו¹¹⁾ זכרתי
גנו: ותרץ. מן רצזה. כמו יובן בןנה: יען וביען במשפטיו מאסו
את חוקותי געללה נעה נפשך. ויען במשפטיו מאסו וביען את חוקותי
געללה נפשם¹²⁾): 45. ברית הראשונים אשר למעננט הוצאתי
אותם: 46. בהר סיני ביד משה. שכן התחלת פרשת שמיטה¹³⁾
וזידדבר כי אל משה בדור שני. גם נמר והתוכחות האלה בשבייל
השמיטה הם כרכחה¹⁴⁾ כלימי השמה תשבות. כי כל מעות של
פרשת בהר שני בשמיות יווכלות¹⁵⁾ מדבר ושליחות עבדים וחורת
בקראקשות. לך נאמרו כאן התוכחות של עכירות השמיות בהר
סיני הכל בפעם אחרת:

כו. 2. כי יפלא. יבריל, (כמו לשון¹⁶) מפרש, שהנorder צריך
לפרש באיזה (תענין¹⁷) הוא נודר וכמה הוא נודר: 3. ערכך. שני
הרבנן כפלו הוא כמו שתואמר מאדם אדרומיתמן לבן לבונית:
4. כל אשר יהיה ממנו ליהי אם הקרישו סתם, יהיה קרש, קרבן
לא לבודק היבתו: 11. ואם כל בהמה¹⁸ של קרש שזוקפה
לקרבן ועשה טמאה, בעלת מם, והעמיד את הבהמה לפני

¹⁾ בפטוק ל'. — ²⁾ בראשית ה, וה. עוד. — ³⁾ תהלים קד, ג. —
 דברים כ, ח. — ⁴⁾ אויב כנ, צ. — ⁵⁾ דברים ב, כה. — ⁶⁾ דברים ב, כה. — ⁷⁾ ישעה ח, ג. —
 חולין דף מה עב. — ⁸⁾ תלמידים לח, ג. — ⁹⁾ עין RSBM דף 38 מה ר' יוסטס על הטענה.
 דרכ' 137 הערא. 7. — ¹⁰⁾ בפטוק מה. — ¹¹⁾ בפטוק מה. — ¹²⁾ בפטוק מה. ר' ואלה
 יידענויות בחושם מודע לבייה. והודענויות עלייו יידיע החכם קויפמאן ר' ואלה
 שהחלה בשפה הלשון בפטום כרעת רוז' הידענויות כי בכדי נקבע כאשר נומס בספרי
 לדפוס. ואם כן אין לשנות כי אם להשלים החסרן הנראה לעין דרבנן רשבות.
 דבריו רבבי ר' ואלה המוכר שהליך רשבות נבה ברוך יעוז והברור ר' יוסף קרא.
 יי' זכריו בפטול טופרמן דף 20, — ¹³⁾ בקה, א. — ¹⁴⁾ בפטוק לה. —
 ביבי' ווילונות. — ¹⁵⁾ נכו על יונחת לשון בכדי ממוותה, אבל באממת
 רדאה שטוףק במו לפידוש. עין RSBM דף 35 הערא. 5. — ¹⁶⁾ בכדי שלא
 נדרת הלשון: באיזה העניין. — ¹⁷⁾ בכדי: ואם כל בהמה טמאה.

ב. 2. באותות. סימן היה בם של כל דגל, בן כל יהודה אריה, בשל יוֹקֵף שׁוֹר⁽¹⁾): מנגה. מרוחוק: 2. בתוכם המחנות. שני דגליים נסעים החיליה, ואחר בן המשכן והלויים, ואחר בן שני דגליים אחרים: כאשר יתנו בן יסען. ככל עין שדי סכיב למשכן הארבעה דגליים, כך הוא סכיב דרך הלהבות. ודרך ימן מע הרגליים, מורה ודרום מעיך וצפן:

ג. 1. ואלה תולדות הכהנים ואחרך תולדות הלוים. ועתה מונה תולדות אחרך. ותולדות משה לפניו עם הלוים דברת⁽²⁾ ולקחת משפטת העמראמי, וזה משה ואחרן ובניו אשר יקראו על שבת דלו, כי לא היו לערם בנים רק משה⁽³⁾ ואחרן,⁽⁴⁾ וויכל אהרן להקישו ומשה ובניו יקראו על שבת הלו: ביום דבר ר' יי' את משה⁽⁵⁾ בהר סיני. שווו קודם שהוקם המשכן או היה ארבעה. אבל בשנה שנייה שהוקם המשכן במדבר טני לא נשארו כי אם אלעד ואיתמר כמו שפירשתי לעלה בתחילת פרשחה⁽⁶⁾. שככל מקום שנאמר בהר סיני וזה קודם שהוקם המשכן, אבל משוכנעה אהל מועד לא נאמר אלא במדבר סיני: 9. נתונים נתוניס. בפל לשון, כמו⁽⁷⁾ נתן תן להם אחות נחלה, רונגט דונען⁽⁸⁾ ביל: 10. ואת אהרן ואת בניו תפקה. תשחו פקד ומננה עליהם, כמו⁽⁹⁾ וופקד שר הטבחים את יוֹקֵף: 15. כל זכר מבן חריש ומעלה הפקרם. לפי שדי באים לפטו את הבכורות שחייבין פרין מן חדש ומעלה, וכן נמיינם מכון חדש: 27. ולקחת משפטת העמראמי. משה ובניו. עתה מפרש מה שכתבו למללה⁽¹⁰⁾ ואלה תולדות אהרן ומשה: 49. הפרידום. מוחרת⁽¹¹⁾ מ"ט. כמו של ריקם, הכנם, שלושם: שלוש מאות שהלויים עדפים על שנים ועשרים אלף⁽¹²⁾ בכורות והוא בכור מפקיע בכור. כך פירשו דבותינו⁽¹³⁾:

ד. 5. אהרן ובניו בסוטה המהנה. שני דלים ראשונים שנוסעים תחילת קודם שישע המשכן והלוים: 10. ונתנו על המות. טעה

⁽¹⁾ ורך ברוך האנדה הנמצאת במדבר רבא. — ⁽²⁾ בפסוק בו. — ⁽³⁾ בכיו: משה משה, שני פעמים. — ⁽⁴⁾ השתחש רבורי המקרא ברבורי רומים א' בוגר. ד'. — ⁽⁵⁾ בכיו: אל משה. — ⁽⁶⁾ א. — ⁽⁷⁾ א. — ⁽⁸⁾ מ. — ⁽⁹⁾ RSBM דף 95 טמן. — ⁽¹⁰⁾дон�ן donnant leau של בתי, ⁽¹¹⁾ עין דבורי לפוק א. — ⁽¹²⁾ בכיו מיותר שני פעמים. — ⁽¹³⁾ עין דבורי ח. ג. ד. — ⁽¹⁴⁾ בכוכורת דף ה ע"א.

במדבר סיני.

א. 1. במדבר סיני באهل מוער באחד להדרש⁽¹⁾ השני. כל דרבירות שנאמרו בשנה ראשונה קודם שהוקם המשכן כת' בחון⁽²⁾ בהר סיני, אבל שהוקם המשכן באחד להדרש בשנה שנייה לא יאמר בהר סיני אבל במדבר סיני באחד מועד. וכן מיכח לפניו דכת'⁽³⁾ ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ר' יי' את משה בהר סיני, קודם שהוקם המשכן או היה תולדות אהרן ארבעה⁽⁴⁾ ואלה שמות בני אהרן נדב ואביהז ואלעד ואיתמר, אבל לסוף בשנה שנייה שהוקם המשכן לא היו כי אם שנים, לפי שלבסוף כשהוקם המשכן בשנה נאמר⁽⁵⁾ וימת נדב ואביהז לפני ר' במדבר סיני, במדבר סיני היה ארבעה ולכבוד שנים כי בו ביום שהוקם במדבר סיני דוב ואביהז: 2. שאו את ראש כל עדת. לעז שמעתה צרכיהם ללכת לארץ ישראל ובני עשרים ראים לצתת⁽⁶⁾ באכਆ המלחמה שדרי בעשרים בחודש השני הויה נעלח הענן כרכבת' בפרישת בהעלותך⁽⁷⁾ וככ' שם⁽⁸⁾ נטעם אנתנו אל המקס ו' ולכך צוה הק' בתחלת חדש זה למונזון: 19. ויפקדם במדבר סיני. לפי שבמפני שני שבנהם כת' וויכל משה ואלעד אותם בערבות מואב, וכך נאמר כאן כי חשבן הראשון היה במדבר סיני: 47. וחלוים למטה אבותם לא התפכו קדו' בתוכם. כמו שמספרש והולך⁽¹⁰⁾ אך את מטה לוי לא תפקוד ונו ומפרט טעם כי לא ילכו בצעא אמלחה אלאי⁽¹¹⁾ הפקר את הלוים על משכן העותה ונוי:

⁽¹⁾ בכיו: לחדר לחדר שרי פעמים. — ⁽²⁾ שמות לא, ח; לד, לב; יקרא ז, ה; כה, א; כו, מ; כ, לד. — ⁽³⁾ ג, א. — ⁽⁴⁾ ג, ב. — ⁽⁵⁾ ג, ד. — ⁽⁶⁾ בכיו: לשאת. — ⁽⁷⁾ י, יא. — ⁽⁸⁾ י, יט. — ⁽⁹⁾ כ, ג. — ⁽¹⁰⁾ בפסוק טט. — ⁽¹¹⁾ בפסוק ג.

[האלם]. הכהנים בפרשת אשם נזילות בסוף פרשה וקרא¹⁾ וכחשת בעמיו בפקודן וגו'. ובכלי גול הנר שאין לו גואל ומת הנר נשויי כאן: 7. והשיב את אשמו. הקרן: 8. מלבד איל [הכפוריים], האשם הדامر בקרא, האשם המושב, הקרן, ישיב לכהנים: 9. וכן כל תרומה. תרומת ראשיה שישראל מפריש ותרומת מעשר שהלויים מפרייתי המפורשין בפרשת שלח לך²⁾: 10. (איש³⁾ אשר יתן לבהן, שייתרכך דבר הדאי לכדים כגון חרמים וכיצא בהם. לו יהיה, כלומר לכהן יתנו. ומדרשו אגדה⁴⁾ איש אשר יתן לכהן מה שחויב להן לו יהוה למן הרבה. ולפי שמיותר הוא דרשו כי: 12. כי תשטה. כי תסור. כרכבת⁵⁾ שטה מעלה.⁶⁾ ושהתחה שיטים העמיקים: 13. וער אין בה. שונתה: והיא לא נתפסה. לא אנסה. שאם הסתרה באoms פטרודה: 17. מים קדושים. מי כיר?: 21. אלה ולשבועה. כשמשבי' אדם את חבירו יאמר הני משבעיך בשם על זה הדבר שם תacob כי תהיה מקלט באשה פלונית שצבה בטנה ונפלת ירכיה: 28. ונורעה ורע. תחuber?: 31. וnika'a האיש מעון. ע"פ שגרם לה פורענות וועל רדי קען שקינא בה⁷⁾. ולי נרא ונקה האיש מען שלא סבל אשתו להות מונה תחתו, ואלו שתק לא היה מונקה מען שהוא אסורה לו. אלא היא השא את עונה שזרי ווינה, ולפיקך קיבלה פורענותה⁸⁾:

ו. 3. משות ענבים. פריש מנחם [מנורת]⁹⁾ ושרה את אחן. והרי' המ' כמו מ' של¹⁰⁾ מרמס ושל¹¹⁾ משמר ושל¹²⁾ משמן בשדו ירודה. ולא יתכן לשון שירות כי אם אצל עובדות בני אדם לאיזוניהם: אכן אמר אני שמשורת מהחותמי למך פעל הוא מורות שרה, כמו¹³⁾ מקעת במקף מורות קדה. ופרשטו אם לא נמצא במקרא נמצאת בלשון התלמוד¹⁴⁾ מיד שורה פטו בזין. ואם מלשון המקרא, הדר מעינו בירמיה¹⁵⁾ אם לא שריתך לטוב. ופרשוי¹⁶⁾ כמו¹⁷⁾ משרא

¹⁾ וקרא ה, כא. ובכ"י בטעות: וכחשת ג' בעמיוו. — ²⁾ שנגה יצאה מלפניך כי רכינו כי פרשת מנונות כהונה ולזה איניה בפרשת שלח לך אלא בפרשת קרה פרק ת"ה. — ³⁾ בכ"י בטעות: ואש. — ⁴⁾ ממרא דרבנן בר יאלק בברכות דף ס"א ורביאו ריש"א. — ⁵⁾ במשל' ד, ג. — ⁶⁾ שטה מעלה. — ⁷⁾ חישע, ב. — ⁸⁾ ו/or פריש ריש"א. — ⁹⁾ ו/or פריש רג"ע. — ¹⁰⁾ שעה י, ג. — ¹¹⁾ בראשית מ, ג. וער רבים. — ¹²⁾ יעשה ז, ד. — ¹³⁾ שמות י, מ. — ¹⁴⁾ ניר דף לו ע"א. — ¹⁵⁾ ירמיה טו, יא. — ¹⁶⁾ רוש' (36) ורש' שhabiao לירמיה טו, יא. — ¹⁷⁾ דנאיל ה, יב.

הה בוה ר' יוכת קרא מלוא כת' כרכבת¹⁾ במוט בשיעים. וזה רצאה לומר שככל המוט היה תחת הכלים מרכבת' על. השיבותי כי המוטות היו בצד הכלים כדרך כל משא שנונני המוטות בטבעות שבצדיה הכלים כרכבת' בפרשת המשבח²⁾, אבל לשון ממשא אמר במוט כרכבת' המשבח³⁾, וישאוו במוט⁴⁾ ונושא גם את השולחן וכות⁵⁾ על כתף יסבלחו⁶⁾, אין לכם משא בכתף. כלומר בדבר זה ונשאינו את זה: 16. ואחרי כן יבואו בני קהה. לאחר שתיכסו את הארון והכללים: 20. כבלע את הקדרש. נשפטוין את ההיכל גנלה⁷⁾, ואם יראו ימותו. כמו שמצוין באשי בית שמש⁸⁾ כי ראו בארון י"י: כבלע. כמו⁹⁾ בעל י"י, וודרך אווחותיך בעל, ¹⁰⁾ בעל כל ארמנותיה¹¹⁾ ומאריו מובלעים. וכן כת' למללה שימושה שהוו מוחלין לפרא את המשכן הוי מתרחקים בני קהה. כרכבת¹²⁾ וכא אהרן ובנוו בנסוע המהנה והורידו את פרצת המטך ומיל הפרשה עד¹³⁾ וכלה אהרן. ובנוו לכנות וו' ואחרי כן יבואו בני קהה:

נ ש א.

22. נם הם. לפי שכתי למללה¹⁴⁾ נשא את ראש בוי קהה:
ה. 2. [וישלחו מן המהנה] לאחר שנסדרו ונקבע סדר המהנות וחניתן הצורך למל שילוח טמאים מן המהנות: 6. חמתאות

¹⁾ ג, כב. — ²⁾ שמות כה, יד. כו; כ, ז; ל, ד. — ³⁾ ג, כב. — ⁴⁾ שמות כה, כה. — ⁵⁾ ישעה מו, ג. ובכ"י בטעות: כת' בכסוף יסבלחו. ולא כח' רש"ם כב, כי גנלה דעתו שרצה למל שום תיבת כתף היוחב עם על שם ביה' כת' כת' הפללה הוכתבת עמה. כי סבל הוא כמו נתנו לפראון סבל הוא הרם המשא אל המקסם אשר היה שם בוגשא מלוקט למוקט. ואצל מלת משא תבוא ביה' עם תיבת כתף כאשר תבוא בפושלה תיבת נsha. — ⁶⁾ דברי הימים כי לה, ג. ובכ"י בטעות: אין לכם משא אלא בכתף. ומאן בבא לרשב"ס עצמו טעות באה? — ⁷⁾ ריל גנלה הרכבל. ובכ"י: טעה הרכבל בכתפו שנית תיבת גנלה וכח' אותיות נב' וגנך עליון להוון מהחוקו, והמרופס הראשון טעה לחושב שהוא שם י"י ומזה נילדת טעה כל הדופוסט. — ⁸⁾ שמאל. א' ו, ט. — ⁹⁾ איכה ב, ה. — ¹⁰⁾ יעשה ג, יב. — ¹¹⁾ איכה ב, ה. — ¹²⁾ יעשה ט, טו. — ¹³⁾ מפסקה ה והלאה. — ¹⁴⁾ בפסוק טו. — ¹⁵⁾ ד, ב.

המקירב (ונgo) נחשון, וקרבוו היה כך וכך: כסדר שכותבים בארכנה דגולים הביאו קרבנותיהם דגל יהודת, ואחר דגל ריאכן, ואחריו בן דגל אפרים, ואחריו בן דגל דן: 84. ביום המשח אותן התחלו להונכו כמו שבתי בפרשה זו: 88. אחריו המשח אותן. לסוף שנים עשר ים שכבר נתחן עליה החשbon כך וכך (ג):

במהלך זה.

ח. 2. בהעלותך ונ'ו. לפ' שמלאכת תדרי היא ו' הוכורה כן'.
אנפ' שבל מלאכות המשכן נגמרו, מלאכת הדרektת המנורה [לא²] גמורה כי תדריה היא: אל מול פני המנורה [ונו']. היה מטה ראשי הפתולות של כל שבעת גנות לחדיר אל השולחן³: ז. והעבירות.
יעברות, אבל ווּעֲבָרוּ הוי לשון ציווי כמו⁴ והעתירו אל י'':
13 והנפתאותם [ונו']. אחרן העפים תחילת⁵ ואחר כך משה:
21 יוחתנו. ברכת ליעיל⁶ הוה עליהם מי חטא: 24. ואת
אשר לילוי. מצוה חדשה שעדרין לא נאמרה. שבפרשת [ב]מדבר טני⁷ ובפרשות נשא⁸ ציהה ה'ק' למנותם מכון שלשים שנה עד בן חמשים שנה לעבוד ולמשא, לשאת את המשכן. נתה בפרשה זו
בא לפרש מעט עבדה משמרת משכן, אשר חמש שנים לפני
השלשים. שנה שאינו ראי למשא יה' ראי ומזווה לשמרות משכן
כליו ומכן חמשים ומעליה שאינו ראי לעבותה משא יה' מזווה
לעבותה שמרה כמו שמפרש והולך מכון עשרים וצחים⁹ שנה
מעלה יבא לצבע צבעא בעבודת האל מועד מלאכת שמירה.

(1) בכ"י: על הchnבון, והפירוט הזה הוא לעומת מושת פירש פסקך פר, ושים דמי להז'א
אנדרת ספרי שהביא רשי לפסקך פר. — (2) כבר דמי לחשוף דמיטים הראשן. —
(3) הפירוש הזה הבא בשם רשב"ט במשמעותו שברעת וכנים דקה סה ע"ג
בהתוספת דברים על פ"י המכרא במתות דף צח ע"ב. וכפונען דרא דה מה הובא
ראש רשב"ט בס' דר"ד א"ר. וכפנעם בפ"ע לא הכלור מוקד הדברים. —
(4) במתות ח' ר' וש' ט' כה בתייה: העיתרו לבלו וו, ובשותיו י' כתובו והשתו
ל"ו. אלהרכם. — (5) לרבי פסק א. — (6) בפסק נ. — (7) ד, ונו. —

(8) ב, ואנו. — (3) ציל המש ועשרים. כי כן כתוב במקרא.

בולם פתחthinן מז הדוקים במעשה שדייה. ואמר שעריתך כמו) וhortiy פרש על פניכם. מנורת²) וריה הלהה. את בגין משמרת עבטים כל מה שנבדל ונופל מן העבטים כadam הנבדל וניתר מקשר הכהלים והזיקום שקשור בהם: 18. יביא אותנו. את עקר קרבנות³) כמו שחולך ומפרט: 21 מלבד אשר תשים [ירון]. שאם מזדמן קרבנות הרבה לשם שמים יכאים מלבד אלה של חובה, לדונמת⁴) מלבד מהתויכם ומלבך וככל נדריכם: 23. כה תברכו את בני ישראל. כלומר לא תברכו מברכת פיכם כדים שאומר תחכומת⁵) לרשות פלוני ברך וכך אלא אליו תחפלו שארכם אני, כמו שמספרש יברך זי, ואני אשמען קולכם כאשר תאמרו ואברכם לשישראל, כמו שמספרש⁶) ושמעו את שמי על בני ישראל, כשברכו כהנים לישראל ולא בשם, אני אברכם לשישראל כמו שתחפלו הכהנים ואמרם יברך זי: 26. ישא זי פניו אליך כוכת⁷) ופנויות אליכם, שלא סתיר פניו מכם. ימה שבת⁸) אשר לא ישא פניהם (איש). הך לא ישא פני איש לנכחו מכל פשעיו אבל הוא ישא פנים שלו אל אהבו שיפנה אליו לתנו כדכת⁹) ובישנו עליה בברכו אהבה יי'.

ו. 2. (המ העומדים) על הפקודים. הם הנקובים בשמות [כפרשת] במדבר טני⁽¹⁰⁾; 3. עגלוות לפני שהוא דברך, עגלוות של צב. כמו שייאמר מעשרה עשרה⁽¹¹⁾ יאמר מן⁽¹²⁾ ענלה על⁽¹³⁾ שני הנשיאים עגלוות. ומן עננה⁽¹⁴⁾ עני ארץ. ומן ערבה⁽¹⁵⁾ عربي נחל; צב. כמו⁽¹⁶⁾ בצבאים או בפדרים. פתרונו לפני עניין. ונראה בעני עגלוות העשוויות להלוך בצדא ובודדים רוחקים: 13. יקרבנו, מוסך למעלה,⁽¹⁷⁾ ויהי

(¹) מלacky ב, ג. — (²) ז, ב. — (³) עין פירוש דרכו בספרי RSBM דף 158 בשורה הרביעה. — (⁴) ויקרא כ, לה. — (⁵) בכ"ז: הובאות. — (⁶) בפסוק בו. — (⁷) ויקרא כו, ט. — (⁸) נראה שצידן להווות אשר לא יש פנים ומוכב על דבריו ומוקרא דרכיו יי'ו. וכוכבת מטה לשנותם שבבבבב בפעריו RSBM בפרק ז' בדעתה 1. — (⁹) פוני איש לנקתו וו'. — (¹⁰) ולא כמו שכחתי בפעריו רשותה דף ז' בע' בדעתה 1. — (¹¹) הנה הרشب' כונן לשאלת בלוריא הנוגה במגרא רשותה דף ז' ע' בדעתה ר' שי' ע' בדעתה ר' שי' ע' בברבות דף ז' ע' בדעתה דף ט' ע' בשם נאמר אשר לא לדרישת ר' שי' ע' בברבות דף ז' ע' בדעתה דף ט' ע' בשם נאמר אשר לא ויקרא כו, ט. עין 151 הירה. — (¹²) א-ה-טו. — (¹³) שא פנים. — (¹⁴) תחלה ט' של בערים. ועל קרן שמאל תקן. — (¹⁵) בצעם הפטוק הו. — (¹⁶) בכ"ז: בתועה: עשרים. ובעל קרן שמאל תקן. — (¹⁷) כב' של בערים. והביא את לעדה שבקומיות מהק' אבן אללות בגנפר. — (¹⁸) אובי מ, כב. — (¹⁹) בישעה ס, כ: בגבבים ובפרדמים.

כמו שפרש לפניו) ושרת את אחיו [נו] לשמר משמרת. ומן חמשים [שנה] ישב מצבא העבודה של משא כדכת' בפרישות של מעה² (מן שלשים ועד בן חמשים. [ולא יעבד עוד בעבודת משא אלא ושרת את אחיו על שניהם נספה, בין חמש ועשרים ועד שלשים ומבן חמשים ומעלה, שניהם נספה מעבודת משא. ומה עשו? ושרת זה וזה [את] אחיו לשמר משמרת ועובדת משא לא יעבוד³: 26. כבה תעשה לליום במשמריהם. חמץ שנים לפני השלשים [מכאן] חמשים יהו⁴) מזים במשמרת המשכן:

ט. 2. ויעשו בני ישראל. לפי ספרה מקרים לא נג אלא יום אחד ולא היה כשאר קרבנות. עתה שנבנה המשכן הצריך לוצאות שימושו כעיקר מעתון⁵ לדורות ולא כפסח מקרים:

י. 2. והיו לך למקרא העדה. לך יהו החיצוניות לкриאה, ולמינות יהו צרכין למסג. למסע שם דבר הוא כמו נסעה: את המהנות. כמו למחנות: 8. ותקעו בהן. בשתייה: 29. לחובב. הוא יתרו כדכת'⁶ מבני חocab הותן משה: 31. כי על כן אשר ידעת ונטה על לב צרכי בחנתוינו במדבר ונם היהת לנו לעיניים לחת לט נטה טובה ברכבת בוישמע יתרו⁷ דוגמת⁸ עינים היהת לעזר: 33. מהר יהי. כי עדין לא וו מבנד הר חורב שהוא במדבר סני. [ואף על פי שככל הדרבר שנאמרו בשעה שנייה לא נאמר בדור סני אלא במדבר סני⁹], והלא אחר שהוקם המשכן כמו שפירשת למשלה¹⁰). ומכל [מקום] אצל הר סני הוא עד עתה: דרך שלשת ימים. הלו עד שלשת ימים, שלא חנו עד סוף שלשה¹¹). ומפני טורה הדרך¹² ורו הנים כמתאנים. כמו שמעינו בפרשות פרה¹³) ותקצר נש הנם בדרך ודבר העם באלהם

ובמשה: וארון ברית יהי נושא לפניהם כל אותן שלשה ימים לתוך להם מנוחה. כי הענן הולך על הארץ: 85. קומה יהי שהותה. מסתלקת¹) שכינה או מעל הכפרת: יא. 1. במתאותנים. מעתירים מטוודה הדרך: 7. והמן כורע גדר הוא ומראהו כמראה הבדולח. ככלمر נראה קעה ויבש ולכך היו אמורים² (ונפשנו יבשו,adam שאוכל חיטים יבשים. ואם כן למה חרך [אפו³] של הך באמור לפניו⁴ ועתה⁴ מפרש טעם של חרוץ אף, שהרי כתחנו ברכחים או דכו במדוכחה או והיה טעמו כתעם לשד השמן, או מתחלף טעם שעיה מתחילה מתוק⁵ צפיחות ברכש, כתום ואגום קודם [טבחינה⁶]), אבל לאחר תהינה או כתישה במתהש או והיה טumo, נעשה עתה טעם תהינה שמתחלף שמן ובשר שמן, כמו שמן ותים ואגומים לאחר תהינה כלחולות של טעמן⁷), ולפיכך ויושם יהי ויחר אפו, שכשורצים טוחנים אותם ונעשה כשםן, אין מאכלם יבש. כאן כת' והיה טעם, שמתחלף טumo הראשו, אבל בפרשיות בשלוח⁸ כת' וטה טפח ברכש, שהוא הוא טעם קודם שיש בהם טעם שמן: 8. לשד כלו עיקר. כמו⁹ נהפך לשדי בחרכני קין, נהפך להלחיי כייבש האיים שנתריכשו¹⁰): שטו. כמו¹¹ משותם בארץ, 12. שוטטו בחוץ רישלים: 12. ילידתיהם. [כמו¹² ויקטן]¹³ ילד את אלמודה, והיילד את אחרים. [ולפיכך יאמר¹⁴ וירשותם אותם, ילידתיהם, שניהם בחורק, לפי שפעיל שליהם דומה בעין מפעיל, אבל יש שהיא בנוף האדים¹⁵) יאמר, ייש ושבתם, ייש ונשנתם כל דומיהם פתחין. וכן מין ירד וירדתם: 20. עד אשר יצא מאפקם. כתרגומו: למה זה יצאו ממצרים. שאמרתם¹⁶) וכרכנו את הרונה אשר נאכל במצרים, ולפי שאתם כבפי טובה תלקן. ואילו הייתם מתאים בשד ולא נתרעמתם

¹ בכ'': שהיח מסתלק, ולפניהם רוז כתוב שם: שהיח מסתלק, —
² בפסוק ו' וככוי ונפשנו יבשה. —³ בכ' נשאר מקום מקח חלק, —⁴ בפסוק ח'. —
⁵ שמות ט', לא' ועין פירוש רשبات שם. —⁶ היטיב להוטיף בעל קרון שמאל. —
⁷ בכ'': טעם. —⁸ שמות ט', לא'. —⁹ תהלים לב. ד. —¹⁰ לדך דרך דונש ¹¹ התשובות דונש על מנות דף 14) שהביא רש'י. —¹¹ איוב א. י. —
¹² זמנה ה, א. —¹³ בראשית י, ב'. —¹⁴ בדברים יא, לא' וכן ביהשש א, ט' נמצא אותה, אבל אותו לא נמצא אחריו ווישם. ועל זה בבר הער בעל קון שמואל. —¹⁵ RSBM, intransitiv דף 134 הערכה 9 וגם דף 132 הערכה 15. —¹⁶ בפסוק ה', ובזה התרעמו על יצאתם מצרים וכאיו אמרו להמה זה יצאו ממצרים.

¹ בפסוק כו. —² ר, ג. כ. ל. —³ את מדרש ספרי ובבלוי חולין דף כד ט' לא לפטוק כו הרורב ומשך נס לפטוק כד. —⁴ בכ' והוא במקומיו יהו. —
⁵ בכ' מיצות. והמאבר ר' אהרן אראל לא לתרומות ר' משה בן מהם ו' תק כראי מחרש בלביאו דברי רשב'ם. —⁶ שופטים ד, א. —⁷ שמות י, יט. וני. —⁸ איוב בט. טו. ושנה צאה מלפני לפרש והייתה לשון עבר כריך לשון ומקרה בטעמי תינ' הקדומים. עיין אקלוס ורט' שכבך קמחי בזה. —
⁹ השלמי החדרון בוגרא ליטן כל על פ' דברי רשב'ם לעיל א, א. —
¹⁰ א, א. —¹¹ להציג אדריכי אנדרה שהבא רשי. —¹² א, א. וברופטים נפדי דמארט באטען באנט דבורי רשב'ם, ובאזורים שבהם שיבת שיבת מקומם הדברים הבאים. עין RSBM דף 51 הערכה 8. —¹³ ריל בפרשיות חקת כא, ד. ה.

על יציאת מצרים, לא היהם ליקום כל כך, כמו בשאר חלונות שיש מהם שלא לך: ²⁰ וויאמר משה שש מאות אלף ון. ציריך לפresher והי' דוגמא שפירושתי²¹ לא יכול העם לעלות אל הדר סיני. אף כאן משה היה מתיידרא על מה שאמר ה'ך, ואכלו חדש ימים וגם אמר²² והוא לך לורא, ושאל מן ה'ך, אתה אמרת שיאכלו חדש ימים. והלא שיש מאות אלף רגלי לבד הנשים והטף? והלא כל צאנם ובבקרים לא ימפיק להם חדש ימים והיאך תקימים והדבר? או חכלה אותם וישארו מעט וימתפרק עד חדש שהרי אמרת וזהו [לכם] לורא? או תעשה להם ניסים להביא להם בשער מטבחם אחר²³: ²⁴ בבחובים. שבתבו לצאת אל האهل ולא צאו מטבח ענוה כמפורש במכהרין²⁵: ²⁶ מבחרוי. מנעוריו, כמי²⁶ בימי בחרותיך. אבל²⁷ בן על בחרוי לא ישמה כי, הם האנשים הנගאים בחוריהם²⁸: כלאים. כמי²⁹ ויכלא הנשים, אסרים ומונעים מן השוק ותנס בכית רבלא. איך ה'ע גורם למך בל'ם. כמו שמנני אדרוני,³⁰ ימץאהו בארץ מדבר: ³¹ מקרבות התהאה נסעו העם חצרות [נו]. לפי הפשט מקרבות התהאה נסעו העם חצרות יהיו שם בחצרות, כלומר נתעכו שם עד האפק מרין, וכלך הארץ בלשונו למך יהיו בחצרות. ומדרשי אנדר בסייעי בכוף הפרשה³², ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן. וכי שטי חצרות הוא שנסעמו מזו וחזו בו³³. ומוטפק לרבותי ונשאלו עליו³⁴) בפריש ופירשתו בברשה³⁴ כי זו אטו למין מתחילה הפרשה שכח' בה מקרבות התהאה נסעו העם בשעה שנטרעה יהיו בחצרות, ועל פסק זה כת' בסיפרי "זה היה בשעה שנטרעה מרין", וסוף דבר חור ומסימיו בפסק האחרון של פרשה "ואחר נסעו העם מחצרות וכי שטי חצרות היה וכו'". ופסק זה הוא נדרש [מרלא כתוב³⁵] מקרבות התהאה נסעו העם ויתנו בחצרות, כאשר

¹ הוצרך לפреш זה מבואר באודה בספריו ובחוספה דסומה פרק ו שהביא רש"י. ² שמות יט, כג. — ³ בפסק ב. — ⁴ ואם כן לא שאל משה אלא אך היה הדר. — ⁵ רף זיא לדעת רבבי שמעון. ובכ"י בא המאמר הוא שלא במקומו אהרי פירוש מבחרוי. — ⁶ קהילת ז, ט. וריל שודא שם מונשם (nomen abstractum), — ⁷ ישותה ט, ט. — ⁸ רל שודא שם דבר נמצאו (nomen concretum). — ⁹ בראשית ח, ב. — ¹⁰ בראשית כב, ג. — ¹¹ דבריהם לב, י. — ¹² יב, ט. — ¹³ בכי: טליה. — ¹⁴ בכי: הדרשה. ובמקרים בפרט, כלומר בעדר Paris אשר בצרפת, נדפס בפירוש אין הבין, — ¹⁵ כלל להוטף.

כל מסעות והניות שכח' בהן יושנו ווחנו, אלא מקברות התהאה נסעו העם חצרות, משמע כי הדעם נסעו [כמו כן] מחצרות ואחר כך ויהיו בחצרות שחזרו לאחריהם בחצרות, שכשנסע דגל הראשון מחצרות ויהין לא הורד המשכן [ולא נסעו ליליהם]¹ ומשה ואהרן ומרים שהיו עדיין במחנה לוויה, קרא להם ה'ך, פתאום וגערעה מרומים וחזרו לאחריהם ונטאפה מרומים מצערעה לסוף שכעה, ואחר נסעו העם מחצרות וחצנו במדבר פארן, וכל דרשה זו מעצמי במלילתא בפרש בתשלח נולה בפסק רהיאון²). ושוב מצערעה בתשובות ר' קלוניום איש רומי כמהתי, וגם מה שכחוב במלילתא³ "ויסעו בני ישראל מרעמסם סוכותם על וה נאמר ואsha אתכם על נסמי נשרם" סוכותה לזרם לך שלפי שעיה באו מרעמסם לסתות יבשעה שנסעו מרעמסם נסעו כמו כן מסיבות וזהו נסמי נשרם:

יב. 1. [ה] בישית. שהיה ממשפחה חם: כי אשה כושית לקח. ברכתי בדברי הימים דמשה רבנו⁴ שמלך בארץ כוש ארבעים שנה ולקח מלכה אחת ולא שכבה עמה שכחובם שם. והם לא רשו כudyרו ב' שלא נזק לה. והוא עיקר פשותו. שאם בשבי צפורה דיברו⁵). מה צריך לפреш כי אשה כושית לקח? וכי [עד] עתה לא ידעו כי צפורה מדיניות הוא? ועוד תשובה כי לא הותה כושית כי כוש מבני חם הוא ומרין מבני קטרה אשר ילדה. לאבדוך: 2. ויאמרו הרק אך במשה [נו]. כלומר עוד ואת אמרו על משה بما יכול להחפкар עליינו ולא נם בנו דבר זי' לישראל: בנו⁶). על ידינו: 4. פתאום. בשעה שהוא מדברים במשה ולא הותה שעיה רגילה לדבר עמהם אלא לנער בהם מפני משה ולחולוק לו כבוד: 6. נבאים. נמותכם: 7. נאמן חוא. קבוע ומושך כל שעיה ביום. וכמוhow⁷) ותקניתו יתרד במקום נאמן. ירד ותקען במקום חוק איט ממהר לפטל: 12. אל נא תהיה כמתה. והיאך? אשר על בצתתו מי שודא ממעיו מרחים אמו של

¹ בכ"י נשאר מקום רק כאן. — ² במלילתא הנדרסת לשמות ג, ז לא מצאתה. — ³ מقلחה במלחה לשמות יב, ל. — ⁴ עין RSBM דף 63 הערה 11. 12. 12. — ⁵ בדברי רבי נתן בספר שביבאים רשי. — ⁶ בכ"י בטועה: באנו. — ⁷ שיעיה כב, כ.

אהו שהוא חי, הרי נאכל חצי בשרו של חי, בלאמר מארח שנולדה מרים מרחים אמו של משה והוא מותה, הרי נאכל חצי בשרו של משה: אל נא תהי. אל תהה אתה כמות, במו²⁾ אל תהו בחוקך כת-²⁾ אל תהו עד תם, ³⁾ אל תהו בסובא יין:

שלח לך.

ג. 2. כל נשיא בהם. עיקר פשטוטו כך. כל אלה שנים עשר אנשים תקה מאות שביישראל שנשא אוחם לבם ללכית, שתתרוי ולשלואל] את הנם⁴⁾ מי הדיש שירצחה ללבת לריגל את הארץ, ומאותם שיאמרו ללבת תקה ותבדר מהם שנים עשר. ולפי שאנשיהם⁵⁾ ניבורים שאינם יראים ורק לבב ראוים ללבת בארץ נCKERה וنم להתחזק ולקחת מפרי הארץ, לך הוצרך להבריו ולא נקבר⁶⁾ החק בשמות כשם שעשה לנשיים שמנו את ישראל⁷⁾ ובנשיםים שהנהלו⁸⁾ את הארץ באלה מסע⁹⁾, שאוותם דחו נקיי שמות: כל ישראל באם. הטעם שחתת כל מוכיה פירושו. כל אלה הר'ב האשים¹⁰⁾ יהו [כל אחד] נשיא¹⁰⁾ לזרנדב ללבת. כמו¹¹⁾ כל שתה תחת רגלו: ג. ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ¹²⁾ לא עתה קרא אותו כן, שדרי כבר קודם למן¹³⁾ נקרא יהושע אלא לך פירושו. הווען בן נון שאמרנו לעלה שנקרא בן בית אביו הוא אותו שקרא משה [יהושע] כשנעשה משרתו והפקדו על בנות. שכך רוח מהגמ, במו¹⁴⁾ ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פעעה, ¹⁵⁾ ויקרא

(1) משלי כב, כו. — (2) משלי כד, כה. — (3) משלי כב, כב. — (4) בכ"י:
שתבעו את העם. ושיין RSBM דה 32 גזורה 1. — (5) בכ"י: יהאנשם. —
(6) בכ"י: נCKERה. — (7) א, ה. — (8) לד, ט. — (9) בכ"י בטישת: כל שתה ללבת רגלו. —
(10) בכ"י: הגשיא. — (11) תהלים א, ג. ובקב"י בטישת: כל שמה ללבת רגלו. — (12) נסיח
למלא ההסיכון, ובבל קון שמאלי שינה ללחוב במו במקום אלא בראשית דברי
רש"ב הנוגרים כאן, לא כן לטעות כן בלא הכרת. וכבר דראי מיריש רשכט
ונם בספר RSBM ברף 32 בהרעה 2 שיטמטו שורות תלמות מיריש רשכט
בכי איש לנו ובפרט בשינוי תיבות במחלה או בסוף החרטן כבהשורתי כאן. —
(13) שמות כד, ג; לב, ז; ל, א; במדבר א, כה. — (14) בראשית מא, מה, וכן
פירש רשכט שם. — (15) בדנייל א, א; ושם לדנייל בלטשאצער, ובמצאי

לدنيיל בלטשאצער,¹⁾ דהוא שם בלטשאצער בשם אליהו: 18. ו/orיתם את הארץ מה היא. אם היא בתחלתה²⁾ ארץ ישרים או חלקה או ארץ מטונת ולחנה כי לפ' מה שחראו את הארץ חכינו לו כל' מלחה לסתת את ישרים ולהיכין הליכת חילזותיכם. כי בטוחם הוא (שיין)³⁾ יתן להם את הארץ כגען אך לא بلا תורה כי אם בעניין ערכי המלחמה: החוק הוא. כל זה להודיע באיזה עניין יערבו אתם מלחמה: 19. ומה הארץ אשר הוא יושב [בנה]. כי ומה הארץ אשר אמרנו למלחה מדבר בארץ אשר הם יושבים בה הדונה הוא אם שם יושוב ועתה מדבר בארץ אשר הם יושבים בה הדונה דיו אם רעה. אם מלאה תכואות הרכה וימצא בה כל טוב מלחמות ולא יצטרכו להקדים לחם צרה כל כך לעת מלחמה מקודם: הבמחדנים יושבים א' בעיר המבצר. כל זה לועת אם צרייכם לעשות דיק וסוללות לכובש את הערים: 20. השמנה היא וגוו. להודיע לישראל שימושה ובת הלב ודבש במושבם שהבטחים לך: והחחותקתם (גוו). כאנשיים נבורים ללחות ולא הנורו מפני איש: והיחסים ימי בכורי ענבים. וה מעיד והכת' מפני אשכול של ענבים שנטלו: 22. ויבא ערד חברון, הנודה³⁾ נראית פשט שעיל כלב אמר הכתוב שנאמר⁴⁾ ולו את הארץ אשר דרך בה, ⁵⁾ והחכיות אל הארץ אשר בא שמה וורע ירושנה, לפיכך ויבא עד חברון, הוא כלב, ונשתמה על כבודות אבות ונתפלל שינצל מנצח מרגלים. ומציט ביהושע שניתן לכלב את חברון כדכתה⁶⁾ ואת שרה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בין יפונה באחותו, ומכל מקום לפי עיקר פשטוטו ויבא כל אחד ואחד עד חברון שדרי אמרו⁷⁾ וגם בני הענקים ראיינו שם, בחברון. וכת' ⁸⁾ ושת ראיינו את הנפלים בני ענק: לפני צווען מצרים. לפי פשטוטה⁹⁾ בנחתה למי צווען גם בן חסובה יותר והשנה מן העיר החדרשה. [ומפני] שהוא ישראל מקרים חשיבותה של צווען הוצרך לומר כי ערי ישראל השובים יורם וגס מטור ישנה דחו בה ענקם שרם מדרות ראשונים: 30. ויהם. שיתקם בחכמתו: 33. מן

¹⁾ בדנייל ד, ה: ר' שם בלטשאצער בשם אליהו, וגם כוה נגאטו טעות שם בכ"י. — ²⁾ ר' רל בתחים נבות הארץ כרבינו בתקילת פרוש פסוק יט. — ³⁾ מימרא דרבא בכושא דה לא עיב. — ⁴⁾ דברם א, לו. — ⁵⁾ יד, כד. — ⁶⁾ דהשת נא, ב. — ⁷⁾ בפסקוב בח: וגם לידי הענק ראיינו שם. — ⁸⁾ בפסקוב לנו. — ⁹⁾ לפי שברוך אנדרה נדרש בעין אחר בכושא דה לד עיב ובכחות דה קיב עא ורביא רשי הרשות.

הנפְּלִים הָרָאשׁוֹנִים; בְּדִינָתִי בְּכִרְאָשִׁית¹) גַּגְפְּלִים דָּיו בָּאָרֶץ
בִּימֵים הָדוֹת: כְּחַנְבִּים. הָמַמְקָדָן נָרָא לְבוֹה מִטְּהָרָה כְּחַנְבִּים שֶׁהָם
נְמוּכִים מַאֲרָד. וְהַמּוֹכִיהָ²) חַוְשֶׁבֶן עַל דָּוָן אֲרָעָה וְיַוְשְׁבָה כְּחַנְבִּים:

דָּי. 9. סְרָ צִילָם מַעֲלִיהָם. אַנְןְּ לְהַמְּסָה לְחַסְתָּן בְּוֹ כִּי כְּבָר
נָמוֹן כָּל יַוְשְׁבֵי אָרָץ מִפְּנֵי מִשְׁעָה שְׁחוּבִישָׁים [סְפֻוֹ] כְּמַיְּ שָׁאָמָרָה
רְחֵב הַוּנָה³) וְכִרְכָתִי⁴) נָמוֹן כָּל יַוְשְׁבֵי כְּנָעָן. 14. וְאָמָרָו אָל יוֹשָׁב
הָאָרָץ הָזָהָת. וְאָמָרָו מַעֲרִים עַל⁵) יַוְשְׁבֵי אָרָץ כְּנָעָן כְּמַוְּ שְׁמְפְּרוֹשָׁ
לְפִנֵּינוֹ שָׁאָמָרָו מַצְרִים מִבְּלָתִי יְכָלָת וּוֹ. אַבְלָעַכְשָׂו מִפְּרָשׁ תְּחִילָה
לְמַה יָאָמָרָו מַעֲרִים כְּנָן, כִּי שָׁמְעוּ שָׁאָתָה וְזָאָתָם בְּכָחַ נְיָלָן וּבְעַמְּדָה
אָשׁ וּבְעַנְּן, הָכָל דָּרָךְ אֲהָבָה תִּוְרָה וְתִיבָּה, וְלְבָכְרָה יְהָרָנָם כָּאִישׁ אָחָר
וְאָמָרָו [הַגּוֹנִים וּנוּ], כְּלָמָדָן מַעֲרִים, לֹא מַתְּחַזֵּק שְׁנָה עַיָּה לְהָם כֶּךָ
אַלְאָ מְבָלָתִי יְכָלָת לְהַלְּחָם עַם שְׁלָשִׁים וְאַחֲרָ מְלָלִים. וְעַתָּה שָׁוב
מַהְרָהָן אָפָּר לְמַעַן שְׁמָךְ שְׁלָא תְּחַלֵּל: 22. וְגַדְלָנָא כָּחַ [עַיִן]. לְהָאָרָךְ
אָפָּר. בְּדִינָתִי⁶) טָוב אָרָךְ אַפִּים מִנְבָּרָד וּמוֹשָׁל בְּרוֹחוֹ מִלְּאָכָר עַד:

20. סְלָחָתִי. סְלָחָתִי אֲנִי עַכְשָׂיו. כְּמַיְּ נְתָתִי כְּסָף הַשְׁדָה: כְּדָבָרִיךְ.
שְׁלָא אֲכָל בְּדָבָר בְּפִזְמָן אַחֲרָ אָאָרָיךְ לְהָם עַד אַרְכָּבִים שְׁנָה:
21. וְאָולָם. וְאָלָא: 22. עַשְׁר פְּעָמִים. הַרְבָּה. כְּמַיְּ עַשְׁרַת מְנִיעָמִים
(אָפָּוּ עַשְׁר נְשִׁים). 23. רְעוּעִים תְּכִלְמָנוּיִים: 24. רְעוּעִים בְּמִדְבָּר.
מְתִפְרְנִים כְּעַיִן מַרְעָה דְּצָאן שְׁהַולְכִים הַנְּהָה וְהַנְּהָה. בְּלָוָר שְׁמַלְטָלָל
בְּמִרְבָּר לְבָאָן וְלְבָאָן. כְּךְ נָרָא בְּעַיִן: 25. וְהַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מִשְׁה
וְאַחֲרָ שְׁשָׁלָחָם וְיִשְׁוּבָו מִאָרָץ יִשְׂרָאֵל וְאַחֲרִי כָּן וַיְלִיןָו אֲחָדִי שָׁוּבָם
כְּ[דָבָרְתִּי] לְמַעְלָה, עַתָּה וְיִמְתּוּ וּנוּ: דָבָרָה. מַיְּ[11] דָבָבָכְשָׁפְתִי יְשִׁים,
כְּמַיְּ[12] בְּאָבוֹרְשָׁעִים רִינָה¹³ (רִנָּתְשָׁעִים מִקְרָבָן. [וּקְ[14] כִּי מַיְּ]
הִתְהָה סְבָבָה, מַן סְוּבָבָ סְבָבָה: 25. אֶל הַמִּקְומָן אֲשֶׁר אָמָר אָיִן. וְצִוְעַן
לְלַכְתָּשָׁם לִירְשָׁת הָאָרֶץ: כִּי חַטָּאָנוּ כִּי שָׁרָדָה לְאַמְּנוּ לְעַצְתָּ מְרָגְלִים:
41. וְהִיא דָרָךְ וְהַלְאָ תְּצַלָּחָ: 26. כִּי עַל כָּן אֲשֶׁר שְׁבָתָם. כְּמַיְּ[15]
וְכָל יְשָׁלָוָנָן בְּדוֹרָו, כְּמוֹ כָּל אֲשֶׁר יְשָׁלָה: 27. מְנוֹרָתָן¹⁶ לְאַמְּנִיעָה:

טו. 20. כְּתָרָוָתָן גּוֹדָן. שְׁהָא¹ רָאשָׁית דָגָן. אַפְּ זָן מְרָאשָׁות
עַרְיוֹתִיכְמָ. וְכִן שְׁנִינוּ בְּעַזְיָן וּבְשְׁבָתִי²): 22. וְכִי תְּשָׁוָן. בְּעוּבָד עַיִן
בְּשָׁוֹגָן פְּרָשָׁוֹן חַמִּים³). וּפְרָשָׁת הָעָלָם דְּכָרָב שְׁבָוֹקְרָא⁴) בְּשָׁאָר
מְצָוֹת שְׁלָבָת: 23. אַת בְּלַא אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלִיכָם לִידְ מְשָׁה,
אַת הָכָל עַבְרוּ בְּשָׁוֹגָן. וְהַוּ עַבְיוֹ שְׁהַוְכָה כּוֹפֶר בְּכָל הַמְּצָוֹת⁵):
מְנֻכִים מַאֲרָד. וְהַמּוֹכִיהָ⁶) כְּדִינָתִי וְכִרְכָתִי⁷) נָמוֹן כָּל יַוְשְׁבֵי
הָאָרָץ הָזָהָת. אַנְןְּ לְהַמְּסָה לְחַסְתָּן בְּוֹ כִּי כְּבָר
נָמוֹן כָּל יַוְשְׁבֵי אָרָץ צִוָּה יְיָ וְהַלְאָה. בְּלַא הַמְּצָוֹת כְּלַיְלָה
אַנְכִי וְלֹא יְהָוָה לְהָיוֹת⁸). 24. כִּי הַלְאָ פְּרָשָׁה⁹ כְּשָׁעָר הַרְאָשָׁה¹⁰):
כְּמַיְּ[11] בְּתִילָתְלָת פְּרָשָׁה רְכֹתְנִיעָי¹²) לְפִי שְׁהַתְּכָלָת דָוָה לִים
וְיָם דָוָה לְרַקְעַי וּדְרַקְעַי לְכָסָה הַכְּבָדָה:

וַיְקַח קָרָח¹³).

טו. 1. וַיְקַח קָרָח. כְּמַיְּ[14] וַיְקַח אֶבְרָם] אֶת שְׁרָה אֲשֶׁתוֹ וְאֶת
לוֹט, אַפְּ כָּאן וַיְקַח קָרָח וְרַתְן וְאֶבְרָם אֲנָשִׁים דָרְכָה עַד שְׁכָנוּ

¹) דְּבָרִים זָהָר. — ²) כְּבָר הַמְּלָאִי בְּסְפִּיר RSBM דָף 61 הַמְּרָה 5 שָׁהָה
בְּתוּב כָּאן תְּחִילָה בְּדָבְרִי וְשְׁבָתִי, וְכִן שְׁנִינוּ בְּעַד וּבְשְׁבָתִי, הַתְּעוּוָה בָּאה עַל דִי
תְּמוּרָת אֲדֹתִיכְמָות דִי וּזָהָר, וְכִונִיטָבִים לְמִשְׁנָה עַדְיוֹת אָב, וּבְשְׁבָתִי דָרְפָּן
סְאָ בְּתוּב אָל דָרְשָׁן עַירְוֹתִיכְמָם בְּעַירְוֹן דָף פָּנָ. — ³) בְּהַדְוִוָּת דָרְפָּח
וּבְסְפִּיר כָּאן וּבְמִתְחָא בָּא פְּרָשָׁה הַלְּפָסָק וְהַוָּה לְכָם לְמִשְׁמָרָת. — ⁴) וַיְקַרְא
דִי, נִי—סָא, — ⁵) סְמָדְבָּיו אָלָה סְמַפְּתָן לְדָבְרֵי חַכְמָה שְׁמַפְּטָרִים, וְכִנְפְּרִירִים.
⁶) רֹזֶג לְזָמָן מְוֹמָן מְעַמְּדָר דָרְסִי וְהַלְאָה, בְּאֶתְמָתְקָרְבָּן מְצָוֹת מִילָה וְנִידְגָּשָׁה
וְקִרְבָּן פְּסָח וְהַמְּצָוֹת וְהַקְּרָבָה בְּמָרָה וּבְשְׁבָתִי, אַבְלָכְמָתְבָשָׁן כָּל
⁷) עַל פְּסָחָרְשָׁמָבְשָׁבָה בְּפָסָק כְּבָב. — ⁸) בְּפָרָשָׁת סְפִּירָה וּמְרָא מְנֻהָרִין
רָף שָׁחָם עַבְדָּיְאָרְשִׁי. — ⁹) יְהֹוּקָאָל, תְּשִׁי. — ¹⁰) עַיִן תְּשִׁי וְמִנְהָוָת דָרְפָּח
עַאָ. — ¹¹) שָׁרְשָׁוֹרִים, בְּט. — ¹²) רְלָל שְׁמָם בְּסְפִּיר הַוָּה אָפָסָק וְהַלְּעֵינָן
הַכְּתוּב כָּאן, אַבְלָל בְּדָרְךְ אַחֲרָתָה. — ¹³) מְפָרִי כָּאן וְמִנְהָוָת דָרְפָּח. —
¹⁴) חַלְק כִּי רְשָׁבִים שְׁכַנְתָּבוּ בְּהַפְּרָשִׁיות הַבָּאוֹת מְשָׁה וְיָדָה אַחֲרָה הוּא.
וְרַקְבָּרְשָׁת הַחֲרוּתָה וְהַתְּרָתָה מְשֻׁוָּה. — ¹⁵) בְּרָאשָׁית יְבָה, וְהַוָּה צְרָק
לְכְתוּב: שְׁרָי, בְּדָבְרֵי הַכְּתוּב שָׁם.

¹) בְּרָאשָׁית וּד. — ²) יְשִׁזָּה מ, כְּבָב. — ³) יְהֹוּשָׁט ב, ט—יא. — ⁴) שְׁמוֹת
טו, טו. — ⁵) עַיִן רְשִׁי. — ⁶) מְשָׁלִי, טו, לְבָב. — ⁷) בְּאֶתְמָתִי נִי, יְנ. וּרְשָׁבָט
פְּרָשָׁת נִמְשָׁט כְּבָב. — ⁸) בְּרָאשָׁית לְאָב, אָמָ. — ⁹) יְקִרְאָה כְּבָב, כְּבָב. — ¹⁰) אַיְזָב
יט, ג. — ¹¹) שָׁרְשָׁוֹרִים, בְּט. — ¹²) מְשָׁלִי, יְא., ג. — ¹³) אַיְזָב, כְּבָב. —
¹⁴) בְּמִלְכִים, יְא., בְּט. — ¹⁵) אַיְזָב מְשָׁבָה מִסְפָּה, יְא. — ¹⁶) בְּרָאשָׁית לְט. ד. וּבְכִי
כְּבָשָׁת סְפִּיר וְכָל אֲשֶׁר שָׁלָוָנָה. וְאֵם הָיָה כָּתוּב כָּן בְּמִקְרָא, לֹא הָיָה צְרָק
לְפִרט. — ¹⁷) שְׁמוֹת ג, כְּבָב; לְבָב, יְא., יְא.

בארץ. שאינה כמיהת נרב ואכיהו: 4. נסו לccoliם. בשצען
בשנית נפלה כרכבת⁽¹⁾ לקל מפלתך רעשה אריך:
5. כאשר דבר י"י ביד משה לו. מסכ' למעלה⁽²⁾ "וַיֹּאמֶר
אל שער רכбан את מהות הנוחתת" מבין השירפה כאשר דבר י"י
ביד משה לו לאלעור⁽³⁾. שכד' ציוויה הק' למשה⁽⁴⁾ אמר אל אלשור בן
אהרן הכהן וורם את המחתה: 6. אתם המתם את עם י"י. על דtan
ואבירם הבלתיים אלו מודדים שחמתאו, אבל מאתים וחמשים איש שמהו
כਮית נרב ואכיהו אתם הרוגים אותם שציוויהם לדקירה קטרת:
10. הרמן. כמו⁽⁵⁾ המולו לי"י, אבל בשכיל הר' נהפק החוריק לא.
כמו ברך ברך משקל דגש. ולמעלה אומר⁽⁶⁾ הברלו, וכאן אומר
הרמן, שימושו להבדל יותר לפ' שכבר יצא הקצת: 11. ושים
השלמת תנאי. שלך להביאנו אל ארץ ובת חלב ולבש, אבל באלו
ארכבים שנה ימוו במדבר: לא נעה אלה. לפ'ך לא נעה אלה,
כלל ומפרט חור וככל. לא נעה אמר תחלה, ואחר כך פריש למא.
חוור וככל לפ'ך לא נעה: 15. אל תפן. מן פנה. כמו⁽⁷⁾ ותרב
משאות בניםמן מן רבבה. אל תפן אל תפנה אל תפנה: לא נשהתי מהם
לא חמור אחד מהם נשאותי. אפילו חמור אחד לא נשאותי מהם
כשאר משתוורים על העם, ואם כן למה מפשיעים אותו בשורה.
ואם היה נקוד לא חמור אחד מהם. פתרונו זהה חמור של אחד
מהם, כמו⁽⁸⁾ אחד הגם וכמו⁽⁹⁾ אחד מהם: 22. אלה הרוחות.
אתה מכיד רוחות ולבות שאדר העם שלא פשע⁽¹⁰⁾: 25. וילך אל
דtan ואבירם. אולי יחוורו בתשובה: 28. כי לא מלבי. שהיניכים
בקטרות כשאמורתי⁽¹¹⁾ אתה ואהרן איש מהתנו: 29. לא י"י
שלחני. אלא עשריהם מדעתו עצוותים להתקטר קטרת: 30. ואם
בריה חרשה יברא י"י בארץ. כרכבת⁽¹²⁾ כי ברא י"י חרשה
ותבלת תלונותם. ותבלת את תלונותם של ישראל. כמו צו מן צוה:

⁽¹⁾ בירמיה מט, כא: מ��ול נפלם רעשה הארץ. — ⁽²⁾ בפסוק ד. — ⁽³⁾ לא
חש רשב'ם לבב'ם שכבב'ם רשי'ם של למד' הנגמך לתחבה ריבור פירשו בשביב'ם.
⁽⁴⁾ בפסוק ב. — ⁽⁵⁾ ירמיה ד, ד. — ⁽⁶⁾ טו, כא. — ⁽⁷⁾ בפסוק ג. — ⁽⁸⁾ אסתר ז, י.
⁽⁹⁾ נראה שעשטום כדברים האלה על ידי שיוי התבהה שבסופה. ובכלל קון שמיאל
שניה לכתוב שאלון בן היה בפקט שבן הוא. ולא יתכן. — ⁽¹⁰⁾ גם כאן שנייה
בעל קון שמיאל לכתוב היה במוקם והינה. — ⁽¹¹⁾ ריבוי הימס ב', טו.

עמדו לפנ' משה חמשים ומאותים: 2. [קריאי מועד. במו] קראי
וה[עד]. קוראים ושולחים בשבילים ליום המועד הקבוע למשפט בין
איש לאיש⁽²⁾: 4. ויפל על פניו. לתפהלה. ושם נאמר לו מה שאמ' ב'

לקחה: 11. לבן אתה וכל עדתך הם אותם הנוגדים על י'':
12. ויאמר לו לא נטה לאlein למשפט. לשון עלייה ריגל לומר אצל
חולכים⁽³⁾ אל השופטים.⁽⁴⁾ ועלתה יבמותו השעה,⁽⁵⁾ ויעלו אליה בני
ישראל למשפט.⁽⁶⁾ ובנו עלה השער: 13. גם השתרר. גם שבתורה
הפלין, גם תשתרר עלינו השתרר. וכן⁽⁷⁾ וברכחים גם אותה, גם תברכו
אותו. וכן⁽⁸⁾ ויאהב גם את רחל, גם אהב את רחל.⁽⁹⁾ גם אתה הרנתה,
גם הרנטה אותך: 14. העיני האנשים להם תנקר. כסביר אתה
שאלו האנשים אשר מחרעמים עלך אין להם עיניים לראות הדמசיל
זהו. שמארין מצרים מארין טוביה העליתנו למות במדבר כי לא
השלמת תנאי. שלך להביאנו אל ארץ ובת חלב ולבש, אבל באלו
ארכבים שנה ימוו במדבר: לא נעה אלה. לפ'ך לא נעה אלה,
כלל ומפרט חור וככל. לא נעה אמר תחלה, ואחר כך פריש למא.
חוור וככל לפ'ך לא נעה: 15. אל תפן. מן פנה. כמו⁽¹⁰⁾ ותרב
משאות בניםמן מן רבבה. אל תפן אל תפנה אל תפנה: לא נשהתי מהם
לא חמור אחד מהם נשאותי. אפילו חמור אחד לא נשאותי מהם
כשאר משתוורים על העם, ואם כן למה מפשיעים אותו בשורה.
ואם היה נקוד לא חמור אחד מהם. פתרונו זהה חמור של אחד
מהם, כמו⁽¹¹⁾ אחד הגם וכמו⁽¹²⁾ אחד מהם: 22. אלה הרוחות.
אתה מכיד רוחות ולבות שאדר העם שלא פשע⁽¹³⁾: 25. וילך אל
דtan ואבירם. אולי יחוורו בתשובה: 28. כי לא מלבי. שהיניכים
בקטרות כשאמורתי⁽¹⁴⁾ אתה ואהרן איש מהתנו: 29. לא י"י
שלחני. אלא עשריהם מדעתו עצוותים להתקטר קטרת: 30. ואם
בריה חרשה יברא י"י בארץ. כרכבת⁽¹⁵⁾ כי ברא י"י חרשה

⁽¹⁾ א, טו; כו, ט. — ⁽²⁾ עיין RSBM דף 126 הנהה 12. — ⁽³⁾ בכ"י:
חולבה. — ⁽⁴⁾ דברים כה, ג. — ⁽⁵⁾ שופטים ר, ה. — ⁽⁶⁾ רות ד, א. — ⁽⁷⁾ שמות
יג, לב. — ⁽⁸⁾ בראשית כט, ל. — ⁽⁹⁾ כב, לב. — ⁽¹⁰⁾ בראשית מ, ל. —
⁽¹¹⁾ בראשית כו, ג. — ⁽¹²⁾ בפסוק הוה. — ⁽¹³⁾ קצר פירוש מתמא שhab'a
ריש. — ⁽¹⁴⁾ בפסוק ז. ורשבים פירוש דברי הכתוב לעשות את כל המעשים
האלה שלא כדברי רשי. — ⁽¹⁵⁾ דמיה לא, כא.

וְאֶת חֲקַת הַתּוֹרָה (פְּרָה).

יט. 2. וְאֶת חֲקַת הַתּוֹרָה. וּפְנֵינוּ מִפְרָשֵׁת²⁾ בָּאוּ תּוֹרָה הוּא מְדֻבָּר. דָּכְתִּי³⁾ זוֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יִמּוֹת בָּאָדָל, כַּלּוּמָר חֲקַת הַתּוֹרָה שָׁאָמָר לְמַתָּה וְאֶת הַתּוֹרָה, פְּרָה אֲדוֹמָה צָהָה לְקַחְתָּה, לְעַשְׂתָּה תּוֹרָת טָהָרָתוֹ שֶׁל אָדָם כִּי יִמּוֹת בָּאָדָל, לְהַיְתָה בָוּ נָגָן וְנוֹשָׂא וְמַהְלָל: 5. לְעַינָיו. שֶׁל אַלְעָזֶר⁴⁾: 18. עֹוד טוֹמַאֲתוֹ בָוּ. אֲנָפָע שְׁטָבָל⁵⁾: 16. וְכָל אֲשֶׁר יִגְעַן עַל פִּנְיַה הַשְׁדָה. כַּלּוּמָר הַבָּא אֶל הָאָדָל שְׁהָמָת בָוּ טָמֵא בָּלָא נְגִיעָה, אֶבְלָא אֶמְתָה עַל פִּנְיַה הַשְׁדָה וְלֹא בָאָדָל אֲנָפָע מְשָׁמָא אֶלָא בְמַגְעָה: 22. וְהַנְּפָשָׁת הַנוֹּגָעָת בָּאוּ שְׁגָן בְּמַתָּה תִּמְאָה עַד הַעֲרָבָה, כִּי הַמְּתָה אֲבּוֹת הַתְּמָאָה:

ב' 1. וְתִמְתַת שֵׁם מְרִים. בְּחוּדָש הַרְאָסְוִין⁶⁾ שְׁלֹטָף אַרְכָּעִים שְׁנָה. שְׁדָרִי מֵת אַהֲרֹן אַחֲרָיו בְּחַדְשׁ הַחַמִשִּׁי בְשָׁנָה אַרְכָּעִים לְצֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּרְכָּב בְּפְרָשָׁת אֱלֹהָיָמִי⁷⁾: 8. קָח אֶת הַמְּטָה. מַלְפֵנִי הַנְּדוֹתָה: וְדָבְרָתָם אֶל הַסְּלָעָה. לֹא צָהָה הַקָּחָת אֶת הַמְּטָה לְהַכְּוֹת בָוּ הַסְּלָעָה כְּמוּ שְׁעָשָׂה בְּרִפְפִּים שְׁכָבָת⁸⁾ שֵׁם⁹⁾ וְהַכְּוֹת בָּצָר וַיָּצָא מִמְּנוּ מַיִם. אֶלָּא הַמְּטָה צָהָה לְקַחְתָּה לְהַרְאָות בָוּ קַשְׁיָה מַרְיָה שְׁלָחָם כְּרָכָת¹⁰⁾ לְמִשְׁמָרָת לְאֹתָה לְבַנֵּי מַרְיָה, אֶפְסָ בְּרוּכָר יְרָכָר אֶל הַסְּלָעָה תְּחִתָּמִים וְהַוֹּצָאת לְהַמִּים עַל יְדֵי דְּבוֹרָק עַם הַסְּלָעָה: 10. וַיֹּאמֶר לְהַמִּים שְׁמַעוּ נָא הַמְּרוּדִים. כְּמוּ שְׁהַמְּטָה הַוָּה שִׁשְׁ בָּטוּשָׁקִים. מַכְיחָה שְׁהָוָא לְמִשְׁמָרָת לְאֹתָה לְבַנֵּי מַרְיָה: הַמָּן הַסְּלָעָה הַוָּה נַזְכִּיר לְכָם מַיִם. בְּשַׁעַת הַרְמָת יְדוֹ בְּמַטָּה וַיָּדַבְּרָה אֶת הַסְּלָעָה פְּנִים: אוֹאמֵר לְהַמִּים דָּרְךָ כְּעַם וְחוֹמָה, סְבָוּרִים אַתָּם שְׁמַן הַסְּלָעָה הַוָּה נַצְאָה לְכָם מַיִם? וְמַפְקֵד אָמֵר מֹשֶׁה כָּן, שְׁטָעה בְּמַה שָׁאָמֵר לוֹ הַקָּח¹¹⁾ קָח אֶת הַמְּטָה. וְלֹא אַהֲמִין שְׁבָרְכוּוּ עַם הַסְּלָעָה יוֹצֵא מִמְּנָה מַיִם אֶלָּא בְּהַבָּאת הַמְּטָה כְּמוּ שְׁשָׁה בְּרִפְפִּים, וְמַה שָׁאָמֵר לְהַקָּבָה וְדָבְרָתָם, הַוָּה סְבָוָר שַׁו הִיא [רְצָוָן] שֶׁל הַקָּח לְדָבָר אֶל¹²⁾

¹⁾ בְּבָבָי: נִפְרָשׁ. — ²⁾ בְּפָסָקָ ד. — ³⁾ בְּדִיטִים: אַהֲרֹן. — ⁴⁾ בְּבָבָי
הַוְתָּבוֹב: בְּחַדְשׁ הַחַדְשׁ וְוְתָּבוֹב קֹרֵא אֶחָד לְגַנְגָה הַרְאָסְוִין בְּמִקְומֵי הַחַדְשׁ.
וְהַמְּרָבִּים הַרְאָסְוִין הַרְטָה לְהַדְפֵס שְׁזָדָם. — ⁵⁾ לְבָבָי. — ⁶⁾ שְׁמָתָה ז. —
⁷⁾ ז. בָבָי. — ⁸⁾ בְּפָסָקָ ח. — ⁹⁾ נִרְאָה שְׁחָרְטוּ כִּאן דִּבְרִים כָּלָה וְאַזְרָק
לְשִׁוְתָּה נִוְתָּחָת בְּיַיְשָׁה שְׁיַוְתָּה כִּי אֲשֶׁר שְׁיַוְתָּה הַמְּרָבִּים וּבְעַל קְרָן שְׁמִיאָל.

27. אָבְדָנו¹⁾. וַיֹּאָבְדוּ מִתְּנַךְ דְּקָהָל. אֲסִין כָּוְלָנוּ אַוְכָרִים מִרְיָה יוֹם
בְּיּוֹם, כִּיצְרָד²⁾ כָּל הַקְּרָב הַקְּרָב כָּל אֲישׁ וְאַשְׁר יִקְרָב אֶל הַמְּשָׁכָן
לְשָׁמְרוֹ אֶל כָּל הַמְּשָׁכָן עַמְּלָיו יְמִיתָה. שְׁמָכָא וְאַילָךְ לֹא יִקְרָב
כָּל וְלֹא יְמִיתָה. שְׁאַפְּלָו בְּפְרָשָׁת אָמָר אֶל הַבְּהָנִים שְׁכָת³⁾ שְׁמָתָה וְ⁴⁾
אֶל אַהֲרֹן לֹא מַרְעָךְ לְחַמָּה אָלְהָיו, שֶׁסְּפָל אֶל הַדָּרָת אֲשֶׁר יְהֹוָה בָוּ מָמָס לְאַיִשׁ⁵⁾
לְהַקְּרָב לְחַמָּה אָלְהָיו, שֶׁסְּפָל אֶל בָּעֵל מְוּמִים, אֶבְלָא בְּעַכְבּוֹת וְדִים בְּמִשְׁכָן
וּבְכָלְיוּ לֹא רָאָנוּ עַדְיָן חַוֵּב מִיתָה: י"ח. 1. יִאָמֶר יְיָ אֶל אַהֲרֹן אֶתְהָ וּבְנֵיךְ וּנוּ וַיַּרְא לֹא יִקְרָב,
וְהַר הַקְּרָב יוֹמָת. הַר הַוּהָתִים⁶⁾ בְּחוּבָ מִיתָה, וְמַעֲתָה אֵין
לְחוּשׁ הַקְּרָב הַקְּרָב שְׁהָרִי אַסְתָּרִים מְלִיקָרִב וְחוּבִּים מִיתָה:
7. עֲבֹדָת מִתְּנָה (נוּ). וּמְעָאוּ יִשְׂרָאֵל פְּטוּרִים מִן הַעֲבֹדָה, וּמִתְּנַךְ
שְׁאַיִם מְצֻוּם לֹא יִקְרָב עוֹד שְׁהָרִי וְהַר הַקְּרָב יוֹמָת: 8. לְךָ
נְתָתִים לְמִשְׁחָה. דָּרִי הָן לְךָ כְּעַין סִימָן שְׁרִים הַגְּמַשְׁחִין לְמַלְךָ:
9. מִן הָאָשָׁה. לְאַחֲר הַקְּרָתָה אַיִמּוֹרִין, וְנוֹתֵר מִן הָאָשָׁה: אֲשֶׁר יִשְׁיבָוּ
לֵי⁷⁾ חָשֵׁם הַמּוֹשֵׁב לִיְשָׁה לְכָהָן, וְזוּ גָּול הַנְּגָר שָׁאָן לוּ יִוּרְשִׁין:
10. בְּכָל חָלֵב יִצְהָר. כְּדָבָר⁸⁾ בְּחַרְמָכְמָם אֶת חָלְבוֹ מִמְּנָנוּ:
מִלְתָה. נִרְאָה לְלַשׁׁן קוּם. וּכְנָדוּר וּלוֹרְשָׁע⁹⁾ בְּרִית מִלְתָה. כִּי
פְּתָרוּנִים לְפִי עֲנֵיִם. אֲבָל¹⁰⁾ לְאַתָּה שְׁבִתָּה מִלְתָה, מְדָבָר
(בְּ)מִלְחָמָה. בְּרִית מִלְתָה, בְּרִית קוּם וּוֹתֵר לְדוֹרוֹת: 27. כְּדָגָן
מִן הַגְּרָן. שְׁהָא בְּלָאו¹¹⁾ וְכָל וְרָד לֹא יִבְלָא קְדָשָׁ בְּפְרָשָׁת הַרְוָמָה¹²⁾
בְּאָמָר אֶל הַבְּהָנִים: 32. לֹא תְּחַלְלָוּ¹³⁾. לְאַוְכָלָם בְּטָמָא:

¹⁾ הַשְׁמָשׁ בְּרַבְּרַי הַמְּקָרָא ט., לְג. — ²⁾ ח. ג. — ³⁾ בְּבָבָי. — ⁴⁾ וְקָרָא
כָּא, ז. — ⁵⁾ צָל יִקְרָב כְּדָבָר הַכְּתָוב. — ⁶⁾ שֶׁם כְּבָבָי. — ⁷⁾ בְּכָיִם:
הַוְתָּבוֹב. — ⁸⁾ ה. ח. וּפִירָשׁ כְּפִירָשׁ רְשִׁיּוֹת סְפָרִי בְּגִיא, ה. — ⁹⁾ בְּכָיִם
בְּפָסָקָ ל. — ¹⁰⁾ דְּבָרִי הַמִּים בְּגִיא, ה. — ¹¹⁾ וְקָרָא בְּגִיא. — ¹²⁾ וְקָרָא
כָּבָבָי. — ¹³⁾ יִקְרָא בְּבָבָא – ט. — ¹⁴⁾ בְּכָיִם: לֹא תְּחַלְלָן.

נpsi ים סוף ונסים שעשו בנהל ארנון ובאר, וنم או ישור ישראלי בראשותם עטה את הבאר, כי מתחלה לא אמרו שורה עליו לפני שאו ענשו עליה משה ואחרון: את והב. את ירכ של הַק. (כמ' הַשְׁלֵך על יְיָ הַבָּר. וכמו מִן יְהָה² מֵהַ הוֹה לְאַדְמ. מז' 3) יקשותן לך וגס נלבות בבל⁴ פן תוקש בו, ומִן רְאָיו⁵ למען תורה ויז' תחת יְהָד⁶. כן והב מִן יְהָב: 18 שרים. משה ואחרון: ומדרכך נטהנה. לפה הפשט כל אליו שמות מקומות של נסעה וחניה: 27 צל בן יאמרו המושלים, מישלי נבואת כגון בלעם וחביריו⁷: 28 ער תחילה. מושלים, מישלי נבואת כגון בלעם וחביריו⁸: 30 ונירם. ונשלך אותם מואב. עד מלוכה של מואב נקראית ער: 30 ונירם. ואלו היה מפושט ממקומם, ונחרם אותם. כמו מִן נְתָה יָמֶר עַט, ק⁹ יאמר מִן יְהָה עיר. ונירם נמי ונירם. וכמו יבדלני כמו יבדלני¹⁰ להוציאנו כמי כחצינו, דודה לו לינך ונירם ייזח:
כב 1. מזכיר לירדן יריחו. בולם כנד ורדן וכנד וירחו לא למטה בירדן¹¹) ולא למיטה מושבי ארץ ישראל¹²). ראי ליכתב מנצח לירדן לאותם¹³) שעברו את הירדן. שליהם קרי ערות מואב מנצח לירדן:

וירא בלק.

3. ויקץ מואב בחיוין, בתוין) קצתי בחיוין: 4. יהכו. כל התבאות וכל מני אוכליין: 5. ארץ בני עמו. של בלק: 6. את

¹) תלמים ב, ב. – ²) קתלה ב, ב. – ³) רימה ג, ג. וככ': יקושת. – ⁴) דרבוט וכבה. וככ' מִן בָּמָקָם פָּנָן. – ⁵) חתלים קל, ד. – ⁶) ש לילך 184 הערכה; ⁷) לבבא בחזרא דף עה ע"ב כהב רבשים בפירוש: פשטה דקרה מיריו שכשלהם ביחס במלך מואב הראשו יקח את כל הארץ מיריו נתנבה בלעם וחבריו שיצח ציחון למואב. – ⁸) בכ' בפטוחה: יאמר ונטוין. עז' RSBM דף 32 הערכה 1. – ⁹) ייזיה ג, ג. – ¹⁰) שמות ד, א. – ¹¹) לדורות בנד תמצאת הדרון אלם המלה. – ¹²) לגבק נצדר מעניות הירדן בארץ א-ז' ארם. – ¹³) בכ' לאהר. ורצה רבשים לומר שבתקופה משה התורה לזרות הבאים שכבר עברו את הירדן. וכן תמצוא מבוא רבדוי רבשים לדברים א, א. והוא מה לזה בעין חומן בתם לדברים לב, ד. – ¹⁴) באשיות ב, מ.

הסלע בהכאה במטה, ולכך הכה פעים בסלע כען חמה וכעטOMB ומכפק אם יוציא מים הרי טוב ואם אין לדבר אל הסלע אחריו כן. והקב"ה המבטים על ידי משה לצתת [מש] על ידי הכאו, ואע"פ כי גענש, שהק' מפרקם עם הצדיקם. וזה שאמור דק¹) אין לא אמונתם כי להקרישן, על ידי דבריכם אל הסלע, לפי שהוא מפרק עם הצדיקם אפילו בחותם השערה. ולפי שידעתני אי המפרש שמשה רבינו לא היה כי אם שונג לעבור על דברי הַק. לפיכך אני וקוק לפרש כי משה רבינו טעה כמו שפרשתן² 13. ויקדש בם. שהוקדש בימים מכל מקום. ואע"פ שלא דברו אל הסלע: 17. לא נשתה מי באך שלכת. כי הימים היו יקרים לאמות באotta הארץ: דרך המלך. מחלת עברי דרכם ומוחרת לכל העולים:

כא 1. יושב הנגב [גנו] דרך הארץ. התרים³, מרגלים. כ[דר]כת' שם³ עלו וה בנגב,⁴ ועמלק יושב בנגב, וכגענים אצלם (כרכית⁵) והנה הכנעני והעמלקי שם לפניהם: הארץ. כמו אפרוח אהטמל אורון. הרבה אלף באין לשימוש בראש תיבחה: 2. והחרמתה. המטלמין הוה הקרש לשמיים: 5. הקלקל. (כמי⁶) קלקל בחיצים,⁷ לבן⁸ כען הבדלה ויבש לויישנט⁹ ב"ל: 8. וראה אותו. שיטכל לשמיים למעלה¹⁰): 11. בעי העברים. לשון ארץ חריכה. כמו¹¹) וירושלים עיון תרזה¹² לעי השדה: 14. על כן יאמר. על אליו המסעות שהוו לאחורייהם והקפו את ארץ אדום. כרכית¹³) ומכב את היר שער ימים רבים, וחווו עד שפעו בכאך שכת' למעלה¹⁴), או יאמר בספרית דברים שישיבו להקב"ה והוציאו

¹) בפסק יב. – ²) בכ'': התרת. – ³) ג, ג. – ⁴) דבר המללים גג כתוב: כי המלילי והכני שם לפניכם. ובכ"י יש שוד שיבוש אחר בהשנות ארבע תיבות פעים, כי כתוב שם: ועמלק יושב בנגב וכגענים אצלם ונה הכנעני והעמלקי אצלם והנה הכנעני והעמלקי שם לפניכם. – ⁵) חורקאל כא, כא. ושבים פרש הכתוב אשר שם כלשון נחשת קלל (הורקאל א), וכבלושן, והוא לא פנס קלקל (קקלת, י). ובכ"ר חביב מהם במחרחה קל „נחתת קלל“ עט „בלחש הקלקל“ ועם „הויא לא פנס קלקל“ ולפי זהות רשי בפרטו להורקאל כא, בו נט עט „קלקל בחיצים“. ולא כן בנות דפוס פלייפאוסקי (עין העrho שט). ורשבים עד שי לנסהה והנה. – ⁶) שמות טז, לא. – ⁸) יא, ג. ובפירוש רבשים שם. – ⁹) Luisant (טז) 10. – ¹⁰) RSBM דף 40 הערכה 3. – ¹¹) ימידה כו, יח. – ¹²) מיכה א, ג. – ¹³) דברם ב, א. – ¹⁴) כ, א. נודמן טעות לרבו כי מי מריבה לא הוציא משא ואחרון אלא בשעת הארבעים, כאשר כתוב הוא בעצמו למעלה כ, א. ואו תמי הימים דברבים שהקיפו את היר שער גם לא שבי אל מי מרובה דקן פעם שית.

שופטה את ישראל: 8. לא זעם יי' אתם, לא היבשם¹⁾ ברכת²⁾ והם אשר זעם יי', שהק' זעם אותם. לשון הכהנים אחרים הוא: 9. כי מראש צוריהם ארדאנו³⁾. מפרש הטעם למה לא זעם אותם ה' וлемה אין צוריהם ארדאנו. שהרי מראש צורם שמי עמד עכשוו אי רואה אותם. ומראש הנבעה אי רואה כי לברם הם ואין שאל אמות מתחשבין ומערובין עליהם. גם יש בהם ננים קומיים⁴⁾ שאין להם מניין, כי לא מנו כי אם מבן עשרים שנה ומצעלה, נמצאו [מספרם] יותר וחדר, כי מי מנה עperf יעקב. לבך אי חפץ לקללם. כובתי בנינה⁵⁾ ואני לא אחוש על נינה העדר הנדרולה אשר יש בה הרכבה משתים עשרה רבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו, אם הנגידים חטאו, הקנאים מה חטא: 10. רבע ישראל. ורע ישראל. לפי שצ'י הרבייה נוצר האדים⁶⁾: 19. לא איש אל אי שוחח אחר הרכבה שברכתי אתם דום⁷⁾: ויכוב. והוא דוק' יקוב להזoor בו בתם: ויתנהם. בתמיה. והיאך יתנהם: ולא יעשה. בתמיה: 20. הנה ברך לךתי. הנה לקחתי לבך אותם הום, כבר [נו] לברכם והיא ברך אותם כבר ואתה הרכבה לא אשיבנה. ובך לשצבר. כמו⁸⁾ חרב שעשה: 21. לא הבית און בייעקב. אותו רוגה לעשנן אפילו בשון חוטאן, כדכ'⁹⁾ וירא און ולא יתבונן. לא הבית. אעט רגנה לתוכט: ותרותת מלך. ריזות. כמו¹⁰⁾ איש ריעם להתרזיגן. כי שוכן בינהם. ולמה שוכן אתם ומהבב אותם? 23. כי לא נחש בייעקב וכו'. אינם מעתנים וקסמים כמוון ולא שאליין אוב וידענין, אלא בצתה יאמר ליעקב ולישראל מה פועל אל, מתוך שכינה בינויהם אמרים להם הנבאים ליעקב ולישראל הום מה פועל ונור הקב"ה לימים הבאים. ואנש ציריכם נחש וקסם:بعث יאמר. מה שציד לבא בצת מהר או [לאחרו] הרבה ימים ושנים יאמר להם

¹⁾ בל'א קרן טמיאל לא הבן והאריך לרבריו ביל' הייל.—
²⁾ מל'אכ' א, ה. — ³⁾ בכני באו: אין בHALLETT הפרש שיש התייבות לאלה: טאנין, טומד טבצין אני רואה אותם. ולא נבין התייבות אם לא מתקיים היבח אראו אשל' קמלה לען בכני מרבי הפקאה. אבל באתמת אין לה עקר באל' וגבלהה ה' בשתות מרבר ריטבם האחים אחריה. — ⁴⁾ היל' בפירוש תיבות עperf יעקב בעקבות אנקלום. — ⁵⁾ גינה ד, א. — ⁶⁾ בראשי המצא באיר לברבו, כי עלו סמד. — ⁷⁾ בררכתו הראשינה. — ⁸⁾ ברכיה הארץ באיר נס היא נס רשי' לשון נקבה של כינוי היבח אשיבנה. — ⁹⁾ משל' י. ה. — ¹⁰⁾ איזוב א, א. — ¹¹⁾ משל' ח, כה.

אשר תברך. בנבואה. נס בלק היה יודע שנביא הוה ובנבואה היה אומר העתידות או על ידי קסמים כי כן נראה בלבם הקסם ביוושע), אך סבור הוא שייעילו לו הפלתו וקרבתותו: 2. וקסמים בידם. מי קסמים היו מולכין לבלעם פרושים קלקל בחיצים של קסמים. כוות¹¹⁾ בימינו היה הקסם ירושלים קלקל בחיצים שאל בתרפם ראה בכבד: 14. הילך עמו. כי לא נחשבו בעינויו: 15. רבים. מרובים: ונכבדים. חשובים וכבדים מן ודשונים: 22. כי הולך הוא ברצון, מתחאה לקללם, ע"פ שהיה יודע שאין דק' רצח: 25. ותלחץ את רגלו בלבם. שעל זה נשעה חנוך כדכ'¹²⁾ וילך שפי: 33. אויל. נטחה מפני. כל אויל שבמקרא פרושים כמו אם וכמו אילו. והמפרשים¹³⁾ את זה כמו¹⁴⁾ לולי התהממותנו וכמו¹⁵⁾ לולי אלה ג', טעות הוא בירם. אבל פרושו כמו¹⁶⁾ אויל ייש תקווה¹⁷⁾ אויל יתקן יי' צבאות, אויל משנה הוא. וכן אמרmel לאל' יש עתקה. על מה הכות את אהנוך שלש פנינים? שלא בין עשית, שחררי וחתת לפניו וה שלש רגלים, כל נטויותיה הוא "לפנ' אבל לא, "מפני" שחררי לא עברה אותן. אויל נטחה מפני, כלומר שאם נטחה " מפני" ולא "לפני", כלומר שאם עברה אותה את הדרך עד אחריו, נס הרגתי אותו, כלומר לא הוויה ניצול בהזק מועט של לחצת רגלו אלא את אותה הרגתי והוא לא הוויה מפсрת שאודה החיהתי כמו שהוא קימת נס עתה, שהוא לא הוויה פושט כי אם אתה שעודית פשטו כי שהובטה אתה: נס אותך הרגתי. נס הרגתי אותו¹⁸⁾ וברכבות נס אותו, נס תברכו אותו: כנ. וילך שפי. כמו¹⁹⁾ חרגו). כמו²⁰⁾ ושופטו גנומותיו. נס שניהם מנורת חסמי פעל של ד'': 7. נחני. הינה: מההרדי קדם. אבל לשון, דרכ' יארם מקרם. כלומר תורה גודל מארע רוחקה וכחמן, כי לא יועל לו: ועמה. ראה לי פתח שהוא לשון צוויי²¹⁾. אבל ועמה מלא פום משמע נקבה וזומה. כמו²²⁾ אש אוכלה,²³⁾ והיא

¹⁾ דושע י, כב. — ²⁾ חזקאל כא, כ. — ³⁾ כב, ג. והוא פרש נס שם כן על פי דבריו הגמרא בסנהדרין דף קה עא. — ⁴⁾ רומי על מלחם במחברת אויל (רף 18) ועל רשי. — ⁵⁾ בראשית מג. ג. — ⁶⁾ בראשית לא, מב. — ⁷⁾ איכה ג, כט. — ⁸⁾ עמוס ה, טו. — ⁹⁾ בראשית מג. יב. — ¹⁰⁾ שמתי י. ב, ל. — ¹¹⁾ סנהדרין יף קה טא. — ¹²⁾ איב' ל, כא. — ¹³⁾ ישעיה ט, א. — ¹⁴⁾ עין את אשר כתבתי בספר RSBM בוף 59 בהערה 2. — ¹⁵⁾ דברים ד, כט. — ¹⁶⁾ שופטים ד, ד.

שבה. אורדטראָא¹⁾): 19. וירד מיעקב, יהוה רודה בכל המלכיות איש מיעקב; והאביד שריד מעיר. מאולם. כדכ'²⁾ ולא יהוה שריד לבית עשו כי יי' דבר: 20. וירא את עמלק. מקום שורה שם. משם רואה אותם: ראשית נוים. כהרומו: 21. איתן מושבך לנוין]. נסבור אתה שאיתן יהא מושבך ושיהא בסלע קנד קיים לא [יהיה כמו שאתה סבר אלא³⁾ אחר⁴⁾ כן יהיה לבער קין, עד ומה, המקום רחוק⁵⁾ אשר אשור תשבר, מלכות אשורה⁶⁾ תגלה⁷⁾ אתה בשבי: 22. אווי מי ייחיה מפני מלך המשיח בשומו ה' אלה הדברים שקריך כל בנית: 24. וצים. כמו⁸⁾ וצ' אדרה. דרום⁹⁾ בלען, הוא בורני גדולה: 25. ויחר אמת. שהחילה מגפה בעם: 4. והוקע אותם החוטאים. כמו¹⁰⁾ ותקענות [ליין] בנצח שאל, לשון תליה וחרינה: 6. ויקרב אל אחיו. להונתה, כרכתי¹¹⁾ לא תקרבו לכלות ערוה: 8. הקבה, עיין אחל: קבטה. בטחה, כמו¹²⁾ ותקבה:

פינחים¹³⁾.

13. ויהיה לו ולורענו אחריו ברית כהנת עולם. (כתבו התוספת על התורה בספר דעת זקנים דף ע"ד וזה לשונם: ועל זה הקשה היד שמואל¹⁴⁾ שהרוי משמעני למלאים היה פינחים מלחמה שכן מהה¹⁵⁾ שמחה זו ובשגע שמות שדורות אלישבע אשת

¹⁾ בכ"י בחולוף אותיות דומות (ו, ור, ר' ור, ר' ור): אירטראָא. ובאמת הוא כאשר התקני נסוך heréditaire או erbliech או – ²⁾ טברדא, יה – ³⁾ הוא פריט של כי אם שבסתווב. – ⁴⁾ בכ"י אשר במקומות אחר. – ⁵⁾ ה' הוא פריט של עד מה שבמקרא. – ⁶⁾ ריצה לפרש לשון ננכה של תשבר. – ⁷⁾ בכ"י: יילדה. כי היה נג התוי נסוך לשני חליקים ונראית כמו זו. – ⁸⁾ ישיטה לך, כא. – ⁹⁾ ובלאי dromon וקרא dronos Kriegsschiff. – ¹⁰⁾ שמואל ב', כא, ג. – ¹¹⁾ וקראה, ג. – ¹²⁾ דברים זה, ג. – ¹³⁾ לרשות פינחים לא שאור פרוט רשתבים. ולמעלה תמצא את אשר מסאר במקומות אחר. אבל בדברים אחרים הכתובים בתוספות לתורה בשם רשביט לרשות פינחים הם לקוחים מחד פרושו למס' בא בתרא וهم דברי הלכה ולא מעין פשט הכתובים. – ¹⁴⁾ בყירא רבע פרשה כ.

היום על ידי נביא. וכן כל "כעת" מדבר בעתודות. בדרך באשת מנוח¹⁾ לו חפץ "י' להמיתנו – עכשוו, – [לא] לך מידינו עולה וממנה וכעת לא השמיינו כואת, לירת הבן שהודיעו שתההה "כעת", לשנה הבאה לא נשמענו. אלא וזה נחיה ויתקיים לנו בז', שאם הדין מתים, הדיא יהוה לנו בן לשנה הבאה. וכן²⁾ כעת זהה את חובקת בן:

כד. 1. [ולא הילך כפעם בפעם] לקראת נחשים. לנסת ממקום למקום אליו יוכל לקללם. אלא מעתה נתבען לברכם לבב שלם. ומתווך כך כת³⁾ ותהי עליו רוח אלהים בא, שרוח שכינה שורתה עליו מהאהבה ודרכ' חיבתך: 3. שתום העין, פתוח עין, ראה מראות אלהים. כמו ששתיין⁴⁾ עד ששתותם ויטותם: 4. אשר מהוה שדרי יחוֹת, פעמים נופל שכוב בלילה ופעמים גלו עיניים ביום. כי עתה הוא נבואות הילל ביום. כמו⁵⁾ נופלים על פי השודה בשאל, שוכבים: 6. בנחלים גנוו באָרְזִים עלי מים⁶⁾ פתח, לפה, כמו⁷⁾ מדר ואהלו. באָרְזִים גנוו באָרְזִים על יבלי מים. אבל⁸⁾ בחור באָרְזִים קמץ, שהוא מבורך באָרְזִים: 7. וירום מאגן מלכון. שאל. כל מלכי עמלק נקראין אגן כמו כל מלכי מצרים קדרים פרעה, מלכי פלשתים אבימלך, ושל דושלים מלכי צדק, אדרני צדק⁹⁾: 8. תועפות. חזוק, כמו¹⁰⁾ ותונפות הרומים ל': 14. איעץ נצה להבשלים, לפה, שי' לזרע אשר יעשה העם יהוה לעמך (יהוה) באחריות הימים, אבל עתה בקרוב בחיך לא תירא מהם. וזה היא הנזהה¹¹⁾ הן דנה הו לבני ישראל בדברי כלעם ונ, וכן, סתם משה את הנזיה לפי שבלהש אמרה בלבם לבלק ולא נדרה נזהה עד שפרשה משה בטעת הצורך: 17. אראנו, אני רואה עזה ועכשו את העתודות¹²⁾ ולא עתה יהוה: כל בני שתה. לפי הפשטה זה מלך המשיח: 18. ירשה, כמו שמנה¹³⁾ נפש

¹⁾ שופטים ג, כג. – ²⁾ מלכים ב', ד, טה. – ³⁾ בפסוק ב, – ⁴⁾ במשנה עברוה ורדה ה, ג, ד: כדי שיטות ויטות. – ⁵⁾ בשמייאל אי לא, ח: נופלים בהר הנלבש. – ⁶⁾ בכ"י: גנטין, ובעל קהן שמואל תיכון. – ⁷⁾ שר השרים ד, ד' ותהלים מה, ט. – ⁸⁾ בכ"י חסרה תיבת כארזום. – ⁹⁾ ישעה מד, ה, ובכ"י כארזום במקומות כערביים. – ¹⁰⁾ שר השרים ה, טה. – ¹¹⁾ וכן כתם לבאטש מא, ג, מם. – ¹²⁾ החלם אה, ד, – ¹³⁾ לא, טה. – ¹⁴⁾ ר' שהricht אראנו לשין והוא הוא ולא לשין טרד. – ¹⁵⁾ משל, כ, ג.

אהרן ותורה על האחרות שהיא בן בנה משוח מלחמה. ומא משם נתן לו להוות משוח מלחמה אבל לעבודה ולזרות לא, ובאן ניתנה לו הבחנה לכל מייל ולזרעו אחריו ברית כהנות עולם:

ראשי המטוות.

ל 2. וידבר משה אל ראשיה המטוות. נשאלתי באנווב בכרכ' לושדון) לפי הפשט הזכן מצינו שם פרשה שמתחלת כן² שלא אמר למלילה וודבר יי' אל משה לאמר איש כי ידר וג', והוא מתחלת הפרשה בדברו של משה שאין מפוזר לו מפי הנבורה? וו תשובתו. למלילה כת³ אלה תעשו לי' במעמידים לבן מונדריכם ונדבריכם. שאתם צריכין להביא באחד משלש רגלים משום בל תאהר למפורש במסכת ראש השנה⁴. הלק' משה ודרבר אל ראשיה המטוות, שהם שופטים, להורות לישראל הילכות נדרים. ואמר להם. היק' צוה לי שיקרכו נדריהם ונרבותם ברגל פ' אין אחורנו נדריהם לפיקד איש כי ידר נדר לי' קרבן, או השבע שבועה לענות נפשו לאסור אמר⁵, לא ייחל דבריו, מומך על הנדר⁶, ככלומר לא יאוחר את נדרו עד לאחר הרגלים כמו שצימס היק, שכן פרוש לא ייחל כמו⁶ ויחל עד בוש, ז' והפרש לשון חלול⁷ לפי הפשט טעות הוא בידיו. ימתין ויחכה לו. והפרש לשון חלול⁸ לפי הפשט טעות הוא בידיו. בכל היוצא מפיו יעשה מוסכ' על השבע שבועה¹⁰, בעניין שפרש בשעת שבתו יעשה. [ולפי הומן שפוש, הן קרוב הן רחוק, וראיה לדבר. בעניין שני דברים הללו פירש משה במשנה תורה¹¹ כי

¹) היה עיר Loudun במחוז Anjou אשר בארץ צרפתה. — ²) כת, לט. — ³) דף ד ע"א. — ⁴) נראה שדיל שתיבות לאסור מסוכנן שהשבעה הנאמרת כאן היא על דבר עינוי נפש. — ⁵) בתוספות שכבר לסת וקיט דף עה דרבאו השאלת התחשובה והאות בשם רבשים על נכו. ובמלה דורה שם דף זה עני ורבאו כל הדברים בשם מורה'ם מכווץ, ולא דעת מקרים. ובפניהם רוא דף זה עיא בשרה וזה הרבר אשר צוה המשמש רבבי רשכט ולא חביר שמו. — ⁶) בשופטים ג,כח כתוב: ויחלו עד בוש. — ⁷) בראשית ח, ג. — ⁸) תהילים קל, ג. — ⁹) רשי פ' ספרי. — ¹⁰) ככלומר לענות נפש. — ¹¹) דברים נג, כב, כד.

תדריך נדר ליש' אלוהיך לא תדריך לשלם (ו') מוצא שפהתק תשמד ומשית. [כי תדריך נדר ווי' כענין איש כי ידר נדר, ומוצא שפהתק תשמד כענין אן] השבע שבועה וג': 11. ואם בית אישנה נדרה, תשריך נדרה, אבל למלילה כת¹) ונדרה עלייה. אותו פ██וק בנהירים הקודמים קודם שנשאה. ומשמע לפני הפשט שהבעל מיפור בקודמן²: 16. ואם היפר ופר אותם אחורי שמעו. והוא אינה יודעת ששמע, ונשא את עונה, شيئا מופרים והוא שוננת שלא ידעה אם שמע עוד עתה אם לאו³):

לא 5. וימסרו, בעל כרכן לפי שאמר היק⁴ ואחר תאפק אל עמק. מדרש אנגדה⁵: 12. את השבי. אדרם: ואת המלוכה. בהמות: ואת החלל. מטללון: 13. אל מחוז למחנה. כדי שלא יכנסו הבאים מן המלחמה במחנה, מפני טומאת נפש: 23. אך וכי נדה, של פראה אדומה לטרחם מטומאת נפש. ושאר דברים לנקותם מאיסור מאכל תנבלג בכלים: 49. עבדיך נשאו את ראש וג' ווילא נפקד ממנה איש במגפה. לפיקד⁶ ונקרב את קרבן יי' (ג') לכפר על נפשותינו, שנדרנו מלפני החשbon שנמנינו. כדי שלא ישולש בנו גנתק. ולפיכך ציה היק להתו על עברת אהל מעדר, שכן מטען בכוי תשא וג' ווילא יהוה בדם נnf' בפקוד אתם (ו') ולכך את כסף וככפריים מאת בני ישראל ונתת אותו על עברת אהל מעדר והיה לבני ישראל לוכרן וגו. אף כאן⁸ וובייאו אותו אל אהל מועד לכרך לפני יי'. מאבא מר' דרב ר' מאיר שמעתי שיטה זו ועicker: לב 17. חושים. נ מהרים. כמו⁹ החישה מפלט לי:

¹) בפסוק ג. — ²) שלא כדרעת רבתותינו בדרורים דף עב ע"א ובמקומות אחרים. — ³) בכלל דבריו ורצח למorder שאם דודה האשאה שכבר שמעה בעיל, אין לה לעובר על נדרה לפני שהוא יודעת شيئا מופרים. וכן פרש רמב"ן: אין ראי' ראי' פריש בערין אה. — ⁴) בפסוק ב: אחר תאפק אל עמק. וכן: עט המרא בדורם לו מע' הנוסחה הזאת עיקר. — ⁵) בספר. גם רשי' דבאיו. — ⁶) בפסוק אחר זה. — ⁷) שמות ל, יב. מז. — ⁸) בפסוק נד. — ⁹) בתהלים נה, טה: אהשה.

אללה מסעי.

לג. 1. אללה מסעי. כל מסעות ותניות¹ חזרה ומונה כדי לפреш היכן היו חווים: 49. ויחנו על הירדן ונ' בערבות מואב. שט² וירכבר י"י אל משה בערבות מואב על ירדן ירחו: 50. לשכבים בעניכם. לשון של קצרים וסperfדים ונתקבאים את העיניים כמו³ הגני סך את דרכך בסירים. ובמספר יהושע מוכיח [שכל] שם⁴ והו לכט לפח ולמקש ולשוטט בעדרים [ולצניעים בעניכם. ולשוטט]⁵ לשון⁶acci ישר אתכם בשוטטים.⁶ שוטט לסום. ולצניעים. גם הוא ממיין קצרים המוקים לבני [אדם]. מנהם בן פרוק⁷ חזרו עם⁸ ואל מעזים יקחוה. אך איי מפרשיו⁹ לשון¹⁰ בցות שלג. שחריר שם כתוב¹¹ אשר ציררו רעב ייכל ואל מעזים יקחוה ושאית צמים חילם. כלומר הליטים הרעבים והערומים—צנים¹²—וחצמאים יקחו ממןום: 56. באשר דמיתי, חשבתי, לעשות להם, אשר צויתו לכם לא תחיה כל נשמה ואתם מותרים אותם ומחיים אותם. אעשה לכם, שלא אהיה אתכם:

לד. 2. ואת הארץ אשר תפל לכם בנחלה¹³). ריבינו וקני פריש תעיר תחומין ואט"פ בן אפרש בקצר. כי תחללה הכתוב פריש נובל דרום ואחר כך נובל מעורב כי הים תגרול הוא נובל מערבי ואחר כך צפון ואחר כך מזרחי: 3. על ידי אדרום. סמך לאודם: 4. ונמכ לכם. שם בולט הגבול: וויצא [ונז] ועבר [ונז]. דרך ישר ללא הקפת: 5. והוא תוצאתו הימה. ונובל [נדום כליה שם בקצתן] דרום מערבית: 6. ובגולן ים. כל מיר גובל בטרז? והוא לכלם דום הנגרול ונובל [נובל] מערב: ונובל, חכמים¹⁴ פרישו לרבת ניסים¹⁵) שביהם, הם אי הים: 7. תחאו. תתחמי, לשון תחום ונובל:

לה. 5. אלףים באמה. אלף אמה מנרש והשאר שות וכרמים:
11. והקריתם. ווימנתם: 14. את שלוש הערים תחנו מעבר

¹ בכ"י בחלוף אותן דומות: ותניות. והרפיסים הוסיף להטוא. —
² פסוק ג. — ³ דושע ב.ח. — ⁴ יהושע נ.ג. — ⁵ מלכים א. יב. יא. —
⁶ משלו, כי. — ⁷ במחברת צ. ז. — ⁸ אובי ה.ה. — ⁹ חיבת מצינום שבאים. — ¹⁰ משלוי כה. ג. — ¹¹ באזיב ה.ה. — ¹² הערומים הוא פריש של מצינום שבמקרה כי נזה הערומים בעלי לבוש תבואה צנה ביום של וקרח בלילה. — ¹³ בכ"י: למחלה. — ¹⁴ יטנן דף ח ע.א. — ¹⁵ הגקרות השתקתי מכ"י.

לרדן, אותן הבדיל משה בחיו כרכבת¹. או יבדיל משה: 31. [נו] לא תקחו כופר. לא יפטור בממון²: 32. עד מות הכהן. הנדור³: לפני פשטו כל ימי השופט הנדור, דוגמת⁴ אסרו לא פתח ביתה: 33. כי אם ברם שפכו⁴. אי אמר שורה נקור מן הרין מלא פום לפירשו כי אם בדם האיש השופך את הדם⁵:
לו. 6. לטוב בעיניהם. מן שבט שליהם, לפי הפשטה⁶:

ונשלם הוושם הפלקודים:

א) בבריאו ור' אלישר⁷) מדבר שהזה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על חבירו ינא. כיצד? [לא] התקה בפר לנפש רצח ונו, ולא הרית רוצח בכלל כל העשין? ולמה יצאה? למלמד על שאר עונשין. ומה זה מלמד עלייה? לרשות אין לךן כופר⁸;

¹ דברם ד. מא. — ² עין RSBM דף 41 המرة 3 בסוףה. — ³ ישעה ד. י. ורצון רשבים לומר טורי המקלט זו, כמו בתי כלאים לרוצחים בשונן והם שם במו אסרו השופט הנדור כי על פי בית דין זון וולם שמה כאמור בפסוק מה: והגלהת בעיר המקלט הדיא כדאות כפירה לשונתם. ובמות השופט הנדור תחולת הכהפה אשר גורו אנשי המשפט אשר הם תחת ממשלו. כמו שנאמר בביבריאן לטעאי שכל אסרו החבאו בבור, כלאו כל מי חיין, כן שבת הוא וגזר נдол להבין ממשלת והבן הנדור שכל גנולים על ידו או תחת ממשלו לעיר מקלט ישבו שם כל ימי חיין. — ⁴ בכ"י במשוע: שפכה, ברא. — ⁵ עין את אשר כתבתי בספרי RSBM בדף 59 בהשוע: שפכה, ברא. — ⁶ שלא כרבבי ר' יהודה בשם שמאלא בכבא בתואرق' קב' ט.א. — ⁷ בבריאת רשלשים ושתיות מרות של רב' אלישר בנו של רב' יוסי היגלי בשם כה. — ⁸ כל את היא ווספה מוארת ונכתבה באותיות קטנות בכ"י להברילה מפרש רשבים שלפניה ושלאהריה:

מים סוף (ו) עד ים פלשתים ונו⁽¹⁾ כלומר ממורה ועד מערב והוא ים המלח שבתו בנבול קרי מורתית דרוםית באלה מסע⁽²⁾, וגם בפרשנות ואתנן⁽³⁾ וכל הערבה עבר הירדן מורה ועד ים הערבה, והוא ים סוף שאצל ערבות מואב בין פארון ובין הפל. כמו⁽⁴⁾ בין ביהת אל ובין העי: ולבן וחצורה ודי והב. הכל מקומות לפני פשטו⁽⁵⁾. ודי והב. כמו⁽⁶⁾ בת מי והב שעוזא שם [לפין פשטו⁽⁷⁾]: 2. אחד עשר יום מחורב. א) מי חכם יוכן את זאת, כי פסקו זה לא נכתב

א) האmittה בדבר שמתחילה לספר כי לא עיכבו ברוך לבר אחר עשר יום מחורב עד קרטש בירען, ומיד הוא מומניטים ליכנס לאילן שראל באחו הדרך שלגלו מרליים, כמו שאמר להם משה⁽⁸⁾ על כל הבנג ועליהם את הדר, כמו האמור בסוף הפרשה⁽⁹⁾ ושכימו בCKER ויעל אל ראש הדר ווייעטלי לעליות אל רראש הדר ווירד העמליק וכובני השב ביר הדר והוא וויעטלי לעליות אל ווית אהלה ביהת אל ים והשי מקרם. [כפרשות בשלה]⁽¹⁰⁾ וישבו וייחנו לפני פי החירות בין מנדול ובין הום לפני בעל צפן. בסוף שופטים⁽¹¹⁾ הנה חן לי' בשלו מימים יימה אשר מצוננה לביהת אל מורה השמש למפללה העלה מביראל שכמה ומנגב לבונה⁽¹²⁾, וכל שכן שצרך לפרש היקן נאמרו המצות כמו שכחוב⁽¹³⁾ וירבד לי' אל משה במדבר טני⁽¹⁴⁾ בארץ מצרים החדרש הווד, וירבד לי' אל משה בהר סיני⁽¹⁵⁾ בערכות מאוב. אף כאן עשה סימן בתוך סימן, וכן הוא אמר וחזר וושנה דבר זה כשבאו משה לפרש את המצות ביהת העם מהטאנים והטהא תאהו תאהו שלך⁽¹⁶⁾ (שם) נקרא שם המוקם קברות התאהו ומשם באו להצחות ושם נגטראה מרים ונשתחו שם שבעת יםם⁽¹⁷⁾, ואחר נסעו העם [ב]חצרות עד שבאו וויתו במדבר פארן, והוא ווישכן הען במדבר פארן שם⁽¹⁸⁾ למעליה⁽¹⁹⁾. והוא אוצר עשר יום מחרב שהו גולבן דרכ' הר שער, שלשה ימים שלילכו כמו שכתיב⁽²⁰⁾ ומשׁו ים חרך שלשת ימים, ובשנה ים שלאל נסעו עד האספה מרים הרי עשר, ובוים אחד עשר יום נסעו מחרב ריחנו במדבר פארן רוא קדרש ברנע שם שטהלו ומרגליים כמו שכתיב⁽²¹⁾ ולכו ובאו אל משאה ואל ארין אל מדבר פארן קרשה, וכן גורם הען וגנורה ניראה להשלמת עכבותם ארבעים שנה, כמו שכתיב⁽²²⁾ ולפנינו⁽²³⁾ והימים אשר הילכו מקרים ברען עד אשר עברנו את מל ורד שלשים ושמינית השנה עד חום כל[ה]⁽²⁴⁾ רירן. ומה שכתיב⁽²⁵⁾ נסב באז דר שער ים רבים, וזה היה לאזר שום מקרש עד שבאו כתוב דו של רביעי, כי ראליהור מבליג'ינע העמדיין על האמת. ונעה אשוב לפירוש רבינו שמואל וציל ובן הורה לי הרב⁽²⁶⁾.

⁽¹⁾ בכii: ומן (במקומות: ונו). — ⁽²⁾ במדבר לד, ג. — ⁽³⁾ ד, ט. — ⁽⁴⁾ בראשית יג, ג. — ⁽⁵⁾ ולא נפירוש האננה ברשי ובתרנומם. — ⁽⁶⁾ בראשית ל, ל. — ⁽⁷⁾ ו, א. כביך והחוינומס וושי שם, ט. י' שם דברי. — ⁽⁸⁾ במדבר ג', ג. — ⁽⁹⁾ במדבר ז, מ. מה. — ⁽¹⁰⁾ בפסוק מג. — ⁽¹¹⁾ במדבר י, ג. — ⁽¹²⁾ במדבר יב, ט. — ⁽¹³⁾ שם י. ב. — ⁽¹⁴⁾ במדבר יב, ט. — ⁽¹⁵⁾ שם י. ב. — ⁽¹⁶⁾ שם י, ג. — ⁽¹⁷⁾ שם י, ג. — ⁽¹⁸⁾ ב, ז. — ⁽¹⁹⁾ ב, א. — ⁽²⁰⁾ ב, א. לשון המתני הראשון אשר הדתך את פירוש שבחים מתקן כחוב ד' המחבר והוא גאנזער בעיל התספנות לבאשיה מהכח; מזו לדברם ב, ד, ד' והלמד ר' אלשע טער/Belgancy (בליג'ין, בלגנץ) הנקראות דומות Beugency. עין ט' Zur Geschichte להחכם הנזיל Zunzt 79 דף ני' ראי' פירוש ישעה לר' אליעזר הוה אשר רוציא לאזר החכם Nutt בקרמה. ועלו וועל הגיאור דברתאי אני בקיצור בספרי על רשותם דף 55.

אליה הדרברים.

א. 1. אלה הדרברים. לפני פשטו כל הנוגדים בפסקוק זה מקומית הני' כמו שמעינו שתילים הפטוקים تحت סימן בתוך סימן אל המקומית שהוא רוצה לפרש היקן. כל לך⁽¹⁾ מקרים לביהת אל ווית אהלה ביהת אל ים והשי מקרם. [כפרשות בשלה]⁽²⁾ וישבו וייחנו לפני פי החירות בין מנדול ובין הום לפני בעל צפן. בסוף שופטים⁽³⁾ הנה חן לי' בשלו מימים יימה אשר מצוננה לביהת אל מורה השמש למפללה העלה מביראל שכמה ומנגב לבונה⁽⁴⁾, וכל שכן שצרך לפרש היקן נאמרו המצות כמו שכחוב⁽⁵⁾ וירבד לי' אל משה במדבר טני⁽⁶⁾ בארץ מצרים החדרש הווד, וירבד לי' אל משה בהר סיני⁽⁷⁾ בערכות מאוב. אף כאן עשה סימן בתוך סימן, וכן הוא אמר וחזר וושנה דבר זה כשבאו משה לפרש את המצות ביהת העם מהטאנים והטהא תאהו תאהו שלך⁽⁸⁾ (שם) נקרא שם המוקם קברות התאהו ומשם באו להצחות ושם נגטראה מרים ונשתחו שם שבעת יםם⁽⁹⁾, ואחר נסעו העם [ב]חצרות עד שבאו וויתו במדבר פארן, והוא ווישכן הען במדבר פארן שם⁽¹⁰⁾ למעליה⁽¹¹⁾. והוא אוצר עשר יום מחרב שהו גולבן דרכ' הר שער, שלשה ימים שלילכו כמו שכתיב⁽¹²⁾ ומשׁו ים חרך שלשת ימים, ובשנה ים שלאל נסעו עד האספה מרים הרי עשר, ובוים אחד עשר יום נסעו מחרב ריחנו במדבר פארן רוא קדרש ברנע שם שטהלו ומרגליים כמו שכתיב⁽¹³⁾ ולכו ובאו אל משאה ואל ארין אל מדבר פארן קרשה, וכן גורם הען וגנורה ניראה להשלמת עכבותם ארבעים שנה, כמו שכתיב⁽¹⁴⁾ ולפנינו⁽¹⁵⁾ והימים אשר הילכו מקרים ברען עד אשר עברנו את מל ורד שלשים ושמינית השנה עד חום כל[ה]⁽¹⁶⁾ רירן. ומה שכתיב⁽¹⁷⁾ נסב באז דר שער ים רבים, וזה היה לאזר שום מקרש עד שבאו כתוב דו של רביעי, כי ראליהור מבליג'ינע העמדיין על האמת. ונעה אשוב לפירוש רבינו שמואל וציל ובן הורה לי הרב⁽¹⁸⁾.

⁽¹⁾ ולא כפירוש ספרי והתרנומים ורשוי. — ⁽²⁾ בראשית יב, ח. — ⁽³⁾ כן נראה, במיינ' להסיפה והמרקא בשמות ז, ב. — ⁽⁴⁾ שופטים כא, ט. — ⁽⁵⁾ בבי': בשילה... פמרא... ביהת אל שמה מנגב ללובוה. — ⁽⁶⁾ במדבר א, א. — ⁽⁷⁾ שמות יב, א. ב. — ⁽⁸⁾ ויקרא כד, א. — ⁽⁹⁾ במדבר לג, ג. — ⁽¹⁰⁾ ד, מה. מז. — ⁽¹¹⁾ בפסוק ה. — ⁽¹²⁾ כדברים האלה חסר בכii. — ⁽¹³⁾ מכאן ראי' להגנתה ברברי רשכ'ם לבמדבר כב, א. עין שם ברף 88 הערה 13. — ⁽¹⁴⁾ שמות כב, לא.

אל לא לפִי שכתוב לפִינויוּ) וemu מהוחרב ונלך את כל המרבר הנדל והנורא דרך דר האמור נגנא עד קדר שברנע סמוך לאرض ישראל, שמקדש ברנע שלחו מרגלים ונשתחו שם ארבעים שנה. לך הוא מפרש בן. כשהנסע מחרוב ללבת עשר ימים עד קדר דרכ שער, אבל יגולים ליכם לארץ ישראלי באחד עשר ימים ריבים, עד ארבעים שנה ונו. והוא שאמיר לפינויו (ונגע מחרוב [וין] ונגנא עד קדר שברנע, בימי מעתם שאינכם כי אם מהלך אחד עשר ימים, אבל מקדש ברנע שלוחי מרגליים ונשתהיהם ארבעים שנה) בחמתאים: 27 ותרננו. ותערנו: 41. כאשר כמו (דברי נערן במתלהים: ותערנו: 44) מה הדברים ששדאות יוצאות כלם יוצאים:]

46. כימים אשר ישבתם. ככלומר כמו שאתם יודעים:]
ב. 3. צפונה. לצד ארץ ישראל כי בדורות ארץ ישראל הלו במדרכם:
4. היישבים בשער. לא אלה הם אוטן אדורם שיצאו בחרב לקראת ישראל, שהרי באלה כת (כאשר עשו לי בני עשו הוושבים בשער, אבל אדורם לא מכרו כלום) וכת' בהם (וית' ישראל מעילוב):

(ב) ה פירוש רבינו. אבל הי עצדר אין רואין דבריו בה, כי בגין יושבם במקום בו כל קדריו (ויקירא). ומה שקשה לרביו (שפט הוחר) כי אם על מה טהור למלחה (א) אוכל בכך תשבירו כאשר עשו לי בני עשו לא קחנו מאותם שם דברי כי אם במכר כמו שאמר בעניין (בבבון אחיהם בני עשו וכו), אבל (ו) אבל תזכיר מאותם בכיסך ואכלתיהם ומס מיס תזכיר מאותם בכיסך ושתיהם, וכן שישים כמו שצוה הקי במו שני (כאשר עשו לי עשי, דרכ סביחות את) הר שער שלח משה אל מלך אדורם להניחם עברך ארציו אל ארץ ישר, ולדרך זה לא שמע אליהם שלא רצתה שכטום כלם וזה בארכיו פן ייחתו הארץ ולפיכך (ויצא אדורם לקראות בעם כבר וביד חוקה

(1) בפסוק יט. — (2) בבי': הר דרכ שער. — (3) ב. א. — (4) ככלומר עד ב. 1.

(5) בפסוק יט. — (6) בבי': מי שילם. וכבר תקנו ברכום. — (7) בבי': ורבנן. וזה אין לו שחר. — (8) משלוי ח. ח; כו, כב. — (9) במדבר יד, מ, וקיצ' דברי רשי. —

(10) ר' יצחק הלוי בפענוח רוא הנדרס ברך נו עב לפסוק מרד הביא הפרוש הוועב שם רשבים. ואולם בדעתו וקדים דרכ' העז שמש מאכיז' העזר ממן, אבל

ברכו. — (11) בפסוק כמ. — (12) ר' שמואל דוד לניצאטו ייל בפירושו כאן ולבראשית לו, מ הסבכים עם רשבים ורטעם דבריו. — (14) במדבר כ. כא. —

(15) בבי': במקומות ובכל קרייה. ובנילון: בכל מקום ובכל קרייה. וכן זה לא יוכן. ולפי דעתתי קדרה בא פרטומו במפורסה „מקרא“ שהוא חווה ונכאים וכותבים.

ויצה למור ששם אדורם בא במקומות שם בני שושבכל המקרים בהיותם שיעות שמות עם אחד. — (16) בפסוק כת. — (17) בפסוק כת. — (18) בפסוק הוה. — (19) בפסוק רוז: אבל השברנו. — (20) בפסוק כת. — (21) בבי': אל. — (22) במדבר כ. ב.

ויראו מכם. מגורת יישבו יתקה ויאמר אל (ויראו את) ¹ כי שמי יי מגורת ואמרו ורלו וכולם להבא הם: 5. כי לא אתן לכם מארצם. וכן כת' בМОא² אל תצר את מיאב, וכן בכני עמן³ אל תצורך. כל והארחות הללו הטרך משה להודיעו עכשו פן ירך לבכם לאמיר אם רצון הק' לחת לו נחלה וכולות בידיו, למה לא הדריש לנו אלה האומות שעברינו דרכ' עליהם. לך הודיעם עכשו שהק' לא חפץ בדרכ' שהרי נתנה הק' להם (בדרכ' כת') בכלם⁴ כי ירושה לעשו נתתי את הר שער,⁵ כי לבני לוט נתתי את ער⁶ ירושה וגס בעמין⁸ כי לבני לוט נתתיה דרושה, לכבוד אברהם שקרובי⁹ הוא, כאשר עשה לישראל. וגס כתוב משה להודיעו לישראל שלא ידנו כלם. אם לאמות דלו' נתן נחלה לכבוד אבותינו, כל שכן שקיים לשישראל לחת להם נחלה עמים שנשבעו לאבות: 7. לא חסרת דבר, כאשר מקום לקוח מונות סיפק צרכך בלא כסף ובלא מחoir, ובמקום שמצוות לך דספיק לך ל��ות: 14. והימים אשר הלבנו מקדש ברנע ממקומות שלוחה מרגליים שלשים ושמנה שנה. כי בשנה שנייה שלח מרגלים: אנשי המלחמה. בני עשרים שנה יצאו צבא¹⁰: 19. כי לבני לוט. בשבי שלחו נברו של אברהם, וכל שכן אתם שבוי אברהם ולפיכך¹⁰ ייט' ישראל מעילוי. אבל מכל מקום הוא קונים משליהם דרכ' הלייכתם ממה שהוא צרים. וזה האמת והישר¹¹:

(ג) ואני הצער אומר אנשי המלחמה היו אותן שנאמר בהם (ויזיפל לשלות אל ראש ההר, כמו אמר¹³) ותחנו איש [את] כל המלחמות, ומשה אמר להם¹⁴ אל תעלוי ואל תלחם, וכן בהוויש הוא אומר¹⁵ כי ארכניטים שנה הלו' בני ישראל במדבר עד תחם הדני אנשי המלחמה ודונצאים מאניטים אשר לא שמו בערך יי אשר ושבען לדם לבליה ודריהם, כי אם אנשי המלחמה הדרודים לנו שעבורן על פי ה' הק', אבל על הנשארים שנלחמו עם סחון וונג אינו קורא אתם אנשי המלחמה, כי גל פי ה' הק' נלחמו ואורם נכננו לא רק כי לא היו בגין עשרים בעות המלחמה והראשונה בשנה שנייה כשמלחו¹⁶ מילים¹⁷:

(1) לא, יב. — (2) ירמיה מו, כא. — (3) בפסוק ט. ובכ"י: לא תצר. — (4) בפסוק יט. — (5) בפסוק הוה. — (6) בפסוק ט. — (7) בבי': נתתיה ער. — (8) בפסוק יט. — (9) בבי': שקרביבם. — (10) במדבר כ, כא. — (11) אם אלה דבורי המעתיק הראישן אשר הכתים דבורי בתוך דבורי פירוש רשבים כל מגילה א.ב. — (12) במדבר ד, מד. — (13) א, מא. — (14) א, מב. ושם כתוב: לא תעלוי ולא תלחות. — (15) יהושע ה, ג. — (16) בבי': נשלהם. — (17) אם זאת הוספה המזגך הראישן היא.

אתם¹⁾: 20. ארץ רפאים תהשך אף הוא, כמו רפאים שניין לאבריהם בין הבתרים שכת' שם²⁾ את החתי ואת הפלוי ואת דרפאים, אף הוא נחשבת כרפאים ואע"פ כן נפלו לפניהם ונחחים וככל שען שאתם תירשון³⁾. תהשך, אבל לא נקראת ארץ רפאים כי אם ממלכת עוג בבשׂן שכחת בה לפניו⁴⁾ והוא יקרא ארץ רפאים, כלומר הוא רפאים שנאמר בין הבתרים ולכך ירושם ישראלי⁵⁾: 23. כפתוריהם הייצאים מכפתור השמידום ויבנו תחתם. אף אתם תדרשו כי היק ניחילכם את אשר נשבע לאבותיכם⁶⁾: 24. והתנער בו, כמו ודוונרהה: 29. והמוואבים היושבים בעיר. אבל בשאר מאובים כת' בהן⁷⁾ אשר לא קרמו אתכם בלחם ובמים. וכן [בני עשן] היושבים בשער, כמו שפרשת למללה⁸⁾, אבל בני עשו הקוריים אדרום יצאו לקראתכם בחרב⁹⁾ יוית ישראלי מעליו ויסבו את דר שער ימים רביים¹⁰⁾:

ג. 4. ארנבי פרדרונו לפ' נניינו¹¹⁾: 11. כי רק עונ מלך הבשן וב. לכך אמר לו היק¹²⁾ אל תורא אותן: הנה ערשו. עירסה של קטן כשותה תינוק, בויצ'יל¹³⁾ בלבד: ערש ברזול. לפי שכשודה קטן היה חוק מדד ובהתנתחו דוד משבר ערם של עז לך שעשוו של ברזול, כי לאדם נдол שיש בו דעת לא היה ציריך ברך: להלה היא ברכת בני עמו. עדין מונחת שם במקומות שנתנדל בקטנותו לתהמון שהיה נдол בקטנותו כל כך, אבל מיתת אדם נдол אין רגילין לדצעיע במקומות אחד, כי בהרכבה

ד) בפרק אליו טרפות בנם אחותות הרם¹⁴⁾ עוים מתימן בא, ולמה נקראו עוים? שווו את מקומם. ר' שאיוו לאלוות הרבה. ואילך מתחלפת בען¹⁵⁾. ראה של דראוהו אורתם אוחתו עויה. פ' חוליל שמו כן. ובבראשית רבעה¹⁶⁾ עוים שהגוזו את העולם והוציאו מן העולם ורמו לעולם שיצוד היחד¹⁷⁾ עזה אשmeta. ר' אלמור ברי שמעון אומר שהוא בקיאן בעופרות נחשת, בנילילה צוונין לחוויא טויא¹⁸⁾:

1) כאשר כחוב רשבם לפטוק ה בסוף.—²⁾ בראשית טו, ב.—³⁾ כבדרי לפטוק ה בסוף.—⁴⁾ ג, ג, ובכוי בפנינו במקום לפנינו.—⁵⁾ נס אלה כבדרו לפטוק ה בפרק.—⁶⁾ כב, ה.—⁷⁾ כב, ה.—⁸⁾ במדבר כ, כא.—⁹⁾ כאמור למללה ב, א.—¹⁰⁾ סמרק על דברי רשי.—¹¹⁾ בפטוק ב.—¹²⁾ ודיום berceau berceau וביליא Wiege.—¹³⁾ וילין דף ס ט, ב, ובחלומו שלו גרדפס איניה גمرا למשנה ה דמתהלה אחותות הדם אלא למשנה ושל אלו טרפות המחהלה טימיינி בהמה זחיה.—¹⁴⁾ בפרטשה כי.—¹⁵⁾ הוקאל כא, לא, ב.—¹⁶⁾ דקי אגדה הד שונברבו בכוי באחותיות קבנות מקומות המשיין ואין לה יחס לפיזור ושבים אלא שרצה הכותב להביא פירושו אגדה להיבחטעים שלא פשרה רשבים.

מקומות יש לו מיטות: באמת איש. איש שהנידל כל צורכו): 13. והוא יקרא ארץ רפאים, שוכן בברית בין הבתרים כמו שפדרשתי למללה²⁾ (ה):

וAthnan.

23. החלות. כרכית למללה³⁾ היום זה אהל תחת פרדר. החולות ה' נורמת לה' פרת. וכן⁴⁾ העורתי מעפן. וכן⁵⁾ געוזות בכם היום, ⁶⁾ החותמות כוים מדין. אבל בלא אהיה⁷⁾ יאמר התקמות הרימות השיבות), כלם חטפין): 24. נדרך.⁸⁾ שמסרת ביד טיחון וגונ: 28. וחוקחו ואמצחו. לוחו ולומר לו אל תירא ולא תחתן: 29. ונשב בניה עד עתה מול בית פעור בערובות מואב. ומה

(ה) ואני שמעתי לכך אומר להה היא ברכת בני עטמן⁹⁾ מפני שם שמשם נגטתו מהי הנברורה¹⁰⁾ אל החזרם ואל התגרם בסע עטמן¹¹⁾ ואפיילו אגראיה לא הורש ישראל על בני עטמן, ויד שישראל יאלחו עלי, لكن הקדים ונתן לנו ומשוות בחורן דער ברכבת בני עטמן, והיא דורה עיר מלוכה ברמפה שטמאלא¹²⁾, כדי שלא ייכור ישר טע מיטחו כי רעד שלא הורש לבא שמה [לבבד] אברהום¹³⁾:

ו) ואתנן. בילמדנו פרשות שלח לך¹⁴⁾ ואל חסאל לו בשטה דרו. מין? ממש. כסא מס' לישראל¹⁵⁾ שמעו נא דמרומים, נשבע היק שלא ייכס לא רץ שיכי¹⁶⁾ רק לא חביבאות[ן]. אמר משה, שעת כנעם ושעת שבועה הא¹⁷⁾, איי מדבר עכשי. המתנן שעה ואחרך לך התחל וויתן לפניו שי ואתנן אל יי, אמר לך, בשבל שהמתנהן. שאר המתנים יודים לשאל ואתה העלה, שי עליה ראש הפמגה, ותראה משפט¹⁸⁾:

1) שלא כבדרי התרגומים שלח רשי בעקבותם. — 2) ב, ב. גם במקומות הה נמצאו בכוי חוסטג מעתיק באותיות קטנות והשתקתה באות ה. — 3) ב, כה.— 4) ישעה מא, כה.— 5) ל, ט. — 6) טעה ט, ג.— 7) מכ"י II. אבל בכוי 1: בשאיינו (בשאן?) שם אוותיות דאהודע אמר דורותם, הקימות הטיבות. ונם זה נכון.— 8) הפרושים ואלה הווא בשם מיר שטמא לאתק פרוש ב' למחבר שלא נודע שמו וויצו לאור דמי בערלינער ני' בספירו פליטת סופרים דף 9 בחלק העברי.

9) ברי: כי נמי. — 10) ב, יט. — 11) דברי הנגרא הם בכבא קמא דף לח' עב, וথיבת אגראיא יונית היה *αγραιπεια* וביליא Frohdienst.¹²⁾ שטמא לא ב' ב, ב.— 13) מוקט הרטפאה דאות המכון דוא אהרי פריש רשבם לפטוק אי אשר עליו ווטבה. ותבוח לבכבוד בסקוף הרטפאה הנטנרי על פ' דברי רשבם למללה ב, ה. ולא כמו שכתבות בספר RSBM רברך 56 בהרעה 1.— 14) אבות ר, יט. — 15) במדבר כ, י. — 16) שם כ, יט. — 17) בכוי: הד. — 18) דברי אגראה דם לתחלת פישת ואתנן שחכמים והכתב במקומות הזה.

המצות היאר ביאר את התורה הזאת. והוא צריך לומר במשפטים ו משפטיים¹ שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארץ אשר יי' אלהיך נתן לך. ואם ירוחב לעתיד לבא יוספה לך עוד שלוש ערים על השלש האלה, ועל שלוש הערים שצוה לך באלה מסעיה² לעשיות בעבר הירדן לא הזכיר שם ולא צוה משה לישראל, רק כתוב כאן כי משה הברילם כבר ולכך לא צוה לישראל:

ה. 5. אמר. מוסך למלעה³ פנים בפנים דבר יי' עמכם לאמר אכבי יי' אלהיך: ? על פני. נראה לי אפילו אתה מאמן כי לא יודה לך אחרים מבלעדך לקסום בהם קסמים כתרפם של לבן שקרוא אורתם אלהיך⁴ שאין⁵ אלא לקסום קסום. וכן⁶ לא תעשו ATI אלהיך כסת או ע"פ שאתם מאתיים ב. וכן⁷ בלחתי ל"י לבני, ולא ATI אלהיך כסת או ע"פ שאתם מאתיים ב. וכך⁸ שמרו את יום השבת. כבר פרשטי בדרכו של ואחריהם⁹: 12. שמרו את יום השבת. וכך¹⁰ שמות הדורות והאשונות הראשונות למה נאמר כאן וכור וכו' שמו: כאשר צוק יי' אלהיך. כל עוד כמו שפירוש הטעם¹¹ בדברות הראותינו¹² כי ששת ימים עשה יי' את השמים ואת הארץ וכו'. ובשביל ששמירת שבת וכבוד אב ואם מעות עשה הם נאמר בהם כאשר צוק יי' אלהיך. אבל בכל שאר דברות שthon אורה לאין אין ראי לומר כאשר צוק ברכת¹³ מעדך הום לעשותם. אבל לא מצינו מעדך שלא לעשות¹⁴: 19. ולא יסף. שוב לא נסוף קול גדוֹל כהה בשלם לפני פשוטו¹⁵). כי כל יקוף לשון חוספת¹⁶) אם יספם אנחנו אבל¹⁶ ספו לנו מן בלחות מנורת¹⁶ האה תפאה צדיק עם רשע: 28. ואתה

¹ יט, ב. ח. וקיוצר שי הכתובים האחרונים לפי שארם לו יותר מדאי.
² לה, ד. — ³ לרפסוק ד. — ⁴ בראשית לא, ל. — ⁵ בכ"י א: שאינוי, וככ"י II: חסרים הדרברים האלה. — ⁶ שמות כ, כנ. — ⁷ בכ"י א, ט. — ⁸ בשני כי: לא לא לא להארם. ואיב' טבון נשות הדא. וגצה רישבים לפреш תיבות על פניכן כמו אמר בפרשיה יתרה, שאף אם לא יזבור עז אלא יקללה כי לקסום קסום ווואר מאמן וועבד את יי', וזה עבר על המוצה החמורה הזאת, כי את יי' למדו יעבד ולא את אחרים נטעו. — ⁹ בכ"י א: לכימר מה שפירוש. — ¹⁰ שמות כ, א. — ¹¹ ז, א. — ¹² כל המאמר כן,, "בשביל שומרת שבת" עד,, "מציך שלא לעשות" איןנו בכ"י א. ואולי חוספת תלמיד היא כי יש להסביר על הדברים האלה, הלא מקרא מלא הוא הוא (ווקרא ד, ב. יג, כב, כו; ה, ג): מכל מצות יי' אשר לא העשינה. ונסראה שהוא פירוש אחר לתיבות כאשר צוק יי' אלהיך שכבר פרש רבנים בתחילת המאמר דה. ובפרט RSBM ברכה 111 בפרק העשרה 7 נפק בטוויה: מצוה שלא לעשות במקום מציך שלא לעשות. — ¹³ ולא כפירוש האגדה בסוטה דף י ע"ב וסודרין דף ז ע"א ובתרנומיים ולא כפירוש הראשון ברש"א. ורשבעם מכריע כפירוש רשי' האחרון. — ¹⁴ ה, כב. — ¹⁵ תהלים ע, יט. — ¹⁶ בראשית יט, כב.

שראתם כאן יש לכם ללמוד, כמו שמאפרש והולך עיניכם הראות את אשר עשה יי' בבעל פעור (ו) ואתם הרבקים ווי: ד. 7. בכל קראיינו אליו. רכבה¹ ווישמע אליהם את נתקתם, זוכת² ופrneה הקريب ונוי ויצעקו בני ישראל אל יי', מה³ תצעק אל דבר אל בני ישראל (ו). וכן במן וכן בשלו⁴ וכן במנינו⁵: 11. ותקרבון ותעמדון תחת ההר וו. רכבה⁶ וויצא משה את העם לקראת האלים מן המטה ויתיצבו תחתית ההר, בסמך תחת ההר⁷. כל נבואה אצל נמייך הנבואה קריי,, על,, והنمך קריי⁸, תחת. יושב מתח האهل (ו) נצבים מעלה. וכן תחת ההר לפני שהם נמכים וויהר נבואה מהם. והצרך למתוב לפיו⁹ שכחוב¹⁰ לפניו¹¹ ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הנורלה וו: 14. ואותי צוה. מלבדו¹² عشرת הדברים: 16. סמל. (כמן¹³) סמל הקנאה המקנא, עניין דמות¹⁴: 19. אשר חלק, לדhair¹⁵. ולפי עיקר הפשט אשר תניחו אותם לכל העם לשבדם. כי אין חושש בהם, אבל אהבתם לך יי' וויצא אתכם להיות לו לעם נחלה ולשבדו, והוא היה לכם לאליהם¹⁶: 26. את השמים ואת הארץ. וענצר את השמים והאדמה לא תנתן את יבולה¹⁷: 28. ועבדתם שם. כורונמו: ולא יריזון. לדכת¹⁸) ואין רוח בפיהם: 37. וויצויך בפנוי. וערבותי בארץ מערם¹⁹), ויי' הולך לפניהם יומם²⁰: 38. ביום זהה. שכבר התחלתם לירש את ארץ כיהון ווונע: 41. או יבדיל משה. הפסק דברי משה שהם מחוברים יידך והו כתוב וה המעשה ביעטים²¹ אלא לפי שהאריך בדברים ע"ר עבשו, ועתה מתחילה לפреш

¹ שמות ב, כד. — ² שמות ד, ג, טו. — ³ בכ"י א: ומה. — ⁴ שמות טו, ז. ח. ט, ב. — ⁵ שמות ז, ב, ג. — ⁶ שמות ט, י, ב. — ⁷ בסמך תחת ההר מכבי II. — ⁸ קריי מכבי II. — ⁹ בראשית ז, ז, י. וככ' שם לפסק ח. — ¹⁰ בכ"י א: למתוב כאן במן. — ¹¹ בכ"י II: שאמרי. — ¹² ז, כב. — ¹³ בכ"י א: למלך. — ¹⁴ דוחקאל ח, ג, י. ושם בתוב: המלכה. — ¹⁵ בכ"י א: עניין אליל. — ובשני כי בא המאמר לפניו פירוש פסק ד. — ¹⁶ הוא פירוש מהרונים השבעים בוגרמו מגילה דף ט ע"ב שהביאו רשי. — ¹⁷ הפרש והה הולך בשינוי לשון בשם מר שמא בפרש שוויצא לאור הח בעיליגר בספרו פליות ספרדים דף 11 למעלת. — ¹⁸ השותמש בדברי המקרא יי' לפרט בען שפירים לב, א. — ¹⁹ כבוב כה לא נמצאו בכל דמקרא. ואם בין אליו וברונו הטענו וגצה לתוכבו או מתחקלל לו, ח: רוח אן בהם, או מותלים קלה, ז: אף אין יש רוח בפיהם, ולפי שבסמוך הדרומה לה כתוב (תהלים קטו, ז) אה להם ולא יריזון, לכן פירוש תיבת יריזון נס בזה רוח. — ²⁰ שמות י, ב. — ²¹ שמות ג, כא.

להת לנו את הארץ למה נתקע ערו') לשמר מצוותיו כי עשה מה שבתתיה מכל מקום. על ואת אוי משיב לכם כי אם לא תשמרו מצוותיו לא תורשו את הארץ, והוא לא יعبر על שבעתו²⁾, כי זו היא מורה שומר וממתין הברית והחסד שנשבע לאבות لكم מה שבתתיהם עד אלף דור לאוטו דור שיחיו אהובינו ושומר מצוותינו. וורו שאמր לפניו ומסים את דבריו³⁾ היה עקב השמעון כי שמר יי' אלהיך לך את הברית ואת החסד, לך ישמרנה ולא יתמן לך אלף דור⁴⁾: וומשלם לשנאיו גמול חטאינו אל פניו בחיזיו לו ולבניךעד דור רביעי. ודו לא יאחר או בחיזיו או עד רביעים. והוא פשטו. וזה היא מריה טובה מרובה ממדת פורענות, שעיל החטאיהם לא יענש מרבייע ואילך, אבל גמול החסדים אעפ' שחטאיהם הרהורות אחר הצדיק, היגמל צדקה⁵⁾ אף לדור אחרון של אלף דור שימצא תמים: 11. ושמרת. כמו שפירשתי לך טמו של דבר):

והיה עקב תשמעון.

12. ושמר יי' אלהיך לך. כי לדור כשר הוא שומר הבטוחה חסר אבות, ואם לא תשמרו חמוץ לא ישמר לך אלא לדור ר' אושזיה מי כאומה ואת שירודת אופ' של אללה⁶⁾, יודעם מה הוא מכחש להם⁷⁾ ודם שיטים, יודעם הדך הוא מהבן וכוי¹⁰⁾. פ' הערך אופי, דעתו,

¹⁾ בכ"י I: למה הוגרבי. — ²⁾ ר' ברכ. וראת לפרש זיבות האל המאות בפסוק הדור. — ³⁾ בפסוק כי. — ⁴⁾ בתוספות טבספר רעת וקדים דף ט עז' ובפינחס רוא דף נ' שב הובא הפרוש תה בשינוי לשון בשם רשב'ם. — ⁵⁾ בכ"י I: אעפ' שהחטאן מטה דורות נידך אחר תמוד זדקתו. — ⁶⁾ דברי אורה הם בכוק' פרשת ואתחנן שדורסיף הכותב כאן באותיות קפניתה. — ⁷⁾ ר' ז. — ⁸⁾ כן היא נירסת לזרק והיא נכונה. ובכ"י: אורי, בהשפטת המקרא. — ⁹⁾ כורכו בכחיתת שם אליהם. — ¹⁰⁾ תיבת לדם איננה בערוף. ואולי נולחה מהככל תיבת והם הבאה אחריו כ' וכו' ומכל מקום דותה צריכת להזות: מהם. — ¹¹⁾ סדר עגמם התיבת והאת עם הוספה תיבת וכו' הובא המדרש הזה בערוך. ונראה שלקחו הכותב ממש.

פה עמוד עמרני ואדרברה אליך (ו) ועשנו בארץ זן, וזה שאמר משה לעמלה¹⁾) ואותי צוה יי' בעת ההיא ללם וו לעשותכם אתם בארץ זן:

ו. 4. יי' אלהינו. יי' הוא לבבו אלהינו ואין לנו אלה אחד עמו. וכן בדברי הוימים²⁾ ואנחנו יי' אלהינו ולא עבנוזו, כלומר עמכם עגלי והב אל כל אנו יי' הוא אלהינו ולא עבנוזו ואוטו בכית ורבנע³⁾: יי' אחד. לו לבבו מעבוד ולא משרות עמו אלה אדריך⁴⁾ אפילו לקטום כסמים כמו שפירשתי לעמלה⁵⁾: 5. ובכל נפשך. לפ' פשטו אפלו נטליין את נפשך⁶⁾. שהרי כבר אמר בכל לבך: 7. ושננתם. לשון חדור לפרש חותם כמוני⁷⁾ אשר שננו כחביב לשונם:

ו. ונשל. והשליך. כל דבר הנשקר ממוקם שהוא אדוק וקובע בו⁸⁾. וכוכ⁹⁾ כי יש וויתך¹⁰⁾ ונשל הכרול מן העזע: 5. כי אם כה תעשו להם. אלא כה תעשו להם: תנדרו. נידרעו נפל באילן ובכל דניר ארכן כרכבת¹¹⁾ וכל קרני רשותם אנדרע¹²⁾: 7. לא מרובכם מכל העמים. אני לבב יכין וויתמזה וכמי משה רבינו היה סבור שיישראל היה טועם בהה הרבר שידו מרים מכל האומות שבועלם שדווצך לאמר לא מרובכם? ועוד שאמיר השק יי' בכם. וכי בשבייל שהם מרובכם יאהב הך אוטם¹³⁾? אלא כך פירשו. לפ' שאמיר לעמלה¹⁴⁾ ונשל נוים רכבים מפיניך החוץ וכו' שבעה נוים רכבים ונצחמים ממק'. ושם אמרו אנו מרובכם מאותן שבעה עמים וגעצטם ידינו נגרש אותם. לא מרובכם אתם מכל אותם שבעה עמים. ולא מרובכם חק יי' בכם לנצח אותם אלא אתם המעת מכל אוטם ועמים¹⁵⁾. אלא מהאהבת יי' אתכם ובשבילו¹⁶⁾ שבונתו לאבותיכם ונשל¹⁷⁾ אוטם מפיניך: 9. וידעת כי יי' אלהיך הוא זן. כלומר ושם אמרו הויל ונסגע לאבותינו

¹⁾ ד. ד. וכמי רמו שם. — ²⁾ דברי הימים ב' ג. ה. — ³⁾ בכ"י I: כלומר ה' אלהינו ולא עגנלים שאתם משתחווים לדם. וגוטחת. כי II נראה בשני יותר בעבור שהוא דומה לדברי המקרא דרי' ב' ג. ה. — ⁴⁾ בכ"י I: ולא נזרף לעבד עמו אל אחר. — ⁵⁾ ה. ז. — ⁶⁾ בכטפר וברכות דף סא עב שלך רשי בדרכם. — ⁷⁾ תהלים סדר, ר. — ⁸⁾ בכ"י II: כל דבר שהוא אדוק וקובע. — ⁹⁾ כח. מ. — ¹⁰⁾ ט' ה. — ¹¹⁾ בכ"י I משמט הפרוש הוה ומיארו אך דברי המקרא. — ¹²⁾ חילום זה, יא. — ¹³⁾ על מספרי RSBM דף 147 הערה 3. — ¹⁴⁾ בכ"י II: יבחר בהם יוחר לאחבה אותם. והבוחר יבחר. — ¹⁵⁾ בפסוק בכ"י II ועם לפפי והחרות תיבות רבות שם במאמר הוה. — ¹⁶⁾ בכ"י I חסר: ז. — ¹⁷⁾ בשני ב' ב' בשביב. — ¹⁸⁾ תיבת ונשל חסרה בכ"י II ועם לפפי והחרות תיבות רבות שם במאמר הוה.

אחר: 14 ערך. מלו קמע. כמו מן חכם יאמר¹ אשה חכמה מן שפל² שפה איננה, כמו בן מן עקר עקרה. וכן מצאותו בכל ספרי ספר: 23. והם מהומה נדולה. על כרך ורפסם כמו³ וסבב ביהלן [כמו] שמים מן עימה. 4 על דר צין ששם וממיין כפליים, ופירשו וזרעם כל מהומה נדולה במלחמה עד המשדים. ואילו היה פירשו של מ"מ אחרונה כמו אותם היה לו לכתוב ורפסם⁵ אבל מנותה המה, יודהה ראה יעקב⁶ והוא אמר אתם, כמו מן עשה⁷ עצב עשם ומן⁸ כאשר ראה יעקב⁹ והוא אמר יעקב כאשר ראם, ראה אותם. אוף¹⁰ ורפסם מנותה המה יתפרש המה¹¹ אותם. ואם תאמר לפרש נם את ונו כמו דינה אותם, אי אפשר לומר כן, לפי לשון המין נטה בנוף האדם, ¹² לבני כנור והמת, מיצמי, ובן¹³ יהמו יחמור מימי. ואם רוצה לומר המין שעשו

תוספת. בשיר טוב פרשת למג'נה במניות¹⁴ אמר ר' יונאי אמר יש לו בן בית, פיז ריאשונה נכם אצל ומשיבו על במתה, שנייה על הכסא, שלישי על הספסל¹⁵. רבייתך אמר כמה פלוני רוחך לוי מתרחינו. אבל ורק כל ישראל וותקן אוthon בתפללה והוא שומע ושותה. אך אמר¹⁶ בשם ר' יונה ע"ז נראת קרובה שנדרה¹⁷ [בכל קראיין אלין]. אמר ר' יצחק¹⁸ בשם ר' יונה ע"ז נראת קרובה שנדרה ע"ז שואה על כתף סבלויה, והיא רוחקה לבסתה¹⁹ את צעק רוקע ולאי עינאי אבל היל נראת רוחק כמו שאמר²⁰ מן הארץ עד לרקע חמש מאות שנה וכן אין כל רקע ורकע כי, ואדם נכם בבית הבכנת ולחש ודק, שומע הפלתו והוד בכל קראיין אליו: בימרי פרשת אם שמר שמרון²¹ ר' יונה רוחקה דשר או כשב²² משל למלך שיטול פרודוגמא²³ של למדני, נטלה טטרו על הלאים ופשע את ראשיים וכירא אותה עצמה ברתת ובוין, כך אמר הקביה לשישראל קריית שמע פרודוגמא של: וכן בפסקית רבחוש השלישי²⁴ אל זו דברי אנדה של תורה בעין בפרודוגמא ישנה: פ' הטruk פרודוגמא אגרת²⁵:

לאחרים¹ צריך להרגשו והפם. כמו² בלה שاري, מעמעו,³ אויבי כלם, לאחרים,⁴ בלה יי' את חמתו.⁵ ישנה הכתם הפטוב מעמעו, לפיך רפי⁶ ולחרים יאמר⁷ וושׁנא את בניי כלאו,⁸ וישעה ואת נערותיה:

ח. 2. למען ענותך. והוא עני שאין פת בסלק, וחיך⁹ תלויים למרום בבב' יום: ז. כי יי' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ו' ולבטח¹⁰ ורם לבבך ושכחת. לך אני מזיך לזכור את הרוך וספיק צרכיך ממשים, וידעת כי לא בכח יגבר איש¹¹: 9. אשר לא במכונות תאכל בה לחם. כלומר לא תאכל פת חריכה בדרך עני ומסכן, שהרי מלך החתה והשורה שהוא לחם יהיה לך¹² גפן וואנה ורימן ו' ודבש תרמי שהם מתוקים: 20. עקב לא תשמעון. והוא סיום כל הפרשה. תחולת הפרשה¹³ והיה עקב תשמעון תנחלו את הארץ, ועקב לא תשמעון תאבדון ממנה:

ט. 3. והאבגדתם מהר. כל מלחמות שתלחמו בהם תניחום במיהירות بلا טורה כוללה ומצוות ימים רביכם. ומכל מקום לא תוכל לכלותם את כולם¹⁴ מהר פ' מרבה עלייך חותה¹⁵, כי לא איתך לכם ללחם על כולם בשנה אחת¹⁶. לא תוכל¹⁷ התראה כמו¹⁸ לא תוכל לחת עלייך איש נבר, ¹⁹ לא תוכל לאכול בשעריך: 4. אל תאמיר לבבך בשיחורוף יי' אלהיך אתם מלפני, שני דברים נרמו לי לנחל הארץ הזאת. אלו האומות נתחיהבו ברשותם להתרחש מן הארץ, ומה שעני וכוה בה יותר מאומה אחרת, בצדkt²⁰ הסבירני יי' יותר משאר אמות הויאל

¹ בכ' I: ואיך זה המין ששה לאחרים. עיין RSBM דף 134 הערה 9 והערה 10. ² (2) תלמידים נ' נ' וכו'. — ³ איכה ב, כב. — ⁴ איכה ד, א. — ⁵ איכה ד, א. ובכ' I: כליה שא' — מעצמות כליה את אחרים שעה ונ' וכו'. — ⁶ בכ' II חסרינה תיבות הפטוב ליפוי רפי. — ⁷ מלכים ב' כה, כט. — ⁸ אסתר כט. — ⁹ בכ' II: נסלו וחוין. — ¹⁰ בפסוק ד. — ¹¹ השחותם ברכרי הכהוב שמאלא' ב, ט. — ¹² בכאמר בפסוק הדורות. — ¹³ בכ' I: כל תחולת הפרשה, בכ' II: כל הפטוב. והרכבת שמי הנוסדים, כי באה שולח המאמור פה. והפטוב הוא ז, ב. — ¹⁴ חיותם כלם ורטפי מכי II. — ¹⁵ ברכרי הפטוב לשליל ז, כב. ו'ם המקרה בשמות נ' כט נאמר לענן הוה. ובכל קרח שמאלא' הפטוב לפerset שישבים רצח לරאות שאן ווישם ואבדותם מחר האמר באן טור לא הונכל בלחוט מדר הפטוב לשליל ז, כב. — ¹⁶ בכ' I: בפעם אחת, וכל סוף ומאמיר שמט שם מסאן ואילך. — ¹⁷ ר' ר' לא תוכל הנאמר בפסוק המובא באן ז, כב. ואת היא דרך רשבות לפerset המונא במקורה. — ¹⁸ ז, טו. — ¹⁹ יב, ז. — ²⁰ בכ' II: כי בצדkt.

¹ שמואל ב' ד, ב; ב, פ. — ² ויקרא יג, כא, כו. — ³ שמואל א' ז, טו. — ⁴ איכה ה, ח. — ⁵ שלא כבריר רשי. — ⁶ בידמה מה, לו מגزا לבני למוואב כללים ימה. — ⁷ ישעה מה, ח. — ⁸ בראשית כט, ז. — ⁹ בראשית לב, ג. — ¹⁰ אף חסר בכ' I. — ¹¹ בכ' I: דםם. — ¹² משני תרבויות מערביים וה בון: שפעה טו, א' רומדה מה, לוי. ועין דף 59 העודה, 1. — ¹³ תהלים טו, ד. ותפרק הוא נשפט מכ' I. — ¹⁴ בחחלים מומור ד. — ¹⁵ בכ' I: ספסל, אבל בשוחר טוב דפים וייניציא שת רני נ' ז' ו'UA: הספסל, וער שינויים אורים שם. — ¹⁶ ד, ז. — ¹⁷ בשוחר טוב לדרכם: פנים. — ¹⁸ ישעה מ' נ'UA: — ¹⁹ שם. — ²⁰ בכ' I: במתאומי. ומאמר בוגרא תנית דר ג' נ'UA: — ²¹ דברים יא, בב. והפסוק הזה בא תיקף אחרי פרשת וריה אם שמעון. — ²² בפקתא דפים בוכער ר' ט' עא. — ²³ בטורך: פרודוגמא. — ²⁴ סדרום בוכער דר קב ט'UA. — ²⁵ באמת הוא בעזקע'ה ובל'א Befehl.

כיברשותה הגוים האלה יי' מוריישם.¹⁾ לא בצדקהך וביוושך לבבך (וין), שחררי²⁾ וכוראל תשכח את אשר הקצתת ונו'. אף אחד משיע רוביים אמר, כי ברשותם הפסדו נחלתם, ומה שאתת זוכה בה³⁾, לא בצדקהך, אלא למען הרים את השובעה ונו': 17. ואשברם, כי לא ענדתו כה. כמו שפרשתי בפרשנה כי תשא⁴⁾: 19. גם בפעם ההיא. מלבד כמה פעמים שהתפללתי עליכם⁵⁾: 25. ואתפְלֵל לפני יי'. את ארבעים הימים ונו' ואתפְלֵל אל יי' ואומר ונו'. מי האיש החכם יון לב ויבנ⁶⁾ מה הוצרך לכטול כאן נפילת ארבעים יום? וכי דרך המקרה לחזור ולכטול דבר למר בשופלתי לפני יי' ארבעים יום⁷⁾ כך וכך תפללתי? למלחה היה לו לומר, ולא היה צריך לחזור ולכטול כדי להודיע לישראל בלשון והתפללתי? אף חכמה נדול במעשה⁸⁾ הangel העולה תפלתו בא. שמא תאמרו⁹⁾, והלא חטא נדול לכם הפללה¹⁰⁾ באץ ישראלי של משה ונצלגנו, אף באץ ישראל אם נהמא יוציאו לנו תפלות הגבאים. אמר להם משה¹¹⁾ לא מועל לכם הפללה¹⁰⁾ באץ ישראל. כי עתה לא נחכבר לכם אלא כדי¹²⁾ שלא ויהלל טמן, שידיך הרפלווי¹³⁾ וכורעל עבדיך, וו' פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבתיי יכולת יי' להבאים, ורק לא נתחכמת מתחה במדבר. אבל לאחר שיזדרוג לפניכם שלשים ואחד מלכים יוניחילכם את הארץ, או יוצאים ויוניש אתכם מן הארץ שאן באן גוד¹⁴⁾ חילול השם לאמר האומות מבתיהם יובל¹⁵⁾, אלא יאמרו הגויים, ישראל חטא לו¹⁵⁾, כמו ש澎湃ש באומות נצבים¹⁶⁾ ואמרו כל הגויים על מה עשה יי' ככה לאץ הזאת מה חרי האף ונו' ואמרו על אשר עבז את ברית יי' אלה אבותם ונו' ווותם יי' מעל ארמותם באף ובכמה ובקצת נדול וישלכם אל הארץ אחרית ביום זה:

¹⁾ פסקה ה... — ²⁾ פסקה ג... — ³⁾ חזר לפסקה ה... — ⁴⁾ לשם לב, יט. — ⁵⁾ בכ"י I: מלמד שכמה פגמי התפלל עלדים. — ⁶⁾ בכ"י I: שיב לב. — ⁷⁾ בכ"י II: מיום, והגכו: מ' יומ, וזה נעל מתיות ארבעים יום. — ⁸⁾ בכ"י I הגומחא קעיה ומשובשת בואי בתהלה, ובסופה זה לשונה: שדי אין כאן וכן ובין שראל נטעו הנם חזרות ולא כת' וחנו בחזרות ובין ישואל מבארות בבי עיקן שאצל טורה. — ⁹⁾ במקלטא דבשלה בפס' ויט טה (פס' ד' פשחה א)... — ¹⁰⁾ תבוי: בעני המוקם נשפטו מכלי. — ¹¹⁾ שמota לב, יט. — ¹²⁾ בכ"י I, ח. — ¹³⁾ בכ"י I: רואות, ובכ"י II: רוא. — ¹⁴⁾ בכ"י II: כי בזקם בן, — ¹⁵⁾ בכ"י I: לשמור מעתה יי'. — ¹⁶⁾ כט, כ-ם. וכי כתוב רשכט שם לפסקה כד.

י. 6. ובני ישראל נטו מבארות בני יעקב וג'. וכי התאמרו אליו¹⁾, אתה אומר²⁾ ואתפְלֵל נם بعد אהרן בעת הדיא, בתקלת הארבעים, ולא אנו יודעים שאחרן מת ואם בן מה הוועלה תפלתך? אמר להם משה, לא בתקלת הארבעים מת במעשה העגל, אלא בסוף הארבעים מת בהר הדר באחו ומן שנשנו מבארת בני יעקב, עיקן, עבאו שם ממוסרות³⁾, כרכבת בטסעות⁴⁾ ויסנו ממוסרות ויחנו בבני יעקב, הילכו שם עד דר הדר, שם מת אהרן ולא במעשה העגל ויבחן אלעור בנו תחתיו שלבש שם בגדי אביו ודרך נדולה וכבוד מת שם על פי יי'. והוא דרך פשותו, שדרוי אין כתוב כאן ובני ישראל נטעו מבארות בני יעקב, וויתנו במכורה, כעין שפירושו אצל⁵⁾ מקברות התהוו נטע העם חזרות דלא כתוב ויחנו בחזרות. אף כאן ובני ישראל (נטעו) מבארות בני יעקב, "שבאו" ממוסרה⁶⁾. או כלך לך וו' מבארות בני יעקב, "שבאו" ממוסרה⁶⁾. ורבוינו דרשו מישני המקראות מה שדרשו⁷⁾: 8. בעת היא הבדיל יי' את שבט הלווי. בעת הדיא של מעשה העגל שמצוין חן בעני המוקם⁸⁾, כרכבת⁹⁾ וויאספו אליו כל בני לוי: ולבך בשם. הכהנים לישראל:

יא. 2. את מוסר. כרכבת לעיל¹⁰⁾ כי באשר ייסר איש את בני יי' אלהיך מיסך: 6. כי עיניכם, אלא עיניכם הרוואות¹¹⁾: 10. כי הארץ אשר אתה בא שם להרשותה לא בארץ מצרים (היאן). בין¹²⁾ שיטת פרשיות הללו. ציריכם אתם לשמר את מצאות יי' אלהיכם¹³⁾, כי הארץ הזאת טובה הארץ מארץ מערם לשומרי מצוות, ורעה מכל הארץ ללא שומרים¹⁴⁾. כי הארץ אשר אתה בא שם אינה הארץ שטוחה השתקת שודותיהם יש להם לחם, אבל הארץ ישראל

אם אתם שומרים מצות עניין י"ו אלהיך בה להשkontה במטר השמים מרשות השנה ועד אחרית (ה) שנה לחת מטר בעת החורף), והיה אם שפט תשמענו ונין, ותתי מטר [ונין] ותאכל לשובע²⁾ בלבד טorth, ואם לא ועוצר את השמים ולא יהוה מטר: 21. כי מי השמים על הארץ. ככלומר נתתי מטר מן השמים ואדרמה תחן את יבוליה²⁾: 24. אשר תדרך כף רגנכם. להלחם בשכעה עמלמים: מן המדבר. דרום: נהר פרת. צפון: עד הים الآخرון. מקום: שאתם עמדים עבשו בקרן דרוםית מורהות של און ישראל עד חום האחרון במערב: 25. לא יתיצב איש. מתוך התחומים הללו:

ר אה.

26. ראה אنبي נתן לפניכם היום מצות ברכה וקללה כמו שפרש והולך³⁾ ונתת את הברכה על חור נרוים ואת קללה ונין: (ח) והיה אם שפט תשמענו, ⁴⁾ אם שמעת בישן תשפט חדש⁵⁾, וכן שכח תשכח, תחללה לשכונה ספר שתחשב⁶⁾. קך שניה באגדת שמאל⁷⁾ במילת חסדים⁸⁾ מנא כתוב אם השובבה יום זמים הטובך מל' לשוני שציאו אוד מטבחרא ואחד מצופרי ופנעו וה בות בחרא משכונא והסדו וה עס וה פושט: זה מוה זה הויל מיל וזה. הויל מל' מצא וה רוחק מה שמי מלן' תוספת:

¹⁾ בכ"י II: ונתי מטר ארץ בעתו ואכלת ושבעת. — ²⁾ ככלומר כל הימים ריה לו לממר, למה אמר כמי השם על הארץ? לרומו ששמור שראל המצוות ריד מטר מאת י"ז מן השם על ארץ להוציא בולה. — ³⁾ בפרק כט. ככלומר מטר מן השם וראדרה תחן בולה. — ⁴⁾ בכ"י I: נכסנו כאן דברי אגדה, שהביא נם רשי בקיצור, באמצעות מאמר רשותים בכ"י להספיקם לדבורי הרכווב וורה אם שמעת השמו שהבא רשותם בתקופ פרוש, ותחלת האלה נכתבה באותיות נמלות כפירוש ושבים, ומן תיבת קך שנייה וולאה באו אותיות קטנות. ובכ"י II לא נכתבו האגדות כלל, לא וולא הקורות. ולעומת זה הקזרו דבריו רשותם בכ"י I יותר מראדי, כי נכתב שם: עני י"ז אלהיך בה מישת טה וער אורחות והוה אם שמע תשמענו. — ⁵⁾ ברכות דף מ' טא וסוכה, דף מו' ע"ב. — ⁶⁾ נגיד בברבורי רשות. והמרקא לעיל ח' ט'. ובכ"י: התחלת לשכונה ספר שמאול לטচות. — ⁷⁾ ר' שואול בר ר' יצחק בתקופה מרדש ספר שמאול הדרפס. — ⁸⁾ הספר הזה המבואר שם במרשת שמואל בכבדוי המוטיף כאן אשר העתיקים שם נקרא: נון מלחה טרים והעיר עליון החכם ציון בכרפ'ו Gottesdienstliche Vorträge דף 106.

27. את הברכה שתהייה על חור נרוים על ידי תנאי אשר תשמעו אל מצות י"ז ונין: 30. אחריו דרך. חורי הם כמו שני פשוטות. אבל בשבי שטעמו של דרך באות ראשונה נעשה שופר מהפה: מבוא המשש. שקיית השימוש, ככלומר אחריו דרך המשבב: יב. 2. אשר עבדו שם את אלהיהם⁹⁾ הנהו אשר אתם יורשים אותם: 4. לא תעשון כן ליהי אלהיכם. לבוח ליהי¹⁰⁾ בכל מקום: 8. איש כל הישראל בינוינו. בכל מקום שאנו חונים שם במדבר או מקריבים במשכן המיטלטל מקום למקום: 15. בכל אות נפשך. בגבולן שאין שם מקום להקריב, שם תاقل חולין בכל שעירך: 19. כל ימיך על אדמתך. כל הימים אשר אתם חיים¹¹⁾ על הארץ: 20. כי ירחי בך. ותזהו רוחך מן המקדש¹²⁾: 23. רק חוק לבתיו אוכל הדם. לפי שהדם מובלע בכל האבירים ציריך לותחוק ולודוך יפה להוציאו: 29. כי יכricht י"ז אליהיך את הגוים ונין. מפיך מוסב על כי יכricht¹³⁾: 30. פן תנקש. כמו¹⁴⁾ ינש נישה¹⁵⁾ רדא לדא נקשן. לא תיטלט לנע וללבת אחריהם¹⁶⁾:

יג. 3. ובא האות והמוות. שידועים עתידות על ידי רוח טומאה ותרפים ואוב וידעני¹⁷⁾: 4. כי מנסה י"ז ונין. נתן כח בכשפים לדעת נולדות למסות ולוכות ישראל שהתרה בהם¹⁸⁾ לא דיהיך בך מעון ומהש ומכשף וכו' ער חמים תהייה עם י"ז אליהיך, ואם לא יאמני¹⁹⁾ לאותות נביאו ע"ז²⁰⁾ ודו' וכובען: 7. יסיתך. כל שעה. שטפה פרעונות קורא הסטה²¹⁾ ותסתינו²²⁾ (בב') לבלו חנן, אשר הסטה אותו אייבל אשתו²³⁾, ריסטהו עלעלות אל רמות נלעד:

10. כי הרוג תחרנו. אלא הרוג תחרנו²⁴⁾: יד. 1. לא²⁵⁾ תנתנו רדו' רדכתי²⁶⁾ ווְתַנְדֹּרוּ כמשפחים בחורבות וברמחים כמו²⁷⁾ נרוו אלילנא: 23. למען תלמוד ליראה. בשתראה

¹⁾ ככלומר תיבות את אלהיהם מוסבות על אשר עבדו שם. — ²⁾ ליהי¹ אלהיכם מדברי המקרא חסר בכ"י I, ואחריו כן חסר ליהי בכ"י II. — ³⁾ בכ"י I: אתה חי שלא כדברי הכתוב לא, ג'. — ⁴⁾ בכ"י I: מן המשקן. — ⁵⁾ בכ"י I: כי יכricht י"ז מפיך מוסב על כי יכricht. — ⁶⁾ תללים כת, יא. — ⁷⁾ דיאלא, ה'. — ⁸⁾ בכ"י I: לא תיטלט לנע וללבת ולרכוב (ולדרוף?) אדריהם. — ⁹⁾ בכ"י I: וודעוני. — ¹⁰⁾ זיה, י.ג. — ¹¹⁾ בכ"י II: סורה תיבת י"ז מגינה. — ¹²⁾ בכ"י I: ואם לא יאמני בעין. — ¹³⁾ אויב, ב.ג. — ¹⁴⁾ מלבים א, כא, כה. — ¹⁵⁾ דברי הימים ב' ח.ב. — ¹⁶⁾ תיבות אליל הרוג תחרנו סתרות בכ"י I. — ¹⁷⁾ בכ"י I: ולא. — ¹⁸⁾ מלבים א, זח. כה. — ¹⁹⁾ דיאלא ד, יא. כ.

מקום שכינה וכוהנים בעבודתם ולויים בדורכיהם וישראל במעמדם:
 27. והלי אשר בשעריך לא תזובנו. אלא תשמחו עמד
 ותיטיב לך¹⁾ ולך: 28. מקצתה שלוש שנים. שנת מעשר ענין:
 טו. 2. כי קרא שמיטה ליל²⁾. כלומר כי דגון ונין שmittah
 כמו³⁾ מקראי קרש³⁾, קרא עלי מוען⁴⁾. קראו צום. כלם לשון ומין:
 4. אפס כי לא יהיה לך אבינו. אם תשפט. הקץ ישלם לך:
 5. אם שמע תשמענו⁵⁾ ותעבטת. תחק משכינום בעל כורחם
 על הלוואתך⁶⁾: 8. כי פתחתפתח את ידך. אלא: 9. השמר
 כמו⁷⁾ דבר בליעל צוק בו. שפרטנו לך: 11. כי לא ייחל אבינו
 מקרב הארץ. 8. כי אדם אין צרי בארץ אשר עשה טוב ולא
 יחתא: 12. אחיך העברי. בנינוthon: או העבריה. שמברה אביה
 בקענותה לאמה וונגעו שיש שניים לשmittah קודם הבאתה טמים⁸⁾:
 15. כי עבד היה והציאך ברכוש נול: 17. ואף לאמתך תעשה
 כן. להעניקה: 18. לא יקשה בעיניך בששלחו חפשי מעמך
 بما אתה נתן לו משנה כפילות⁹⁾ שבר שכיר בעבודת ש
 שניים שעבד אותך שאהה מנוק לו מעיך ומירך ומיקך מלבד
 שכירות של קניין שיש שניים שקיתו אותו. שהרי למען בן יברכך יי'י
 בכל אשר תעשה. והר' פירוש פמק והדונמת¹⁰⁾ ולא ירע לבך
 בהתקך לו וכן¹¹⁾ תרע עינה באש חיקת ובבירה מות לאחד מהם.
 כי רוע העין וקשיות הלב מדבר על נתינה ממון לאחרים. ואשר¹²⁾
 הורנו לפרש לא יקשה בעיניך על מה שאתה משלחו חפשי לסתך
 שיש שהרי ורבה עבדך שיש שנים כלומי יותר משאר שכוריהם.

הושבתי את בני ישראל:
 1) ט רابت. — 2) ישעה ט, ד. — 3) ישעה כא, טו. ובשדי כי': כמנה
 שכיר. וטוטות כופר הדא. — 4) בישעה ט, ד. וככיו II בטוטות: ופירושו
 כשי שכיר שכיר. ובשדי כי' בא אחריו כן בטוטות: שניים שכיר שהיא שנה
 מוצמצמת. — 5) וילרא כו. — 6) שם. — 7) בכ' II שמו התויכה: כבר
 פורשטי אש אותו. וכפלו קצה ההיכרות הטעאה את הכותב. —
 8) בפרק הראינו בראשי ולא כדורי רשותה טרכין ח, שהבא רשי'
 בשם דבר אחר. — 9) בספרי ובפחים דף ע'יב. — 10) וילרא בג'לה. —
 11) בפרק כת, לט. — 12) בפרק שמלאות לפורת בא (מקצתה רשותה
 פרשה 1) שהבא כא רשי'. — 13) תבת שבת הדרה בכ' I. — 14) וילרא
 גב, ג'. — 15) במשי כי': רוח. ונראה שהויה בתוב כוח בכתיבת יתרה, ולא הבין
 הכותב. וודים דברי ררושתכם: כדי כת דרי. ש הדרה 16. — 16) בספר
 תשובות דומש על מהם בחזרו 86 בדף 18. — 17) ואתה תשובת דונש על
 דברי מומם במחברת מס II דף 118. — 18) בבאorder הרויז כתוב דונש
 בספר תשובות דף 19: ורמות מכתך לך אל' מס ולדמות מסת זיך אל' מס
 הוא חמס ומי וכמו כן מכתך לך לא נוכל לדמותו אל' [בראשית מט, ט] וידי
 מתוינם מסת. — 19) וילרא גנ, מ. ושם המנא פירושו.

1) ט רابت. — 2) וחתיב לך. — 3) איכה א, טו. — 4) ירמיה
 לו, ט. — 5) נואה שרצת לחתת טעם לבני הפעיל אשר בתיבות והענכתה (ענין)
 רשי'). וכחוב שנבן לדברך, כי הלהו ווון את הענכת והמלחה מבירוחו לחוו
 ואכ' המלה מסביב פעולות נתנית הענכת. — 6) הפק סדר הכותב כדי לפרש
 בדרך במקומות ריבם. עין ר' RSBM דף 90 הערכה. 6. אבל בכ' I הנוסח:
 השמר לך פן הדיה דבר עם לבך בליעל כלומר דבר שדווא של רשע. —
 7) תהילים מא, ט. ושם כתוב רשי': כל הרשותה טפשא צקו ושהפכו בקביו. —
 8) השתמש בדברי המקרא קלה ו, ב. וperm' טל אשר כתוב רשי' לפסק ד'. —
 9) כל זה עד הלהבה שהבא רשי'. וחובת לשmittah בכ' I נשחתת במקומות
 למיכירתה. ובכ' II איננה. — 10) בכ' I: ובפלוות. אבל בכ' II: שדי. והוא
 פירושו של משה בכתבוב וה' אין צוק לויין. — 11) בכ' II: שדי. והוא
 שיבוש. — 12) בפסק י. — 13) כה, ג. — 14) בכ' I: וכאשר.

שפטים ושטרים.

18. ושטרים. השפטים מצוים לשטרים [לדרות] המרכיבים בדברי השפטים: 21. אצל מובח. כי שם היו רגילים לעשות בדרכם בדרון¹⁾ ואת האשרה אשר עלוי תברת. ²⁾ מכיר בינם מובחחים ואשרידים. על³⁾ ען רענן: לא תעט לך אשרה וכל ען. שם אילן, שלא יבואו לעובדו במנוגה הנזום: 22. ולא הרים לך מצבה. לשמים, להקטיר בשעת איסור הבמות. מאחר שהיה לך מובהק כבש לאחר יורשה בדרכך⁴⁾ לא העשן בכל מקום, וכדרכך בדרכיו הימים⁵⁾ אך הבמות לא סרו, ומפרש שם לא היו מקטירים כי אם ליעו⁶⁾: 23. אשר לא צוית: לעבדם⁷⁾: 8. בין דין לדם. לטע פשטו בין רציחה לרציחה, בין שונן למoid⁸⁾: בין דין לדין. דיני מיניות: נגע. נגע צרעת: 15. איש נכרי. להלחם מלחמותיכם: אשר לא אחיך הוא. כי יסתוכם לשבוד עז: 18. משנה התורה. וקוני פורשו בדרכיו הימים⁹⁾ שני ספרי התורה. ותרגומו פתשנן. ואני מנורת¹⁰⁾ ושננותם¹¹⁾:

יח. 6. וכי יבא הלוי. כהן שאינו מאורה משמרה שעוברת היום בירושלים בעוריה: 8. בלבד ממכרו על האבות. לפי הפשט כמו¹²⁾ איש מאות מכרו, אם יש לו שם¹³⁾ קרוב מאבונו שיתן לו קרבנו לעשותו הוא. יש לו רשות להקריבו אף שאינו משמרה

¹⁾ ספר שופטים ו, כה. — ²⁾ ירמיה ז, ב. — ³⁾ בכ"י: כל, — ⁴⁾ יב, ח. — ⁵⁾ רה"י ב, ב, לג. — ⁶⁾ נראה שביוון אל דה"י ב, לג, י. ודעתו כי המקרא היה יכיה שהבמות היו לובוח לישׁ ואפק על פ' כן נאמרו. — ⁷⁾ כתניות השבעות בימים הקדומים לפני דברי יוספוס אנטוןיא בפרשנות בא לפסוק ומושב בני ישואל ובמנילה דף ט עב. וכן פרש רשי. — ⁸⁾ ולא כדרש ר' אוושה בנו ר' דף יט ע"א ודרש פדריא. וש נם רשי. — ⁹⁾ נראה שלעתו סוף הפסוק ידבר בשאר צבא אשר יתנו עליהם שכבר אמר שומך היה על פ' בכ"א (אשר יבחר י"י אל הרק ב) ומקרב אליום. — ¹⁰⁾ נראה טziel: כדבריו חכמים. כי השערתי בספר RSBM דף 68 העלה. 2. וכן באמת דבריו כי אכן כפירוש תיבת משנה בסנהדרין זף כב ע"א. — ¹¹⁾ גן. — ¹²⁾ אמר זאת לניד ביאר תרומות והבפרוש רשי. — ¹³⁾ מלכים ב, ב, ג. — ¹⁴⁾ בכ"י היה כתוב: שם, ונמחקה היין. ותיבת שם ריל במקשרות אשר בירושלים.

וזו): 11. וחבר חבר. הנגון בחיזיק²⁾. כמו³⁾ בחרב⁴⁾ תאכל החרב, וזה מוכchio⁵⁾ חבר חברים מוחכם. כמו מן מלך מלכים. כמו מן עבד עבדים. כן יאמר מן חבר חברים. ואילו זה חבר טumo בכבה⁶⁾ כמו⁷⁾ חבר אני לכל אשר יראה לך גדר בפתח וועל שטעם ממשה, היה לו לומר⁸⁾ חבר חברים [כמו מן יראך⁹⁾] רכו גלו¹⁰⁾ חברים מקשניים לקולך. ובחייבת¹¹⁾ מזאתו אחות אחורי בן בספרי ספדי כרכרי: 12. מורייש אותם. כי אין חושים לדרוש את הקב"ה ואת נבי האמת¹⁰⁾, כי כומכיס¹¹⁾ על חונכויותיהם המגדים להם ברוח הטומאה: 13. תמים תהיה וג'. וממנו תדרוש ולא מן המתים. ולפי כי מנסה הקב"ה בס' את ישראל נתן כח ברוח הטומאה לוניך על פי השיעורים¹²⁾: 14. נביא מקרבך מהאחד במוני שיצוח לך מוצאות שבתירה ולא בכavia וחולם חלום שיאמר לך לעבור עז. ומה שכת¹³⁾ ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, הרי פירושו כמו שמספרש אשר ידעו י"י פנים אל פנים, אבל להאמין להקב"ה ידא כמותו¹⁴⁾ ולדבר אמת מאותו ולא כנביא הנוטן לישראל¹⁵⁾ אותן ומופת לעבור עז: 22. ולא יהיה הדבר ולא יבא. וכן שאין תשובה ומעשים שניהם הקב"ה בשביבם¹⁶⁾. הרי חקיקה חפילה והועלה לו¹⁷⁾, ונינה¹⁸⁾ כי שבו מדורכם הרעה: יט. 5. ונשל הבROL. הוא הנרון שקרי ברול. בדרכ¹⁹⁾ אם קרה הברול. שישליך הנרון חתיכת בקעת מון העז שהוא מבקע²⁰⁾.

¹⁾ שלא כדרש חכמים בסוכה דף י"א ובספריו. גם ממהם במחברת כר IX חברו עם (יזוקאל טו, ג) מכרחיך. (בראשית מט, ה) מכרחיך (מליכים ב' יב, ג) מכרחיך. — ²⁾ בפיג'ין כ"י נופך אמן: כי שם דבר ווא ובשביל האתתתא נהפרק למלך. וחותם בראשי ויבוט: טמ". — ³⁾ ירמיה כא, ג. — ⁴⁾ שמואל ב' יא, כה. — ⁵⁾ תהלים נח, ג. וביב': וביב': היה לו לומר וחבר חברה. — ⁶⁾ ולא חבר חברים מוחכם ככתלים נח, ג. וביב': היה לו לומר וחבר חברה. ונוספה י"י בטוטות בראש חבר כולם על טורה⁵⁾ ובסוף תבכת חבר נשפט קו הקצירות: חבר. ובaille רבתות בכבי' היה הראיי בספרי RSBM בדף 86 בהערה 1, 1. — ⁸⁾ בראשית לב, כו. — ⁹⁾ שיר השירים ח, ג. — ¹⁰⁾ בכ"י: הויסף קורא אחד ייו' בן א' ובין מ' של תיבת האמת להוותה האמת, והמדפס דראשון חשב לתיקן וודפס: המנתה. — ¹¹⁾ בכ"י: סמלים. — ¹²⁾ ט' דבריו י"ד ולשונות לב, ד. — ¹³⁾ לד, י. — ¹⁴⁾ כמו משה. וככ"י: יהא כמוך. — ¹⁵⁾ בכ"י: הנוטן לישראל הדעת. — ¹⁶⁾ בנובאות פורענות. — ¹⁷⁾ מלכים ב', ג, א–ג; ישעה לח, א–ה. — ¹⁸⁾ יהוה, ג, ג. — ¹⁹⁾ קהלה, י, י. — ²⁰⁾ בדרכו רבי' במכות דף ו עב' ולא בחכמים והבאים רשי.

ci וְהִוָּדָא שֶׁוּגַן הוֹא: 6. פָּנִים יַרְדֵּת וְשֶׁלֶשֶׁת פָּנִים יַרְדֵּת³: 8. וְאַם יַרְחִיב. לְתַתְּ לְךָ כָּל הַעֲשָׂרֶת זָמָנִים שָׁעִינָנוּ לְאַבְרָהָם בֵּין הַבָּתָרִים²: 14. לֹא תִסְגֵּן. בַּמוֹ³ נָסָנוּ אַחֲרָיו. מִמְשִׁיךְ אֶת הַמֶּצֶר אַחֲרָיו לְהַחֲזִיק אֶת שְׁדוֹן מִכְמֻתָּה שָׁוֹכְבָּן אַוְתָּה רָאשָׁוֹנִים:

ב. 5. יַלְךְ וַיַּשְׁובֵ לְכִיתָוּ אִם יַרְךְ לְכִבוּ וַיַּרְאֵן מוֹת בַּמְלָחָמָה וְנוּ, שִׁשְׁ נוֹתֵן אֶל לְבָבוֹ כַּשְׁהַלֵּךְ לְמִלְחָמָה וְדוֹגָא שָׁמָא אֵין לִי מַלְךְ לְחַנְקָא אֶת בֵּיתִי אוּ אֶת כְּרָמִי וְלִכְרָקָנָה גַּרְגָּלָם מַולְלָה עַתָּה בַּמְלָחָמָה וְמַתְחָקָן [בְּךָ] יַרְאֵ לְמוֹת. וְשֶׁלֶשֶׁת מַעֲשִׂים חַוִּירָה⁴ בֵּית וְאִשָּׁה וְכָרְמָם⁵. וְלַבְּסָוף כָּל הַדְּבָרִים⁶ מֵיָּהִישׁ חֹורָא וְרָקָה לְלָבָב, בֵּין כָּאַלְוָ שָׁאָמָרָנוּ בֵּין בְּדָבָרִים אַחֲרִים. וּמָן בְּקָהָלָת מַוְתָּה שֶׁלֶשֶׁת בְּרִיכָם וְחוֹזֶר וּבְלָלָל⁷. מָה וְתָרֵן לְאַדְמָן, דְלָא נָרוּעַ הוֹא⁸ מַכְלָל, שְׁהִרְיָה דָרְהַ הַלְּקָרְבָּן וְרוֹר אֶתְרָבָא שָׁאַן דְּבָנִים בְּדָמָת אַבָּות, וְאַן וְהַזְּבָרָן, אַבְלָה⁹ הָאָרָץ לְעוֹלָם עוֹמְדָת כָּמוּ בְשַׁתְּ יָמִי בַּרְאִשְׁתָּה, וּמָן הַשְּׁמֵשׁ¹⁰, [וּמָן הַנְּחַלְּמִים¹¹] וְחוֹזֶר וּבְלָל¹²] כָּל הַדְּבָרִים גַּעֲשָׂים, כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם כָּךְ הָם כָּלִים כִּמְשֻׁשָׂת יְמִי בַּרְאִשְׁתָּה. אַבְלָה טֹרֶח וְיִנְعָה הוּא לְחַוִּיכָר כּוֹלָם, וְלֹא וְכָל אִישׁ לְרַבְרָב וְלֹא תְמַלָּא¹³ אַוְן מְשֻׁמּוֹ אִם יִסְפְּרוּ לוּ, אַלְאָ וְהַדְּבָלָל¹⁴ אַין כָּל חָדְשׁ וְלִכְלָלִים יִשְׁ וְכָרְזָן, אַבְלָה¹⁵ אַין וְכָרְזָן לְרָאשָׁוֹנִים, שָׁאַן דְּלָלָדְרָד וּמָה לְמַולְדָה: 16. לֹא תְחִיה כָּל נִשְׁמָה, כַּשְׁתָּבָא לְהַלְחָם עַלְיהֶם לְאַתְקָרָא לְהָם לְשָׁלוּם כָּמוּ שְׁפָרְשָׁתִי לְךָ בְּשַׁאֲר אֹמוֹת¹⁶). אַבְלָה אִבְּאוּ אַלְךְ מְדֻעָתָם לְהַזְוֵת עַבְדִּיקָד קְדוּם שְׁתַלְךְ עַלְיהֶם כָּמוּ גַּגְבָּנוּם יִכְלָא אַתָּה לְהַחֲזִיקָם: 19. כִּי תְצַוֵּר אֶל עִיר יִמְים רַבִּים וְתַצְטַרְךָ לְחַתְּחָקָא אִילָנוֹת לְכָבָוט כְּרִים דִּיק וְסַולְלוֹת: כִּי מִמְנוּ תְּאַכְלָה שְׁהִרְיָה צְרִיכָים לְךָ לְמַאְבָל לְאַחֲר שְׁתְּרַבְּטוֹשׁ הָעִיר וְתַהְיָה שְׁלָךְ: וְאַתָּה לֹא תְכַרְתָּ. אַתָּה עַז מְאַכְלָ שָׁאַעַט חֹוק וּמְבָצָר לְאַנְשֵׁי הָעִיר כְּנֻן הַרְחֹוקִים, אַוְתָּם לֹא תְכַרְתָּ: כִּי הָאָדָם עַז הַשְּׁדָה לְבָא

כִּי תְצַא.

13. וְהַמִּירָה אֶת שְׁמַלְתָּה שְׁבִיתָה. כִּי לְנוּוֹלה¹): 14. לֹא תַּתְּעִמָּר. סְחוּרָה אָדָם הַמְּכוֹר נִפְלֵבָה בּוּ לְשׁוֹן וְהָ. וּמָן לְמִנְיָנוֹ²) וְהַתְּעִמָּר בּוּ וְמִכְרוֹ: אָשָׁר עֲנִיתָה. בִּיאַת נִישְׁוָאָן לְפִי הַפְּשָׁטָה³): 17. כִּי תַּאֲתִה הַכְּבָכָר. אַלְאָ: כִּי הָאָרָא רְאִישָׁת אָנוֹנוֹ. כִּי הָאָרָא לַרְשָׁשָׁת רְאִישָׁת מְנוֹנוֹ. כַּמוֹ⁴ מְצָאתִי אָנוּ לְנָ. ⁵ יְזִידִי תְּשִׁבְנָה אָנוֹנוֹ: 18. מְוֹרָה. מְקַתְּרָה מְלָשָׁן⁶ מְרָה מְרוֹתָה: זָוָל וְסָוָבָא. בְּדָכְתִּי⁷ אַל תְּהִוָּה בְּסָכָא יְזִין בְּוּלִיל בְּשָׁר לְמוֹ: 23. כִּי קְלָתָה אַלְהִים תָּלוּי.

¹) מְלָכִים ב. סְדָה י. וְעוֹד. — ²) רַבְבָּר מִשְׁהָ מְקוֹצֵי הַבָּא בְּסֶמֶן לְאַוְין סִימָן רְכִ'תָּת אֶת פִּרְשָׁשִׁים הַזָּהָר. וּמָן חַוָּא הַפְּרוֹשָׁה בְּשִׁינוֹ לְשׁוֹן קַצְתָּה בְּפָמָנָה רָאָה רַף⁸ סָא עַא בְּשָׁם רְבִינוֹ שְׁמָוֹאָל וְמִכְנָה תְּיוֹהָה דָרְהַ פָּנִים שְׁבָבָם, וְתוּמָם שְׁמָ בְּדָעָת וְקִים הַשְּׁתָמָנוּ בּוּ וְלָא הַמְּכִירָה שְׁמָ רְבִינוֹ שְׁמָ רְשִׁבָּם. RSBM דָרְךָ 25 בְּהַתְּרִיהָ. — ³ כְּה, נְבָ. וְלֹא כְּבִי רְשִׁי. — ⁴ רַיִל כִּי פְּסָוק וְפְּסָוק חַמְשָׁבָע עַל פְּסָוק הַיְהָ אַפְּ עַל 'שְׁבָא דְּבָרִים בְּגִיטִּים. — ⁵ נְמִפְּרִיר וְרְשִׁי. — ⁶ כְּרָב. — ⁷ וְלֹא בְּעִילָה בְּעַלְמָא כְּפָדָשׁ סְפָרִי. — ⁸ קְשָׁע יְבָ, ט. — ⁹ אַוְבָּב כ. י. וְבְכִי תְּשִׁבְנָה. — ¹⁰ אַבָּה א. ב. — ¹¹ מְשִׁלְבָב. וּבְכִי:

כְּסָבָא... כְּוּלָלָן.

¹) רַי שְׁפָסָוק וְיַיְוָ לא יַמְבָב רַק לְפָסָוק הַשְּׁלָפְסָיו לְבָרוּ אֶלְאָלָל כָּל הַגְּנָאָמָר בְּפָסָוק נִתְבִּיחָת יְשַׁלְּשָׁק הַהְלָאָת וְהַמְּרַפְּסָיטָם לֹא הַכְּבִינָו וְשִׁינְיו. ט. דָרְךָ 39 RSBM. ²) בְּיַאֲשִׁיחָת טְוַי, יְמִינָה. — ³ שְׁעָתָה מִבְּיָוָן, יְמִינָה לְהָ, כְּבָ. — ⁴ ש. דָרְךָ RSBM דָרְךָ 88. ⁵ בְּפָסָוק א. ד. — ⁶ בְּפָסָוק ח. י. — ⁷ קְתַלָּת א. ג. — ⁸ רַיִל דָאָרָם. — ⁹ קְתַלָּת א. ד. — ¹⁰ שֵׁם א. ה. — ¹¹ כָּן נְאָה לִי לְהַחְמָה מִקְהָלָת א. ו. כְּדִי לְהַשְׁלִימָה מִנְיָן שְׁלָשָׁת הַדְּבָרִים. וּמָן נְמִזָּא בְּפָרְשָׁה קְתַלָּת א. ו. המִזְחָמָה לְרַשְׁבָּם. — ¹² קְתַלָּת א. ח. — ¹³ בְּכִי בְּטָעוֹת: תּוֹכָל. — ¹⁴ קְתַלָּת א. ט. — ¹⁵ שֵׁם א. יְא. — ¹⁶ בְּפָסָוק י. .

כשהוא נבי אדם את התלווי רגילן לקלל את הדיינין או קרובים של הרונג או שאר בני אדם לפי שפעמים על עכירה מועטת הוא נהרג כמו מקשש והקב"ה אמר⁽²⁾ [אליהם] לא תקלל, לפי שנרילין בני אדם לקללם⁽³⁾ ולכך לא חלין נבלתו אלא קבר תקברנו [בבום ההוא]. ושור טעם אחר בדברן⁽⁴⁾ שלא תטמא את אדמתך.

שם [לא]⁽⁴⁾ היה נCKER יטמא בו נגע או מהיל: כב 5. לא יהיה כלוי נבר על אשה. ללבת בין האנשים ולונות⁽⁵⁾: 6. כי יקרא. יודמן על ידי מקרחה: לא תחק האם על הבני. לפי דרך ארץ ולחותה המיןין כבר פירשתי בלא חבשל בידי בחלב amo⁽⁶⁾ וכן באותו ואת בנו⁽⁷⁾ שודמה לאוכרות⁽⁸⁾ ורעותות לחתת ולשוחות ולבשל ולאכל אם ובאים יהוד: 8. מעקה. אין לו חבר בתורה. כמו מנורת מעשה מראה הו, אבל⁽⁹⁾ עקת רשות. תעיק העגלת⁽¹⁰⁾ משיק תחתיים מנורות שב קם הם: 9. תקרש. תאסר בקדושים⁽¹¹⁾: 12. נידלים. צצית צריך שידה גrole וקלע⁽¹²⁾: 15. את בתולין. לפי הפשטה דם בתולים שעל השמלה⁽¹³⁾: 21. לונות בית אביה. שיש עדים שעונתה אחר שותתקשה: 27. צעקה הנערת.ema

שما צעקה:
כג 1. לא יקח איש את אשת אביו. הוכפל כאן למර שגהלד ממנה הרי הוא בלא יבא ממוד⁽¹⁴⁾: 2. פצעך דכא גוון. מיי סרים ומפרשים ביבמות⁽¹⁵⁾: 13. ויר תהיה לך. כתרגומו: על אונייך. עם שאר כליך: 15. מטהליך. שם ארון שבו תורה היה יצא עליהם למלחמה בדרכך⁽¹⁶⁾ וכלי המקדש וחיציותה התרועה בידך: 18. קדרה. זונה, פנואה מנאתת: קדר. בא על פניות בלא כהותה וקידושין ולא מיזחתת לו בפלשיטים⁽¹⁷⁾: 20. לא תשיך. לפי הפשטה במלה מרבר⁽¹⁸⁾:

⁽¹⁾ במדבר יב, יד. — ⁽²⁾ במדבר יב, טו. — ⁽³⁾ דברי רשי מספרי ובימ דף קד ע"ב. — ⁽⁴⁾ הווש ד. ת. ושם כתוב נפסו. ובאמת ציר שם פרוש. — ⁽⁵⁾ בכ"י: עמו. — ⁽⁶⁾ מלכים ב' יד, י. — ⁽⁷⁾ שמוטה ב. ה. — ⁽⁸⁾ חזקאל י. ח. וירימה לא, כא: אבות אכלו בסר ושי בנים תקירה. — ⁽⁹⁾ בכ"י בטעות: אבוי. — ⁽¹⁰⁾ וא כדרש ספרי יובמו דף כד ע"א וש' דברי רבא שם. — ⁽¹¹⁾ רות ד. — ⁽¹²⁾ כרעת לי שאמור קיון בכליו של מקה ונרביה יהודה דברירתא שאמר גואל נתן לבוש ולא כרב ולא כתיק. והכל בכבא מציא דף מו ע"א. ומי RSBM דף 126 במקומ התורה 2. — ⁽¹³⁾ הוא משקל זוקן כסף צrhoת בימים הרם הנגיד Mark וידי משקל שמנה אינקיות (Unzen) עין ספר Zur Geschichte של החכם דרוויל צוקני בדף 543. — ⁽¹⁴⁾ בכ"י: בחתיכת. — ⁽¹⁵⁾ במדבר גנ, טו. — ⁽¹⁶⁾ במדבר גנ, טו.

⁽¹⁾ שמוטה בכ. כי. ושי שם פירושו הממכים לפירושו כאן. — ⁽²⁾ ר שמיאל דוד ליצאתו במשהו וביבאוו ל תורה היוטב להסבור את פירוש רשיטם דזה. — ⁽³⁾ נראה לי שנשפטו בדבריהם דאליה שם כשייר שורה בכ"י. ואיל כלול עלה יפה. ובעל קרן שמאל הניה ולא תטמא במקומות שלא תטמא ותהיינה התיבות ציון מרביה המקרא לדיבור אחר. ואילם תהיה לפיו סטריה קצת בין שמי המאים ואין מלין בינויהם. — ⁽⁴⁾ היטיב להספיק בעל קרן שמאל. — ⁽⁵⁾ כפיריש רשי מספר ונייר דף נט ט"א. — ⁽⁶⁾ לשמות גנ, ט. — ⁽⁷⁾ ליקרא כב, כה. — ⁽⁸⁾ בכ"י: אכורייה. — ⁽⁹⁾ תחליט מה, ד. — ⁽¹⁰⁾ עמוס ב. יג. — ⁽¹¹⁾ שם. — ⁽¹²⁾ בכ"י בקדושים. — ⁽¹³⁾ וב' פרש ר' אכ'ג. — ⁽¹⁴⁾ בכ' אליעזר בן שמעק בבחותות דף מו ט"א ובספר. — ⁽¹⁵⁾ קוצר דברי רשי. — ⁽¹⁶⁾ דף ט"א טיב. — ⁽¹⁷⁾ במדבר לא, ה. — ⁽¹⁸⁾ בכ"י: בפלשיטים. — ⁽¹⁹⁾ ולא כפירוש רשי וספריו ובבא מציא דף טה טב.

כח. 6. כי נפש הוא חובל. בתורומו: 8. השמר בנגע הצרעת לשרמר מאר ולעשות שאפילו הוא מלך בשועה לא יכבדו אלא ימנירו וישלחו ובודד ישכ כל אשר ירוו אתכם [ונין]. שהרי תוכור את אשר [עשה] יי' אלהיך למורים שאעיפ' שהעת ימים נביאה ואחות משה לא חלון לה כבוד אלא⁽¹⁾ תמן שבעת ימים בדרך בצתתכם מצרים, שאעיפ' שהוו טורדים ללבת⁽²⁾ העם לא נסע עד האסף מרים. וכל שכן שאר בני אדם: 12. לא תשכ卜 בעבותו. לא תשכ卜 ועבטו אצלך⁽³⁾: 15. ואללו הוא נושא את נפשו. מהתאה נפשו כדי לאכול שכרו. וכמהוה⁽⁴⁾ חמאת עמי⁽⁵⁾ יאכלו ואל עונם ישאו נפשם. מהראום הבהרים לאכול חמאת שיביאו על עיניכם: 16. ובנים לא המת כתוב [ו] לא יומתו ונ. אבל הקביה⁽⁶⁾ ואת בני הרים לא המת כתוב [ו] לא יומתו ונ. אבל הקביה⁽⁷⁾ פוך ען אבות על בניים. כשהוא מעשה אבותיהם בידיהם. וכבדת⁽⁸⁾ אבות יאכלו בומר ושיני [ה]בניהם תקינה. לאבד נחלת אבות. אבל לא על ידי בית דין:

כח. 6. יקום הבן על שם אחיו⁽⁹⁾ לפי הפשטה⁽¹⁰⁾: 9. וחילצה נעלנו. לנוקות מטענו ירושת אחיו המת כמו שמעינו בבעש⁽¹¹⁾. דרך אחד נдол ואחר קטן לرمות בו בני אדם שכשוסקל שני חזאי וקוקים. וקוקים ביהר הרי הוא ווקק מצומצם בחורבה⁽¹²⁾ אהת ישעה שלא יוכל לרמות: 15. שלימה וצדק. חתיכת אהת ומכוון ושירות: 18. אשר קרדך בדרך. לשון מקרתת כמו מן עשה⁽¹³⁾ עשה ויבנוך. וכן מון⁽¹⁴⁾ אקרה כה. קרדך:

⁽¹⁾ במדבר יב, יד. — ⁽²⁾ במדבר יב, טו. — ⁽³⁾ דברי רשי מספרי ובימ דף קד ע"ב. — ⁽⁴⁾ הווש ד. ת. ושם כתוב נפסו. ובאמת ציר שם פרוש. — ⁽⁵⁾ בכ"י: עמו. — ⁽⁶⁾ מלכים ב' יד, י. — ⁽⁷⁾ שמוטה ב. ה. — ⁽⁸⁾ חזקאל י. ח. וירימה לא, כא: אבות אכלו בסר ושי בנים תקירה. — ⁽⁹⁾ בכ"י בטעות: אבוי. — ⁽¹⁰⁾ וא כדרש ספרי יובמו דף כד ע"א וש' דברי רבא שם. — ⁽¹¹⁾ רות ד. — ⁽¹²⁾ כרעת לי שאמור קיון בכליו של מקה ונרביה יהודה דברירתא שאמר גואל נתן לבוש ולא כרב ולא כתיק. והכל בכבא מציא דף מו ע"א. ומי RSBM דף 126 במקומ התורה 2. — ⁽¹³⁾ הוא משקל זוקן כסף צrhoת בימים הרם הנגיד Mark וידי משקל שמנה אינקיות (Unzen) עין ספר Zur Geschichte של החכם דרוויל צוקני בדף 543. — ⁽¹⁴⁾ בכ"י: בחתיכת. — ⁽¹⁵⁾ במדבר גנ, טו. — ⁽¹⁶⁾ במדבר גנ, טו.

כ' ח' בא.

כו. 5 ארמי אובד אב. אבי אברם ארמי היה, אובד וולח מארץ ארם. ברכתי¹⁾ לך מארץ וכרכת²⁾ יוון כאשר התעוotti אלהם מבית אבי. לשון אובד ותועה אחד הם באמ³⁾ הנלה ברכת⁴⁾ העתוי כשה אובד בקש עברך,⁵⁾ צאן אוכנותם היו עמי רועיהם התעוotti. ככל מרاع נכירה באו אבותינו לאירוע הזהות נתנה הקב"ה לנו⁶⁾ ועתה הנה הבהתי את ראשית פרוי האדמה אשר נתחה לי⁷⁾ כי לא על ידי עשותה ואת⁸⁾ כי אם בחשך וכיתוי בה. וכוסור הוות הוכיה יושע לישראל⁹⁾ בעבר הגדיר ישבו אבותיכם מועלם תרח (נו). עד שהבאותים ממש ונתחי להם ארץ כנען¹⁰⁾: ונו נתן לך¹¹⁾ ושמחה בתנאה לפיו שהוא טף דבר הלמיד קב"ע, אבל לך מהוחר¹²⁾ לשלפמי¹³⁾: 12. שנות המשער. משער עני: 13. ואמרת לפני יי' אלהיך. כד צוה הקב"ה כד שלא יאחר¹⁴⁾ אדם לעכבר משערתו לשקר לפני הקב"ה¹⁵⁾: 14. לא אבלתתי אני. כמו¹⁶⁾ ידיו תשבנה אונה ממון שנול,¹⁷⁾ מצאתי אני לי, לפפי פשוט¹⁸⁾: 17. את יי' האמרה היום, אתה הוקחתה שאמר הקב"ה ונתרצת להיות לך לאלהים. כי הדרבר תלי בו לעשות הוא אלהיך ווישער מתוך שקבלת מצורנו, וגם הוא האמירך, הפעילך שאמרת ונתרצת שתזהה לו לעם, לפי שעשה נסיט

¹⁾ בראשית יב, א. — ²⁾ בראשית כ, י. — ³⁾ בכ"י בטעות: באדרם, — ⁴⁾ מhalbim k't, מעו. — ⁵⁾ ירמיה ג, ה. — ⁶⁾ בפסוק י. — ⁷⁾ כן ציריך להיות לפדי דברי המקרא ודברי רשבים הבאים איז'יך, ובכ"י לנו. — ⁸⁾ לא בכחו עשתה האarma התכובאה הזאת. — ⁹⁾ החושך כד, ב. — ¹⁰⁾ רצחה לממר נד פסק ג' בהושע שם. — ¹¹⁾ בכ"י נתן לך ארץ בגין בחפהך סדר ודבריך. עין ספרי RSBM רף 35 הדשה 6. — ¹²⁾ בכ"י מהחובר שרי פעמים. — ¹³⁾ לפסוק יא דשרי על שם הבדול הנגידו שבין לך שבפסוק יא, מעל אורות תיבת לשלבני שהשתמט בז רשב"ם כאן, כדרכו עין ספרי RSBM דף 157. — ¹⁴⁾ בכ"י: יאמר. — ¹⁵⁾ היהודי שאמר לפני יי' אך מעת היה נהדר שלא שקר ביזידיו אדים רע ובליעל, וכל שיש בו יאות יי' אך מעת היה נהדר שלא שקר ביזידיו בהשוותו משערתו בידיו, וקורובים לויה דברי המשנה במעשך שני ה, י. ב: „לא אבלתוי באני ממענו, הא אם אבלי באינוי איני יכול להתוודת. ולא ענרתוי ממענו בטמא, הא אם הפרישו בתמואה אינו יכול להתוודת.“. — ¹⁶⁾ אויב, ב, י. ובכ"י בטשות: תשובנה. — ¹⁷⁾ החושך ביב, ט. — ¹⁸⁾ הוא מפרש לא אבלתוי בעשרי וכברכת כל טוב מן המשער היה שהוא משער עני ווור ויתום, וסר בה מרדך דרש ההלכה שבמשנה (משער שני ה, ב) ובසפריו ושהבא רשי".

ונגורות עד שטרכית להזות לו לעם. האמרת פאשידרא¹⁾ בלען:

כו. 8 וכחתת על האבניים את כל דברי ונו. שכשנשבעו ערתה בדור נוריום ודור עיבר היהת תורה לפניהם כתובה ונשבעו שיקיימוה: 12. אלה יעדמו לבירד ונו. לפי הפשטה דומה שאלו עניין אמן, אבל הליום הופcin פניהם בשעת ברכה להר נוריום וכשמקלקלים פנים להר עיבר²⁾: 15. ושם בסתר. כל הארוים שנים עשר כניד שנים עשר שבטים וכולם עבידות שרגילים להזות בסתר הם כמו שאפרש בכולם חז³⁾ משנים שותילים להזות פעמים בגלוי ופעמים בסתר, והן ע"ז ומבה רעהו, ולכך פריש בשניותם בסתר⁴⁾. שעל עבירות שבגלו לא באו לקלל, כי בית דין יונשוו על הגלוויות כמו שכתי בסוף כל הקללות⁵⁾ הנתרחות לי אלהו, הוא יקח נקמה מן הנתרחות שהרוי נתקל לו בשם הקב"ה/ אלהו, הוא יקח נקמה מן הנתרחות שהרוי נתקל לו בשם הקב"ה/ אבל הגלוות לנו ולכינו עדר עולם לעשות את כל דברי תורה הזאת, מלכות סקילה שריפה הרוג וחנק, הלא תורה אין כתוב כאן „אורה שוכב עם אשת רעהו“ כי מה לוי⁶⁾ ליכנס בבית אחרים ולא יליז עלי. 7) מקללה אביו במקום בית גודול. אין אחרים רגילן שם. וכן⁸⁾ משיג נבול בונגה והוא עשה, שאם יראה, ימחה בירוי. וכן⁹⁾ משינה עור ומיטה משפט, כל אלו דברי סתר.¹⁰⁾ שכוב עם אשת אביו והו במקום שהוא נדל שם ואין רואה.¹¹⁾ עם כל בהמה אין זה כי אם בסתר. וכן¹²⁾ אחוות. וכן¹³⁾ חתנותו, האם רגילה בית ביתה בטה:¹⁴⁾ 26. אරור אשר לא יקיים. על כל עבירות שבסתור:

כח. 5. טנאנך. שייה מלא פירות: ומשארתך. הוא כל שנותינו בו את זבצק: 8. באסמייך. באצורתיך. שייה מלאים דן תירוש ויזכר ברכת¹⁴⁾ וימלאו אסמייך שבגען: 10. נקר א עלייך. שימלא משאלותיך בחרואתו כי אתם עמו: 20. המהו מה. על די קולות וברה, כמו¹⁵⁾ וורעים יי' בקהל גדור על¹⁶⁾ בלשוטם וירםם: המונעת.

¹⁾ בכ"י: הוא, וכבר היה, בעלן saget und fais dire.

²⁾ סוטה פרק י' משנה ה. — ³⁾ בכ"י: והוא, וכבר היה, בעלן שמו אל. — ⁴⁾ בפסוק הוה ובפסוק כד.

⁵⁾ בט, כב. — ⁶⁾ בכ"י בטעות לך בההלה ו עט ר על די נドル הכתיביה. —

⁷⁾ בפסוק טה. — ⁸⁾ בפסוק י. — ⁹⁾ בפסוק ית. יט. — ¹⁰⁾ בפסוק כ. —

¹¹⁾ בפסוק כא. — ¹²⁾ בפסוק בכ. — ¹³⁾ בפסוק ככ. — ¹⁴⁾ משלוי ג, ג. —

¹⁵⁾ שמו אל י. ו. — ¹⁶⁾ בכ"י: של.

¹⁾ הני גוער לכם את הורע ואלהי את ברוכותיכם: 22. בשהחתת²⁾ וג'. מיינ³⁾ חלאים הם. קדרת ורלקת וחרכור מני חמיות הם: 23. והיו שמייך אשר על ראש נחשת, שלא ירד מטר מן השמיים. אלא⁴⁾ יתן את מטר ארץך אבק ועפר, הרוח בכם שרגיל להטיר מטר, יטטר לך מן השמיים אבק ועפר, כלומר מנובו הרים שהן יבשים מtar ירד אבק ועפר שניקר עיניכם. ומתקך קר⁵⁾ יתנק כי נגף שלא תוכל לזרות והברחה מפי איביך: 24. מטר ארץך. לשון ירידה במז⁶⁾ המטיר על סדרם ועמורה נפרית האש, יטטר על רשיים פחים אש וגפרית: 26. ואין מחריד. אין מבירה העופות מעל הנבלות כי אין⁷⁾ קוברין: 37. ולשנינה. דברו, כמו⁸⁾ ושננתם: 40. יש. מן¹⁰⁾ ושל נוים. וכני¹¹⁾ ימל כצירו מן¹²⁾ ומלהם. וכן¹³⁾ אחריתו בנהש ישך מן¹⁴⁾ נשך הנחש, לשון יפיגל¹⁵⁾: 46. לאות. שהמקל מקלל לשונוא להיות כמווו. ונמ יש לומר שלא עבדתם לחקביה¹⁶⁾: 56. תרע עינה באיש חיקה ובכינה ובכתה הגדיים מתח להם מכל מה שתאכל גם בשיליתה ובכינה אשר תלד בסתרה שלא יודע לפה שתאכלם בחומר כל¹⁷⁾. נם מלאה תרע עינה באיש חיקה ובכינה ובכתה מתח להם: 57. ובשילתה. שליא ממש כמוינו בתלמוד¹⁸⁾ לפי הפשט¹⁹⁾: 59. ונאמנים. ארוכים ומקיים. כמו²⁰⁾ לדור ודור אמנה²¹⁾, ותקעתו יתר במקום [נאמן]: 66. לב רנו. דחול: 67. מי יtan ערָב, לפי הפשט ערָב העתוד לכא²³⁾, שכן דרך החולם: 69. בחורב. רוכחות שבפרשת אם בחקותי, שכחוב בסופו²⁴⁾ ירד משה חבר פני, חבר חורב²⁵⁾:

כט. עד היום (הוה, אף על פי) שראתם מעשי הנדולים²⁶⁾:

אתם נצבים¹⁾.

9. אתם נצבים היום כלכם. כרכתי לעיל²⁾ ויקרא משה אל כל ישראל ונו: 18. למען ספות הרוה. המדי, שמרך שובע הוא חוטא: הצמא. לתהון שאינו רשע כעהה³⁾ להכעס מתוך שובע: כי בשדרירות לבך. אלא כשרירותו: 19. כי או יעשן. לא יאהה מלחה לו אלא או יעשן⁴⁾: 24. על אשר עובו. ולא יאמר⁵⁾ מבלי יכולת⁶⁾ כמו שפרשתי אצל. ואתפלל אל יי' ואומר ג' בפרשנות עקב תשמען⁷⁾: 28. הנסתירות ליי אלהינו. כבר פירשתי אצל הארורים⁸⁾. על הנסתירות⁹⁾ הוא הברכות והקללות, שאין הדבר לענש ביד בית דין, אלא ביד הocabה: לנו ולבינו לעשות דין עונשין על פיUrdom¹⁰⁾:

ל. כי קרוב. אלא:

לא. 19. השירה. סידור דברם קרי שירה: הוואת. פרשת האוינו שמעידה עליהם פרענות למשיברו על המעות ויבינו כי בחטאיהם לעקן:

ה איזינו.

לב. 1. האיזינו השמים להפטע מישראל אם יחתאו כדרכו¹⁰⁾ וער את השמים וג': 2. יערף כמטר. אם תקבלו דברי תוכחותי

¹⁾ נבטים וכל לא נפדו בכ"י אם פרשה אחת היא כנהוג בימים ההם. עיין Ein Compendium der jüdischen Gesetzeskunde ספרי על החינוך והקרה בשם ר' ר' 11 מהרה א. — ²⁾ בפסוק א. — ³⁾ בכ"י: בעיטה. — ⁴⁾ למעלתך, ב, יט כתוב: כל כי שאותו לא מתפרש אלא, ולפיכך הביא עוד חלה התוסוף באן. — ⁵⁾ ט, ב, ה. — ⁶⁾ ט, ב, ה. — ⁷⁾ כו, ט. — ⁸⁾ בכ"י: על הנחות הדתנית. והוא בפ"ט טווח חד. עיין RFBM דף 33 מהרה א. — ⁹⁾ בכ"י היה כתוב הספקין להשלים המשאר לחתכת עדדים הראיו באן. — ¹⁰⁾ א, ג. וכואת כתוב נם למעלתך ד, ב'

¹⁾ מלאיי ב, ב. ג. — ²⁾ בכ"י: השחתת. — ³⁾ בכ"י: מ. — ⁴⁾ פסוק כד, — ⁵⁾ פסוק כה — ⁶⁾ בראשית ט, כד. — ⁷⁾ תהילים א, ג. — ⁸⁾ בכ"י: בטשוח: אם קוביין. — ⁹⁾ ו. ג. — ¹⁰⁾ בכי במו, והמקרא למעלת ז, א. — ¹¹⁾ אויב ח, ט. — ¹²⁾ בראשית ז, יא, יי. — ¹³⁾ משלי גג, לב. — ¹⁴⁾ במרוב כא, ט. — ¹⁵⁾ זכר רשבים בדוריו לענן ימל ונמלחים טים באמות מבני נפלע, אבל الآחרים כלם מבנין הקל וחסרי פא נון. דם. — ¹⁶⁾ הקלותה היז בך לאות לאלים מן שלא נבורם את זי. — ¹⁷⁾ ר' שותבת בסתר שם מוסף על תלר. — ¹⁸⁾ משנה מדה ג, ד. — ¹⁹⁾ ולא כאקלים ורש"י. — ²⁰⁾ חז"ל קש, ג. — ²¹⁾ שערת כב, כ. — ²²⁾ היז חנינ אקלים. — ²³⁾ ולא כפירוש רשי על פ"ט תלמוד סוטה דף מט ע"א. — ²⁴⁾ יקרא כו, מ. ושם המדר: חבר פני בד משה. — ²⁵⁾ ר' שהורב ומי אדר הם, ואם כן מסכים לאות בחרוב באן. וככוי בשעות מהר חורב. — ²⁶⁾ ככוב בפסוק א, ו'

לשם, והקב"ה היה ספק שלחם¹⁾; יסובבנהו במלאכו שומרות. כרכתי²⁾ חונה מלאך יי' סכיב ליראו ווחלצם וכן. ייסד הופיעין³⁾ לנו מלאך סכיב יהנה. והפרשנו בזיהוף ענין⁴⁾ אליו (אלא טויה). כי לפ"ז השפט אין הנען אלא לעמוד ענן לפניו הרים⁵⁾ (ויז') הולך לפניו (יום) בעמוד ענן לנצח הדרך. ועד כי יצרנו נפלו של יסובבנהו: באישון עינו. יצרנו הקב"ה לישראל כמו באשון שומר את העין, הוא הבשר שוכף על העין שקורין פלפיירא⁶⁾. ולפי שמכסה את העין ומוחשיך אותו נקרא אישון וכמוו⁷⁾ שומרני באישון בת עין.⁸⁾ כנוגע בכbatch עני הוא שקורין פרונילא⁹⁾ שרוואן בה: 11. יעיר קנו, מעדתו ומגנו ממקומו, לשאותו על אברתו. כמי¹⁰⁾ העורחות מצפון ויאת,¹¹⁾ הגני מעד עליכם. כשמביאו ממקום למקום קראו אותו לארע ישראלי: 12. יי' בדר. הוא לברדו החזיא מצרים והולך אותם לארע ישראלי: 13. על במותי ארץ. [כמו] במוני ארץ¹²⁾. ארץ ישראל נבואה מכל הארץות¹³⁾: רבי השם רמשים ושמן זיתים שנגידים על הרים: 14. חמאת בקר. דבש המרים ובת החלב. ובשר הרבה להם לאכול: הלב ברום. אלים מדבריות המופטמים במרעה כדכתה¹⁴⁾ ורשה מקיד (וינ') כר נרחב. וכן¹⁵⁾ לבשו כרים הצאן דונמת סוף הפסיק ונעים יעתפו בר, הרים של תבואה לבשו את הצאן, מלאים צאן לרשות בהם. וכן¹⁶⁾ ואיבי יי' לייק כרים, במניעת שדי התבאות שמשתדפין ברגע אחד סמרק לказיר בעוד לילה. כלו בעשן כלו, [כלו] בשוריפת אש ומופן משוחרין. ואני כך ראיתי בקציר¹⁷⁾. כן הרשעים תחולת

ייעלו לכם כמטר: 3. כי שם יי' אקרא, כאשר אכבר לכם נברות שעשה לכם הקב"ה רשותות שגמל לכם גם שוזא צדק במאה) שיעשה לכם, גם אם הכו נודל לאלהינו, היו מודים על האמת: 4. הזר תמים פועלו, שירוה זו לנער דיא²⁾. לפיכך מרבית השרה אדר שיבא לישראל פורענות שהבא עלייכם צדיק וישראל כמו מניין. והם⁵⁾ יושם יישורון (וין) ויטש והולך שהתייב להם⁴⁾ מכמה עניינים. והם⁶⁾ יושם יישורון (וין) ויטש אלה שעזה: 5. שחת לו. שחת ישראל לנצח כדכתה⁶⁾ שיחתק ישראל כי כי בעורך. הוא נרם לעצמו השחתה: לא. כלומר ולא אחר⁷⁾: בניו מומם. מומם הוא בפל לשון של שחת ישראל. בניו של הקב"ה הם עשו מום בעצם. כדכתה⁸⁾ כי מוחתם ברם מום כם: 6. תנמלו ואתה. בתמיה, לעבור אליהם אחרים: קנד. קנה אותך, שפראך מונית עבדים: 7. וכור ימות עולם. בטרכם גולדתם הכנן لكم נחלתכם: 8. בהנהל עליון זום. שנתן להם נחלות: בהפרידו בני אדם. אחר מותה מה וכימי אברם שנתי שם⁹⁾ שם נפרד אוי הנינים (וין) איש ללשונו, ושם תמצא שהציב נבולות עמים. בני כנען שנים עשר בוגר מספר בני יעקב שהיו שנים עשר, שתמגנא כנען וייא בניו שנים עשר¹⁰⁾ וכתי שם¹¹⁾ ויהי גובל הכנעני מצידון וכו', לפי שכל אליו הין לישראל, אבל בכל שאר בני נח לא פריש בהם שום גובל¹²⁾. ושוב מצאתי כמה שנים עשר הם: 10. ימצעהו, כמו כנען ובינוי כמו בן מדרש: למספר בני ישראל. כי כנען ובינוי כמו בן הירא לא מצאהו, כמו¹⁴⁾ ומצא להם. הקב"ה נושא

¹⁾ כתנים השבעים ואנקלים ובמכתבו בן פרוק במחברת ר'>I ובמחברת מ"ז. — ²⁾ הדלים לד, ח. — ³⁾ ר' שמעון בר יצחק בפיוט אמרתך צורפה לברכות מן בקרובות לשורת יום ב' של ראש השנה. ועל אדרות הוספה השורה הקשנה המשנית עין בספר RSBM דף 64 דערת⁴⁾ הא רשי'. — ⁴⁾ שמות ג, כא. — ⁵⁾ palpiere, ⁶⁾ Augenlid, ⁷⁾ תרלים ז, ח. — ⁸⁾ ובריה ב, יב. — ⁹⁾ prunelle, ¹⁰⁾ pupille, ¹¹⁾ ישועה מא, כה. — ¹²⁾ בישואה ג, ז. וההרפאים לא הבינו והשמדו שתי הרכבות ראללה מהרמי כדור הארץ בכעמוס ד, ג. — ¹³⁾ דברי רישי מספורי. — ¹⁴⁾ שעה ל, כב. — ¹⁵⁾ תרלים טה, ד. — ¹⁶⁾ תרלים לו, כ. והוא פריש כייר לשין מינעה. עין שרך קר II במחברת מנחם. — ¹⁷⁾ בכי': בך בקציר, ונראה שנעלד מן בק בקציר שהיה בקציר כתוב בתחילת שורה ובסוף שורה שלפני מלא הכותב המקיים והחלק בתחלת התיבה הבאה כרך הכותבים היודעה בכתב היד.

¹⁾ בכ"י: כמה. — ²⁾ לא, כא. — ³⁾ רל שכל דברי השירה בן אמרתך כאליו דבר המשורר אחרי שיבור עליירם נבר רשות רבות לעשם. ודומה להה כתבל במדרבין כב, א, בגען דמקום. — ⁴⁾ בכ"י: לכט. — ⁵⁾ רל אבל הם כלומר ישראל נאמר בהם וישראל שירוהו ומי (בפיכך ט), רושם ג, ט. — ⁶⁾ רושם ג, ט. — ⁷⁾ נאה דעתינו שתובנה לא לשון קצ' הוא וגיצ' להסיפה במחשבה תבנה אחר. וווחק הוא. אבל הדופטים הראשונים שהנידו ללחוב לו כלומר ולא לאחר לא השלימו כלום. כי תיבת לו בכיר פריש רשבים ורק חיבת לא נשאה. — ⁸⁾ ויקרא כב, כב. — ⁹⁾ בראשית י, ה. — ¹⁰⁾ בראשית י, ט. — ¹¹⁾ שם י, ט. — ¹²⁾ ביחסותם בס' דעתם ר' פו יעד ובחוקינו לפ██ק הוה השתרמו המחבירים בפירוש רשבים לא הולירו שם. ובמנינה רוא דף מה טיא הובא הפירוש בשם ר' יוסף בכרור שר. — ¹³⁾ כמה שנים שבבי היא טעונה מללה. גולדתם מראשי חיבות, כמו שצרכין לקרותם: כמו שכחתי. וען ספרי RSBM דף 36 הערה 3. והמדרש ההוא לא מצאתי. — ¹⁴⁾ במדרבין א, כב.

ועליהם כתובות כרמים¹ והנקה לילה יידכאו; ואילו בנו בשן. סתם בני בשן שמיים², אבל בשאר מקומות הכרם המפלטניים במרעה הם שמיים מכל הביתות: עם חלב כליות חטה. שומן חמרת חטים המוחדרים כמו³ וכל דוד המלך,⁴ כלחה נשפי, לשון חזמר ותאה.⁵ כליה שاري. כמו שבנה שביר, יזר' תחת ה'י בכל חטofi למ"ד פעל ה'.י. מן בנה הגורלה⁶ והבניה: חמץ.⁷ ויין חמץ מלא מסך: 15 עבית. מונרת⁸ במעבה האדמה, כמו מון פראה מעשה⁹ ראית עשית: אלוה עשהו.¹⁰ והוא עשה ויכנוך; יונבל.¹¹ גני נבל ולא חכם: 17 (ולא שורום. לשון¹² לשערם אשר הם זויים אחריהם: 18. ילך. כמו¹³ ויקטן) לד את אלמדו, כמו הוליך: תשכח.מן נשא כמו¹⁴ אל תט אל דרכיה מן נתה. והו'יד בתשי כמו יזר'¹⁵ מלפניך אל (תמחז') כמו אל תמהה: 19. בניו ובנותיו, בנימ לא אמן בם. כאמור לעמלה¹⁷ בינו מומס: 23 אספה עלימו רעות (חצ') אכללה (בם). כי¹⁸ דרך המקראות לבול לשונם. כלומר כל מני רעות שיש בפי להזק, כלם אשים בהם: 24. מו רצב. פתרונו לפי עניינו כתרגומו. ואם לשון הלמוד הדוא, הרוי הוא כמו¹⁹ נרמזמו מוחיה דדין: ולהחומי רשות. ברוד ואש מן השמים. כמו²⁰ רשבפי (אש). ועיקר פירשו לשון פריחה בעוף כרכבת²¹ בני רשות יגיחו ענת.²² שמה שכבר רשמי קשת, כלשון²³ מחץ יעף יומם²⁴; וקטב מרורי. מוחתכים²⁵ ומודקרים על ידי ליסטים הממדרימים והוראים בני אדם. [MRIRN] כמו²⁶

¹ השתמש בדברי המקרא אויב לד. כה. — ² ר' כלם שמיים ולפיך לא באך כא המרעה בשדרה. — ³ בכ"י: כאן במו. ונראה שהה שוחט בחתלה בהשנות היביצה בשטוות כמן במו ועל ידי דמיון האותות במכתב כי שליט מהבו מomo ולחות א.ו. וכאליה התגיא בספר RSBM בדף 37 בחרה. 2. והמקרא בשמאול כי ג.לת. — ⁴ תהלים דף ג. — ⁵ תהלים עג.כו. — ⁶ יחו'קאל מא.יג. — ⁷ תהלים טה.מו. — ⁸ מלכים א' ומו. — ⁹ בכ"י בטשנות: מעשר. — ¹⁰ השתמש בדברי פסק ופרש הפטוק והה. — ¹¹ גם כה השתמש בדברי פסק ובשינוי קצח לפakash הפטוק והה. — ¹² יkerai י.ו. — ¹³ בראשית י' כב. — ¹⁴ בחוב בו לא נמצא. ובטעות הרכבו שי כתובים: ואל תט מאמרי פי במשלי ד.ה (שביבא נס ר'אכ"ט) שם אל דרכיה לבך שם ז.כה. — ¹⁵ דמנה ז.ה. כב. — ¹⁶ היטיב להוטיפ בעל קרן שמואל. — ¹⁷ בפסוק ה.ה. — ¹⁸ בכ"י: כי. — ¹⁹ תחין דף מה טב. — ²⁰ שדי' השרים ח.ו. — ²¹ אויב ה.ו. — ²² תהלים ע.ד. — ²³ תהלים צ.א. — ²⁴ ר' לט שט לפסק שמה שברשפי קשת יש לקיים דוראת פריחה לתובית רשף כי רשמי קשת הם חז' הקשת ווילדים נופל לשון פריחה כמשמעות הכתוב מתח' יושף יומם. — ²⁵ ספק בזה על פרוש רשי' שהנלה שרווא לשון פריחה. — ²⁶ באובי לא, יא כתוב פליליים. אבל נראה מלשון רשב'ם שרווא שם לבו באמת אל לשון יוזד במקרא הוה.

ען פליל, ען של דין, שעשין בו דין.¹ (ויתן בפלילים. הדינין קריין בן שדין את אחרים. אף מרידי ממרד את אחרים. זוזו² מקטב ישוד אחרים, שהם למיטים, כרכבת³ בחור שודד בזרים. שכן דרך למסיטים לתוכם בזרים. וככה'א⁴) אשודד בזרים גירשו: 26. אמרתי אפאייהם ואסלקם מן העולם⁵ אם לא שבעם אויבים אנוור ו/oranti פן יאמרו ידינו רמה (ונן) פן יונבר לו מר למפרע. שהם עשו ולא אני. כי גוי, האומת אוכבד עצות (המה), כמו⁶ מסped תמרורים, מקל לבנה, לפי שהם לבוקים,⁸ מעשר בקר תנן. אבל אילו חכמו האומות יאמרו⁹). איך ירידוף אחד ממען אלף משישראל מה שהוא רגילין בנו, אם לא צורם כי מכרכם¹⁰ בידינו לפני שחטאלו. וכן אמר לעמלה¹¹ הוצר תמים פעלו: 30 כי¹² לא בצרנו צורם. כך אמר משה, מן הדין היה להם לומר לך שהקב'ה עשה זאת לאילו הנויו שהרי לא כצורת של ישראל צורם של אומות העולם. ואעפ"ל¹³ אויבינו פליליים וועשים בנו שפטים¹⁴). הלא זאת על ידי הקב'ה שחטאלו לו: 32. כי מנפנ' סדום וגשם. כלומר למה אמרתי אפאייהם אשכבות מאוש וכרם אם לא מפני נאות האומות? שהם¹⁵ מנפנ' סדום היה להם לשותות מן הדין שלא יישאר מהם וכבר כבושים ועمرה, ברכבת¹⁶ וחטאיהם בסדום הגידו.¹⁷ קציני סדום (ונ) עם עמרה: 33. חמוץ תנינים היה להם לשותות מן הדין, אם לא מפני חוללי השם, שיאמרו יוציא רמה: פתנים אכזר. רשות, כרכבת¹⁸ כמו פתן חרש יאטם אונו: 34. הלא הוא כמו עמד. דברי נאות האומות אני שומר, ואשלם¹⁹ להם נקם על זאת: 35. ושלם. תשולם, שם דבר, כמו²⁰ ורקבר אין בדם.²¹ ורקבר בירמה: לעת תמות רגלהם. של אמות, לום מועד ערתם הקבוע להם: וחוש עתידות למו. 22. בעתה אהיינעם, צרה לאומות, גנאלה

¹ שמות כא,כב. — ² ההלם צא,ו. — ³ ירמיה טו,ת. — ⁴ צפנה ב.ה. — ⁵ בפירוש תיכת אפאייהם ספק על דברי רשי'. — ⁶ ירמיה ז.כו. — ⁷ בראשית ל,ל. — ⁸ יקרא כו,לב. — ⁹ בכ"י: יואמרי. — ¹⁰ כרכבו שנייה סדר דברי הכתוב למנין יבארם. — ¹¹ בפסוק ד.ה. — ¹² בכ"י בטשות: אם. — ¹³ בכ"י: ואע'פ. — ¹⁴ בכ"י: טופטים. והתקין ברכום אמשטודם משנת הפט. — ¹⁵ ישראל. — ¹⁶ ישותה ג.ט. — ¹⁷ טשיה א.ו. — ¹⁸ טשיה א.ו. — ¹⁹ ישותה ג.ה. — ²⁰ ירמיה ה.ג. — ²¹ ירמיה מ.כ.א. — ²² השתמש בדברי המקרא ישיה ס.כב.

ויאת הברכה.

לג. 1. ויאת הברכה. מובכ למעלה¹) וודבר משה באוני כל קRAL ישראל את דברי חסירה הואת עד חם האינו השמים ו' ויאת הברכה. אחר החוכמה של האינו חור ובירכו לשראל אל בתרם עלה אל ההר למות שם. כלומר ואת השורה ויאת הברכה: 2. ו' מסני בא ויראה לישראל ונתן להם תורה, וורה אורה²) משער פארן. צדר³) שאתה מציך רכבות קודש. מכל ארבעה צדדין של הר סני באה האורה וממלכים דרך שער ופארן עד שבא אל סני. ומימינו נתן להם [דעת] מתח אש, שורה מדבר מתח אש לאש לישראל, כרכבת⁴) והשمع עם קל אליהם מדבר מתח האש כמיון⁴) וחוז. וכן מעינו בתלים⁵) רבב אליהם רכבות אלפי שנן יי' בס סי בקורס, ובఈבקוק⁶) אלה מתימן יבא וקרוש מהר פארן כליה כטה שמי הודו. וכדברורה כת⁷) ו' בצתרך משער בצדך מודה אדורות: הו פיע מהר פארן. האיד מהר פארן: 3. אף חוכב עמים. נס אומות הולם בנז ערב רב ומן האומות שנגניר וכאוי לקל התורה עם ישראל נס אותם חיכב התקביה וקיבלים [וישם] עליהם⁸). כרכבת במומור⁹) יקום אליהם (ויפנו אובי דרכ' ביה¹⁰) רבב אליהם [ונ]¹¹): [18.] שמח ובולון בצתרך. בים לסתורה¹²);

(1) לא, לו, ווי. רשבים ראה לפреш את הוויו בתקה תיבות ויאת הברכה.—
(2) בכבי: וורה מורה. וחלפו אוותות דמות בכבי. ורבבי רשבים הובאים מוכחים כהגותה.—³ ד, למ.—⁴ בכבי: בטעות סופר: במוני. וככלעד' ואת הרכבו שי פטוקום זומין. ד, ג' ופסוק ה, הנ.—⁵ הילים טח, ח.—⁶ הילם ג, ג.—⁷ שפטים, ה, ה.—⁸ הילם טח, ב.—⁹ הילם טח, ב.—¹⁰ שם בפרק ז' והד' והכ' לרנגך לרעת רשבים.—¹¹ הילם טח, ב.—¹² שבחם מתחנות באדרם ואלי פישו על הגדים. ושוד כתוב שם ואף סוררים לשכחו שם לחתת מתחנות באדרם ותורם יותן וברם סרביני אדי מתניירין ותיבין בתקה תוכא שרת טליהו שכינת יקרה דיבי.—¹³ דרכ' אליהם.—¹⁴ דרכ' אחד חסר בטוף חד חד של פירוש רשבים ועלוי היה כתוב סוף הפירוש אשר חסרינו עד היותם. ואנו ווספה מעת מוער שאר לקטני מכאן עד סוף הנטהר.— אבל הפירוש המבאה בפעה רוא דרכ' טן יא בשם היד שמאול לפסקין יהי דראובן (פסוק ו') וכותוב בו,, ומן לדרכ' בבלם ושה אל המדבר פנו לקרים וכורן משה נל כי שוחל הקללה, הוא בדרך הנזום ירושלמי ווינו לבמדבר כד, א. ובידך אקלום על פי נוחתת רשי' (ען רמבן שם), ולרשבים דרך אחרת פשותה כמנינו בפרישתו שם. ואבל היד שמאול אחר הוא המבוא בפענה רוא.—¹⁵ מאמצע דבריו לבראשית מט, ג.

לישראל. עתידות מה שנתגאו עליהם הנכאים מאו: 36. כי ידין יי' עמו. או יהוה הנקט והתשלומן שהרי נקם התקביה נקמת עמו. וכן ידין בנים מלא ניות: כי יראה. כאשר יראה; כי אולת יד ישראל: ווועב. במו²) עוב העב. 37. ואמיר אי אלהימן. וגם האומות יאמירו איה נא אלהיהם עד החומה: ישראל. ומפני כבודשמי אצלים ואנקום באוייהם שוגם מתחילה אמרתי אפאייהם לישראל ואשכבה וכרכם אם לא מפני כנע איב המשפואר לאמר ידע רמה, אבל עתה כשיגול העניות והצורה בשונאי לישראלי⁴) כל בר שאלות ידע ויאמרו האומות ידע רמה ואמר אי אלהימן. לנן אנקם מכם לחזור שמי שהם מחללים: 38. אשר חלב ובcheinמו יאללו. אליהם של ישראלי: סחרה. יסתור אתכם בצלו זאם יש יכולת בידו לעור לעמו המקירבים לו קרבנות ומצעפים לשונתנו⁵) וחסדו⁶) מתחילה שחמי בו: 39. ראו עתה כי אני אני הוא. דק/בה (אמיר) לאומות דעלם מהם אמרים אי אלdom. הלא עתה יכולם אתם לראות בדגמי בכם לעיניכם: 40. כי אישא [ונ]⁷ בשכובעה, נמו⁸) הרמותי ידי אל יי': 41. אם שנוטי. מ'?) שננו כחרב לשונם יאמר בן, כמו מן סכבי⁹) סכובי בכל נש' בית אביה, מן בלאל¹⁰) בלוטי בשמן רענן: 42. פרעות. כמו¹¹) וראש יהה פרען. לשון סחרה ופרצה: 43. הרניינו גוים על עמו כמו¹²) דלו' את יי' כל נוים שבחוcho כל האומות והאמינו בו שהרי נבר עליון חסדו יותר משאר האומות, ולפיכך שכחו והאמינו בו וינבר עליון לכםם כמו. אף כאן הרינו ושבחו והבדווין וכן עשה לכם אם תיראו¹³) ותעכבר אוטו: וכפער אדמתו עמו. יקנח דם עמו מן האדמה על ידי שפיקת דם איביים כרכבת¹⁴) ולא עילא יכופר ברם אשר שופך בה כי אם בדם שפכו: 44. הוא והושע בן נון. שהרי לשוניהם צוה הקביה כרכבת¹⁴) קרא את יושע והתגיבו באهل מועד ואגנו וג':

¹) הילם ק, ג. — ²) שמות כ, ה. — ³) נחמה ג, ה. — ⁴) לא אמר לישראל שלא יפתח פה לשטן. — ⁵) בכבי: וחסנו, — ⁶) בראשית ד, כב. — ⁷) הילם טר, ד. — ⁸) שמאל א' כב, כב. — ⁹) הילם צב, א. — ¹⁰) ויקרא ג, מה. — ¹¹) הילם קי, א. ב. — ¹²) בכבי בטעות: תראוה. — ¹³) במדבר לה, למ. — ¹⁴) לא, ד.

בְּרוֹךְ מִבְנִים אֲשֶׁר, יְבָרַכְוּ יִשְׂרָאֵל וְיֻהִי רָצֶוּ לָהֶם לְפִי
שְׁטוֹבֵל בְּשֵׁמָן רִגְלוֹיָן:¹⁾
[לְרִ. 4.] וְאַתָּה הָרָעַץ.²⁾ מִשְׁׁוּם דְּכַתָּה וְאַתָּה הָרָעַץ אֲשֶׁר נִשְׁׁבַּעַת
וְנִי' זֹאת לְמַעַטִּי שִׁינְוֹתְמִי לְאַבְרָהָם עַל הַשְׁׁבֹועָה.³⁾ אַעֲגָר רְפָאִים
נִמְיָה כְּתִיבִי באַבְרָהָם,⁴⁾ לֹא מִמְעַטִּין לְיהָה.⁵⁾ דְּחוּעַ חַיִּים דָּלָא כְּתָ
הַתָּמָם⁶⁾ וּמְעַיְנוּ כֵּי כְּבָשָׂם מִשְׁׁהָיָה) דְּכַתָּה בְּאָרֶץ עֲנוֹן⁷⁾ הַהוּא יְקַרְא אָרֶץ
רְפָאִים, כְּלֹמֶר הַיְיָנוּ רְפָאִים שְׁנִיתָן לְאַבְרָהָם בֵּין הַכְּתָרִים:]

¹⁾ מרביינו לרבראשית מט, כ. — ²⁾ מערונות הבשם כי' ל' אַבְרָהָם בְּנֵי שְׁוֹרִיאָל אֲשֶׁר הַזִּיאָה הַחַי פְּנַיְלִים נִי' לְאוֹרָת שָׁרָתָה פְּרָשָׁה רְשָׁבָתָה
הַמִּזְאָה שֶׁם (ע"ז סְפִירָה RSBM) אֲשֶׁר כתבתו דף 13 העלה⁸⁾, ואמת
כֵּי רָאשֵׁית הַדָּבָרִים הַמִּזְאָהָם כִּאן אַיִם כְּלֹשֶׁן רְשָׁבָתָן נְפִירָוָשׁ הַתּוֹרָה, וְאַוְלֵ
שְׁמָה רִ' אַבְרָהָם בְּנֵי שְׁוֹרִיאָל דְּכַרְיוֹן כְּדַרְיוֹן רָבָּה מִפְּרָשָׁה כתבי הַקְּרָשָׁתָם
בְּרַבְּיָאמָם דְּכַרְיוֹן אַחֲרִים אֲשֶׁר קְרָמוֹן. אַבְלָה סְוּף הַדָּבָרִים אֲשֶׁר
הַתְּחַתְּקִי פָּה וִיסְכִּים כִּמְעַט מִלְּהָ בְּמַלְהָ לְדַכְרִי פְּרָשָׁה תְּשִׁיבָתָן לְמַעַלָּה בְּ, בְּ; גְּ, גְּ. —
³⁾ נִרְאָה שְׁכִיןָן אֶל קְרִיט וּקְרִימָנִי (בראשית טו, ט), שִׁנְיָתוֹן לְאַבְרָהָם בְּנֵי
הַבְּתָרִים יִתְּרֵן עַל שְׁבָעָה עַמְּמִס שְׁדָם הַחַתִּי וּוְגַנְגָּשִׁי הַאֲמָרִי וּהַפְּטוּרִי וְהַחֲזִי
וְהַבּוֹסִי (דברים ז, א). וְשְׁלָשָׁה הַתְּהִירִים, לֹא נִתְבְּשָׁוּ אֶלָּא לְמַתְּדִּי (ע"ז רְשָׁבָתָה
לְמַעַלָּה, יט, ח, וּבְאַשְׁרָה רְבָא בְּסֻוּתָה פְּרָשָׁה מִד) אַבְלָה בַּיּוֹם הַדּוֹשָׁן וְכָל הַכָּאִט
אַחֲרֵיו לֹא רְשָׁוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. — ⁴⁾ רֵל וְלֹא נִכְרֵר בְּנֵי שְׁבָעָה עַמְּמִים. —
⁵⁾ לְוֹמֶר שְׁיִשְׂרָאֵל לֹא וְשָׁוּם, כְּדַמְּמַשְׁטָן קְרִיט קְרִימָנִי. — ⁶⁾ בְּבָרִית בְּנֵי
דְּבָתָרִים נִמְיָה רְפָאִים וְלֹא גַּמְגָּה הַחַי, וְשִׁיחָם אַחֲרָה, וְכוֹן אָמַר כָּבֵר רִ' רְוַסְתָּא
בְּשֵׁם רִ' שְׁמוֹאֵל בָּר נְחָמֵן בְּבָרָאשִׁית רְבָא בְּפְרָשָׁה, מָר. — ⁷⁾ אַתָּה רְפָאִים. —
⁸⁾ לְמַעַלָּה גְּ, גְּ.